

PROJEKT GAL, VRIJEDAN 2 MIL. KN

Uspostava Laboratorija za geoprostorne analize pri Odjelu za geografiju

STR. 30

DOC. DR. SC. KREŠIMIR KROLO,
ODJEL ZA SOCIOLOGIJU
Hajduk nije nečiji, on je naš, nije važan samo profit, važna je zajednica

STR. 18

DR. SC. KATICA BURIĆ ČENAN, ODJEL ZA ETNOLOGIJU I ANTROPOLOGIJU
Ima i drugdje višeglasnog pjevanja, ali klapsko pjevanje je izvorno dalmatinsko, hrvatsko

STR. 14

DR. SC. MELITA MOKOS, ODJEL ZA EKOLOGIJU, AGRONOMIJU I AKVAKULTURU

Klimatske promjene su realnost, a naša djeca još uče da su fosilna goriva primarni izvor energije

STR. 4

DOC. DR. SC. ZLATKO BEGONJA, ODJEL ZA POVIJEST

O zločinima iz razdoblja komunizma ni danas se u Hrvatskoj ne može potpuno slobodno govoriti

STR. 10

Pred vama je još jedna Lanterna. Zabilježeni doprinosi kolegica i kolega iz svih područja znanstvenog i profesionalnog rada potvrđuju kako i koliko su pojedinci i male skupine, zaronjeni u znanstvene izazove, korisni ne samo u oblikovanju naše sveučilišne zajednice, nego i društvu. Kulturne, sportske, obrazovne i druge aktivnosti profesora i studenata Sveučilišta u Zadru predstavljene u ovom broju samo su mali dio onoga što čini našu sveučilišnu svakodnevicu.

Lanterna pokazuje aktualnosti sveučilišnog života u šestomjesečnom vremenskom isječku. Pojedinačna i skupna predstavljanja aktivnosti najrazličitijih sadržaja potvrda su osiguravanju kvalitete rada nositelja aktivnosti te, institucionalno, osiguravanju kvalitete rada Sveučilišta. Dijelimo stoga veliko zadovoljstvo i ponos s djelatnicima svih sveučilišnih sastavnica jer i ova Lanterna pokazuje odgovorno prihvaćanje strateških smjernica Sveučilišta, ozbiljnost, angažiranost, dinamičnost, učinkovitost, rezultate i zasluge.

prof. dr. sc. Dijana Vican, rektorica

5. HRVATSKI TRIJENALE CRTEŽA 29. SVIBNJA U KABINETU GRAFIKE HAZU

Ana Vivoda dobila nagradu Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice

Na 5. hrvatskom trijenalu crteža, otvorenom 29. svibnja 2018. u Kabinetu grafike HAZU, izv. prof. dr. art. Ana Vivoda, izv. prof., Odjel za nastavničke studije u Gospiću Sveučilišta u Zadru, dobila je nagradu Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice za mapu „Granice“ u kojoj su objavljeni njezini crteži u tehnici olovkom. Na izložbi su, uz djela sedmero umjetnika, na natječaju odabrani i radovi 48 autora.

Kabinet grafike HAZU želi trijenalom afirmirati crtež kao samostalnu likovnu disciplinu te poticati izražavanje umjetnika crtežom.

„Granice“, djelo dr. art. Ane Vivode, nakon nagrade je postalo dijelom Grafičke zbirke NSK, u kojoj je još jedna njezina grafička mapa iz 2015. Kabinet grafike HAZU vidi „crtež kao primarni umjetnički izraz, plod dijaloga uma i ruke“, a originalni crtež kao „samodostatno umjetničko djelo nastalo iz ruke, u intimnoj komunikaciji, u duhovnom polju umjetnikova bića“. 5. hrvatski trijenale crteža temelji se na autorskom konceptu sučeljavanja antologijskih crteža Miroslava Kraljevića iz fundusa Kabineta grafike te suvremenih intimnih crteža maloga formata sedmero odabranih suvremenih umjetnika. Izložbe 5. hrvatskog trijenala crteža postavljene su u prostorima Kabineta grafike HAZU i Knjižnici HAZU te u Dvorani X Strossmayerove galerije starih majstora. Sve izložbe otvorene su do sredine srpnja.

Nagrade rektorice za 2018.

U povodu Dana Sveučilišta u Zadru (Dies academicus 2018.), dodijeljene su nagrade rektorice.

Na temelju postignutih ocjena, znanstvene i stručne aktivnosti tijekom studija te aktivnosti izvan sveučilišta u akademskoj godini 2016./2017., nagradu rektorice dobilo je deset studenata.

Nagradu su dobili: Sara Bojić, studentica II. godine diplomskog sveučilišnog dvopredmetnog studija pedagogije i suvremene talijanske filologije; Ivan Braica, student I. godine diplomskog sveučilišnog dvopredmetnog studija grčkog jezika i književnosti i latinskog jezika i rimske književnosti; Paula Pedić, studentica I. godine diplomskog sveučilišnog jednopredmetnog studija psihologije; Matej Požarina, student I. godine diplomskog sveučilišnog dvopredmetnog studija hispanistike; smjer: prevoditeljski i njemačkog jezika i književnosti; smjer: nastavnički; Ana-Marija Prpić, studentica III. godine preddiplomskog sveučilišnog jednopredmetnog studija primijenjene ekologije u poljoprivredi; Mateo Karlo Rados, student III. godine preddiplomskog sveučilišnog jednopredmetnog studija nautike i tehnologije pomorskog prometa; Josip Šetka, diplomirani student diplomskog sveučilišnog jednopredmetnog studija Primijenjena geografija; Marija Škegro, apsolvantica diplomskog sveučilišnog

jednopredmetnog studija povijesti umjetnosti; smjer: konzervatorski i muzejsko-galerijski; Mario Zulić, student II. godine diplomskog sveučilišnog jednopredmetnog studija psihologije; Lucija Žilić, apsolvantica diplomskog sveučilišnog jednopredmetnog studija informacijskih znanosti.

Za izuzetna studentska sportska postignuća u 2017. godini nagrađena je ženska ekipa Studentskog košarkaškog kluba Sveučilišta u Zadru, muška ekipa Studentskog futsal kluba Sveučilišta u Zadru, Ana Bajok, studentica preddiplomskog sveučilišnog dvopredmetnog studija filozofije i talijanskog, Martina Žarković, studentica preddiplomskog sveučilišnog jednopredmetnog studija podvodnih znanosti i tehnologija.

Za izvrsna postignuća u prijavama i realizaciji znanstvenih projekata i popularizaciji znanosti godišnja nagrada rektorice kao zaslužnom djelatniku dodijeljena je dr. sc. Anti Šiljegu, docentu na Odjelu za geografiju Sveučilišta u Zadru; dr. sc. Zvezdanu Peneziću, redovitom profesoru i pročelniku Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru, za izvrsne rezultate u znanstvenoj produktivnosti i unaprjeđivanju kvalitete nastave; Mariju Pinčiću, djelatniku Službe za tehničko održavanje i osiguranje Sveučilišta u Zadru, za višegodišnji samoprijegoran rad na Sveučilištu u Zadru; Natali Hrunčev, dipl. knjižničar-

ki, djelatnici Sveučilišne knjižnice Sveučilišta u Zadru, za poseban doprinos u stručnoj obradi građe Sveučilišne knjižnice; Nenadu Martinoviću, voditelju arhive Sveučilišta u Zadru, za višegodišnji samoprijegoran rad i postignute rezultate u održavanju arhive Sveučilišta na Sveučilištu u Zadru; Među nagrađenima su i dvoje djelatnika Agencije za studentski standard, svakodnevno vrlo važnih svim studentima i profesorima, što je i potvrđeno u provedenim anketama. To su Voljena Mađerić, glavna kuharica i Zdravko Parać, voditelj studentskog restorana "Barbakan" koji su dobili priznanje za višegodišnji samoprijegoran rad i brigu o kvaliteti studentske prehrane..

U znak priznanja za dugogodišnju uspješnu suradnju sa Sveučilištem u Zadru u znanstvenim istraživanjima i transferu tehnologija te izradi studijskih programa i programa cjeloživotnog učenja dodijeljena je zahvalnica tvrtki Cromaris d. d., a kao znak priznanja za suradnju sa Sveučilištem u znanstvenim istraživanjima i primjenu rezultata tih istraživanja u gospodarstvu dodijeljena je zahvalnica Marku Fabuliću iz tvrtke Teodolit d.o.o.

Zahvalnica je dodijeljena i Vlatku Rolandu iz tvrtke Prehnit d.o.o. u znak priznanja za suradnju sa Sveučilištem u znanstvenim istraživanjima i primjenu rezultata tih istraživanja u gospodarstvu.

DR. SC. MELITA MOKOS, ODJEL ZA EKOLOGIJU, AGRONOMIJU I AKVAKULTURU

Klimatske promjene su realnost, a naša djeca još uče da su fosilna goriva primarni izvor energije

Povećana koncentracija ugljičnog dioksida u atmosferi uzrokuje povećanje količine ugljika i u moru. Morske cvjetnice imaju veliku mogućnost upijanja tog ugljika. Očuvanje morskih cvjetnica pridonosi ublažavanju klimatskih promjena

Dr. sc. Melita Mokos s Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu, rođena je Zadran-ka koja je 2007. diplomirala na studiju Sveučilišnog studijskog centra za studije mora Sveučilišta u Splitu, smjer Biologija i ekologija mora. Završila je i Međusveučilišni poslijediplomski doktorski studij „Primijenjene znanosti o moru“, također na Sveučilištu u Splitu.

Godine 2009. svoju je profesionalnu karijeru počela kao znanstvena novakinja na Pomorskom odjelu Sveučilišta u Zadru, a od 2014. predaje na Odjelu za ekologiju, agronomiju i akvakulturu. Sudjelovala je u znanstvenim projektima, a trenutačno izvodi nastavu na kolegijima Zaštita vodenih sustava, More i društvo, Fiziologija akvatičkih organizama i Metode u podvodnim znanostima i tehnologijama. Vrlo je aktivna u popularizaciji znanosti i aktivnostima vezanim za edukaciju djece i javnosti o ulozi i funkcioniranju morskog ekosustava. Melita Mokos članica je European Marine Science Educators Association (EMSEA) koji promiče znanje o moru – „Ocean Literacy“. Usto je i koordinatorka EMSEA grupe za područje Mediterana (EMSEA-Med).

Područja njezina zanimanja su mikroplastika i otpad u moru, „Ocean Literacy“, morske cvjet-

nice, „blue carbon“ klimatske promjene, obrazovanje o okolišu, popularizacija znanosti.

Dr. sc. Melita Mokos doktorirala je na temu „Utjecaj sedimentacije na morske cvjetnice u Novigradskom moru“, i to kod priznatog profesora Stewarta Schultza sa Sveučilišta u Zadru, koji joj je bio mentor.

„U svom doktoratu bavila sam se utjecajem sedimentacije na morske cvjetnice, važne skupine organizama u moru, na području Novigradskoga mora. Te su biljke važne zbog značajnih usluga koje pružaju ekosustavu, poput zaštite obale od erozije, staništa za juvenilne organizme, bioraznolikosti organizama, proizvodnje kisika i upijanja ugljika u moru i još mnogih drugih, a ujedno su i jedno od najugroženijih staništa u morskome svijetu. Više faktora negativno utječe na morske cvjetnice, među ostalim, i pojačana sedimentacija, zamućenje vodenog stupca, sidrenje itd.“, pojašnjava Melita Mokos.

Naime, specifičnost u Novigradskome moru su turbulencije koje nastaju zbog djelovanja bure. Vjetrom je, dakle, uzrokovana resuspenzija sedimenta i njegovo taloženje. „Taloženje sedimenta na listovima morskih cvjetnica i zamućenje vodenog stupca smanjuju sposobnost fotosinteze. Sediment koji se taloži zatrpava dio površine morskih

cvjetnica te se tako smanjuje sposobnost fotosinteze.“

Na kojem ste dijelu Novigradskoga mora istraživali i kojom ste se metodom koristili pri istraživanju?

Područje istraživanja je na dnu uvala, blizu Posedarja, pokraj crkvice Sv. Duh. Promatrala sam što se događa u okolišu i pratila parametre poput duljine lista, gustoće, biomase nadzemnog i podzemnog tkiva cvjetnica, razvijenosti korijena morskih cvjetnica. Zatim sam sve to uspoređivala i mjerila sedimentaciju te promatrala ima li utjecaja. Također sam pomoću videografije pratila višegodišnje promjene u gustoći i rasprostranjenosti morskih cvjetnica u Novigradskome moru.

Koje je vaše zanimanje za problematiku mora u užem i širem značenju?

Zanima me sposobnost morskih cvjetnica da pohranjuju ugljik u sedimentu. Svi znamo da su klimatske promjene danas realnost. Povećana koncentracija ugljičnog dioksida i ugljika u atmosferi uzrokuje povećanje količine ugljika i u moru. Morske cvjetnice imaju veliku mogućnost upijanja tog ugljika, pohranjuju ga u sediment u ko-

jemu se nalaze. U sedimentu ispod morskih cvjetnica spremljen je ugljik koji se tisućama godina tamo skladišti. Svako uzburkavanje tog sedimenta, čupanje morskih cvjetnica i njihovo propadanje oslobađa taj spremljeni ugljik natrag u atmosferu te smanjuje mogućnost upijanja i apsorpcije ugljika. Očuvanje morskih cvjetnica iznimno je važno u kontekstu borbe protiv klimatskih promjena, odnosno ublažavanja posljedica klimatskih promjena.

Što sve utječe na smanjenje površina morskih cvjetnica?

Sidrenje, eutrofikacija, zamućenje vodenog stupca te zatrpavanje uzrokuje njihovo uništavanje, a samim time i mogućnost upijanja ugljika. Propadanjem morskih cvjetnica povećava se mogućnost ponovnog otpuštanja spremljenog ugljika natrag u okoliš.

Koliko je vrsta morskih cvjetnica u Jadranu?

Četiri su autohtone i jedna invazivna vrsta. *Posidonia oceanica*, zvana voga, najveća je vrsta u Jadranu. Ljudi ne vole baš plivati pored nje, osjećaju nelagodu jer je tamna i velika. Zatim *Cymodocea nodosa* (čvorasta morska resa), *Zostera noltei* (patuljasta svilina) i *Zostera marina* (morska svilina). To su četiri autohtone vrste u Jadranu, s tim da su u Novigradskome moru od te četiri prisutne tri, sve osim vrste *Posidonia oceanica*.

Postoji još jedna invazivna, strana vrsta, *Halophila stipula-*

Više od 80 % otpada u moru potječe s kopna, tek 20-ak % nastaje od aktivnosti na moru, bilo da je riječ o ribolovu, nautičkom turizmu ili brodskom prijevozu. Prevencijom, nestvaranjem otpada na kopnu, možemo spriječiti ulaz otpada u morski okoliš

cea. Zabilježena je u Albaniji, no u našem dijelu Jadrana još je nema. Ta je vrsta došla kroz Suez iz Crvenog mora, koje je toplije, a takve se vrste šire zbog zatopljenja jer i Mediteran postaje sve topliji.

U fokusu vaših istraživanja je tzv. plavi ugljik. Hoćete li pojasniti?

U kontekstu klimatskih promjena stalno se naglašava očuvanje šumskih staništa, odnosno šuma i kopnene vegetacije zbog sposobnosti upijanja ugljika tzv. „carbon sink“. No, svi zaboravljaju na tzv. plavi ugljik. Plavi ugljik odnosi se na ugljik spremljen u obalni vlažnim područjima poput livada morskih cvjetnica, mangrova i slanah močvara. *Posidonia oceanica* tipična je mediteranska vrsta morske cvjetnice, endem je Mediterana, ne raste nigdje drugdje na svijetu. Ona ima najveći potencijal apsorpcije ugljika u usporedbi s ostalim vrstama u Mediteranu.

Jedan od vaših interesa su i istraživanja u vezi s problematikom otpada u moru?

Otpad u moru je problem koji je svim ljudima najvidljiviji. Uz povećanu temperaturu, povećanu kiselost oceana i mora, suočavamo se s prekomjernim izlovom morskih organizama. Kad prošetate plažom ili obalom, nećete uočiti ima li ribe u moru, nećete znati kolika je temperatura ili kiselost mora, ali ćete odmah vidjeti otpad na plaži ili kako pluta po moru. Svi su svjesni tog problema, ali on nije nedjeljiv od drugih. Kumulativni utjecaj svih tih faktora povećava pritisak na živi svijet u moru. Bitno je progovarati o tome i na određeni način komunicirati s javnošću, bilo da su to radionice s djecom, počevši od vrtića ili razredne nastave, do odraslih. S odraslima je teže jer imaju svoje stilove razmišljanja, okvire i ograde, no svi trebamo početi mijenjati svoje navike i ponašanje za bolje sutra.

Čime su mora najviše pogođena?

More je svugdje u svijetu pod velikim pritiskom. Nikad prije čovjek nije iskorištavao morske resurse kao danas, a istodobno je onečišćenje okoliša na najvećoj razini. Uz to još i klimatske promjene i njihove posljedice dodatno opterećuju morski sustav.

Sva svjetska mora pogođena su

Kad se čovjekova tjelesna temperatura povisi za samo jedan stupanj (38°C), mi smo bolesni. Temperatura 2 stupnja viša od normalne (39°C) i osjećamo se vrlo loše, a temperatura 3 stupnja viša (40°C) dovodi nas u stanje u kojem često završimo u bolnici. Ista stvar je s morem i prirodom općenito. Samo jedan stupanj može poremetiti funkcioniranje tog živog sustava

plastičnim otpadom. Plastika je najzastupljenija vrsta otpada na kopnu pa, posljedično tome, najviše je završi u moru. Više od 80 posto otpada u moru je s kopna, tek 20-ak posto nastaje od aktivnosti na moru, bilo da je riječ o ribolovu, nautičkom turizmu ili brodskom prijevozu. Prevencijom, nestvaranjem otpada na kopnu, možemo spriječiti ulaz otpada u morski okoliš.

Spomenuli ste plastiku?

Problem je u tome što je plastika nerazgrađiva. Osim velikih komada plastike, postoji i mikroplastika koja nastaje usitnjavanjem velikih komada. To su čestice manje od pet milimetara. Mogu biti u obliku peleta i mikrozrnaca koji se industrijski proizvode u tako malim veličinama. Od peleta se proizvode svi plastični predmeti, a mikrozrnca najviše se koriste u kozmetičkoj industriji. Najčešće u more dospijevaju zbog gubitka tereta s brodova ili iz industrijskih postrojenja u kojima nastaju. Industrijska mikroplastika, koja se nalazi u kozmetici, pastama za zube, gelovima za tuširanje i kremama, također završava u moru. Te mikrogranule prolaze kroz sve moguće sustave za pročišćavanje i izravno ulaze u more. Živi organizmi mogu ih progutati. Mikroplastika je, na žalost, već prisutna u hranidbenom lancu u moru. Ona je u ribama, rakovima, školjkama... To je veliki problem, kao i ostali problemi u moru poput prelova, zagrijavanja, eutrofikacije i sl.

Utjecaj plastike na ljudsko zdravlje tek je nešto što se počinje istraživati. Postoji i nanoplastika, čestice koje su toliko male da mogu ući u ljudske stanice. Kad plastična vrećica završi u moru, ona će za 20-ak godina biti mikroplastika. Te sitne čestice ulaze u hranidbeni lanac.

U oceanima postoje mjesta na kojima morske struje stvaraju vrtloge. U tim vrtlozima skupljaju se goleme količine plastike koja se akumulira na površini i počinje rasti u dubinu. To zovemo

plastična juha.

Spomenuli ste kiselost mora?

To je pH vrijednost mora, mjera kiselosti. Normalan pH iznosi oko 8,1. Zbog izgaranja fosilnih goriva oslobađa se ugljični dioksid u atmosferu. Ugljični dioksid u prirodnim količinama je dobar, on stvara efekt staklenika, bez čega život na Zemlji ne bi bio moguć. Međutim, industrijskom revolucijom, izgaranjem golemih količina fosilnih goriva, povećava se koncentracija ugljičnog dioksida u atmosferi, što dovodi do zagrijavanja Zemlje. Dakle, povećava se temperatura u atmosferi, more upija višak topline, ali i višak ugljika koji se nalazi u atmosferi. Kako ugljični dioksid ulazi u more, dolazi do povećanja koncentracije vodikovih iona, odnosno povećava se kiselost mora.

Što se sa živim organizmima događa u kiselijem mediju?

Zbog povećane kiselosti dolazi do otapanja karbonatnih struktura u organizmima poput korala, školjkaša, puževa, ježinaca, trpova, morskih spužava itd.

Ljuštura postaju mekše, krhke, manje otporne, samim time slabiji je i rast organizama, koji su izloženi lakšem ugibanju, jedno vuče drugo. Ujedno se i smanjuje količina karbonata koji je potreban za izgradnju ljuštura morskih organizama.

Dakle, globalno zatopljenje nije samo priča, nego realna opasnost?

Kad o tome govorim studentima, pitam ih kolika je ljudska tjelesna temperatura? Dakle, 37 stupnjeva ili malo niža. Kad nam se temperatura povisi za jedan stupanj (38°C), mi smo bolesni. Temperatura 2 stupnja viša od normalne (39°C) i osjećamo se vrlo loše, a temperatura 3 stupnja viša (40°C) dovodi nas u stanje u kojem često završimo u bolnici. Ista stvar je s morem. I prirodom općenito. Samo jedan stupanj može poremetiti funkcioniranje tog živog sustava. Svi

morski organizmi navikli su na temperaturni optimum, more je živa cjelina. Ovo što se događa je promjena u sto godina, što je geološki veoma kratko razdoblje i organizmi se teško mogu prilagoditi na velike promjene u tako kratkom razdoblju.

Problem mora je i prekomjerni izlov ribe?

Prema nekim svjetskim izvješćima, u posljednjih 50 godina, čak i manje, izlovljeno je više od 50 % populacija morskih organizama.

Uzgoj morskih organizama nešto je što može pomoći na pozitivan način. Ali opet, uzgoj mora biti u skladu s okolišem, dakle, da ne djeluje negativno na okoliš i morske organizme. To je ključno za postizanje održivosti u uzgoju morskih organizama.

Uzgoj školjkaša manji je problem nego uzgoj riba jer ribe treba intenzivno hraniti, a problem su hrana i feces koji padaju na morsko dno.

Iako više od 50 posto kisika ne dolazi s kopna nego iz mora, hrvatska djeca uče drukčije?

Da, više od 50 posto kisika dolazi iz mora od fitoplanktona, što na radionicama stalno ponavljam djeci. Neka istraživanja pokazuju da čak 70 posto kisika dolazi iz mora, a djeca nam u školama i dan-danas uče da kopnene šume stvaraju kisik. Istina, one stvaraju mnogo kisika, ali pluća su more.

More je cjelina koja funkcionira sa svom svojom raznolikošću. Fitoplankton je pak temelj života u moru. Ako fitoplankton nestaje, dolazi do smanjenja proizvodnje kisika, smanjuje se koncentracija kisika i more postaje mrtvo.

Kako, kad je riječ o kiselosti, povećanju temperature i zagađenju plastikom, stoji Jadran?

U usporedbi s drugim područjima na svijetu, naše Jadransko more još je uvijek relativno zdravo i čisto, a to je stoga što nemamo jaku industriju. Iako je to

s gospodarske strane loše, daje nam golemu prednost jer imamo očuvanu prirodu. S druge strane, primarna grana u državi je turizam koji počiva upravo na prirodnim resursima i troši ih.

Imamo mjesta u kojima tijekom godine živi 500-tinjak ljudi, a ljeti ih je i po nekoliko tisuća. Velik je to pritisak na okoliš i prirodne resurse!

Jesu li klimatske promjene u kurikulumu?

U sadašnjem nastavnom planu i programu za osnovnu školu sam pojam klimatske promjene spominje se u 7. razredu, i to u predmetu Francuski jezik! Fosilna goriva i dalje se prikazuju kao primarni izvor energije. Kako onda djecu možemo pripremati za budućnost?! Ako i za 10 godina iz škole izađu sa znanjem o tome da su fosilna goriva broj 1 u svijetu, kako će se snaći tu tom svijetu?!

Vi ste, možemo tako reći, aktivistički raspoložena znanstvenica?

Svrha znanosti je istraživati svijet koji nas okružuje kako bismo ga što bolje razumjeli. Također, znanost pridonosi i dobrobiti čovječanstva i podizanju kvalitete života. Moramo pravilno i pametno upravljati resursima koji su ograničeni. Kad je na Zemlji bilo milijardu ljudi postojao je znatno manji učinak na okoliš nego danas. Ali sada nas ima 7 milijardi, a procjene su da će nas do 2050. biti 9,5 milijardi. Te ljude treba nahraniti, napojiti, osigurati im osnovna prava na život, a to su čist zrak, čista voda i zdrav okoliš u kojemu bi trebali živjeti.

Smatram da se rezultati istraživanja sve više trebaju prenositi na šire društvo, kako bi ono shvatilo i razumjelo ulogu i važnost znanstvenih istraživanja. Koja je svrha svih istraživanja ako ostaju samo u znanstvenoj zajednici i ne prenose se u društvo? Hrvatska javnost ne percipira znanost kao nešto bitno i korisno, nego kao gubljenje vremena i državnih resursa.

Poznati ste po popularizaciji znanja o morima.

Ocean Literacy (znanje o moru) pojam je koji je nastao u Americi i zapravo uključuje temeljna znanja o moru, o međusobnoj povezanosti čovjeka i mora. Kako čovjek djeluje na more, kako more djeluje na čovjeka i općenito na Zemljin sustav, kojeg je i čovjek dio. Tu su uključena osnovna znanja na temelju kojih čovjek može smisleno razmišljati o moru i razumjeti zašto je oduvijek bilo toliko važno. Nije to samo stvar ribolova i turizma, more je mnogo više od toga, počevši od toga da nam daje najviše kisika. Voda nastaje isparavanjem oceana, imamo hidrološki ciklus... Svako živo biće povezano je s morem, bez obzira na to živi li na kopnu ili uz more. Klima i vrijeme direktno su povezani s morem. Morske struje su te koje globalno prenose toplinu i stvaraju klimu takvom kakva jest.

Glede popularizacije, to radim pri obilježavanju Festivala znanosti, Dana planeta Zemlje, Svjetskog dana oceana, ali i nevezano za bilo kakve datume. Očuvanje mora i morskog okoliša globalno je iznimno važno. UN je prošle godine organizirao konferenciju posvećenu isključivo Cilju održivog razvoja 14 koji se odnosi na očuvanje mora i morskih resursa te donio program Agenda 2030 za održivi razvoj u kojem je postavljeno 18 globalnih održivih ciljeva. Cilj 14 je održivo koristiti

i sačuvati morske sustave i okoliš. Da bi se postigao Cilj 14, potiče se održiv razvoj putem edukacije, istraživanja, proglašavanja što većeg broja zaštićenih morskih područja. To pridonosi očuvanju morskih resursa. Mi imamo pet morskih parkova, NP Brijuni, NP Kornati, NP Mljet, PP Lastovo i PP Telašćica. Imamo dosta zaštićenih područja s obzirom na površinu.

Često organizirate radionice za djecu i prenosite im znanja o moru?

Najviše volim raditi s djecom jer su najpristupačnija, najotvorenija i najiskrenija, lako shvate i prihvate teme o kojima im govorim. Osim toga, oni su budućnost.

Ako ne otkriju more i njegovu važnost već sada, radit će iste pogreške kao i generacije prije njih. To želim promijeniti. Teme radionica su raznolike, ali vrte se oko biologije mora, onečišćenja i zaštite mora. Odrasli već imaju neke svoje načine razmišljanja. Za njih je more kanta za smeće i nemoguće ga je uništiti. Ali to ipak nije istina.

Danas je mnogo više otpada koji se ne razgrađuje. Prije godinu dana imali smo akciju prikupljanja otpada na Puntamici. Velik dio otpada na plažama, ne biste vjerovali, su štapići za uši. Nitko, naime, ne čisti uši na plaži, ti su štapići došli kroz WC školjke ili s odlagališta otpada jer su maleni i lagani i lako prenosivi

kišom i oborinskim vodama. Štapići završe u moru ili zbog toga što nema sustava za pročišćavanje ili prođu sustav. Ti štapići jedna su od najzastupljenijih stvari koje možete naći na plažama.

Članica ste European Marine Science Educators Associationa (EMSEA) - udruge koja promiče znanje o moru – „Ocean Literacy“. Usto ste i koordinatrica EMSEA grupe za područje Mediterana (EMSEA-Med).

Članica sam međunarodne udruge EMSEA u koju su uključeni istraživači, nastavnici, znanstvenici, neformalni edukatori, promicatelji znanja o moru.

Kao član EMSEA-e u Europi, imamo mediteransku podružnicu. Najzastupljeniji su članovi iz Grčke, Španjolske, Italije. Zajedno smo prilagodili koncept „Ocean Literacy“ na područje Mediterana i trenutno radimo na pisanju poglavlja knjige o Ocean Literacyju. Svrha toga je pružiti ljudima informacije o moru, u ovom slučaju o Mediteranu, da se dobije slika kompleksnosti tog sustava i isprepletenih utjecaja različitih aktivnosti jednih na druge. Kad imamo temeljno znanje o moru, onda ga bolje i razumijemo i možemo donosti odluke koje će što manje štetiti tom sustavu i maksimalno ga zaštititi. Mediteran je specifično područje. Ima iznimno veliku biološku raznolikost o kojoj ovisi dobrobit ljudi koji žive na tom području, ali i i veliki broj pritisaka koji mu prijete.

Tako se npr. više od 30 % globalnog turizma veže uz Mediteran koji je zatvoreno more. Njegova najveća dubina je 5270 metara, a prosječna dubina je 1500 metara. To je golema vodena masa koja se mijenja i miče, no potrebno je 80-100 godina da se izmijeni sva voda u Mediteranu.

Osim toga, članica sam zadarske udruge Društvo istraživača mora 20.000 milja. Udrugu vodi Hrvoje Čizmek, također biolog. Oni također provode mnoge edukativne aktivnosti vezane za morske teme. Sve su to mali koraci, ali odnekud treba početi.

Više od 50 % kisika na Zemlji dolazi iz mora, od sličnih morskih organizama koje nazivamo fitoplankton. Djeca nam u školama i dan-danas uče da kopnene šume stvaraju kisik. Istina, šume stvaraju mnogo kisika i nužne su za zdravlje planeta, a time i čovjeka, ali najveći proizvođač kisika na Zemlji je upravo more. Fitoplankton je temelj života u moru. Ako se nešto dogodi s fitoplanktonom, smanjuje se i globalna proizvodnja kisika. U svjetskom moru povećava se broj područja sa smanjenom koncentracijom kisika

ERASMUS ISKUSTVO: LUCA MASTROCOLA, STUDENT SA SVEUČILIŠTA U TERAMU, ITALIJA

Zadar mi je bio fantastično otkriće

Za mene je iskustvo razmjene studenata u sklopu programa Erasmus+ bilo fantastično i neočekivano. Nisam vjerovao da ću ikada otići na razmjenu jer nemam 19 ili 20 godina i ovo je moj drugi diplomski studij. Međutim, pomislio sam na žaljenije što to nisam učinio tijekom svog prvog studija, na nostalgiju na licima mojih prijatelja koji su prepričavali svoja iskustva u inozemstvu i počeo sam se pakirati. Zadar je bio fantastično otkriće, imao sam sreću živjeti u jednom tako živom i lijepom gradu, privilegiranom mjestu s kojeg se pruža pogled na predivne zalazne sunca.

Na Sveučilištu sam trebao polagati sedam ispita jer kolegiji nose manje ECTS bodova u odnosu na Italiju, i to mi se učinilo previše. Za svaki talijanski ispit, dva hrvatska i još k tome na engleskom, na jeziku koji, kako je poznato, mi Talijani ne govorimo baš najbolje; mislio sam: hoću li to ikad položiti?

Ljepota Erasmusa

Međutim, susreo sam izuzetno stručne, ljubazne profesore, uvijek na raspolaganju i spremne primiti me i prodiskutirati sa mnom sva pitanja i eventualne dvojbe. To je ono što sam najviše cijenio. Nadalje, uočio sam da na Sveučilištu u Zadru postoji vrlo dobra komunikacija između studenata i profesora, neki su nas čak na kraju semestra pozvali na piće i to mi je bilo ugodna promjena u odnosu na Italiju.

Primijetio sam da je diskusija sastavni dio nastavnog procesa, što smatram izuzetno pozitivnim i izvrsnim primjerom dobre prakse. Ured za međunarodnu suradnju još je jedna snažna karika Sveučilišta, vrlo je dobro or-

Ured za međunarodnu suradnju još je jedna snažna karika Sveučilišta, vrlo je dobro organiziran i začuđujuće dobro odgovara na sve upite i zahtjeve međunarodnih studenata (a nije ih malo!)

Ljepota Erasmusa su poznanstva i stvaranje neraskidivih prijateljskih veza koje povezuju sve studente

ganiziran i začuđujuće dobro odgovara na sve upite i zahtjeve međunarodnih studenata (a nije ih malo!).

Ljepota Erasmusa su poznanstva i stvaranje neraskidivih prijateljskih veza koje povezuju sve studente na razmjeni, predivno je imati prijatelje iz svih dijelova Europe. Boraviti daleko od kuće i od uvriježene svakodnevice stvarno približava osobe i istinski je nemoguće ne zaplakati u trenutku rastanka. Jačanju veza i prijateljstava pridonosi rad udruge ESN (Mreža Erasmus studenata) koja organizira brojna događanja za sve studente. Udruga mi je ujedno pomogla da upo-

znam i zavolim hrvatsku kulturu zahvaljujući brojnim putovanjima koje je organizirala. Moram istaknuti i Studentski klub, mjesto gdje studenti zajedno provode vrijeme u igrama, odmoru i učenju, stvarno se nadam da će se i na mom sveučilištu ubrzo osnovati nešto slično. Razgovor s hrvatskim ljudima pomogao mi je shvatiti mnoge stvari i osjećati se sudionikom mnogih događaja, od onih najtužnijih do onih najljepših.

Osjećaj povezanosti

U Zadru mi se sviđjelo sve, od kulinarskih specijaliteta (čak je i

pizza ovdje dobra) do ljubaznosti njegovih stanovnika, od plaže Kolovare do planine na horizontu, od njegovih prelijepih građevina do maraskina na rivi, od seljačke tržnice do predivnog Adventa i Božića.

Ali, iznad svega pamtim osjećaj povezanosti sa svim prijateljima koje sam stekao, predivno je osjećati se bliskim osobama različitih kultura, tada stvarno shvaćam da živimo pod istim nebom.

Razlike bi se uvijek trebale uzimati kao nešto pozitivno, što obogaćuje naš život, a nikad kao nešto što nas dijeli ili udaljava.

Luca Mastrocola

Susreo sam izuzetno stručne, ljubazne profesore, uvijek na raspolaganju. To je ono što sam najviše cijenio. Nadalje, na Sveučilištu u Zadru postoji vrlo dobra komunikacija između studenata i profesora, neki su nas čak na kraju semestra pozvali na piće i to mi je bilo ugodna promjena u odnosu na Italiju

SVEUČILIŠTE U ZADRU NA NAJVEĆEM FESTIVALU MEDITERANSKE POMORSKE KULTURE, ODRŽANOM OD 27. OŽUJKA DO 2. TRAVNJA

Condura Croatica na Escale à Sète, pomorskom festivalu u Francuskoj

Hrvatska je, uz Italiju, ove godine imala status počasnoga gosta festivala u sklopu programa „Jadranske kulture“ (Les cultures de Adriatique)

Na nedavno održanom pomorskom festivalu Escale à Sète - Fête des traditions maritimes u Francuskoj, Sveučilište u Zadru sudjelovalo je s brodicom Condura Croatica kao članom Hrvatske povijesne flote sastavljene od tradicionalnih plovila s istočne jadranske obale od Kvarnera do Neretve. Pokrenut 2010., Escale à Sète, održava se svake dvije godine u slikovitom gradiću Sète, prvoj ribarskoj luci na francuskom Mediteranu, i privlači sve više i više posjetitelja te je trenutno najveći festival mediteranske pomorske kulture. Hrvatska je, uz Italiju, ove godine imala status počasnoga gosta festivala u sklopu programa „Jadranske kulture“ (Les cultures de Adriatique).

Mala hrvatska flota

Condura Croatica nastupila je s posadom u sastavu doc. dr. sc. Irena Radić Rossi s Odjela za arheologiju, studenti Marko Ratković i Dario Kopeti te Dino Taras iz Arheološkog muzeja kao suvlasnika plovila. Uz zadarsku brodicu kao simbol tisućljetnog hrvatskog pomorstva, hrvatsku maritimnu baštinu na festivalu održanom od 27. ožujka do 2.

travnja 2018. uspješno su predstavili tradicionalni kvarnerski guc iz Mošćeničke Drage, regatna pasara Primavera iz Malog Lošinja, sandula i gundula iz Komize te neretvanska lađa i trupa iz Opuzena. Nastup male hrvatske flote koordinirala je Udruga za očuvanje i promicanje hrvatske maritimne baštine Cronaves iz Splita. Atraktivni program predstavljanja flote povijesnih brodova u moru, u kojemu su, uz

hrvatske, sudjelovali i brodovi iz Francuske, Italije i Španjolske te, u revijalnom dijelu, jedrenjaci iz Nizozemske, Njemačke i Velike Britanije, pratili su i vrlo bogati sadržaji na kopnu pa su se brojni posjetitelji, kojih je i ove godine bilo više od 300.000, mogli upoznati s našim turističkim potencijalima, brodogradnjom, starim pomorskim zanatima i gastronomijom. Program su, uz posadu Sveučilišta u Zadru u suradnji s Turističkom zajednicom grada Zadra i grada Nina, osmislili Ekomuzej iz Mošćeničke Drage, Turistička zajednica Maloga Lošinja, Udruga za očuvanje neretvanske baštine iz Opuzena, Cronaves te Ured Hrvatske turističke zajednice iz Pariza.

Domovina mora

U sklopu programa, u Hrvatskom selu, prigodno sagrađenom na rivi u središtu Sètea, organizirane su radionice za djecu i odrasle te postavljene izložbe vezane uz hrvatsku maritimnu baštinu, a u svemu tome važno mjesto

imalo je i predstavljanje Sveučilišta u Zadru i Condure Croaticae, replike hrvatskoga ratnog broda iz 10. stoljeća, čije se proučavanje danas odvija u sklopu projekta AdriaS (Arheologija jadranske plovidbe i brodogradnje/ Archaeology of Adriatic Shipbuilding and Seafaring), koji financijski podržava Hrvatska zaklada za znanost. Uz promidžbeni film o Conduri preveden na francuski jezik, pripremljene su i prigodne brošure o brodici i Sveučilištu u Zadru na hrvatskom, engleskom, talijanskom i francuskom jeziku. Sveučilište i Condura našli su svoje mjesto i u zajedničkoj brošuri hrvatskih sudionika naslovljenoj Hrvatska, Zemlja tisuću otoka, u uvodu koje je predsjednik udruge Cronaves Plamenko Bavčević istaknuo zadovoljstvo što se i u ovoj međunarodnoj ekspediciji uspjelo okupiti „renomirane udruge brodara od sjevernog do južnog hrvatskog Jadrana nastavljajući tako ostvarivati misiju zajedništva u izgradnji vlastite nacionalne svijesti i nauka o Hrvatskoj, domovini mora“.

DOC. DR. SC. **ZLATKO BEGONJA**, ODJEL ZA POVIJEST, ISTRAŽIVAČ
NACIONALNE POVIJESTI 20. STOLJEĆA

O zločinima iz razdoblja komunizma ni danas se u Hrvatskoj ne može potpuno slobodno govoriti

Podobni iz komunističkoga razdoblja, i nakon proglašenja samostalne RH, po istom su obrascu u novim prilikama koristili svoja prethodno stečena znanja o pojedincima i zahvaljujući tome zadržali zadobivene pozicije kako u akademskim, tako i u političkim krugovima

U fokusu zanimanja doc. dr. sc. Zlatka Begonje s Odjela za povijest Sveučilišta u Zadru je, prije svega, nacionalna povijest 20. stoljeća. Posebno se bavio istraživanjima komunističkih zločina neposredno prije i nakon završetka II. svjetskog rata.

Zlatko Begonja rođen je u Zadru 1960. gdje se školovao te diplomirao povijest i filozofiju na Filozofskom fakultetu u Zadru.

Doktorsku disertaciju pod naslovom „Političke prilike i sudski procesi u Zadru od 1944. do 1948.“ obranio je 2007. na zadarском Sveučilištu. Radio je u Zavodu za povijesne znanosti HAZU-a u Zadru od 2004. te bio i ravnatelj te ustanove od 2009. Na Odjelu za povijest vodi kolegije Hrvatska povijest 1918.-1945. i Hrvatska povijest poslije 1945., a od 2010. na posljediplomskom je doktorskom studiju „Jadran – poveznica među kontinentima“ na Odjelu za geografiju.

U svojim istraživanjima posebno ste se bavili komunističkom represijom u Zadru i okoliču pred kraj i nakon Drugog svjetskog rata?

To je problematika koja još i danas zahtijeva znatnu istraživačku hrabrost - s jedne strane, suočavanje s dokumentima koji nesporno svjedoče o represivnim i zločinačkim postupanjima komunističkih vlasti, a s druge, javnu prezentaciju tih spoznaja. Glavni razlog zahtijevanoj hrabrosti smješten je u istraživače-

vim pokušajima uklanjanja prethodno nametnutih dogmatskih okvira koji su tu problematiku determinirali. U Republici Hrvatskoj, kad je riječ o toj temi, još uvijek nije uputno mjerodavno progovarati o činjenicama i njihovim međuosobnim, odnosno tako proizašlim posljedicama, pogotovo kada se to odnosi na prethodno razdoblje komunističke totalitarne vlasti.

Gdje ste pronašli dokumente?

U državnim arhivima u Republici Hrvatskoj. Primjerice, u Zagrebu, Splitu, Zadru, Rijeci. Međutim, nedostatak je što na isti način nisu dostupni i arhivi u Republici Srbiji, koji bi svojom arhivskom građom sasvim sigurno potpomogli dobivanju boljeg uvida u cjelovitost slike, odnosno ključnih događaja, i to posebice onih iz dijela mirnodopskog razdoblja. No, bez obzira na spomenute teškoće, uz dodatne napore nastaviti ću raditi na tom zahtjevnim istraživačkom zadatku.

Prema kojim je kriterijima netko bio okarakteriziran kao „narodni neprijatelj“?

Prema širokoj lepezi kriterija. Tako su narodnim neprijateljima, među ostalim, tretirani: svi aktivni ustaše, četnici i pripadnici ostalih oružanih formacija u službi neprijatelja te njihovi organizatori i pomagači; svi oni koji su bili u službi neprijatelja na bilo koji način - kao špijuni, do-

stavljajući, kuriri, agitatori i sl.; oni koji su tražili od naroda da okupatorima predaju oružje; svi oni koji su izdali narodnu borbu i bili u dosluhu s okupatorom; svi oni koji su se odmetnuli od narodne vlasti i radili protiv nje; svi oni koji su razarali narodnu vojsku ili na neki drugi način pomagali okupatoru i, konačno, svi oni koji su izvršili teške slučajeve ubojstva, pljačke i tome slično. Problem je u tome što se tako široko određeno narodno neprijateljstvo veoma rijetko dokazivalo u relevantno provedenim istražnim radnjama i okončavalo sudskim postupcima, posebice u neposrednom poslijeratnom razdoblju kada su dominirala rješenja po kratkom postupku. I verbalno nepodudarni s novom vlašću, tada su veoma lako postajali narodnim neprijateljima. O tome nam izdašno progovaraju brojni primjeri sudskih procesa na Okružnom narodnom sudu u Zadru nakon 1945. godine.

Koliko je ljudi osuđeno na smrt, a koliko na višegodišnje zatvorske kazne?

Teško je, zapravo nemoguće govoriti o tome koliko je točno stradali ljudi, jednostavno i zato što su mnogi pojedinci bili zabilježeni u kategoriji nestalih. Mnogi su bili likvidirani po kratkom postupku, poimenično, prema onome što je do sada dostupno, oko stotinu osoba, dok je na dugotrajne zatvorske kazne osuđeno više stotina ljudi. Jedna-

ko tako, ovdje valja posebice naglasiti kako su se za mnoge prethodno likvidirane vodili fiktivni sudski procesi u kojima su na tužiteljskoj strani često korišteni tzv. standardni svjedoci koji su posjedovali znakovite bilokacijske osobine.

Kako su i gdje služili kaznu?

Oni koji su doživjeli tu mogućnost i „sreću“ odsluženja izrečenih teških dugogodišnjih zatvorskih kazni, u pravilu su bili odvedeni u kaznene zavode poput Lepoglave ili Stare Gradiške. Uz izrečene zatvorske kazne, obvezno su bile izricane i popratne mjere oduzimanja privatne imovine i gubitka građanske časti. Brutalnosti kojima su bili izloženi zatvorenici na izvršenju svojih kazni, posebno oni politički, bile su identične onima kojima su bili izloženi sovjetski kažnjenici u Staljinovu SSSR-u, jednostavno zato što je metoda kažnjavanja u to vrijeme bila istovjetna, a nije se promijenila niti nakon Rezolucije Informbiroa iz lipnja 1948., godine. U ime Partije i naroda nastavilo se provoditi brojne zločine protiv tog istog naroda.

Tko je vodio operacije protiv „narodnih neprijatelja“: lokalni komunisti, OZNA? Tko je bio ideolog progona, a tko su bili krvnici?

Operacije su provodila i nadzirala politička i represivna tijela vlasti s lokalne razine koja su dobila takve ovlasti od hijerarhijski

nadređenih. Upravo zbog toga ti postupci nisu bili nikakva posebnost, ili neka vrsta devijantnih pojava, već dobro promišljeno i programirano državno nasilje. Pojedinci i tijela koji su bili izvršitelji nosili su aureolu iz rata „zaslužnih“, nadalje, to su bile niže i više partijske organizacije, komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača, hijerarhijska tijela Ozne, odnosno poslije Udbe. Uvidom u postojeću dokumentaciju i provedenom analizom nesporno proizlazi kako je upravo nametnuti državni režim sa svojim doktrinarnim načelima bio ideolog progona, a slijedom toga krvnici su bili slijepi i apsolutno poslušni politički sljedbenici, rekao bih, besprizorni aparatčici. Ne treba smetnuti s uma da su i pojedinci iz takve „narodne“ vlasti koristili prigodu da se iz raznih osobno-osvetničkih pobuda obračunavaju s politički i interesno nepoželjnim osobama.

Kako je u svemu tome prošla „inteligencija“, kako su zvali

one koji su obrazovani?

Akademski obrazovani pojedinci, koji su uspjeli ostati na životu nakon „čišćenja terena“, a pritom nisu glasno i bezrezervno slijedili nametnuti komunistički ideološki obrazac, tretirani su kao narodni neprijatelji i reakcija, kontrarevolucija s kojom se trebalo preventivno obračunati upravo kao zalogom za budućnost. Izrečene kazne nad takvima bile su različite - od zatvorskih do imperativnih preseljenja u druge dijelove novouspostavljene države.

Hrvatsko proljeće imalo je snažno uporište u Zadru?

Hrvatsko proljeće najbolje se očitovalo nastalim događajima u vrijeme aktivnosti dijela intelektualaca i studenata iz Zadra tijekom 1971. godine. U tom razdoblju, među ostalim, bile su organizirane i dvije priredbe u Zadru naslovljene „Hrvatska, jučer i danas“, i to u svibnju, odnosno krajem iste godine. Uz te

aktivnosti, zbio se i ne manje važan događaj prosvjednoga skupa u mjestu Pridraga, koji je nastao kao reakcija na milicijsko nasilje u Karinu Donjem od 2. kolovoza 1971., za vrijeme obilježavanja katoličkoga crkvenog blagdana Gospe od Anđela, na kojem su od milicijskoga nasilja stradali pretežito mještani upravo iz Pridrage i Kruševa. Na spomenutom prosvjednom skupu u Pridrazi, koji je održan 18. kolovoza 1971., govorio je i Petar Šale, predsjednik Zavičajnog kluba studenata „Petar Zoranić“ Zagreb za područje Zadra i Biograda na Moru, na kojemu je posebice apostrofirao važnost promjene strukture zaposlenih u miliciji, što je u to vrijeme bio veoma težak zločin. Tome svakako treba dodati sudjelovanje na skupu i Petra Vulete, predsjednika Koordinacijskog odbora studenata Zadar. Njihova djelovanja, kao i ona u kojima su participirali pojedinci poput M. Kutleše, N. Jakšića, T. Maštrovića, D. Arasa, T. M. Bilosnića, B. Zorića, B. Đaje, Ž. Meštrovića i ostalih, kao

i poruke koje su proklamirali u Zadru tijekom izražavanja nezadovoljstava trenutačnim stanjem u Hrvatskoj, ostavili su dubok trag te su utjecali na određene konkretne poteze koje je isključivo potencirao sam državni vrh. Tome je nužno dodati i godinu 1972., kada je provedena temeljita partijska analiza o „Masovnom pokretu 1971.“, koja je sadržavala problematiku studentskih događaja, situaciju u Matici hrvatskoj i SDK-u Prosvjeta.

Dva potpisnika Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika radila su na Filozofskom fakultetu u Zadru?

Riječ je o profesorima Daliboru Brozoviću i Franji Švelecu. Ovdje ću izdvojiti samo jedan ilustrativni primjer kako je na lokalnoj razini primljena njihova aktivnost u svezi Deklaracije o jeziku iz 1967., kada su partijske strukture, raspravljajući na svim razinama, iznosile, primjericu, i ovakva stajališta: „Osudu-

jemo Deklaraciju i Predlog. Ljude koji ih podržavaju – isključiti iz SK, krivično goniti. Komunisti trebaju biti budniji, da takve opominju i uklone, pa makar oni bili i visoki rukovodioci. Komunisti treba da deluju pravilno po nacionalnom pitanju.“ U iznošenju takvih zaključaka sudjelovali su i pojedini kolege profesora Brozovića i Šveleca. Za napomenuti je kako se navedeni Predlog zapravo odnosio na tadašnji odgovor srbijanskih književnika na objavljenu Deklaraciju.

Kakve su, nakon pada Hrvatskog proljeća, bile reakcije vlasti na ljude s Filozofskog fakulteta?

Uglavnom partijskim kažnjavanjima, od isključenja do posljednjih opomena koje su naznačile potpuni nadzor počinitelja pogreške kako ne bi došlo do recidivnog ponašanja. Nepartijski kadrovi koji su se našli u spomenutom prijestupu imali su dodatnih teškoća u pogledu neometanog ispunjavanja svojih radnih obveza jer su bili obilježeni kao osobe „s druge strane“.

Nakon 1971. u Zadru su vođeni montirani politički procesi. Koji su najpoznatiji?

Svakako najpoznatiji je onaj protiv šesnaestorice osoba iz 1974./75., koji su optuženi za „formiranje ilegalne terorističke organizacije HORA, pokušaj izdvajanja SR Hrvatske iz SFRJ, pripremanje diverzija i atentata, napada na radne organizacije i dr.“. Zanimljivo je što su neki od aktera u toj optužnici bili prethodno zahvaćeni optužnicama u svezi njihovih aktivnosti u razdoblju Hrvatskoga proljeća. No, pored toga, a u prilog ozbiljnosti te posljednje optužnice, evo jednog kratkog izvatka koji dostatno govori o razini i kvaliteti optužnoga prijedloga. Tako je, pored ostaloga, stajalo „da su se svi optuženi sastajali ilegalno i strogo konspirativno pojedinačno i u grupama“. Pojedinačno sastajanje!?

Može li se danas objektivno sagledati uloga Filozofskog fakulteta u Zadru u Hrvatskom proljeću?

Dokumentacijsko gradivo upućuje na dvojakost uloge Filozofskoga fakulteta u Zadru s obzirom na događaje iz vremena

Hrvatskog proljeća. Naime, jedno su bile aktivnosti studenata i njima sklonih profesora s fakulteta, ali i onih izvan njega, a potpuno drugo ponašanje ostaloga dijela profesorskog i službeničkog kadra. Partiji skloni kadrovi nastavili su od tada pa nadalje sve do kraja 80-ih dvadesetog stoljeća sa svojim odanim radom i poslušničkim ponašanjem. Zahvaljujući danas dostupnoj arhivskoj građi u Republici Hrvatskoj, mogu se vjerodostoj-

no i argumentirano prikazati aktivnosti koje su takvi pojedinci upražnjavali u svojstvu podložnika određenih državnih službi u problematiziranom razdoblju. Pod taj nazivnik dolazile su i radnje poput dostavljanja njihovih službenih izvješća i zabilješki pod raznim pseudonimima svojim neakademske poslodavcima. U tom kontekstu potencirali su u vrijeme održavanja znanstvenih skupova, kao aktivni sudionici, propitkivačke razgovo-

re s njima posebice zanimljivim sudionicima, koji su u neslužbenom druženju iznosili svoja politička stajališta veoma korisna aktivnim suradnicima službe. Tako dobivena saznanja žurno su prosljeđivali nalogodavcima i time sebi gradili temelje piramide za uspon do „zaslužene“ političke i znanstvene karijere. Upravo zbog takvih kadrova, odnosno njihove društveno nametnute dominantne uloge, nužno je i kroz takvu prizmu promatra-

ti položaj Filozofskog fakulteta u Zadru u odnosu na Hrvatsko proljeće. Međutim, zbog slijeda okolnosti potrebno je na isti način promatrati i razdoblje nakon tih događaja pa sve do vremena stvaranja samostalne Republike Hrvatske. I tu zapravo nije kraj, nego po spomenutom obrascu u novim prilikama koristili su svoja prethodno stečena znanja o pojedincima i zahvaljujući tome zadržali zadobivene pozicije kako u akademskim, tako i u političkim krugovima. Tu se problem nastavlja jednostavno zato što su koristeći se svojim utjecajima pomagali prenošenju mentaliteta, odnosno određivanju misaonih destinacija kod svojih brižljivo odabranih sljedbenika, koji su prilagođeni novim okolnostima naizgled preruseni u neko novo, tepajući im, rekao bih, napredno modernističko ruho, nastavili s djelatnostima prema strogim obrascima koje su im tutori zadali.

Radite na projektu Raspad Habsburške monarhije i transformacije na istočnojadranskom prostoru 1917.-1923. Stječe se dojam da hrvatska historiografija neopravdano zaobilazi tu važnu i sudbonosnu epizodu u nacionalnoj povijesti. O čemu je riječ u projektu i tko je sve angažiran na njemu?

Kao što je u samom naslovu projekta navedeno, ovdje je bit proučavanje nastalih događaja koji su uslijedili u trenucima prije i neposredno nakon raspada Austro-Ugarske Monarhije, a imali su presudan utjecaj na uspostavu i ustroj novih državnih zajednica, kao i većim dijelom „trgovačku“ raspodjelu istočnojadranskog teritorija. Ono što mene u tom kontekstu posebice zanima i što je predmet mojega znanstveno-istraživačkog rada je uloga i funkcioniranje u predratnom razdoblju Jugoslavenske nacionalističke

omladine, kao i u ratnim vremenima Jugoslavenske narodne obrane u Južnoj Americi, odnosno njihova agresivna angažiranost na uspostavi dominirajuće jugoslavenske unitarističke ideje. Realizacijom ovoga projekta i prezentacijom novih istraživačkih saznanja o spomenutoj problematici, svakako će se obogatiti hrvatska historiografija i time otvoriti prostor za naredna istraživanja. Na projektu su angažirani domaći i strani povjesničari koji se bave proučavanjem tog razdoblja nacionalne, odnosno svjetske povijesti.

Hrvatska historiografija nije se bavila Prvim svjetskim ratom. Čini se da su sve „spoznaje“ preuzete od srpskih povjesničara i njihove „istine“ o Prvom svjetskom ratu?

To je zaseban problem u kojemu, smatram, ponajprije treba prevladati nametnute stereotipe o pobjednicima i poraženima. Prvi svjetski rat s hrvatskoga gledišta treba promatrati izuzetno kompleksno, što ne znači bojažljivo, upravo zbog spleta okolnosti koje su utjecale na njegov početak, kao i sam tijek njegova trajanja i sudjelovanja Hrvata u njemu. Ako *a priori* polazite s pozicija u kojima ste u nametnuto podređenom položaju, ne preostaje vam ništa drugo nego preuzimati, kao što kažete, „istine“ koje vam se dugotrajno imperativno postavljaju. Vjerujem kako će i ovaj projekt, koji vodi izv. prof. dr. sc. Ante Bralić, pomoći dodatnom rasvjetljavanju događaja vezanih uz determinirano razdoblje.

Zašto hrvatska historiografija nedovoljno forsira istraživanje hrvatske povijesti (povijest Dalmacije, Rijeke i Istre) u talijanskom kontekstu?

U tom pogledu mijenja se stanje, što znači da su intenzivirana određena istraživanja koja

će promijeniti dosadašnju sliku. Tu je zapravo ključni problem što je arhivsko gradivo za to razdoblje prebačeno u Italiju još za vrijeme Drugoga svjetskog rata te je tako dobrim dijelom ometena mogućnost lakšeg istraživačkog procesa.

U tom slučaju vjerojatno bi određeni procesi (odlazak Dalmatinaca u partizane, na primjer) u nacionalnoj povijesti bili jasniji, zar ne?

Svakako da bi bili dodatno rasvijetljeni te tako i postali razumljivijima. Naime, konkretna konstatacija iz vašeg pitanja koja se odnosi na sudjelovanje Dalmatinaca u partizanskom pokretu, dobrim dijelom je znana i odnosi se prije svega na činjenicu da su Dalmatinci u međuratnom razdoblju osjetili neopravdano talijansko otkidanje dijelova hrvatskog teritorija, njihovu represiju nad domaćim stanovništvom, kao i realizaciju novih njima konvenirajućih ugovora iz vremena NDH, što je sve imalo znatan utjecaj na odluke dalmatinskih ljudi o odlasku u partizanske jedinice. No, to nije cjelokupan i potpun mozaik, zato što nedostaju znanstveno-istraživačke radnje koje bi predočile i ostale dijelove koji se odnose na uloge pojedinih svjetskih sila u pogledu razvoja navedenih prilika, i to ne isključivo i samo onih ratnih.

U povodu obilježavanja 25. obljetnice vojno-redarstvene operacije Maslenica na znanstvenom ste kolokviju govorili na temu „Medijske refleksije vojno-redarstvene operacije Maslenica“. Kakve su bile refleksije te operacije u medijima?

Moram naglasiti kako je u domaćim medijima vojno-redarstvena operacija Maslenica bila uglavnom prihvaćena kao dugoočekivana i prijeko potrebna

za konačnu uspostavu neometane prometne povezanosti sjeverne i južne Hrvatske. S druge strane, svjetski mediji nisu pružali znatniju pozornost tom događaju upravo zato što su se istodobno u siječnju 1993. u Ženevi vodili pregovori o rješavanju krize u BiH na postavkama Vance-Owenova plana, i ta je činjenica imala dominantniju ulogu. Oni iz svjetskih medija koji su se osvrtni na događaj u Republici Hrvatskoj, različito su pristupali, i to od nepodijeljenog odobravanja do potpune kritike. S druge strane, na domaćoj medijskoj pozornici nakon završetka operacije počele su se pojavljivati određene raščlambe u pogledu razloga i mogućih posljedica provedene vojno-redarstvene operacije. Takve su bile zanimljive jer su se uglavnom zadržavale na ne baš logično postavljenim premisama, već projekcijama želja kako osobnih, tako i manjega dijela domaćih, slikovito rečeno, političkih skitnica.

Prije osam godina, 2010., objavili ste zanimljiv rad „Benkovac 1990. - pokušaj atentata na dr. Franju Tuđmana“. Da je atentat na predsjednika Tuđmana uspio, nema sumnje da bi bio promijenjen tijek hrvatske povijesti. Zašto su pojedini mediji u Hrvatskoj pokušavali banalizirati taj slučaj i umanjiti ga? Možete li reći nešto više o pokušaju tog atentata?

Valja priznati da je pokušaj atentata na dr. Franju Tuđmana zapravo izravno potpomogao u predizbornim aktivnostima ojačanju pozicije političke stranke HDZ-a. Naime, jasno ju je učvrstio kao jedinu obećavajuću nacionalnu demokratsku političku opciju. Sam događaj nastupio je kao reakcija srpske manjine u Hrvatskoj koja ni po koju cijenu nije htjela prihvatiti formiranje i uspjeh hrvatskih političkih stranaka i skorašnju izglednu uspostavu samostalne i suverene Hrvatske. Pritom ne smijemo smetnuti s uma kako su i, tada još aktualne komunističke vlasti u Hrvatskoj, HDZ nazivale strankom opasnih namjera, što je svakako dalo dodatni polet raspirivanju srpskih težnji u Hrvatskoj, najbolje pokazanih u razdoblju koje je uslijedilo i dovelo do velikosrpske agresije na Hrvatsku.

Operacije su provodila i nadzirala politička i represivna tijela vlasti s lokalne razine koja su dobila takve ovlasti od hijerarhijski nadređenih. Upravo zbog toga ti postupci nisu bili nikakva posebnost, ili neka vrsta devijantnih pojava, već dobro promišljeno i programirano državno nasilje

DR. SC. KATICA BURIĆ ČENAN, MUZIKOLOGINJA,
ODJEL ZA ETNOLOGIJU I ANTROPOLOGIJU

Ima i drugdje višeglasnog pjevanja, ali klapsko pjevanje je izvorno dalmatinsko, hrvatsko

Muzikologinja dr. sc. Katica Burić Čenan s Odjela za etnologiju i antropologiju, rođena je Zadranka, pohađala je osnovnu i srednju školu „Blagoje Bersa“ u Zadru te Muzičku akademiju u Zagrebu. Završila je i Izvanredni studij Informacijskih znanosti. Bila je asistentica na Umjetničkoj akademiji u Splitu, asistentica na Odjelu za informacijske znanosti, a danas na Sveučilištu u Zadru vodi kolegije *Nematerijalna kulturna baština, klapsko pjevanje, te Etnomuzikologija i Antropologija plesa*.

Dr. sc. Burić Čenan ima golemo radno iskustvo, a područja njezina zanimanja su muzikologija, glazbena prošlost Zadra, etnomuzikologija, klapsko pjevanje, sociologija glazbe, glazbena arhivistika itd. Bila je i voditeljica muške klape Biograd, ženske klape Uzorita iz Sukošana, osnovala je i Udrugu za promicanje klapskog pjevanja u Zadarskoj županiji...

Vi ste prvi, nakon istraživanja, progovorili o glazbenoj prošlosti Zadra.

Nisam prva, o njoj su pisali neki naši muzikolozi, ali to bi uvijek ostalo za vrlo uski, znanstveni krug ljudi. Nedavnom izložbom u obnovljenoj Kneževoj palači progovoreno je o izuzetno vrijednoj i bogatoj glazbenoj proš-

Papiri po arhivima jedino su što imamo od prošlosti

Zašto su nam važni arhivski dokumenti iz glazbene prošlosti Zadra? Nikad se tome nije pridavala važnost, ali sam shvatila da su ti papiri po arhivima jedino što imamo od prošlosti. Pokušavam voditi svojevrsan dijalog s arhivskim dokumentima, notama, obiteljskim fondovima, ugovorima, statutima, svime iz čega mogu iščitati nešto o tim ljudima. Povijest se uvijek nanovo piše. Mi je pišemo iz današnjega stajališta. Zato su se i događali propusti u pisanju povijesti, svatko ju je pisao iz vlastitog stajališta i ideologije. Stalno se treba vraćati na izvor i pričati priču, dati svoji interpretaciju. Moja disertacija od oko 400 stranica ne samo da priča o tim ljudima i vremenu, o muziciranju, nego i o samim dokumentima, što je s njima, kako oni žive. Kako brišem prašinu s njih, oni ponovno žive.

Strmić - Partitura - Barcarola a tre Voci (1. stranica)
HR-DAZD - zbirka muzikalija

losti Zadra, i to prvenstveno našoj zajednici. Iako je to veoma važno, ljudi o tome malo znaju. Na žalost, to nitko nije prepoznao kao vijest.

Na Odjelu za etnologiju i antropologiju postoji kolegij Klapsko pjevanje koji vi vodite. O čemu je riječ?

Riječ je o praktičnoj nastavi, dakle, svojim studentima ne pričam i ne predajem o klapskom pjevanju. Na Odjelu već imamo kolegij *Etnomuzikologija* u sklopu kojeg, među ostalom glazbenom baštinom Hrvatske, govorim o klapama kao o dije lu dalmatinske baštine. Kolegij *Klapsko pjevanje* pravi je praktični kolegij na koji se prijavljuju studenti, ne samo s Odjela za etnologiju i antropologiju, nego i s bilo kojeg drugog odjela. Oni koji se prijave, moraju doći na audiciju, moraju znati pjevati i mi, zapravo, stvaramo klapu. To je praktikum. Za sada imamo mješovitu klapu unutar koje imamo i malu mušku klapu i, naravno, mali repertoar.

Na Sveučilištu je od 2012. do 2015. postojala klapa Študija, nastala na inicijativu jednog studenta. Voditelji su bili prof. Magdalena Miočić, prof. Ante Jurić i ja. Izvrsno su pjevali. To je bila sveučilišna klapa, nije bila organizirana kao kolegij, nego kao izvannastavna aktivnost. Imali

Klapsko pjevanje je organizirano pjevanje među prijateljima, pjevanje u konobama dok se ljudi odmaraju od posla, a nastalo je u 19. stoljeću. Na nastanak klapskog pjevanja utjecali su glagoljaško pjevanje, mediteranske pjesme, šlageri, šansone, ilirske budnice iz vremena Narodnoga preporoda itd., no utjecaj glagoljaškog crkvenog pjevanja je ključan

su uspjeha u Zagrebu, išli su na neke festivale, osvajali prva mjesta. Bilježili smo lijepe uspjehe, išli na renomirano klapsko natjecanje Festival klapa u Omišu, koje se za mješovite klape održava svake godine u Komizi... Međutim, onda sam otišla na porodični, klapu je neko vrijeme vodio i prof. Tomislav Košta, no ipak se nekako ugasila. Sada postoji u sklopu kolegija i studenti za svoj angažman dobivaju neke dodatne bodove. Oni kroz pjevanje neposredno uče o tradicijskoj glazbi Dalmacije, o klapskom pjevanju. Pjevaju, uče različite klapske pjesme, autorske, tradicijske, klapske obrade, a usporedo uče i vokalnu-tehniku.

Tko ih uči tehnikama pjevanja?

Tim različitim tehnikama učim ih ja. Načini klapskog pjevanja dosta su različiti, primjerice, kako pjevaju trogirске klape, dubrovačke, vlaške klape itd. Imamo vrlo bogat klapski opus, a pjesme se razlikuju ovisno o tomu otkud potječe klapska pjesma, koji je autor napisao određenu pjesmu, je li on iz Splita, Dubrovnika ili Sinja... To zahtijeva drukčiju tehniku, način pjevanja, melos.

Otkad postoji klapsko pjevanje?

Klapsko pjevanje je organizirano pjevanje među prijateljima, pjevanje u konobama dok se ljudi odmaraju od posla, a nastalo je u 19. stoljeću.

Poslije težačkoga posla ili ribarenja umorni muškarci okupljali su se u konobama, nešto bi popili i pjevali višeglasno svoje pjesme, ljubavne, radničke, šaljive. Takvo što tipično je upravo za Dalmaciju. Primjerice, u Gruziji postoji višeglasno pjevanje koje podsjeća na klapsko, međutim, klapsko je ipak nešto specifično dalmatinsko, hrvatsko.

Nekoliko je različitih utjecaja na nastanak klapskog pjevanja, nije se ono tek tako ofor-

Klapa Uzorita 2008. - predstavljanje CD-a na Trgu bana Jelačića

milo. Nastalo je pod utjecajem glagoljaškog pjevanja, mediteranskih pjesama, šlagera, šanson, ilirskih budnica iz vremena Narodnoga preporoda itd., a utjecaj glagoljaškog crkvenog pjevanja je ključan. Mi imamo dvije crkvene tradicije u Hrvatskoj, po čemu smo vrlo zanimljivi - gregorijansku pod utjecajem Rimske crkve te glagoljašku pod utjecajem Bizanta. Glagoljaško je pjevanje i muškaraca i žena, višeglasno, na narodnom jeziku. Gregorijansko, koje se još uvijek može čuti u katedrali ili drugim crkvama, uvijek je bilo samo pjevanje muškaraca, jednoglasno i na latinskom jeziku. No, u klapsko pjevanje ušlo je i jedno i drugo. Na klapsko pjevanje bilo je utjecaja čak i u 20. stoljeću pojavom turizma, 50-ih i 60-ih godina, tadašnjih šlagerskih pjesama pjevanih na terasama restorana i hotela.

Je li očuvanje klapskog pjevanja prioritet u nacionalnoj kulturi?

Mislim da jest, ali s ostalom bogatom tradicijskom baštinom Hrvatske. No, za klape više nema bojazni, one su se uspjele otrgnuti od zaborava, za razliku od nekih drugih glazbeno-plesnih hrvatskih fenomena. Festival klapa u Omišu nastaje 60-ih godina i odonda promiče i štiti klapsku pjesmu. Upravo zbog omiškog festivala klape se razvijaju diljem Hrvatske. Danas, osim u Dalmaciji, imamo klape u Zagrebu, Slavoniji, Kvarneru. Možda su najbolje klape danas u Zagrebu i Rijeci!

Klape u Zagrebu su dobre, ali riječke su najbolje. Za njih je specifična tzv. istarska ljestvica, pjevanje koje poznaje manje intervale, razmake koje mi u Dalmaciji uopće ne možemo razlikovati i čuti, osim što nam zvuči kao 'falš'. Na području Kvarnera i Istre sluh je, recimo tako, još istančaniji, da se ne uvrijede ostali. Kad se pojavi klapa s tog područja, ona je intonativno besprijekorna.

Dr. sc. Katica Burić Čenan sa studentima, članovima klape Študija

Dugo se bavite klapama?

Godine 2004. osnovala sam udrugu za razvoj i promicanje klapskoga pjevanja na razini Zadarske županije. Tada smo u Zadru imali tek nekoliko klapa, dvije-tri. Nakon toga smo organizirali koncerte, božićne, ljetne itd., koji su se uvijek snimali i malo-pomalo utjecali na to da se počinju osnivati klape u našoj županiji. Uskoro je svako mjesto imalo je svoju klapu - Poličnik, Sukošan, Turanj, Pag, Kožino, Vir..., ili barem klapsku ljetnu smotru! Došli smo do toga da je 2008. u Zadarskoj županiji bilo 20 klapa. Dakle, pojavio se problem - koga zvati na koncerte jer koncerti ne mogu trajati vječno... Danas se na festivalu u Omišu redovito pojavljuju zadarske klape, osvajaju dobra mjesta, a klapa Kožino, npr. bila je i pobjednik festivala.

Festival klapa u Omišu popularizirao je klapsko pjevanje.

Omiš je popularizirao klapsko pjevanje, no doveo je i do toga da svako mjesto mora imati neku klapu. Zbog toga se izgubilo na kvaliteti. Iako je izvorni način klapskoga pjevanja bez instrumenata, ljudi žele nešto živahno za zabavu pa se uvode instrumenti, gitare, a tako dobivamo vokalno-instrumentalne klapske skupine. Tu brkamo pojmove!

Nedavno je predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović klapi Intrade dodijelila počasnu nagradu za promicanje autohtone klapske pjesme, na što je reagirao direktor omiškoga festivala i rekao da je to velika pogreška jer Intrade ne pjevaju izvorne klapske pjesme. Oni su vokalno-instrumentalna skupina, a ne klapa.

U pravoj klapi vrlo je teško pjevati, pogotovo kad nema instrumenata. Lakše je pjevati kad vas prate neki instrumenti jer se sve pogreške i nedostaci prekriju. Intrade vrlo teško danas pjevaju bez instrumenata, a kad ih nema, čuje se svaki pogrešan ton. U klapi svaki pjevač mora imati izvrstan sluh!

Čini se da klape vrte stalno jedan te isti repertoar, unatoč tome što je baština klapskih pjesama vrlo bogata?

Riječ je o pjesmama koje su poznate i svi ih žele pjevati. No, moj cilj, dok sam bila predsjednica klapske udruge, bio je zaštititi klapsku baštinu. To znači da izvlačimo stare pjesme koje nitko ne pjeva, a koje su naši stari etnomuzikolozi, poput pokojnoga akademika Bezića, skupljali po okolnim selima i zapisivali.

Imamo zapisanu i prikupljenu golemu baštinu koja se čuva u Institutu za folkloristiku u Zagrebu i raznim zbirkama. Voditelji kla-

pa i pjevači nemaju običaj zgrabiti u to blago i napraviti klapske aranžmane. U Zadru je i gospodin Ivo Brkić još prije trideset godina išao po selima i zapisivao, a ponešto i obrađivao za klape..., a to su vrijedni zapisi, mnogo je toga sačuvao od zaborava.

Osim klapskog pjevanja, vas, zapravo, najviše zanima glazbeni život Zadra u 18. i prvoj polovici 19. stoljeća. Objavili ste i knjigu o tome.

To je knjiga koja ne govori o folklornoj tradiciji, nego o glazbenoj prošlosti Zadra, što je moja uža specijalizacija koja podrazumijeva klasičnu, a ne tradicijsku, folklornu glazbu. Tradicijska glazba nije bila toliko prisutna u gradu, ona se mogla čuti samo kad su Morlaci, seljaci iz naših sela, dolazili u grad i prodavali svoje proizvode građanima. Tradicijska glazba nije se zapisivala, ona se prenosila usmenom predajom, tako da o njoj vrlo malo znamo. Ono što istražujem u gradu Zadru je klasična umjetnost. Zadar je već krajem 18. stoljeća imao prvo operno kazalište, da bi sredinom 19. sagradio još jedno. Dakle, u drugoj polovici 19. stoljeća imali smo dva operna kazališta. Samo je Zadar imao dva operna kazališta koja su čak dvadeset godina usporedno djelovala, a prvo, Nobile teatro, dobio je već 1784., što je vrlo rano. Usporedbe radi, Zagreb je dobio pravo veliko kazalište tek sredinom 19. stoljeća.

Zadar je tada bio glavni grad Dalmacije, a to znači i vojno središte, sve se slijevalo u Zadar, bilo je mnogo stranaca koji su ovdje živjeli, tako da je grad morao ponuditi kulturu i umjetnost, a i publika je bila navikla da se stalno nešto događa. Zadar je bio bogata glazbena sredina. Ja to zovem zlatnim glazbenim razdobljem Zadra, pogotovo drugu polovicu 19. stoljeća. Zadar je imao golem orkestar i zbor u sklopu tzv. filharmonijskog društva. I Dru-

Nedavno je predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović klapi Intrade dodijelila počasnu nagradu za promicanje autohtone klapske pjesme, na što je reagirao direktor omiškoga festivala i rekao da je to velika pogreška jer Intrade ne pjevaju izvorne klapske pjesme. Oni su vokalno-instrumentalna skupina, a ne klapa

Zadar je već krajem 18. stoljeća imao prvo operno kazalište, da bi sredinom 19. stoljeća sagradio još jedno. Samo je Zadar imao dva operna kazališta koja su istodobno djelovala čak dvadeset godina, a prvo je dobio 1784., što je vrlo rano.

tvo Zoranić imalo je svoj orkestar, i Društvo Sokol..., i još mnogo drugih društava!

Glazbenici iz prošlosti Zadra manje-više su prešućeni. Zašto?

Hrvati počinju s buđenjem nacionalne svijesti 1830. U Dalmaciji taj pokret počinje tek 1860-ih, dosta kasno, ali u Zadru se žestoka politička diskusija događa tek krajem 19. stoljeća. Godine 1880. moralo se zauzeti stranu: ili si Talijan ili Hrvat. Vrlo teško razdoblje, tako da su neki ljudi, zapravo Hrvati ili Dalmatinci (kako su sebe zvali), odgajani u talijanskoj kulturi i jeziku, zauzeli talijansku stranu. Upravo je zbog toga naša povijest, historiografija, prešutjela te glazbenike, kao i ostale umjetnike, arhitekta i druge značajne osobe.

Takva situacija nije ni čudna s obzirom na dugogodišnju težnju za nacionalnošću ili nakon ratova. Još uvijek imamo situaciju da svi u Hrvatskoj znaju za Ivanu Zajca, a nitko ne zna za Nikolu Strmića, a Strmić je, najvjerojatnije naš najkvalitetniji skladatelj koji ide uz bok Ivanu Zajcu. Dje-

Plakat za praiizvedbu Strmićeve opere u Trstu 3. travnja 1865.

lovao je u drugoj polovici 19. stoljeća, a potpisivao se s Nikolom Stermich, on je Zadrani, plemić.

Nikola Strmić školovao se u Italiji (u Milanu), završio glazbeni konzervatorij te se kao vrlo mlad vratio i skladao četiri izvrsne opere. Njegova opera „La madre Slava“ (Slavenska majka) praiizvedena je u Trstu, o njoj su sve novine pisale. Bio je član Narodne (Hrvatske) čitaonice itd.,

Nikola Strmić

ali kad je morao izabrati stranu, izabrao je onu talijansku.

Skladao je Strmić violinske koncerte, orkestralna djela, djela za klavir... Njegov otac, ugledni kraljevski tajnik, plemić, bio je također skladatelj, ali amater.

Je li bilo pokušaja da se njegova djela izvode u Hrvatskoj?

Prije tri godine Orkestar i zbor HRT-a, pod vodstvom Ede Mičića,

Zadranina, dirigenta u Grazu, izveli su nekoliko opernih ulomaka Nikole Strmića u zadrskom kazalištu. To je bio zahtjevan i skup projekt jer su te note u rukopisima..., razasute po hrvatskim arhivima.

Je li veličina Nikole Strmića prepoznata u Zadru i u Hrvatskoj?

Ljudi još uvijek ne prepoznaju tu temu kao važnu. Kad smo postavili Strmića, kazalište nije bilo prepuno. U spomen na Nikolu Strmića imamo samo jednu malu slijepu ulicu, negdje u predgrađu Zadra, nemamo škole koje nose njegovo ime, nemamo važnu ulicu u gradu, nemamo ustanove, spomenike, brodove...

Brat Nikole Strmića bio je veliki pjevač u Zadru, a njegov sin Petar Strmić također je studirao vani i bio je glasoviti dirigent u cijelom svijetu, glavni dirigent u Moskovskoj i Berlinskoj operi, Bečkoj itd.

Krajem 19. stoljeća djelovala su i dva zadraska pjevača, Antonio i Gaetano Pini-Corsi, školovana u Italiji. Vani su napravili velike karijere, pjevali su u milanskoj Scali pod ravnanjem samog Toscaninija, ili uz glasovitog Carusa, ali i u newyorškom Metropolitanu. Sam Giuseppe Verdi angažirao ih je za neke velike uloge... Zanimljivo je da su obojica napravila audio-snimke, među prvima na svijetu, koje se i danas mogu poslušati na YouTubeu!

Zapravo, vi ste od zaborava sačuvali dio bogate glazbene baštine Zadra?

Do mojih istraživanja i teksto-va nešto malo se pisalo o Nikoli Strmiću i glazbenoj prošlosti Zadra, ali to je uvijek bilo u nekim kratkim znanstvenim člancima rezerviranim, naravno, za vrlo uski znanstveni krug ljudi. Ono što je moja misija je osmisliti način kako da šira publika, barem lokalna, nešto sazna o njoj, tako da zajednica postane svjesna našega identiteta, naše kulturne memorije.

Imala sam potrebu vratiti se u Zadar i učiniti nešto za svoj grad

Poslije završetka Muzičke akademije u Zagrebu, Katica Burić zaposlila se na 3. programu Hrvatskoga radija. Bila je producentica koncerata, pisala glazbene kritike te vodila svoju glazbenu emisiju klasične glazbe.

„Imala sam potrebu vratiti se u Zadar, dati nešto svome gradu. Bila sam mlada i nadobudna, zaposlila se u glazbenoj školi gdje sam neko vrijeme predavala. Onda me pozvao tadašnji dekan Umjetničke akademije u Splitu, prof. Miljenko Grčić, da mu budem asistentica. Nije me osobno poznao, ali je čitao moj diplomski rad koji mu se svidio pa me uzeo za asistenticu. Diplomirala sam na glazbenoj prošlosti Zadra“, kaže Katica Burić Čenan. „U jednom trenutku pozvali su me na Sveučilište u Zadru da držim nastavu na Odjelu za etnologiju i antropologiju, ali i na Odjelu za informacijske znanosti, tako da sam morala završiti i studij Informacijskih znanosti. Kako me odu-

vijek zanimala psihologija i psihoterapija, prije nekoliko godina završila sam i studij Geštalt psihoterapije pa danas radim i u Studentskom savjetovaništu kao psihoterapeut.“

Usto, Katica Burić Čenan godinama se bavi- la muzikoterapijom u sklopu projekta psihijatrije Zadarske bolnice i Caritasa.

„Za jednu grupu shizofrenih pacijenata godinama sam provodila muzikoterapiju, a nedavno sam u sklopu našeg Studentskog savjetovaništa održala radionicu za naše studente koji žele nešto znati o muzikoterapiji, odnosno, o utjecaju glazbe na čovjeka.“

„Uz znanstveni rad, mnogo mi znači praktični dio jer sam odmalena pjevala po zborovima, kao srednjoškolka vodila sam katedralni zbor, pjevala u bendovima. Više ne pjevam često, ali sam kroz klapu Študija sa studentima primorana pjevati, u čemu uživam.“

DOC. DR. SC. **KREŠIMIR KROLO**, ODJEL ZA SOCIOLOGIJU, ANGAŽIRAN NA PROJEKTU „HAJDUČKOM SURADNJOM I VOLONTERSTVOM DO DRUŠTVENOGA RAZVOJA“ KOJI JE INICIRALA UDRUGA NAŠ HAJDUK

Hajduk nije nečiji, on je naš, nije važan samo profit, važna je zajednica

Dr. sc. Krešimir Krolo s Odjela za sociologiju Sveučilišta u Zadru angažiran je na projektu EU „Podrška razvoju partnerstva organizacija civilnog društva i visokoobrazovnih ustanova za provedbu programa društveno korisnog učenja“ pod nazivom „Hajdučkom suradnjom i volonterstvom do društvenog razvoja“ koji je inicirala Udruga Naš Hajduk. Partneri na projektu, uz Sveučilište u Zadru, su i Udruga Nogomet Plus, Grad Split (Hrvoje Akrap), Sveučilište u Splitu odnosno Ekonomski fakultet Split - Poduzetnička radionica II (izv. prof. dr. sc. Ivana Bilić), Kineziološki fakultet Split - Nogomet (doc. dr. sc. Marko Erceg) i Udruga Naš Hajduk.

„Cilj projekta je“, navodi se, „podrška razvoju partnerstva organizacija civilnog društva i visokoobrazovnih ustanova za provedbu programa društveno korisnog učenja“, u čemu su za izradu programa mentorstva i njihovu provedbu angažirani sveučilišni nastavnici.

Oni će se, radeći na projektu, kako piše u službenim dokumentima, pozabaviti slje-

dećim javnim problemima na području Splita: nedovoljnom razvijenošću demokratske kulture i manjkom aktivizma i volonterskog angažmana među mladima; nezaposlenošću mladih i sporim ekonomskim razvojem zajednice; nedovoljnom tjelesnom aktivnošću kod mladih osoba te manjkom stručnih volontera i edukacija u sportu. Svaki od fakulteta u projektu sudjelovat će u jednom području, odnosno provedbi programa mentorstva kroz koncept društveno korisnog učenja (DKU) koji treba pridonijeti rješavanju jednog od navedenih javnih problema.

Odjel za sociologiju Sveučilišta u Zadru zadužen je za program „Hajdučka demokracija se isplati“, čiji je cilj povećanje demokratske kulture te društvenog i volonterskog angažmana mladeži. Program će biti izrađen i proveden u sklopu Odjela, a ciljana

skupina je 6 studenata koji će s 10 volontera iz Udruge Naš Hajduk i 5 volontera iz Udruge Nogomet Plus sudjelovati u projektu.

Krajnji korisnici su članovi Našeg Hajduka kojih je u 2016. godini bilo 43.305, a među njima 13.290 maloljetnih, svi građani Splita, Dalmacije i Hrvatske, odnosno građani Hrvatske izvan Hrvatske, kao i sociolozi koji prate razne društvene pokrete te pratitelji sporta diljem svijeta koji su upoznati sa socios modelima u sportskim klubovima.

Nositelj programa mentorstva bit će Odjel za sociologiju Sveučilišta u Zadru koji će analizirati volontersko djelovanje članova udruge Naš Hajduk i model izravne demokracije primijenjen na javnom poduzeću (HNK Hajduk Split š.d.d.). Odjel će pritom provesti istraživanje u više faza te analizirati demokratske kapacitete udruge s ciljem stjecanja

razumijevanja razvojnih pretpostavki ovakvih inicijativa.

Kako ste se našli u ovom projektu?

Kontaktirali su me iz Udruge Naš Hajduk. Oni su, naime, pratili neke moje javne nastupe, a i općenito prate rad simpatizera Hajduka, intelektualaca, akademskih djelatnika. Aktivno sam sudjelovao u razvijanju projektne prijave. Sveučilište u Zadru službeno je partner na projektu, a Odjel za sociologiju provodi projektne aktivnosti. Ja sam koordinator tog dijela projekta.

Uz akademski interes za temu navijaštva i socios modela, i osobno sam zainteresiran jer me otac vodio na utakmice Hajduka od malih nogu. Oduvijek sam osjećao povezanost s Hajdukom, što mi je mnogo značilo u životu, odnosno postalo je dijelom mog identiteta.

Uz osobni element, u ovom sam projektu prepoznao i profesionalni interes da se fenomen Našeg Hajduka istraži, promisli i analizira te da se utvrde mogući novi pravci implementacije njihova oblika demokratskog procesa na neke druge društve-

Svaki od fakulteta u projektu sudjelovat će u jednom području, odnosno provedbi programa mentorstva koji treba pridonijeti rješavanju jednog od javnih problema. Odjel za sociologiju Sveučilišta u Zadru, nositelj programa mentorstva, zadužen je za program „Hajdučka demokracija se isplati“, čiji je cilj povećanje demokratske kulture te društvenog i volonterskog angažmana mladeži

ne sfere. Ujedno, razvija se specifični model društveno korisnog učenja, koji je posebno zanimljiv za studente i studentice sociologije jer su predmet njihova studiranja u Zadru upravo lokalne zajednice i njihovi odgovori na šire društvene, političke i kulturne promjene.

Jeste li pripadnik Torcide?

Ne, nikad nisam ni bio. Kao navijač prošao sam sve tribine. Kao dijete s roditeljima sam išao na zapad ili istok Poljuda, a kao adolescent išao sam tamo gdje je „išla ekipa“, a to je značilo i sjeverni dio stadiona.

Što ćete vi, konkretno, u projektu raditi?

Prvi dio projektnih aktivnosti podrazumijeva provođenje istraživanja koje ću voditi. Namjera istraživanja je utvrditi tipologiju strukture članova i nečlanova kluba koji navijaju za Hajduk te postoje li među njima specifične socio-kulturne razlike. Zatim, na osnovu toga, u sljedećoj bismo fazi okupili grupe navijača s kojima bi se razgovaralo o modelu upravljanja klubom i o tome što im to znači. U odgovorima koje dobijemo steći ćemo jasniju sliku kako članovi kluba i navijači vide cijeli proces upravljanja klubom.

Rezultati istraživanja trebali bi izaći u obliku izvještaja (knjige) i dokumentarnog filma o tome kako članovi vide sebe, navijače, hrvatsko društvo te kako misle da bi se sve to moglo poboljšati. Usto bi se obradili neki negativni aspekti procesa - od potencijalno nedovoljno kvalitetnog razumijevanja demokratske procedure u ovakvom obliku upravljanja, pa sve do nekih oblika navijačke kulture koji mogu biti uteg daljnjem razvoju modela i širenja članstva.

Naravno, kritičkom evaluacijom projektnog procesa i modela pokušat ćemo sve to podići na višu razinu funkcioniranja.

Koji je krajnji cilj vaših istraživanja u projektu?

Vidjeti isplati li se „hajdučka demokracija“, tj. oblik demokratskog upravljanja koji se primjenjuje u Našem Hajduku, ne samo kad je riječ o organizaciji i stabilizaciji samog nogometnog kluba Hajduk. Naime, kroz socios model navijači su izabrali Nadzorni odbor koji je do sada izabrao dvije uprave. Po načelu „jedan član,

jedan glas“ biraju se kandidati za Nadzorni odbor NK Hajduka na osnovu njihovih programa i biografija. Iako je klub zatečen u katastrofalnoj financijskoj, kadrovske i organizacijske situaciji, trenutačno je bez financijskih problema, sa stabilnim prihodima, a radna zajednica bolje je organizirana i rezultati su iz godine u godinu sve bolji. Istodobno, navijači traže promjene koje bi trebale hrvatski sport i nogomet općenito podići na drukčiju razinu.

Iz ovog kratkog pregleda nedavnog razvoja događaja u Hajduku već se pokazuje da se hajdučka demokracija zaista isplati. Demokratska načela u odlučivanju iznimno su vrijedna praksa, što je gotovo presedan u hrvatskom sportu. Ovakvo upravljanje pokazuje da se može, da postoji potencijal ako postoji dovoljno jak interes za njegovim uvođenjem. Naravno, mora se uskladiti još cijeli niz drugih faktora da bi takav oblik projekta konkretnije zaživio, no činjenično, neki oblici društvenih resursa postoje, samo je pitanje kako ih kapitalizirati i postoji li dovoljno refleksivnosti za uočiti sve nedostatke u izgradnji procesa.

Na čemu se temelji hajdučka demokracija?

Hajdučka demokracija temelji se, među ostalim, i na volonterstvu. Mnogi veliki svjetski klubovi funkcioniraju prema istom modelu, što može pridonijeti transparentnom funkcioniranju kluba, održivom, odgovornom prema svojoj zajednici i navijači-

ma, sponzorima i investitorima, ulagačima te istodobno članove, navijače učiti vrijednostima koje su bitne - društvenoj odgovornosti, građanskoj kulturi, uvažavanju mišljenja drugih i toleranciji.

Molim vas, preciznije pojasnite što znači socios model?

Socios model je, moglo bi se reći, predstavnička demokracija u svom najelementarnijem obliku. Kao što građani biraju nekoga tko će upravljati gradom, tako članovi kluba biraju nekoga tko će upravljati klubom. Mala je razlika. Hajduk je prošao proces pretvorbe vlasničke strukture. Trenutačno je vlasnik kluba Grad Split koji ima najveći pa-

ket dionica, no sklopljen je ugovor NH i Grada Splita prema kojemu se bira Nadzorni odbor koji bira Upravu. Plan Udruge Naš Hajduk je da navijači odnosno članovi postanu vlasnici i otkupe paket dionica od Grada i drugih dioničara. „Za sva vrimena“, naziv je akcije u kojoj će članovi Udruge Naš Hajduk tijekom sljedećih deset godina otplatiti dionice, oko 35 milijuna kuna, svake godine po 3,5 milijuna kuna, putem različitih kampanja. Tako bi Hajduk, poput Barcelone, Benfice, Athletica Bilbao, ostao u vlasništvu navijača.

Grad Split odrekao se svojih dionica?

Trgovinski lanac Tommy držao je 24,53 posto dionica, a Grad Split ima 60-70 posto dionica novom dokapitalizacijom jer su državne dionice prebačene Gradu. Unutar javne uprave shvatili su da je dotadašnji model rada neprihvatljiv: Grad je imenovao različite uprave kluba po političkom ključu, što se nije pokazalo dobrom praksom. Za vrijeme takvog modela upravljanja mijenjale su se uprave, nije postojalo ni racionalno ni transparentno poslovanje, sklapani su ugovori s nejasnom namjerom u smislu napredovanja i dobrobiti kluba. Mnogi ugovori rezultirali su sudskim sporovima. Klub je bio doveden u znatne financijske probleme, a preko njega su se prelamali različiti politički interesi. Djelovanje Udruge Naš Hajduk pridonijelo je tome da se ta praksa dokine. Torcida je svojom inicijativom i Kodeksom, definiranim još 2010., uspostavila pravila prema kojima će se voditi oni koji će upravljati klubom. Uprava i Grad prihvatili su temeljni dokument na osnovu kojeg se nastavilo preuređivati poslovanje i vođenje kluba.

Riječ je o iznimno hvaljenom dokumentu, za koji su i GONG i Transparency International ustvrdili da bi istovjetna načela trebala postojati u svakoj državnjoj tvrtki.

Grad Split potpisao je ugovor s Udrugom Naš Hajduk o upravljanju klubom. Tako Udruga bira kompletan NO koji zapravo upravlja klubom?

U mojem profesionalnom fokusu su mladi, mediji i kultura

Krešimir Krolo rođen je 1976. u Splitu.

„Kod mene je prevladala želja za znanjem, tako me u Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji 'Don Frane Bulić' privukla struktura visokoobrazovanih predavača. Don Ivan Grubišić predavao mi je sociologiju, a predavao mi je i erudit don Drago Šimundža. Imao sam temeljitu naobrazbu, nakon čega sam u Zadru upisao povijest i sociologiju. Kao student bio sam dosta aktivan, čak sam se amaterski bavio kazalištem, imam dvije amaterske predstave iza sebe. Bio sam jedan od osnivača kluba studenata sociologije Antifjaka. Kad je otvoren natječaj na Odjelu za sociologiju, javio sam se i na Sveučilištu radim od 2006 godine. U mojem profesionalnom fokusu su mladi, mediji i kultura mladih.

Doktorirao sam 2013. na temu 'Internetske društvene mreže kao pokazatelj društvenog kapitala mladih u Hrvatskoj', priča dr. Krolo. Osim

toga, sudjelovao je u velikom istraživanju kulturnih potreba u Zadru i kulturnih potreba mladih na jadranskoj obali.

„O tim istraživanjima objavit ćemo knjigu da pokažemo kulturne potrebe mladih, što ih zanima, koliko su zadovoljni kulturnom ponudom grada te koliko se njihove kulturne potrebe i kulturni ukus može objasniti nekim drugim društvenim parametrima poput obrazovanja roditelja i kulturnog ukusa roditelja. Kako sam član projekta „Društvena stratifikacija u Hrvatskoj: strukturalni i subjektivni aspekti“ voditeljice izv. prof. dr. sc. Karin Doolan, bavim se (s kolegicom doc. dr. sc. Željkom Tonković i kolegom doc. dr. sc. Svenom Marčevićem) potencijalnim klasnim razlikama u Hrvatskoj na razini ukusa u kulturi. Prve podatke već smo dobili, no detaljnija obrada još je u tijeku. Do kraja kalendarske godine nadamo se prvim službenim objavama podataka.“

Navijači s članskom iskaznicom koja godišnje stoji sto kuna, imaju pravo birati NO. Dalje NO bira kandidate koji se prijave na redovite izbore, kada moraju predstaviti svoj program i životopis. Kandidati ne smiju biti opterećeni nikakvim ni stranačkim niti zakonskim ili drugim problemima koji bi ih mogli kompromitirati za tu funkciju. NO prati rad kluba i donosi odluke.

Iz procesa događaja oko i u Hajduku izašla su dva dokumenta.

Unutar duha onoga što Naš Hajduk radi proizašao je dokument vezan za strategiju razvoja kluba, dok je drugi vezan za strategiju bavljenja sportom i nogometom, prema preporukama Europske komisije te UEFA-e i FIFA-e.

Udruga Naš Hajduk i HNK Hajduk početkom travnja u Splitu su organizirali konferenciju Socio Membership Structure: From strategy to implementation, management and practice, na kojoj su sudjelovali predstavnici klubova Östersunds, Benfica, Athletic Bilbao i Barcelona. Kakva su iskustva drugih?

Udruga Naš Hajduk i klub Hajduk organizirali su veliku konferenciju klubova koji funkcioniraju po tom modelu, modelu članova, tzv. socios modelu. Na konferenciju su došli predstavnici Barcelone, Benfice, Athletic Bilbao, Schalkea, Östersunds iz Švedske. Govorili su o svojim iskustvima, o tome kako su počeli, kako komuniciraju s članstvom, kako upravljaju klubom, kako funkcioniraju kao nogometni klubovi koji su ostali vjerni svojim navijačima, svojoj zajednici. Tim je klubovima, naravno, i dalje važno postizanje dobrih i uspješnih rezultata, ali im je prije svega važno da ostanu stabilni i održivi, da im se navijači uvijek vraćaju na stadion bez obzira na rezultat te da imaju osjećaj identiteta i pripadanja.

Mali klub iz Švedske, Östersunds FK, predstavio je svoj način rada. Predstavili su svoje aktivnosti koje su usmjerene na marginalne skupine. Tako su, primjerice, igračima, koji su bili vrlo nesigurni, da bi se bolje osjećali, dali da rade stvari kojih se boje. Igrači su, na primjer, glumili u kazališnim predstavama...

Klub je iz četvrte ušao u prvu švedsku ligu i sada je stabilan prvoligaš, koji je došao do zadnjeg pretkola Eurolige.

Međutim, kad je riječ o socios modelu u Hajduku, mnogi na to gledaju kritički?

Postoji određena averzija prema onome što se u Hajduku radi jer se socios modelom osujećuju mnogi partikularni interesi zbog inzistiranja na etičnosti i transparentnosti u upravljanju klubom. Zbog toga se cijelo vrijeme taj model pokušava prikazati problematičnim, a u biti, prvi put postoji inicijativa nastala iz navijačkog pokreta koji je doveo do toga da se u Saboru Republike Hrvatske izglasa novi Zakon o sportu. Mnogi smatraju i da nikada neće doći do rezultatskog iskoraka jer je previše „promišljanja“ te da je jedino rješenje „jedan gazda“ i „netko tko treba lupiti šakom o stol“. No, ne primjećuju da je jedan klub u HNL-u otišao u treću ligu zbog lošeg upravljanja (RNK Split), da je drugi na rubu egzistencije (NK Istra) te da npr. perjanica privatizacijskog modela (HNK Rijeka) traži dodatne namete i oporezi-

vanja u ionako porezno opterećenoj državi, kako bi ostali solventni i konkurentni. S tim da je i financijski stabilnoj Rijeci trebalo 5 godina da ostvari prvi značajniji sportski rezultat, dok se s jedne strane pokazuje da takav oblik rizičnog ulaganja dugoročno može prouzročiti problem neodrživosti. S druge strane, Hajduk vraća svoje dugove, posluje pozitivno, iako ima još mnogo posla i prije nego što dosegne željenu razinu konkurentnosti. No, niti jedan ozbiljan poslovni i društveni proces ne stvara se preko noći, pogotovo u gospodarsko-političkom okruženju kakvo je naše. Pritom, socios model pokazuje se kao model koji nastoji njegovati konstruktivan odnos sa svojom zajednicom i zajednicom navijača, a to onda sa sobom nosi i cijeli niz drugih pozitivnih razvojnih procesa.

Protivnici socios modela tvrde, koristeći se kolokvijalnim izrazom, da je „ulica“ preuzela Hajduk?

Onda bismo isto tako mogli reći da je ulica preuzela državu, a zapravo je riječ o posebnom demokratskom procesu. U ovom trenutku Hajduk ima 32 tisuće

članova, a ako se poklope rezultati, ta će brojka najesen biti veća od 40 tisuća. To, naravno, ne znači da problema u upravljanju nema i da ih neće biti, no ako se bude radilo na njihovu otklanjanju, onda će se i model razvijati paralelno s članstvom. Međutim, ne bude li se radilo na dizanju kapaciteta, pogotovo kad je riječ o razumijevanju onoga što sve demokratska procedura pretpostavlja u ovakvom tipu upravljanja, onda dugoročno možemo očekivati i krize koje bi mogle narušiti integritet projekta. No, vjerujem da se kvalitetnim i odgovornim radom svih dionika to može spriječiti.

Također, važno je za Hajduk je da iz cijelog procesa na kraju izađe uprava sa strategijom i modelom kako voditi klub, uzimajući u obzir povezanost i potrebe zajednice, a ne samo profita.

Može li se socios modelom upravljati svakim nogometnim klubom?

Nemaju svi klubovi isti model upravljanja. U nekim manjim sredinama postoje drugi problemi i potrebe. Smatram da svaki klub i svaka zajednica biraju svoj način rada i svoj, nazovimo to tako, put. Legitimno je imati i jednog vlasnika, ali sasvim je legitimno i voditi klub prema socios modelu. Uostalom, najveći i najuspješniji klubovi u Europi upravo su takvog tipa upravljanja. Ali, ni jedan ni drugi model ne moraju značiti mnogo ako se ne vodi računa o stvarima koje sam prije naveo, a to su dugoročna strategija i adaptacija u okolnostima u kojima se radi.

Uz Hajduk je vezano mnogo simboličkog potencijala. Od trenutka kad je Naš Hajduk preuzeo HNK Hajduk, ispunjeni su ciljevi stabilizacije, sistematizacije i osuvremenjivanja kluba.

S obzirom na to da je u tre-

Plan Udruge Naš Hajduk je da navijači odnosno članovi konačno postanu vlasnici i otkupe paket dionica od Grada i drugih dioničara. „Za sva vremena“, naziv je akcije u kojoj će članovi udruge Naš Hajduk tijekom sljedećih deset godina otplatiti dionice. Tako bi Hajduk, poput Barcelone, Benfice, Athletic Bilbaoa, ostao u vlasništvu onih koji dolaze na stadion i biraju NO i Upravu

nutku preuzimanja kluba, on bio u dugovima, da nije postojala nikakva nogometna akademija, da se moglo primijetiti totalno urušavanje vrijednosti rada u omladinskim školama, može se ustvrditi da su napravljeni golemi iskoraci.

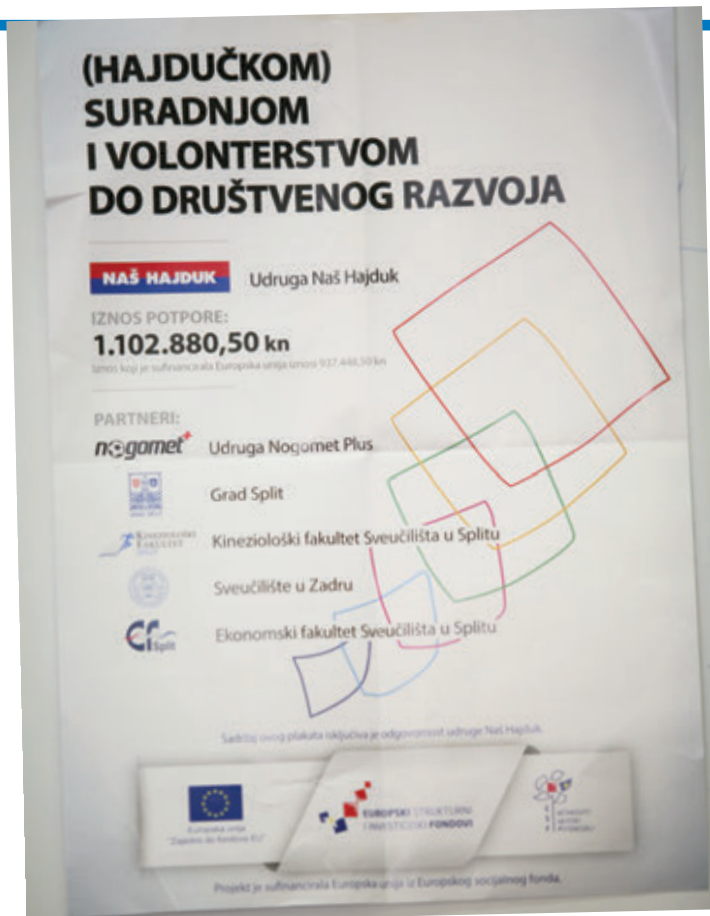
Sadašnji model ne treba, dakle, mijenjati?

Ovo što se radi u Hajduku, iako je endemično, itekako je funkcionalno, stoga nema potrebe mijenjati model. Okolnosti upravljanja klubovima veoma su se promijenile. Ako ljudi očekuju da će Hajduk biti ono što je bio 70-ih godina prošloga stoljeća, ako misle da ćemo opet igrati četvrtfinale Lige prvaka, moraju znati, prema podacima koji su izašli na konferenciji u Splitu, da je prosječni budžet za takvo što veći od 300 milijuna eura.

S obzirom na to da je nogometno tržište veliko i vrlo surovo, cijelo vrijeme traži da imate visoku razinu održavanja i ulaganja, tako da je sada ipak najvažnije imati stabilnost i održivost i onda kroz to pametnim strategijama tražiti rezultat.

Negativna selekcija mladih igrača bila je veoma izražena u Hajduku. Kako sada stvari stoje?

Hajduk nije izdvojen iz hrvatskoga društva. Pokojni Pavo Grubišić Čabo (bivši tajnik Torcida) rekao je: „Ako padne nemar, nerad i lopovluk u Hajduku, na jednom čvoru kao što je taj, onda pada i u državi.“ Uveden je red u klub, postoji sistematizacija. Danas mladi koji igraju za juniore Dinama, žele prijeći u Hajduk, što je donedavno bilo nezamislivo. Ako se dobro radi, ako stvarno najbolji dobivaju šansu, ako se zna da se selekcija odvija na osnovu truda i rada, za očekivati je da će Hajduk postati privlačan. Koristeći de-

mokratski proces, procedure, jasan i transparentan način rada, etičan, odgovoran prema zajednici, prema klubu, može se organizirati održiv i rezultatski uspješan kolektiv. Naravno, ne preko noći, nego strpljivim radom i predanošću. Hajdučka demokracija onda se uistinu isplati.

Može li netko biti član Hajduka a da se pritom ne slaže sa sadašnjim modelom upravljanja?

Može se biti član, ali se ne mora biti zagovornik modela. Ako se među članovima demokratski i transparentno donese odluka, onda ona mora biti prihvaćena. Dakle, hipotetska situacija može biti da sutra, primjeri-

ce, 80 % članova traži odustajanje od ovakvog modela rada i da se klub prepusti u ruke privatnom investitoru. No, prije toga trebalo bi organizirati temeljite javne rasprave i sučeliti obje perspektive. Tek nakon toga moglo bi se krenuti u referendum, a rezultat u demokratskom sustavu onda bi trebalo ispoštovati. No, smatram da se, bez obzira na sve manjkavosti i povremene krize, takav scenarij (privatizacija) neće dogoditi.

U slučaju da Uprava i NO, prema mišljenju članova kluba, ne rade dobro, što članovi mogu poduzeti?

Važno je educirati članove u

Društveno korisno učenje

Društveno korisno učenje (eng. academic service learning) je metoda poučavanja koja povezuje svrhovit, društveno koristan volonterski rad s akademskim učenjem, osobnim razvojem i razvojem građanske odgovornosti.

Riječ je o dobrovoljnim aktivnostima studenata koje su osmišljene kako bi promicale usvajanje ključnih pojmova ili vještina tijekom akademskih kolegija ili programa, a izdvaja ga i to što nužno mora imati za cilj rješavanje konkretnih problema u užem ili širem društvenom okruženju, odnosno biti koristan zajednici

svim demokratskim elementima. Ako, recimo, smatraju da imaju problem, postoje izbori na kojima mogu mijenjati Nadzorni odbor, mogu skupljati potpise i izaći na referendum, mogu ići novi izbori. Ništa se ne smije odvijati izvan procedure. Na kraju krajeva, inzistiranje na promjenama mimo izglasanog kodeksa i pravilnika udruge bio bi izravan napad na nešto na čemu su sami navijači/članovi dugotrajno radili i samoinicijativno uveli, što onda može ozbiljno narušiti integritet cijelog projekta.

Dakle, može se mijenjati Uprava, možete biti nezadovoljni modelom upravljanja, ali sve mora biti transparentno i demokratski. Navijači, koji se možda osjećaju kao građani drugog reda u ovoj državi, trebaju vidjeti da demokratskim pristupom i edukacijom mogu osnažiti i sebe i svoj klub. Tako mogu znatno više pridonijeti i boljem funkcioniranju države i društva u kojem žive. Upravo je na tom načelu i zasnovan projekt „Hajdučkom suradnjom i volonterstvom do društvenog razvoja“.

Jesu li članovi NO Hajduka plaćeni za svoj posao?

Važno je naglasiti - članovi NO-a Hajduka odrekli su se naknada i primanja, to je u potpunosti volonterska aktivnost, iako je količina posla zaista velika. Članovi dobivaju samo dnevnice i po potrebi putne troškove.

Torcida je svojom inicijativom i Kodeksom, definiranim još 2010., uspostavila pravila prema kojima će se rukovoditi oni koji budu upravljali klubom. Skupština Hajduka usvojila je temeljni dokument na osnovu kojeg se dalje radilo. Riječ je o iznimno hvaljenom dokumentu, i GONG i Transparency International za njega su rekli da bi trebao postojati u svakoj državnoj tvrtki

STEM TJEDAN U ZADRU OD 25. DO 27. TRAVNJA

Da bi Europa do 2020. nastavila gospodarski rast, treba nam milijun dodatnih istraživača

Sveučilište u Zadru ove je godine na inicijativu European Schoolnet Academyja i Scientixa preko svoje ambasadorice Anite Šimac, učiteljice matematike u zadarskoj Osnovnoj školi Petra Preradovića, organiziralo radionice i predavanja iz STEM područja

Tijekom proteklih 20 godina sve je veći naglasak na obrazovanju u STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) području. Glavni razlog je globalni nedostatak diplomiranih na studijskim programima iz prirodnoznanstvenog, tehničkog i matematičkog područja. Prema Europskoj školskoj mreži (European Schoolnet Academy), vještine u znanosti, tehnologiji, inženjerstvu i matematici (STEM) postaju sve važniji dio osnovne pismenosti u današnjem svijetu znanja. Potrebno je milijun dodatnih istraživača kako bi Europa do 2020. godine nastavila gospodarski rast i razvoj. Stoga je važno promicati znanstvene aktivnosti među svim mladim ljudima i privlačiti mlade STEM područja, s ciljem poticanja istraživačko-znanstvene karijere.

Kao što je navedeno u nedavnom Izvješću Europske komisije (EC) - Znanost o obrazovanju za odgovorno građanstvo, poznavanje znanosti i znanje o znanosti dio su pripreme naše populacije za odgovorno i aktivno građansko djelovanje jer samo kreativni i inovativni građani, koji su spremni surađivati, mogu biti kompetentni nositi se s kompleksnim izazovima koje donosi budućnost.

Sekcija biologija

Sveučilište u Zadru ove je godine na inicijativu European Schoolnet Academyja (EUN) i Scientixa preko svoje ambasadorice Anite Šimac, učiteljice matematike u zadarskoj Osnovnoj školi Petra Preradovića, organiziralo više radionica i predavanja iz STEM područja.

Europsku školsku mrežu (European Schoolnet Academy - EUN) čine 32 ministarstva obrazovanja u Europi i šire, a nastala je prije više od deset godina s ciljem unošenja inovacija u škole u učenju i podučavanju. Potpomaže radu ministarstava obrazovanja, školama, učiteljima i istraživačima. Hrvatska je postala članica 2017. godine. Scientix je organizacija koja se bavi obrazovanjem i prirodnim znanostima u Europi. Kreirana je s ciljem pomaganja u redovitom širenju i razmjeni tehnika, vještina i metoda poučavanja u školama u Europi te razmjeni nastavničkih materijala.

STEM tjedan u Zadru održan je od 25. do 27. travnja ove

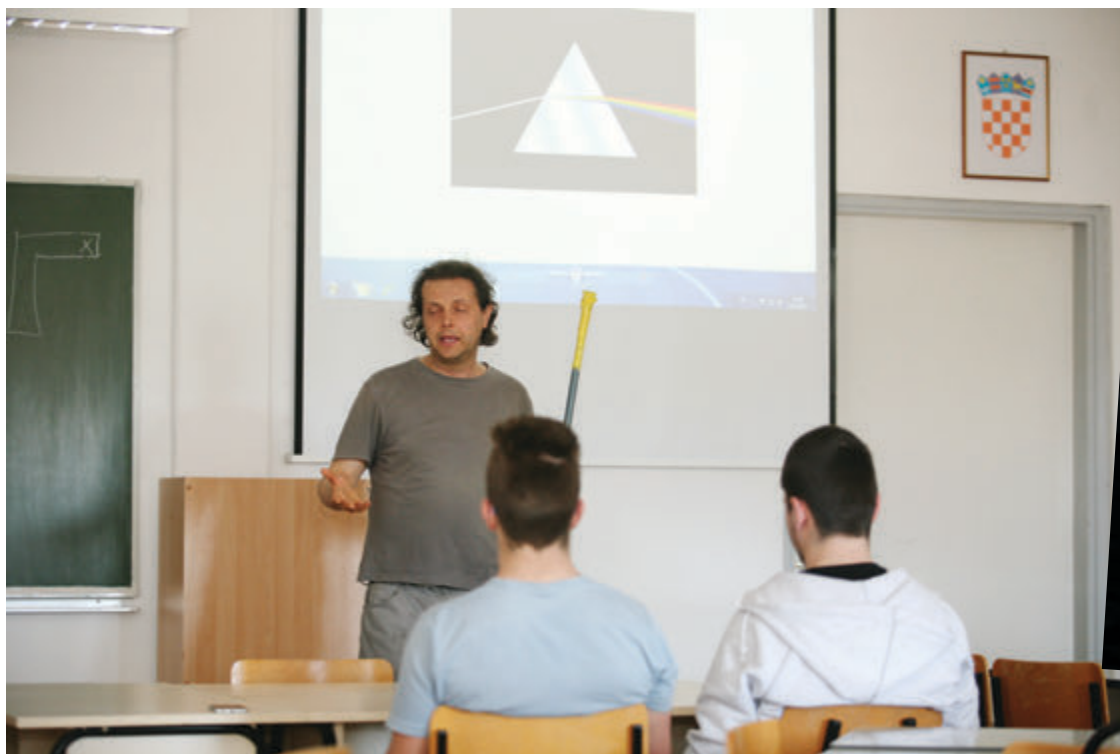

Doc. dr. sc. Maja Cindrić, pročelnica Odjela za izborazbu učitelja i odgojitelja, Organizacijski odbor STEM tjedna

Europsku školsku mrežu (European Schoolnet Academy - EUN) čine 32 ministarstva obrazovanja u Europi i šire, a nastala je prije više od deset godina s ciljem unošenja inovacija u škole u učenju i podučavanju. Potpomaže radu ministarstava obrazovanja, školama, učiteljima i istraživačima, a Hrvatska je postala članica u listopadu ove godine

godine na Sveučilištu u Zadru. Sveučilišni nastavnici s raznih odjela i nastavnici u srednjim školama pripremili su radionice i predavanja za učenike 7. i 8. razreda osnovne škole, učenike srednje škole i nastavnike predmeta STEM područja. Radionice i predavanja podijeljeni su u sekcije po područjima: biologija, kemija, geografija, informacijske tehnologije i računarstvo, matematika i fizika. Na radionice i predavanja odazvalo se više od 150 učenika i nastavnika.

Sekcija Biologija počela je predavanjem Claudie Kruschel o bi-omimikriji, a nastavljena je radionicom Janje Filipi o ulozi pčela u ekosustavu, radionicom i predavanjima Ivane Zubak Čizmek o mračnim tajnama najdubljih oceana, radionicom za nastavnike More u škole koju je s velikim žarom prezentirala Melita Mocos, a završila predavanjem Andrije Finke o nanotehnologiji. Svi predavači sekcije biologija dolaze s Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu Sveučilišta u Zadru. Odaziv učenika i nastavnika na te radionice pokazuje veliku zainteresiranost za makro i mikro svijet prirode, tako da su učenici puni dojmova odlazili s poslijepodneve sekcije s praktičnim košnicama koje su sami izradili, vlastitim kreacijama i impresijama o bićima velikih dubina, načinima na koje je u modernom dizajnu moguće oponašati prirodu i živjeti održiv razvoj. Predavanje o nanotehnologiji potaknulo je učenike na raspravu kojom je i sam predavač bio impresioniran. Radionica metodičke orijentacije o moru dala je smjernice učiteljima o tome kako iskoristiti prirodne resurse koji su nam u Zadru na-

dohvat ruke u obrazovanju učenika za prirodne sadržaje.

Geografija, informacijske tehnologije i računarstvo

Četvrtak je bio rezerviran za sekcije Geografija te Informatičke tehnologije i računarstvo. U jutarnjem dijelu sekcije geografija, uz velik trud nastavnika s Odjela za geografiju Ante Šiljega, Silvije Šiljeg, Ivana Marića, Mirka Barade te studenata istog odjela Filipa Ergotića, Krešimira Matića, Edite Vilić, Ante Krnjače i Tina Žaje, učenicima i nastavnicima prezentiran je Geografski informacijski sustav (GIS). Predavanje s praktičnim radom organizirano je u tri dijela: tematska predavanja o primjeni GIS-a u različitim područjima; demonstracije rada u softverima za geoprostorne analize; upoznavanje s tehnologijama za prikupljanje geoprostornih podataka. Sekcija geografija nastavljen je dvama predavanjima - Josipa Faričića Bedastoće o obliku Zemlje: razumski skok unatrag?! i Dražena Perice o kršu Krš! Što je to i gdje ga sve ima?. Kao i prethodne, izazvale u velik interes učenika i nastavnika škola s područja grada Zadra.

Paralelno su tekle radionice i predavanja iz sekcije informatičke tehnologije i računarstvo predvođene Antom Panjkotom s Odjela za ekonomiju Sveučilišta u Zadru koji je na vrlo pristupačan način uputio nazočne

u tajne strojnog učenja i algoritama koji uče, kao bazom današnje tehnologije koja nas okružuje. U sklopu iste sekcije kao gosti su sudjelovali nastavnici srednjih i osnovnih škola iz Zadra i izvan. Tako je Ante Ivanac iz Strukovne škole Vice Vlatkovića u Zadru upoznao mogućnosti robotike kroz radionicu *Wonder Dot & Dash*, a Maja Mačinko Kovač i Janko Radigović iz Osnovne škole Eugena Kvaternika iz Velike Gorice kroz računalnu radionicu nastavili su s tajnama robotike radom na Arduino platformi. Krešimir Čanić iz Školske knjige upoznao je učenike s mogućnostima rada s 3d olovkama. Šime Šuljić, nastavnik matematike u Gimnaziji Jurja Dobrile u Pazinu, poznat je diljem Hrvatske po svom intenzivnom radu u GeoGebri te njezinu približavanju nastavnicima matematike i učenicima. Svojim radionicama *Optimalna putanja kuhače* posebno je oduševio učenike, kojih je bilo mnogo više nego mjesta u računalnoj učionici. Svoj dolazak u Zadar iskoristio je i za druženje s kolegama nastavnicima matematike kroz radionicu GeoGebre za nastavnike. Dolazak predavača izvan Zadra omogućila je Školska knjiga.

Matematika i fizika

Sekcija Matematika i fizika posebno je privukla učenike zbog predavanja pod naslovom *Bez računanja riješiti 75 % matema-*

tike s državne mature? Matematički programi i alati koje je priredio Mate Kosor s Pomorskoga odjela Sveučilišta u Zadru. Nimalo manji interes nisu izazvala ni predavanja o grafenu i drugim čudesnim dvodimenzionalnim materijalima, s kojima je učenike upoznao Leonard Marušić, fizičar, također s Pomorskoga odjela Sveučilišta u Zadru. Zoran Škoda s Odjela za izobrazbu učitelja i odgovitelja Sveučilišta u Zadru u dva je termina govorio o *Fizičci pojava u svakodnevnom okolišu*. Brojna pitanja koja su učenici postavljali produljila su trajanje ove sekcije znatno dulje od predviđenog termina.

Na kraju tri bogata dana STEM tjedna u Zadru dade se zaključiti da interes za STEM područje kod mladih postoji, iako im često školski predmeti STEM područja nisu najdraži zbog svoje kompleksnosti i važnosti kontinuiranog rada. Međutim, ovakvim pristupom suradnje sveučilišta i škola moguće je ohrabriti mlade da ustraju u njegovanju svojih interesa, bez obzira na prepreke i teškoće na koje nailaze.

Vjerujemo da ovakav pristup može uvelike pomoći u popularizaciji STEM područja i motiviranju učenika za nastavak karijere na studijima STEM područja, koje je moguće pronaći i na Sveučilištu u Zadru koje pak, iako ima dugu tradiciju u humanističkim i društvenim studijima, intenzivno jača i studije STEM područja.

RADIONICE I PREDAVANJA

Claudia Kruschel i Anamarija Frankić:

Što bi priroda učinila, a što ne? Dizajn lekcije, velika zabava i pozitivna perspektiva budućnosti!

Ove praktične edukacije pokazale su sudionicima kako dizajnirati materijale, produkte i procese, poslove, čak i društvene forme, uz pomoć metoda biomimikrije (učenje od prirode). Metode koje su bile prezentirane inspirirane su materijalima, formama i funkcijama u prirodi, koje cirkuliraju kroz prirodne procese te samim time omogućavaju razvoj, a mogu se mjeriti ekonomskim uspjesima.

Janja Filipi:

Uloga pčela u ekosustavu

U svijetu postoji 20.000-30.000 vrsta pčela, a opisano je oko 16.000 vrsta. Od toga u središnjoj Europi postoji oko 750 vrsta pčela i 70 vrsta bumbara, dok je u toplim područjima Mediterana zabilježeno oko 2.000 vrsta pčela i još uvijek se pronade poneka nova vrsta, često ih jednim imenom nazivamo opravišači. Većina pčela živi solitarnim načinom života, dok samo neke vrste žive u socijalnim zajednicama. Najpoznatija vrsta koja živi u velikim zajednicama medonosne su pčele (*Apis mellifera*). Najvaž-

nija uloga, a ujedno i korist, od pčela je oprašivanje kultiviranog i samoniklog bilja. Oprašivanjem samoniklog bilja pčele pridonose očuvanju biološke raznolikosti. U oprašivanju kultiviranog bilja najznačajnije su medonosne pčele, najvećim dijelom zbog brojnosti jedinki u zajednici, sakupljanju nektara iste vrste dok izvor traje te mogućnosti dresure. Oprašivači su od ključne važnosti za funkcioniranje gotovo svih kopnenih ekosustava do te mjere da brojnost populacija i vrsta može poslužiti kao bioindikator stanja okoliša. Cilj radionice bio je izraditi kućice za solitarne pčele koje učenici mogu ponijeti kući i staviti ih u svoj vrt ili balkon te proučavati naseljavanje pčela.

Ivana Zubak Čizmek:
Mračne tajne najdubljih oceana

Odveli smo vas na mjesto koje je malo tko imao priliku posjetiti - duboko more. 99 % površine Zemlje koja je naseljena živim bićima je ispod morske površine, a gotovo 90 % tog čudnog svijeta je na dubini većoj od jednog kilometra, u području vječne tame i nezamislivo visokoga tlaka. Taj je svijet sve samo ne pust - prostranstvo mračnih dubina našega planeta skriva neobična, lijepa i zastrašujuća stvorenja, od 40 metara dugačke meduze do neobične ribe udičarke i vampirske lignje. Naše putovanje od suncem obasjane površine mora do najvećih dubina otkrit će nam kako je život uopće moguć u tako neprijateljskom prirodnom okruženju. Ovom radionicom približit ćemo djeci mračni svijet dubokoga mora, naučit će kako funkcionira život u svijetu bez sunčeve svjetlosti. Radionica se sastoji od predavanja, projekcije dokumentarnog filma i izrade modela dubokomorskih životinja.

Melita Mokos:
More u škole!

More omogućava život na Zemlji. Njegova uloga u reguliranju klime, proizvodnji kisika i prehrani svjetskog stanovništva je neprocjenjiva. Da bi se morski resursi koristili na održiv način, potrebno je djeci, učenicima, mladima i odraslima pružiti informaciju o međusobnoj povezanosti i ovisnosti čovjeka i

mora, kako bi odluke koje imaju utjecaj na morski okoliš donosili na što odgovorniji način. UN je početkom 2018. godine proglasio Desetljeće znanosti o moru za održivi razvoj 2021.-2030. u svrhu postizanja Cilja 14 održivog razvoja: Život ispod vode - Očuvati i održivo koristiti oceane, mora i morske resurse za održiv razvoj. Jedan od načina postizanja tog cilja je i uvođenje „morskih tema“ u obrazovni sustav putem formalnog i neformalnog obrazovanja kako bi budući naraštaji tijekom školovanja stjecali znanje o moru i bolje razumjeli morski sustav koji ujedno i omogućava život na Zemlji. Ovim predavanjem i radionicom nastavnici su upoznati s temeljnim znanjem o moru i primjerima aktivnosti u nastavi.

Andrija Finka:
*Nanotehnologija:
Samo nebo je granica*

Nanotehnologija je neodvojivo dio naše svakodnevice. U izlaganju je objašnjen povijesni prikaz upotrebe nanočestica, principi na kojima se formiraju nanočestice te nastanak discipline koja počiva na granici živog i neživog svijeta

**Ante Šiljeg, Ivan Marić,
Silvija Šiljeg, Mirko Barada:**
Uloga geoprostornih tehnologija u informacijskom društvu

Sekcije: Tematska predavanja o primjeni GIS-a u različitim područjima; Demonstracije rada u softverima za geoprostorne analize; Upoznavanje s tehnologijama za prikupljanje geoprostornih podataka

Geografski informacijski sustav (GIS) u znanstvenoj je i stručnoj literaturi okarakteriziran kao jedan od 25 najvažnijih izuma koji su utjecali na život ljudi u 20. stoljeću. Daljinska istraživanja (RS) nezaobilazna su metoda prikupljanja podataka koja je, zahvaljujući naglom razvoju tehnologije, našla primjenu u brojnim znanstvenim područjima (geografija, šumarstvo, agronomija, arheologija). Proces izvođenja daljinskih istraživanja uključuje aktivnosti snimanja, procesiranja snimaka, analiziranja, interpretacije, do dobivanja informacija iz podataka. Osnovna značajka daljinskih istraživanja je prikupljanje podataka bez direktnog kontakta s objektom istraživanja.

Cilj je bio istaknuti važnost metoda, tehnika i procedura u procesu generiranja informacija na različitim primjerima (precizna poljoprivreda, energetika, geomorfometrija, vatrogastvo): Izrada digitalnog modela reljefa korištenjem bespilotne letjelice; Modeliranje solarnog potencijala; Višekriterijska GIS analiza vjerojatnosti izbijanja požara; GIS i daljinska istraživanja u upravljanju poljoprivrednim površinama

Demonstracije rada u GIS softveru.

Cilj je bio ukratko prikazati proces izrade karata u GIS okruženju pomoću softvera ArcGIS (koropletna karta i karta prikaza reljefa sjenčanjem). Istaknuta je uloga vektorskih i rasterskih podataka, kartografskih projekcija, vizualizacijskih tehnika i metoda određivanja granica klasa te su objašnjene tehnologije za prikupljanje geoprostornih podataka. Cilj je bio prikazati i ukratko objasniti ulogu i primjenu geoprostornih tehnologija: bespilotne letjelice, geodetski GPS, terestrički LiDAR, tablet s GIS aplikacijama.

Josip Faričić: *Bedastoće o obliku Zemlje: razumski skok unatrag?!*

U novije vrijeme rasplamsale su se različite ideje i teorije o Zemlji i svemiru koje u odnosu na spoznaje koje su se razvijale stoljećima najvećim dijelom nisu tek korak, nego skok unatrag. Jedna od takvih ideja je ona o Zemlji koja ima oblik ravne ploče. Zanimajući dosege znanosti koji su u znanstvenoj i kulturnoj zajednici općeprihvaćeni već dva i pol tisućljeća, pokušavaju se ne samo propagirati, nego i nametnuti teorije potkrijepljene bedastima dokazima. Ti takozvani dokazi temelje se na posve pogrešnim interpretacijama pojava u prirodi i starijih tekstova, među kojima i onih vjerskoga obilježja.

Marica Mamut: *Geoekološko vrednovanje reljefa otoka Pašmana metodom relativnog vrednovanja*

Geoekološko vrednovanje reljefa otoka Pašmana s aspekta njegova turističkog vrednovanja provedeno je na temelju prethodne geomorfološke analize reljefa otoka, a za potrebe određenih tipova turističkih aktivnosti (kupanje, sunčanje, šetnja, škraping), i to u smislu njegove fizič-

Scientix je organizacija koja se bavi obrazovanjem i prirodnim znanostima u Europi. Kreirana je s ciljem pomaganja u redovitom širenju i razmjeni tehnika, vještina i metoda poučavanja u školama u Europi, kao i razmjeni nastavničkih materijala

ke pogodnosti, estetske vrijednosti i dostupnosti.

Primijenjena je metoda relativnog vrednovanja reljefa u sklopu četiriju morfografskih kategorija: padine, vrhovi, dolinska dna i korita te obale. Prema toj metodi, kao glavni ograničavajući čimbenik turističke valorizacije pojedinih dijelova otoka Pašmana javio se problem nedostupnosti, osobito na strmijoj jugozapadnoj strani otoka (udaljenost, nepostojanje ili manjak uređenih staza i pristaništa). U skladu s tim, izneseno je nekoliko prijedloga mogućih rješenja tog problema (uređivanje staza, informiranje turista o mogućim individualnim ili grupnim šetnjama do jedinog odredišta, organiziranje stručno vođenih izleta).

Dražen Perica:

Krš! Što je to i gdje ga sve ima?

Krš je jedinstven tip reljefa, nastao kemijskim trošenjem stijena i sa specifičnom hidrologijom. Prekriva približno 15-20 % površine Zemlje, a na području Republike Hrvatske oko 50 % površine. Krš u RH većinom pripada dinarskom kršu, koji je poznat kao primjer tipičnog krša (*locus typicus*) na Zemlji. Međutim, o njegovoj rasprostranjenosti na drugim područjima Zemlje vrlo malo znamo. Upravo se zbog toga nameće potreba predavanja u kojem će se učenicima, ali i profesorima predočiti osnovne značajke krša kao specifične pojave, kao i njegovih osobitosti na pojedinim dijelovima Zemlje.

Maja Mačinko Kovač, Janko Radigović: *Arduino i micro: bit u nastavi informatike*

Na početku, polaznici su upoznali Arduino i micro:bit platformu i način programiranja mikrokontrolera pomoću programskog okruženja. Rješavali su jednostavan zadatak te spajali sklopove na eksperimentalnoj pločici. Zatim su se upoznali s postupkom prebacivanja napisanog programa u vanjski mikrokontroler pomoću Arduino UNO pločice, odnosno micro:bita. Polaznici su radili s tipikalima i različitim elektroničkim komponentama koje im se nalaze u kutiji za tehničku kulturu u osmom razredu. Odradili su isti zadatak na Arduino, a zatim na micro:bit platformi (ovisno o tome koju platformu u školi imaju).

Radionice i predavanja podijeljeni su u sekcije po područjima: biologija, kemija, geografija, informacijske tehnologije i računarstvo, matematika i fizika, a odazvalo se više od 150 učenika i nastavnika

Krešimir Čanić: *3d olovke*

3D tehnologija u posljednje vrijeme preuzima sve segmente ljudske djelatnosti, od industrije do medicine, stoga je edukacija o njoj veoma važna. Primjena 3D tehnologije moguća je u svim predmetima. Radionica je obuhvaćala primjenu 3D tehnologije pomoću 3D olovaka u nastavi s primjerima iz matematike, tehničke kulture i geografije.

Ante Ivanac: *Wonder Dot & Dash*

Učenici su upoznati s robotima Dot i Dash te mogućnostima programiranja i korištenja mobilnih aplikacija.

Ante Panjkota: *U potrazi za algoritmima koji uče - strojno učenje*

Bilo u fikciji, bilo u stvarnosti, čovjek se od davnina bavio mišlju kreiranja inteligentnih strojeva ili entiteta. Međutim, jedna od nužnih sposobnosti koja se vezuje uz inteligenciju je sposobnost učenja. Upravo se desetljećima nastoje razviti algoritmi koji imaju sposobnost učenja interakcijom s okolinom, metodom pokušaja ili pogrešaka, oponašanjem, učenjem pod nadzorom ili slično. Područje kojem su predmet izučavanja algoritmi koji uče naziva se strojno učenje. Pregled povijesnog razvoja strojnog učenja, osnovnih metoda, trenutačno uspješnih aplikacija i područja primjene bit će okosnica ovog izlaganja. Kroz pokazni dio prikazane su osnovne razlike između algoritama koji uče i tzv. klasičnih algoritama.

Naglasak je bio i na potrebnoj promjeni u paradigmi razmišljanja ako želimo dobiti sustave s elementima inteligencije slične onima koji nas već okružuju, kao što su sustavi za prepoznavanje slika, prijevod teksta, pronalaženje informacija, sustavi preporuka pri kupnji, autonomni automobili, bespilotne letjelice, inteligentna medicinska dijagnostika i brojni drugi.

Mate Kosor: *Bez računanja riješiti 75 % matematike s državne mature? Matematički programi i alati*

Ponio si svoj smartphone i priključio se da vidiš kako je lako riješiti 75 % jednog testa iz matematike s državne mature. Ne trebaš znati ništa računati, a matematičke formule baci u smeće. Otkrio sam ti besplatne aplikacije na mobitelu koje računaju za tebe. Ma nemoguće!? U čemu je 'kvaka'? Moguće je, moguće... ako imaš dvojkicu iz matematike i ne bojiš se. Ali, na maturi je zabranjen mobitel. Koje su posljedice za učenje matematike i STEM kompetencije danas? Rekao si što misliš u svoje 2 minute.

Leonardo Marušić: *Grafen i drugi čudesni dvodimenzionalni materijali*

Grafen, alotropska modifikacija ugljika koju čini jedan jedini sloj ugljikovih atoma posloženih u heksagonalnu rešetku, prvi put je izoliran 2004., i od tada ne prestaje biti predmet opsežnih eksperimentalnih i teorijskih istraživanja. Razlog tome su njegova izuzetna mehanička, termička, električna i magnetska svojstva koja ne opažamo u drugim materijalima i koja ga čine pogodnim za primjene kakve donedavno nisu bile moguće. Nakon otkrića grafena, proizvedeni su i drugi dvodimenzionalni materijali sličnih osobina, kao što su molibdenov disulfid i borov nitrid, koji također imaju vrlo zanimljiva svojstva, pa se i njih posljednjih godina intenzivno proučava i primjenjuje. Sve te materijale moguće je modificirati dodavanjem drugih elemenata, kao što su alkalni ili zemnoalkalni metali, koji na razne načine modificiraju njihova svojstva i proširuju mogućnosti njihovih primjena. U predavanju se manje bavilo primjenama tih materijala, a više razumijevanjem temeljnih fizikalnih osobina koje ih čine tako posebnima i tako primjenjivima.

Zoran Škoda: *Fizika pojava u svakodnevnom okolišu*

Fiziku se često povezuje sa situacijama u kojima se rabi složena i precizna tehnologija. Cilj predavanja bio je objasniti fizikalnu pozadinu nekih zanimljivih svakodnevnih i prirodnih fenomena. Na primjer, kako se mačka uvijek dočeka na noge, zašto se ponekad vidi prsten oko Mjeseca i slična pojava oko Sunca, zašto je nebo plavo...

Šime Šuljić: *Optimalna putanja kuhače*

Robotski kuhar GammaChef izum je splitskih inženjera Dražena Drnasa i Đulijana Nole. Kad su razmišljali o putanji koju treba izvoditi kuhača po zdjeli, obratili su mi se s molbom da u računalnom programu GeoGebra izmodeliramo putanju kuhače. U predavanju je bilo riječi o specijalnim ravninskim krivuljama i njihovoj izvedbi u GeoGebri. Poveznica: <https://ggbm.at/zhGbAqcF>

Šime Šuljić: *Početna radionica GeoGebra*

GeoGebra je specijalizirani besplatni računalni program otvorenog koda namijenjen nastavi matematike od najranije dobi do fakulteta. Startao je kao računalni program interaktivne geometrije, ali danas pokriva algebru i analizu, simboličko računanje (CAS), tablični proračun, 3D geometriju, statistiku i vjerojatnost. Gotovo da nema situacije u nastavi matematike koju nije moguće modelirati u tom računalnom programu. GeoGebra nije samo računalni program, nego i više mrežnih servisa preko kojih se možete umrežiti sa svojim učenicima ili kolegama u svijetu.

Kristina Škaler: *FabLab*

Oblikovanje gline 3D ispisanim alatima te pečenje keramike. Proizvodni proces produkt-dizajna: 3D modeliranje, 3D ispis modela, izrada kalupa vakuumforminom, lijevanje (gipsa, sapunske baze) u kalupe.

2D digitalizacija crteža/kolaža na platnene torbe ili majice termofolijama.

PROF. DR. SC. HELENA PERIČIĆ, ODSJEK ZA HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST, INICIJATORICA SKUPA O IVI BREŠANU ODRŽANOG OD 18. DO 19. SVIBNJA 2018.

Naš skup bio je posvećen isključivo Brešanu i u službi ozbiljnog znanstvenog istraživanja njegova opusa

Dr. sc. Helena Peričić, redovita profesorica na Odsjeku za hrvatski jezik i književnost Sveučilišta u Zadru, inicijatorica je skupa o Ivi Brešanu te predsjednica Organizacijskog i programskog odbora.

Međunarodni znanstveni skup o djelu Ive Brešana: tekst i kontekst - „Prvi Brešanov svibanj“ održan je od 18. do 19. svibnja 2018. na Sveučilištu u Zadru.

Što vas je nagnalo da organizirate međunarodni znanstveni skup o Ivi Brešanu?

Za poticajem organiziranju međunarodnoga znanstvenog skupa o Ivi Brešanu ne treba dugo tragati. Vjerujem da je to svima koji su iole upućeni u književno stvaralaštvo Ive Brešana itekako jasno. Opus tog hrvatskog autora, preminulog početkom 2017., koji sadrži drame, romane i scenarije (bilo one izvorne, bilo prerade njegovih vlastitih dramskih komada), opsežan je i osebujan dio hrvatske književnosti iz posljednje trećine prošloga stoljeća te s početka ovoga. Brešan je neupitno velikan hrvatske književne riječi. Međutim, teško je poreći da je istodobno i kontroverzan autor koji je bio izrazito kritičan prema raznim devijantnim društvenim pojavama, o kojoj god fazi hrvatske povijesti bila riječ. Organiziranjem ovoga međunarodnoga skupa, koji je ujedno prvi ikad organiziran znanstveni skup posvećen stvaralaštvu Ive Brešana, nastojali smo otrgnuti zaboravu njegov književni opus te na najvišoj akademskoj razini krenuti u temeljito i sustavno istraživanje njegova književnog rada. Naša inicijativa vezana je i za činjenicu da je na Sveučilištu u Zadru, tj. u gradu Zadru, najvećem gradskom središtu u sjevernoj Dalmaciji, kojoj je Brešan stanovanjem i stvaranjem pripadao, Odsjek za hrvatski jezik i književnost svojim profilom najprimjerenija ustanova za organiziranje takvoga skupa. Na našem odsjeku rade kolege i kolegice koji su članovi Organizacijskoga i pro-

gramskog odbora skupa, a mogli su i znali osmisliti taj važan znanstveni događaj te ga realizirati u razmjerno kratkom roku. Brešanom sam se podosta bavila u svojim znanstvenim istraživanjima te imala čast sudjelovati u predstavljanju njegova književnoga rada u Gradskoj knjižnici u Biogradu u studenome 2013.

Zamisao o skupu rezultirala je nizom vrlo kvalitetnih priopćenja koja smo čuli tijekom dva dana skupa, a nadamo se da će nakon toga uslijediti i tiskanje zbornika koji će obuhvatiti održana izlaganja, ali, dakako, u njihovoj proširenoj verziji. Na skupu smo imali dva plenarna izlaganja, iako u samome zborniku očekujemo tiskati tri: akademika Borisa Senkera, našega poznatog teatrologa, dramatologa i dramatičara koji se pozabavio temom priče kao sudbine u četirima Brešanovim dramskim tekstovima, zatim akademika Krešimira Nemeca, velikoga stručnjaka za Brešanovu prozu, te profesora Nikice Gilića, komparatista književnosti i filmologa, koji je na skupu izlagao o scenarijskoj poetici Ive Brešana.

Sudionicima skupa koji su stigli iz raznih sveučilišnih središta u Hrvatskoj pridružile su se i kolege iz Sjedinjenih Američkih Država, Poljske, Austrije i Češke.

Tko je, osim vas, najzaslužniji za organizaciju skupa?

Organiziranjem ovoga međunarodnoga skupa, koji je ujedno prvi ikad organiziran znanstveni skup posvećen stvaralaštvu Ive Brešana, nastojali smo otrgnuti zaboravu njegov književni opus te na najvišoj akademskoj razini krenuti u temeljito i sustavno istraživanje njegova književnog rada

Pored mene, Organizacijski i programski odbor čine kolegice Divna Mrdeža Antonina, Gordana Čupković, Miranda Levanat-Peričić, Ana Gospić Županović, Marijana Roščić te Josip Galić, naš cijenjeni mlađi kolega, svi redom s našega odsjeka, ali su nam se u Odboru iz inozemstva pridružili i kolegica Renate Hansen-Kokoruš (Austrija) te Leszek Małczak (Poljska).

Govoreći o zaslugama u organizaciji skupa, ovdje bih posebno istaknula našu mladu kolegicu Anu Gospić Županović koja je za popratni program skupa osmislila scenski kolaž „Ili spas ili gas“ temeljen na Brešanovim djelima „Julije Cezar“ i „Nihilist iz Vele Mlake“ te ga, ulažući u to mnogo truda i vremena, uprizorila s našim studentima na Odsjeku za hrvatski jezik i književnost: Ivanom Klepić, Gabrielom Kovačevićem, Anđelom Peša, Teom Škiljo, Norom Blažević, Anom Opačić, Franom Sakačom, Antonijom Blaće, Miom-Đanom Mrkić, Sunčicom Vlajić i Hrvojem Bazinom. Jedanaestoro tih „privremenih“ glumaca angažiranih u kolažu s velikim je žarom priredilo spomenuto uprizorenje; trudili su se da ta kratka predstava temeljena na ulomcima iz Brešanovih djela uspije pa da se i njima ponosimo, kao što bi se i naš „šjor“ Ivo Brešan zasigurno ponosio tim studentima i studenticama. Velik doprinos skupu dao je i naš akademski glumac Vedran Mlikota, istinski kazališni „brešanovac“, koji je čitao ulomke iz Brešanovih tekstova „Gorgone“, „Astaroth“, „Nečastivi na Filozofskom fakultetu“ i „Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja“.

Svi koji su sudjelovali u pripremi raznih sastavnica skupa o Brešanu, pored, naravno, samih izlagača, to su učinili s velikim marom i oduševljenjem. Među njima je i naš sveučilišni grafički dizajner Damir Jelić koji je priredio dizajn plakata, knjižice sažetaka (otisnute i na hrvatskom i na engleskom jeziku a koja je već od prvoga dana skupa bila dostupna i na mrežnim stranicama našega odsjeka), kao i drugoga tiskanog popratnog materijala. Samu fotografiju kojom smo se služili u tiskanoj građi ustupio nam je Vinko Brešan, sin Ive Brešana, na čemu smo mu iskreno zahvalni.

Kakva je percepcija Brešanova djela u inozemstvu?

U inozemstvu prednjači živa i bogata recepcija dramskoga stvaralaštva Ive Brešana (pa i uprizorenja u istaknutim kazališnim kućama), i to već od 1970-ih godina prošloga stoljeća, najprije upravo u Poljskoj, iz koje nam je na skup pristigao veliki poznavatelj hrvatske drame i njezine recepcije u toj zemlji, kolega Leszek Małczak. Tada zapravo počinje i izraženija prezentacija i afirmacija Brešanovih djela u bivšoj državi. U manjoj mjeri tu su predstave i prijevodi proizvedeni u njemačkome, slovačkom, češkom... Brešan je, pogotovo u sedamdesetim i osamdesetim godinama, slovio kao autor koji se kritički odnosio i svojim književnim radom upozoravao na razna nehumana i neetička obilježja vladajućih ideologija; makar znamo da je do kraja života i stvaralaštva pod svoju književnu lupu stavljao svaku vrstu uniformiranoga i diskriminirajućeg uvjerenja koje je imalo za posljednicu grubost, primitivizam i ponižavanje (drugog), a nerijetko i tragičnu sudbinu onih koji su se tome htjeli oduprijeti, pa i svojim idealizmom. Stoga smatram da i recepciju Ive Brešana, znatniju ili slabiju, u inozemstvu valja promatrati s tog gledišta. Međutim, kad je riječ o općoj recepciji Brešana u inozemstvu, ona nije vezana samo za izvedbe njegovih komada ili prijevode njegovih djela u raznim kulturnim i jezičnim sredinama. Mjeri se i istraživačkim i znanstvenim priložima naših kolega na inozemnim sveučilištima ili pak prezentacijama u kulturnim ustanovama stranih zemalja. Nadamo se da je naš skup na neki način pridonio poticanju upravo te djelatnosti, i u Hrvatskoj i u inozemstvu, odno-

Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Sveučilišta u Zadru

Obala Petra Krešimir IV, br. 2, Zadar

Prvi Brešanov svibanj

Međunarodni znanstveni skup o djelu Ive Brešana: tekst i kontekst

18. - 19. svibnja 2018.

18. svibnja 2018., Svečana dvorana Sveučilišta: 8.45 - Otvoreno

Plenarna izlaganja

18. svibnja 2018.
Svečana dvorana Sveučilišta
9.00 - akademik Boris Senker:
Priča kao sudbina u četiri Brešanova
dramska teksta
15.00 - prof. dr. sc. Nikica Gilić:
Scenarijska poetika Ive Brešana

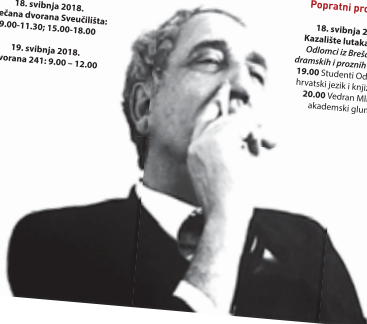
Sesije

18. svibnja 2018.
Svečana dvorana Sveučilišta:
9.00-11.30; 15.00-18.00

19. svibnja 2018.
Dvorana 241: 9.00 - 12.00

Popratni program

18. svibnja 2018.
Kazalište lutaka Zadar
19.00 - Odlomci iz Brešanovih
dramskih i proznih tekstova
19.00 - Studenti Odsjeka za
hrvatski jezik i književnost
20.00 - Vedran Mlikota,
akademski glumac

sno temeljitog znanstvenog istraživanja Brešanova stvaralaštva. Jer, ruku na srce, mi smo na razini ozbiljnoga studiranja cjelokupnog Brešanova opusa zapravo tek na početku.

Tko je financirao znanstveni skup i zašto Ministarstvo kulture nije sudjelovalo u sufinanciranju?

Zašto Ministarstvo kulture nije sufinanciralo ovaj skup (kao ni, kako čujem, još neke skupove na kojima se istražuje djelovanje istaknutih hrvatskih književnika i književnica), to je vjerojatno samo Ministarstvu poznato. Razumijem da živimo u vrijeme, kako se to popularno kaže, „opće besparice“ u kulturi, ali čvrsto vjerujem da se za ovakvu namjenu mora iznaći novac.

Mi smo skup, i to - nota bene - međunarodni, održali na temelju raspoloživih a zaista minimalnih sredstava, imate li na umu sve sastavnice koje takav znanstveni skup iziskuje: krite-

rije koje postavlja, imena koja kao izlagače uključuje; takav skup podrazumijeva sudjelovanje znanstvenika iz inozemstva pa i ta činjenica obvezuje da sve na njemu valja osmisliti i realizirati na najvišoj mogućoj razini te doseći najviši stupanj kvalitete i izlaganja i organizacije kako bi svi koji na njemu sudjeluju bili zadovoljni i prenijeli u svoju sredinu dobar glas o skupu. Moram naglasiti kako su na kraju našega skupa o Brešanu zaista svi sudionici pohvalili organizaciju i način na koji je održan: bio je obilježen otvorenosću i slobodom interpretacije - na književnoznanstvenoj, jezikoslovnoj, svjetonazorskoj i inim razinama.

U financiranju su nam, osim temeljnih sredstava s Odsjeka za hrvatski jezik i književnost te Sveučilišta u Zadru, poslužila i sredstva koja smo putem natječaja dobili od Grada Zadra, kao i donacija Zadarske županije. Bez tih, izvaninstitucionalnih sredstava organiziranje ovoga skupa ne bi bilo moguće. Stoga smo uvelike i iskreno zahvalni. Posebno bih, međutim, istaknula promptnu novčanu pomoć koju je inicirao dodijeliti skupu o Brešanu zadarski župan. Uvidio je, vjerujem, važnost održavanja ovoga događanja te potaknuo Županiju na doniranje sredstava u trenucima kad je njegovo održavanje bilo posve neizvjesno. Moguće je da gospodin župan nije niti svjestan ključnosti svoje geste koja je stigla kad je trebalo zatvoriti financijsku konstrukciju skupa i odlučiti hoćemo li ga održati ili ne - doslovce u zadnji čas. Osim toga, moram spomenuti i Kazalište lutaka Zadar koje nam je za probe i izvedbu studentske inscenacije ulomaka iz Brešanovih tekstova te za nastup Vedrana Mlikote besplatno ustupilo prostor. I zadarskom Kazalištu lutaka stoga smo uvelike zahvalni.

Riječ je o prvom međunarodnom skupu koji je, prema nekim napisima, ignorirao i Grad Šibenik. Kako to tumačite?

Skup koji smo velikim marom i trudom osmislili i organizirali nije ništa predmetom mogućega „prepućavanja“, natjecanja pa i animoziteta koje su neki, koliko čujem, u medijima željeli

Brešan je neupitno velikan hrvatske književne riječi. Međutim, teško je poreći da je istodobno i kontroverzan autor koji je bio izrazito kritičan prema raznim devijantnim društvenim pojavama, o kojoj god fazi hrvatske povijesti bila riječ

raspiriti između gradova Zadra i Šibenika, pa i svesti naš nesumnjivo ozbiljan i važan projekt na sukob između svojevrstne „oživljene“ Mrduše Donje i (dodatne) Mrduše Gornje. Takve težnje, koje obično dolaze od zlonamjernih i nepoduzetnih pojedina, rastužuju, a zasigurno bi rastužile i samoga Ivu Brešana, da je poživio i mogao svjedočiti našem skupu. Zacijelo bi mu poslužile i kao građa za neki njegov dramski komad koji bi možda postao i antologijskim. Na samom početku priređivanja skupa predložili smo gradu Šibeniku preko jedne tamošnje ustanove u kulturi suradnju te mogućnost da svi kompetentni koji na znanstveno-istraživačkoj razini imaju što reći o Brešanovoj književnoj riječi sudjeluju svojim znanstveno-istraživačkim priopćenjem. No, na našu inicijativu i ponudu nismo, nažalost, dobili odgovarajuću reakciju. Naknadno smo čuli da se tamo priprema drugi projekt posvećen Brešanu koji, koliko mi je poznato, nije realiziran. Uostalom, oba naša službena poziva za sudjelovanje na skupu bila su objavljena na internetu već u srpnju prošle godine te početkom ove. Istodobno su odaslati raznim akademskim ustanovama te društvima ili udrugama u kulturi. Dakle, na skup se temom i sažetkom izlaganja mogao prijaviti svatko mjerodavan. Vidite, zamislili smo u suradnji sa šibenskim kolegama angažiranim u kulturi organizirati, primjerice, izlet sudionika u Šibenik, posjet tzv. memorijalnom centru u tom gradu, čije je dovršenje bilo planirano do, koliko znam, 27. svibnja, tj. Brešanova rođendana. Uvjerena sam da bi takva vrsta suradnje sa Šibenikom pripomogla i samoj popularizaciji - pa i u inozemstvu - Brešana kao autora koji je sa Šibenikom tijesno stvaralački vezan. Mnogi od sudionika skupa poželjeli bi, u to nema sumnje, nanovo posjetiti taj predivni grad. Priređivanje skupa kakav je bio naš izuzetno je ozbiljan i zahtjevan posao, pretpostavlja ulaganje velikoga truda, znanja i energije, znatna materijalna sredstva te znanstvenu i istraživačku kvalitetu priopćenja, ali i visoku kakvoću tekstova koji će biti tiskani u zborniku. Priprema skupa ove razine nije posao koji se improvizira i obavi u dva-tri dana.

Sve u svemu, Ivo Brešan i njegovo književno stvaralaštvo nisu

U Organizacijskom i programskom odboru, osim mene, bili su i Divna Mrdeža Antonina, Gordana Čupković, Miranda Levanat-Peričić, Ana Gospić Županović, Marijana Roščić te Josip Galić, naš cijenjeni mlađi kolega, svi redom s našega odsjeka, ali su nam se u Odboru iz inozemstva pridružili i Renate Hansen-Kokoruš (Austrija) te Leszek Małczak (Poljska)

monopol bilo kojega našeg grada; on je ovdje bio predmetom izučavanja i interpretacije s brojnih gledišta: teatrološkog, dramatološkog, sociološkog, filmološkog, dijalektološkog, antropološkog itd. Stoga se može reći da je naš skup bio posvećen isključivo Brešanu i u službi ozbiljnoga znanstvenog istraživanja njegova opusa.

Mislím da je uputno spomenuti kako je skupu nazočio i brat Ive Brešana, Ante Brešan. Pozvali smo i Vinka Brešana, kao redatelja važnih filmova temeljenih na očevim scenarijima, koji se odazvao i bio voljan održati i izlaganje, ali ga je u tome spriječila ozljeda.

Na ovu temu na kraju ću spomenuti ono što je zaista važno i imponira: sam nam je šibenski gradonačelnik preko pročelnice svoga ureda poslao čestitku na uspješno održanom skupu; gradonačelnik Željko Burić u poruci nam je „u ime Grada Šibe-

nika, ali i osobno“ zahvalio na trudu koji smo kolege i ja uložili „da bismo okupili relevantne sudionike i pridonijeli ‘otkrivanju’ i valorizaciji Brešanova stvaralaštva“. Ta gesta i pohvala cijenjenoga gradonačelnika Šibenika istinski nam mnogo znači i, vjerujem, usmjerava nas prema mogućnosti da nam se idući put, na „Drugom Brešanovu svibnju“, u organizacijskom i izlagačkom smislu Šibenčani pridruže. To će nas iskreno radovati, kao što bi radovalo, uvjeren sam, i samoga autora Ivu Brešana. Kako rekoh na otvorenju skupa - svatko dobro namjeran i mjerodavan, dobrodošao je.

Objavljena je vrijedna monografija u povodu 60. godišnjice kroatistike u Zadru. Tko je sve, uz vas, sudjelovao u pripremi tog rada i koliko je trebalo da se gradivo prikupi i knjiga objavi?

Monografija koju spominjete rezultat je obilježavanja 60. obljetnice Odsjeka za hrvatski jezik i književnost a koja je pala u 2016. godinu. Već krajem te godine na našem je Odsjeku dogovoreno da uredim publikaciju koja će predstavljati 6 desetljeća studija hrvatskoga jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Zadru odnosno (od 2002.) Sveučilištu u Zadru. U prikupljanju građe počela sam od tekstova koje su kolege s Odsjeka pripremili za čitanje na Okruglom stolu održanom u studenome 2016. Potaknula sam na slanje priloga one koji su na Odsjeku studirali i diplomirali među prvim naraštajima (počevši od Ivana Aralice i Luka Paljetka, do Roka Dobre, Vlatka Perkovića i drugih danas važnih imena u hrvatskoj kulturi i književnosti) ili su pak na njemu djelovali (poput akademkinje Anice Nazor). Do informacija o onima koji su ovdje studirali i radili prije više deset-

ljeća nisam jednostavno dolazila; jedan od razloga je i činjenica da nisam studirala u Zadru, već na Komparatistici na Sveučilištu u Zagrebu. Tijekom nekih osam ili devet mjeseci dobila sam znatan broj priloga za uvrštavanje u publikaciju. Za samu pripremu i tiskanje trebalo je otprilike godinu dana. U poslu mi je dosta pomogla kolegica prof. dr. sc. Gordana Čupković.

Nastojala sam da tiskanje bude dovršeno do kraja kalendarske 2017.

U knjizi prevladavaju priloge koje su napisali naši kolege, bilo oni stariji, već umirovljeni, bilo kolege koji i danas djeluju na Odsjeku. Tekstovi su raznoliki: odnose se na neka književnoznanstvena ili jezikoslovna pitanja, neki govore o zaslužnim profesorima na našem studiju, a ima i literarnih priloga (pa i bivših studenata mlađega naraštaja koji su bili članovima glasovitoga Studentskog književnog kluba u 1990-im). U svakom slučaju, svi su priloge vezani za zadarsku sredinu i naš studij Kroatistike. No, ujedno govore o uklopljenosti rada našega odsjeka u hrvatski, pa i europski znanstveni i visokoškolski kontekst. Uz to, u publikaciju su uvrštene i fotografije, plakati, faksimili dokumenata iz davnijih i novijih dana Odsjeka, s raznih obljetničkih događanja, skupova, književnih večeri, susreta hrvatskih znanstvenika i književnika sa studentima, predstavljanja knjiga, odnosno znanstvenoga rada naših kolega itd. Monografiju smo predstavili na našem sveučilištu u ožujku ove godine, a dobili smo izuzetno vrijednu i lijepu knjigu koja govori, ne samo o povijesti zadarske Kroatistike kao ustanove i kroatistike kao znanstvene discipline u našem gradu, nego i o studentskom, akademskom i kulturnom životu Zadra od 1956. naovamo.

PROJEKT GAL, USPOSTAVA LABORATORIJA ZA GEOPROSTORNE ANALIZE PRI ODJELU ZA GEOGRAFIJU SVEUČILIŠTA U ZADRU

GAL će biti prvi laboratorij za geoprostorne analize u RH usmjeren na edukaciju mladih znanstvenika

Osnovni cilj GAL (Geospatial Analysis Laboratory) projekta je uspostava Laboratorija za geoprostorne analize pri Odjelu za geografiju Sveučilišta u Zadru te okupljanje interdisciplinarnog tima znanstvenika iz različitih znanstvenih područja (geografija, arheologija, geodezija, agronomija), koji će svojim radom omogućiti ostvarivanje zadanih ciljeva.

Geoprostorne analize odnose se na primjenu metoda, tehnika i procedura čija je svrha obrada i interpretacija prikupljenih prostornih podataka s ciljem izdvajanja novih informacija o objektu proučavanja. Pri tome ključnu ulogu imaju uređaji namijenjeni prikupljanju podataka (terestrički laserski skener, 3D skener, aeriLiDAR, bespilotna letjelica, multipsektalna i termalna kamera), koji će omogućiti provođenje znanstvenih istraživanja neovisno o površini istraživanog područja (mikro-mezo-makro) ili potrebnoj preciznosti. Navedeni bi uređaji uspješnim provođenjem ovog projekta bili dostupni svim korisnicima laboratorija (GAL) i zainteresiranim mladim znanstvenicima.

Primjenom GIS-a u kombinaciji s korištenjem tehnologije daljinskih istraživanja (bespilotna letjelica, 3D-skener, LiDAR, infracrvena kamera, termalna kamera itd.) omogućava se proučavanje određenog procesa ili pojave u krupnom mjerilu, pri čemu su sve karakteristike pro-

matranog objekta mjerljivo, odnosno kvantitativno opisane. Važnost kvantitativnih analiza u njihovoj je egzaktnosti i mogućnosti usporedbe, a potencijal njihove primjene u geomorfologiji, upravljanju zaštićenim područjima, arheologiji i agronomiji u Hrvatskoj još uvijek je nedovoljno istražen.

Prva faza uspostave usmjerena je na aktivnost opremanja laboratorija najsuvremenijim uređajima i pratećim softverima, uz istodobno usavršavanje istraživačkog tima. Prednosti okupljanja interdisciplinarnog tima znanstvenika i osnivanja laboratorija koji će se baviti primjenom GIS-a i daljinskih istraživanja u proučavanju raznovrsnih znanstvenih tema su višestruke. Drugi važan aspekt ovog projekta usmjeren je na primjenu geoprostornih analiza u primijenjenim istraživanjima razvojem višekriterijskog modela održivog upravljanja na području sedrotvornih vodotoka, razvijanje novog metodološkog pristupa u proučavanju jaruga i višerezolucijsko modeliranje krajobraza masline. Ostvarenje tih ciljeva i izvedeni rezultati pokazali bi primjenjivost i opravdanost laboratorija u daljnjim znanstvenim istraživanjima. Jedinstven doprinos ostvarenja ovog projekta očituje se u tome da bi GAL bio prvi laboratorij za geoprostorne analize u RH koji će biti usmjeren na usavršavanje, promicanje i edukaciju mladih znanstvenika putem njihova uključivanja u rad

laboratorija. Ukupna vrijednost projekta je 1.373.884 kune, od čega 1.190.702 financira HRZZ, a 183.182 Sveučilište u Zadru. Doda li se tome i dobiveni projekt Razvoj karijera mladih istraživača - izobrazba novih doktora znanosti (HRZZ: 445.588 kn i Sveučilište: 42.500 kn), vrijednost cijelog projekta je 1.861.972 kune.

Razvoj višekriterijskog modela održivog upravljanja na području sedrotvornih vodotokova - primjer Skradinskog buka

Prva tema istraživanja predviđena za izvođenje prema definiranom radnom planu projekta GAL je Razvoj višekriterijskog modela održivog upravljanja na području sedrotvornih vodotokova - primjer Skradinskog buka. Temeljna svrha istraživanja je zaštita prostora očuvanjem posebnih prirodnih vrijednosti (sedrene barijere) Parka te razvojem turističke (odgojno-obrazovna i rekreativna namjena) djelatnosti.

Temeljni fenomen NP-a Krka je najduža sedrena barijera na rijeci Krki, Skradinski buk. Proces sedrenja vrlo je specifičan i osjetljiv na male promjene u okolišu. Naime, nastanak sedre ovisi o širokom spektru različitih parametara, od koji su najznačajniji zasićenje vode karbonatima, brzina protoka i otplinjanje CO₂, pH vode, odsutnost inhibitora sedrenja te neizravni učinci ži-

vih organizama. NP Krka je, nakon Plitvičkih jezera, drugo najposjećenije zaštićeno područje u RH s više od milijun posjetitelja godišnje. Izvorne prirodne sredine su, sa složenom geomorfološkom i ekosistemskom strukturom, sve atraktivnije za turističke posjete. Na prostoru NP-a Krka ljudska je intervencija prisutna dugo kroz povijest, a očitovala se rušenjem sedrenih barijera radi dobivanja plodnog tla i smanjenja močvara, gradnjom suhozida, mlinica, nekad provođenoj pastoralnoj ekonomiji, sve do recentnih aktivnosti: uređivanje i nasipavanje staza, gradnja odmorišta itd. Danas je sve uočljivi nekontroliran rast invazivnih vrsta raslinja koji mijenja smjereve i brzinu protoka vode preko barijera te količinu organske tvari, čime se uvjeti sedrenja mijenjaju.

U nekim je područjima na prostoru Skradinskog buka došlo do prestanka procesa sedrenja, a kako je NP Krka pod zaštitom te spada pod upravu države, intervencije u prostoru su ograničene. To je velik problem s obzirom na to da je u Planu upravljanja NP-om očuvanje sedrenih barijera, odnosno uvjeta sedrenja, definirano kao jedan od sedam dugoročnih ciljeva održivog razvoja. Navedeni problem nije ograničen samo na NP Krka te se može uočiti i na prostoru Plitvičkih jezera.

Dakle, osnovni cilj istraživanja je razvoj višekriterijskog modela održivog upravljanja na području

Geoprostorne analize odnose se na primjenu metoda, tehnika i procedura čija je svrha obrada i interpretacija prikupljenih prostornih podataka s ciljem izdvajanja novih informacija o objektu proučavanja, pri čemu ključnu ulogu imaju uređaji koji će omogućiti provođenje znanstvenih istraživanja neovisno o površini istraživanog područja ili potrebnoj preciznosti

ju sedrotvornih vodotokova. Održivo upravljanje podrazumjevalo bi donošenje smjernica, odnosno upravljačkog konteksta usmjerenog prema zaštiti temeljnog fenomena Parka (sedrenih barijera). Zaštita temeljnog fenomena pretpostavlja očuvanje održivih uvjeta sedrenja koji su u recentno vrijeme zbog antropogenog utjecaja i pojačanog procesa eutrofikacije, u znatnoj mjeri, na specifičnim lokacijama u Parku, poremećeni. Višekriterijski model iz kojeg će biti izvedene smjernice upravljačkog konteksta generirat će se na temelju različitih kriterija, koji će po svojim obilježjima biti okupljeni u nekoliko grupa (hidrološki parametri, klimatološki parametri, parametri sedrenja, vegetacijski parametri).

Primjena višekriterijskog modela održivog upravljanja, reaktivacijom ugaslih tokova i slapova, povećanjem bioraznolikosti te postizanjem održivih uvjeta sedrenja, zadovoljila bi konzervatorske standarde, a istodobno povećanjem turističke atraktivnosti pozitivno utjecala na ekonomsku funkciju šireg prostora NP-a Krka.

Poseban naglasak disertaciji na kojoj se radi u sklopu teme

projekta stavljen je na razumijevanje trenutačne dinamike sedrotvornih sustava. Analiza hidroloških i biokemijskih pokazatelja ključna je u utvrđivanju obilježja nastanka sedre. Međutim, kako bi se izmjereni parametri mogli staviti u korelaciju s količinom precipitirane sedre u definiranim intervalima, potrebno je, primjenom suvremenih tehnologija mjerenja na mikrorazini, kvantificirati volumen, oblik i površinu sedre u periodičnim i stalnim mjerenjima. To je presudno u razumijevanju odnosa i povezanosti količine precipitirane sedre te biokemijskih, organskih, hidroloških i klimatoloških parametara (brzina protoka i pH vode). Dinamika sedrenja mjerit će se naprednim beskontaktnim mjernim tehnikama. Takve vrste mjerenja koriste se u istraživanjima koja zahtijevaju vrlo visoku razinu točnosti. Najčešće se provode s aktivnim (3D laserski) ili pasivnim (tehničke temeljene na fotografiji (image based techniques) senzorima. Navedene metode sve se češće koriste u istraživanjima kojima je cilj dobivanje visokopreciznog 3D modela objekta ili scene.

U istraživanju će se u procesu prikupljanja podataka koristi-

ti najsuvremenije geoprostorne tehnologije (aero LiDAR, TLS, CRP, 3D skener) i različiti mjerni uređaji (sonda EXO2 multiparameter, Rickly Current Meter Digitizer, luminometar ut380 i klimatološka postaja).

Projekt u sklopu GAL-a: Razvoj karijera mladih istraživača - izobrazba novih doktora znanosti

Višerezolucijsko modeliranje krajobraza naziv je istraživanja koje će doc. dr. sc. Ante Šiljeg provoditi s doktorandom u sklopu projekta Razvoj karijera mladih istraživača - izobrazba novih doktora znanosti. Hrvatska zaklada za znanost raspisala je u prosincu 2017. godine natječaj, a rezultati s imenima odobrenih mentora objavljeni su u ožujku 2018. godine. Projektom je određeno zapošljavanje doktoranda na postojeći projekt (u ovom slučaju Laboratorij za geoprostorne analize - GAL) u suradničko zvanje i na radno mjesto asistenta u ustanovi gdje je mentor zaposlen, a prijavni obrazac sadržavao je detaljan plan razvoja karijere doktoranda. Poslijediplomski studij na kojem će dok-

torand studirati je Jadran - poveznica među kontinentima pri Sveučilištu u Zadru. To je združeni doktorski studij Odjela za povijest i Odjela za geografiju, a temeljno mu je polazište interdisciplinarni pristup u proučavanju Jadrana kao prostora izrazitih povijesno-geografskih mijena koje se očituju u različitim sferama društva, gospodarstva i krajobraza.

Cilj ovog istraživanja je primjenom suvremenih geoprostornih tehnologija (resursi GAL projekta) kvantificirati strukturu određenih elemenata krajobraza, konkretno maslina, na razini otoka Paga, zatim lunjskog maslinika, koji ima status posebnog rezervata, te, naposljetku, na razini jedne masline, a sve s ciljem primjene navedenih tehnologija u optimizaciji maslinarstva. Na makro razini (otok Pag) će se putem starih austrougarskih karata i satelitskih snimaka utvrditi promjene u krajobrazu tijekom povijesti između dva razdoblja. Na istom prostornom obuhvatu obaviti će se i višekriterijska analiza pogodnosti zemljišta za uzgoj maslina. Mezo razina odnosi se na prostor lunjskog maslinika s tisućljetnim maslinama, a glavni su ciljevi te razine izraditi model

maslinika, izračunati relevantne indekse i razviti GIS bazu podataka za maslinik, koja će biti polazište za uspostavu sustava precizne poljoprivrede. Treća razina su istraživanja na mikro razini, gdje će se izraditi visokorezolucijski model jedne masline, na kojem će se moći egzaktno izračunati različiti indeksi, od zdravlja vegetacije do određivanja starosti masline. Na razini lunjskog maslinika te za jednu odabranu maslinu obavit će se ciklična snimanja, s dvogodišnjim intervalima, kako bi se utvrdile promjene između nultog i završnog stanja. Cilj praćenja promjena je identifikacija obrazaca u transformaciji krajobrazu pri različitim mjerilima s ciljem očuvanja krajobraznih posebnosti.

Uspostavni istraživački projekt GAL

Tema istraživanja podrazumijeva korištenje resursa GAL-a u višerezolucijskom proučavanju krajobrazu masline u svrhu optimizacije maslinarstva putem predloženih mjera, a zbog nedovoljno istražene starosti lunjskih maslina predloženo istraživanje ima potencijal i s arheološkog aspekta. Istraživanje ima izrazito interdisciplinarni predznak. Tu su, uz geografska, nužna i znanja iz komplementarnih znanstvenih disciplina poput, ponajprije, geoinformatike i daljinskih istraživanja, zatim agronomije, ekologije, arheologije, geodezije i sl.

Metodologija istraživanja najuže je vezana za resurse projekta GAL. To se prije svega odnosi na primjenu bespilotne letjelice, terestričkog i aero LiDAR-a te 3D skenera u procesu prikupljanja podataka. Pri obradi prikupljenih podataka koristit će se suvremena softverska rješenja za izradu modela i izvođenje analiza na temelju njih. Istraživanje ima velik potencijal za primjenu u praksi. To se poglavito odnosi na koncept sustava precizne poljoprivrede, čemu ovo istraživanje neosporno pripada, odnosno ono čini odmaklu inicijalnu fazu razvoja takvog sustava. Masline su, za prostor Jadrana i Mediterana općenito, ne samo resurs, nego i dio kulturne baštine, njegov najupečatljiviji identitet. Primjena suvremenih tehnologija s ciljem optimizacije maslinarstva i očuvanja takvog specifičnog krajobrazu važan je impuls i primjer kako očuvati baštinu i identitet i dalje ih razvijati.

Ukupna vrijednost projekta je 1.373.884 kune, od čega 1.190.702 financira HRZZ, a 183.182 Sveučilište u Zadru. Doda li se tome i dobiveni projekt Razvoj karijera mladih istraživača - izobrazba novih doktora znanosti (HRZZ: 445.588 kn i Sveučilište: 42.500 kn), vrijednost cijelog projekta je 1.861.972 kune

Naziv drugog istraživanja koje će doc. dr. sc. Ante Šiljeg provoditi s doktorandom u sklopu projekta Laboratorij za geoprostorne analize je Razvijanje novog metodološkog pristupa u proučavanju jaruga.

Jaruženje je jedan od najrasprostranjenijih denudacijskih procesa na prostoru Mediterana, čiji je utjecaj na oblikovanje krajolika veoma važan. Brojni primjeri s prostora Mediterana i ostatka svijeta upućuju na to da jaruženje u znatnoj mjeri utječe na degradaciju tla i oslobađanje znatnih količina sedimenta. Proučavanje intenziteta jaruženja ključno je za detekciju i razumijevanje prostorno-vremenskih promjena, prema kojima je moguće napraviti rekonstrukciju evolucije prostora u prošlosti, ali i napraviti procjene budućih promjena. Stoga ne čudi da su na globalnoj razini jaruge bile i ostale predmet brojnih znanstvenih istraživanja, koja su najčešće nastojala pronaći optimalne metode i pristupe namijenjene longitudinalnom praćenju intenziteta jaruženja te predviđanju i ograničavanju njegovih negativnih posljedica. Unatoč njihovoj znatnoj rasprostranjenosti i nesumnjivu utjecaju na degradaciju tla, jaruge su na razini otoka Paga i Hrvatske još uvijek vrlo slabo proučavane, zbog čega postoji izražena potreba za njihovim sustavnijim i detaljnijim proučavanjem. S obzirom na veliku rasprostranjenost i raznolikost jaruga, pri-

sutnost specifičnih klimatskih i reljefnih predisponirajućih čimbenika, slabo razvijen vegetacijski pokrov te potvrđenu prisutnost intenzivnog jaruženja, otok Pag može se smatrati, u svjetskim razmjerima, jedinstvenim područjem za proučavanje jaruženja.

U predloženom istraživanju težit će se razvoju novog metodološkog pristupa proučavanju jaruga, koji će biti zasnovan na primjeni različitih uređaja, osiguranih u sklopu projekta, za prikupljanje visinskih podataka (terestrički i aerolaserski skener, 3D mikro skener) i izradu periodičkih modela vrlo visoke prostorne rezolucije. Predloženo istraživanje provodit će se na prostoru otoka Paga, pri čemu će se proučavanju jaruženja pristupiti od mezo razine pa sve do submikro razine istraživanja.

Mezo razina istraživanja bavit će se cijelim prostorom otoka Paga, gdje će se na temelju multispektralnih satelitskih snimaka vrlo visoke prostorne rezolucije izvršiti detaljno kartiranje preostalih naslaga tla i postojećih jaruga. Detaljnim kartiranjem utvrdit će se nulto stanje, na temelju kojega će se moći izraditi procjene i modeli za razvoj jaruženja na otoku. Takve procjene osnova su za održivo upravljanje i očuvanje vrijednih preostalih naslaga tla na otoku, o kojima ovisi lokalno ovčarstvo te koje su bi-

tan dio zaštićenog Natura 2000 područja. Na mikro razini provest će se periodičko snimanje prostora odabrane testne jaruge s terestričkim i aerolaserskim skenerom. Primjenom laserskih skenera omogućava se uklanjanje vegetacijskog pokrova, koji može ometati proučavanje trošenja tla te izrada digitalnih modela reljefa (DMR) vrlo visoke rezolucije. Usporedbom DMR-ova vrlo visoke preciznosti (<1 cm) za dvije godine dobit će se detaljan uvid u morfometrijske promjene unutar proučavane jaruge, čime će se unaprijediti dosadašnje spoznaje o utjecaju reljefnih predispozicija na intenzitet jaruženja. Važnost ovog istraživanja je i u razvoju preciznih kvantitativnih pokazatelja intenziteta jaruženja (napredovanje čela jaruge, promjena volumena jaruge itd.) kojima će se opisati ovaj proces. Za prostor mikro razine istraživanja izradit će se detaljne pedološke i geološke karte u krupnom mjerilu te provesti kontinuirano in situ mjerenje raznovrsnih meteoroloških parametara bitnih za inicijaciju i intenzitet jaruženja. Kvantificirane promjene nastojat će se dovesti u vezu s meteorološkim, geološkim i pedološkim podacima prikupljenima unutar područja istraživanja. U konačnici, na submikro razini izvršit će se periodičko snimanje odabranih testnih ploha unutar proučavane jaruge 3D mikro skenerom, gdje će cilj biti utvrditi utjecaj ekstremnih meteoroloških događaja na intenzitet i mikrolokacijske značajke procesa jaruženja. Znanja i iskustva stečena ovim istraživanjima mogu se koristiti u provedbi daljnjih znanstvenih istraživanja, pri apliciranju na nove istraživačke projekte i izvore financiranja, usavršavanju mladih znanstvenika i prijenosu znanja te za podizanje reputacije hrvatske znanosti i pobuđivanje interesa za nju.

Istraživačka grupa GAL

Istraživačka grupa predloženog projekta GAL sastoji se od znanstvenika s tri znanstvene institucije: Odjel za geografiju (4) i Odjel za arheologiju (1) Sveučilišta u Zadru, Geodetski fakultet (1) Sveučilišta u Zagrebu i Agronomski fakultet (1) Sveučilišta u Osijeku. Okupljanje interdisciplinarnog tima znanstvenika važno je zbog spajanja raznovrsnih znanja i vještina potrebnih za provedbu projektnih znanstvenih istraživanja. Predloženi članovi istraživačke grupe odabrani su jer imaju iskustva u primjeni geoprostornih analiza te GIS-a i daljinskih istraživanja u svojim, zasebnim znanstvenim istraživanjima.

ZNANSTVENICI UKLJUČENI U PROJEKT GAL

Doc. dr. sc. Ante Šiljeg, Odjel za geografiju

Doc. dr. sc. Ante Šiljeg rođen je 10. prosinca 1982. godine u Metkoviću, gdje je stekao osnovno i gimnazijsko obrazovanje. Na Filozofskom fakultetu u Zadru Sveučilišta u Splitu 2007. diplomirao je povijest i geografiju, a poslijediplomski studij Geografske osnove prostornog planiranja i uređenja završio je na Geografskom odsjeku PMF-a Sveučilišta u Zagrebu.

U lipnju 2007. zaposlio se na Odjelu za geografiju Sveučilišta u Zadru kao asistent. Aktivno sudjeluje u organizaciji i izvođenju nastave, vježbi i seminara iz više kolegija.

Doktorsku disertaciju „Digitalni model reljefa u analizi geomorfometrijskih parametara - primjer PP Vransko jezero“ obranio je 2013. na Sveučilištu u Zagrebu. Uključen je u mnoge znanstvene projekte.

Šiljeg je voditelj projekta GAL i glavni član istraživačke grupe. Odgovoran je za koordinaciju projekta, nadzor njegove implementacije i financijska pitanja. Također, stručnjak je za GIS i daljinska istraživanja te

je zbog svog velikog iskustva u radu na brojnim međunarodnim projektima bio zadužen za odabir testnih ploha za znanstvena istraživanja na temelju višekriterijskih analiza, za izradu digitalnih modela reljefa (DMR) visoke rezolucije korištenjem LiDAR tehnologije i aerofotogrametrije. Sudjelovat će u razvoju novih metodoloških pristupa u proučavanju sedre i jaruga, zasnovanih na primjeni moderne tehnologije (TLS i bespilotne letjelice) za precizno praćenje intenziteta jaruženja unutar odabranih jaruga, ali i u publiciranju i interpretaciji rezultata projektnih znanstvenih istraživanja i diseminaciji projekta.

“Ja sam voditelj projekta, a nositelj je Sveučilište u Zadru.

U svibnju 2017. aplicirali smo za istraživački projekt Hrvatske nacionalne zaklade za znanost, a rezultati vrednovanja završeni su u studenom 2017. Kako smo ga uspješno dobili, omogućeno nam je da apliciramo za novi projekt razvoja karijera mladih istraživača. Na projektu ćemo zaposliti dva doktoranda.

Glavni cilj projekta je uspostava Laboratorija za geoprostorne analize. U prvoj fazi cilj je da laboratorij opremimo suvremenom geoprostornom tehnologijom koju ćemo kupiti u iduće dvije godine. To su bespilotne letjelice, koje imaju nosivost do 20 kg, a ključnu ulogu imaju suštavi za prikupljanje podataka...

Sam projekt pridonijet će s dva doktorska rada, a jedan od njih je rad kolege Ivana Marića.

Imamo još tri teme: primjena GIS-a i daljinskih istraživanja u preciznoj poljoprivredi i primjena GIS-a i daljinskih istraživanja u arheologiji, a treća je vezana za razvoj koncepta, modela, praćenja ispiranja i jaruženja materijala ili kvantitativna analiza jaruga otoka Paga primjenom modela visoke rezolucije, pri čemu ćemo koristiti tehnologiju koju ćemo imati na raspolaganju.

Jedan od ciljeva GAL-a je i potpuno osamostaljenje laboratorija nakon pet godina. Mi potpisujemo i potpisivat ćemo, zahvaljujući naprednim tehnologijama, različite ugovore s gospodarskim subjektima. U posljednje dvije godine odradili smo 12 projekata s gospodarstvom, nakon treće imat ćemo čak i obvezu da potpisujemo takve ugovore. Izlazimo na tržište rada.

Naime, čak ni privatne tvrtke ne raspolažu takvom tehnologijom zato što je to za njih neisplativo”, kaže Ante Šiljeg.

Doc. dr. sc. Nina Lončar, Odjel za geografiju, Centar za istraživanje krša i priobalja

Doc. dr. sc. Nina Lončar docentica je na Odjelu za geografiju Sveučilišta u Zadru. Rođena je 1977. u Zagrebu, gdje je završila osnovnu i srednju školu. 2002. diplomirala je geografiju na Odjelu za geografiju Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a 2012. obranila doktorsku disertaciju na temu „Izotopni sastav siga iz speleoloških objekata istočnojadranskih otoka kao pokazatelj promjena u paleookolištu”, također u Zagrebu. Od 2006. godine zaposlena je na Odjelu za geografiju Sveučilišta u Zadru.

Kao istraživač sudjelovala je na više znanstvenih projekata. Nina Lončar, stručnjakinja iz područja geomorfologije i paleookolišnih promjena, u projektu će biti zadužena za praćenje uzorkovanja sedre, pripremanje i obradu uzoraka sedre i mjerenje njezina prirasta na području rijeke Krke. Sudjelovat će u razvoju novih metodoloških pristupa u proučavanju sedre i jaruga, zasnovanih na primjeni moderne tehnologije (TLS i bespilotne letjelice).

“Načelno, u ovom projektu cilj je oformiti interdisciplinarni tim. U današnje vrijeme to je jedini način da se nešto kvalitetno radi. Kako se u prvome redu bavim geomorfologijom krša, promjenama u okolišu i paleoklimatskim promjenama, moja uloga u projektu je komentiranje kolegi Mariću na doktoratu vezanom uz praćenje taloženja sedre, ali bit ću prisutna i u svim aktivnostima u kojima je potrebno znanje primijenjene geomorfologije. Cilj mi je u svim tim granama znanosti koje sudjeluju u projektu uvesti nove tehnologije kako bi one našle primjenu. Dakle, dati znanstveni doprinos, ali i određenu praktičnu primjenu za daljnji razvoj...”

Na sveučilišnoj razini, Laboratorij za geoprostorne analize, sa svom opremom, prvi je takve vrste u Hrvatskoj. No, laboratorij je samo počeo

tak koji će se nadograđivati, aplicirat ćemo za nove projekte. Tendencija nam je, naravno, kroz projekte zapošljavati mlade ljude kako bismo iskoristili ovaj trenutak u kojem smo dosta jaki sa svom tom novom opremom koja još nije primjenjivana na taj način u znanstvene svrhe u Hrvatskoj. Imamo sreću da sada možemo uhvatiti korak s Europom, a u Hrvatskoj ćemo biti predvodnici takvih istraživanja”, kaže doc. dr. sc. Nina Lončar.

Dr. sc. Vedrana Glavaš, Odjel za arheologiju

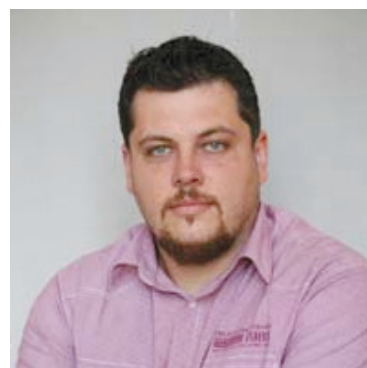
Dr. sc. Vedrana Glavaš poslije-doktorandica je na Odjelu za arheologiju Sveučilišta u Zadru. Rođena je u Rijeci 1984., a osnovnu školu i gimnaziju završila je u Senju. Godine 2009. završava studij arheologije i povijesti na Filozofskom fakultetu u Zadru, nakon čega se zapošljava u poduzeću Arheolog gdje je na dužnosti voditelja istraživanja radila na brojnim zaštitnim arheološkim istraživanjima u Hrvatskoj i u inozemstvu. Iste godine upisuje i doktorski studij "Arheologija istočnog Jadrana", a 2011. obranila je disertaciju "Romanizacija autohtonih civitates na prostoru sjevernog i srednjeg Velebita". Od 2011. Vedrana Glavaš na Odjelu za arheologiju Sveučilišta u Zadru radi na istraživačkom projektu prof. dr. sc. Miroslava Glavičica "Antički gradovi i naselja u Liburniji". Sudjelovala je u više važnih znanstvenih projekata. Tako je, primjerice, 2016., u suradnji s Odjelom za geografiju Sveučilišta u Ljubljani, organizirala međunarodnu ekspediciju istraživanja kulturnog i prirodnog krajolika u Nacionalnom parku Sjeverni Velebit. Osim klasičnih arheoloških iskapanja i terenskih pregleda na području Velebita, provodila je i zračna rekognosciranja i snimanja u svrhu istraživanja kulturnih krajoli-

ka u Hrvatskoj. "Ono čime se bavim na neki su način nedestruktivna arheološka istraživanja, prepoznavanja i otkrivanje te istraživanje kulturnih tragova u kršu. Zbog toga sam jedan od članova istraživačkog tima u ovom projektu. Nova oprema omogućit će otkrivanje novih arheoloških lokaliteta, što će nam omogućiti njihovu lakšu zaštitu. Naime, arheološkim lokalitetima, pogotovo onima koji još nisu otkriveni, prijeti devastacija. Uz pomoć nove opreme i nove tehnologije moći ćemo brže, jednostavnije i efikasnije otkriti nove arheološke lokalitete, a nova oprema omogućit će nam i detaljno arhiviranje postojećih arheoloških lokaliteta.

Nova suvremena oprema, posebno LiDAR, uređaj za lasersko skeniranje terena iz zraka, koji je za nas arheologe i geografe vrlo skup, omogućit će digitalno stvaranje reljefa, tako da će u promjenama reljefa biti moguće otkriti arheološke lokalitete, a to je posebno korisno na površinama prekrivenim vegetacijom.

Oprema koja se nabavlja za potrebe projekta omogućit će nam velik iskorak, Odjel za arheologiju Sveučilišta u Zadru na neki će način biti ispred ostalih institucija u cijeloj Hrvatskoj", kaže Vedrana Glavaš.

Doc. dr. sc. Ivan Plaščak, Agronomski fakultet Sveučilišta u Osijeku

Dr. sc. Ivan Plaščak docent je i predstojnik Zavoda za poljoprivrednu tehniku. Rođen je 1980. u Osijeku, gdje je završio osnovnu školu i srednju Strojarsku tehničku školu, smjer strojarski tehničar. Godine 1998. upisuje Poljoprivredni fakultet u Osijeku na Sveučilištu J. J. Strossmayera koji završava u ožujku 2004., a od prosinca iste godine radi kao znanstveni novak na Poljoprivrednom fakultetu u Osijeku, u Zavodu za mehanizaciju. Kao znanstveni suradnik bio je uključen u rad na VIP projektu koji je financiralo Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva Republike Hrvatske, "Izrada tematskih GIS karata i priručnika za uzgoj bilja".

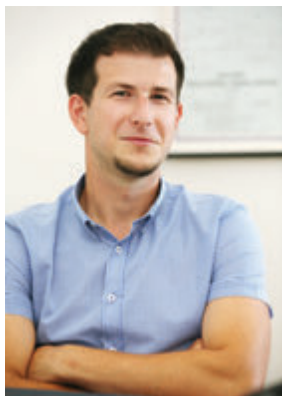
Doktorirao je 2012. na Poljoprivrednom fakultetu u Osijeku. Od lipnja 2013. godine je u znanstveno-nastavnom zvanju docenta te izvodi nastavu kao nositelj i suradnik na nekoliko modula iz područja primijenjenog strojarstva, poljoprivredne tehnike i tehnologije te GIS-a i precizne poljoprivrede.

Plaščak je u svom dosadašnjem radu primjenjivao GIS u izradi tematskih GIS karata i priručnika za uzgoj bilja. Radom na ovom projektu sudjelovat će u procesu određivanja područja poljoprivredne testne plohe pogodne za izradu modela precizne poljoprivrede izvedbom višekriterijske analize i terenskog istraživanja.

Mag. geogr. Ivan Marić, Odjel za geografiju

Mag. geogr. Ivan Marić, geograf i GIS analitičar, bavi se primjenom GIS-a i daljinskih istraživanja u različitim znanstvenim područjima. Rođen je 1991. godine u Zadru, gdje je stekao osnovno i gimnazijsko obrazovanje. Na Sveučilištu u Zadru 2013. završio je preddiplomski studij primijenjene geografije, a iste godine upisao je diplomski studij primijenjene geografije. Diplomski rad „Primjena GIS-a u analizi tržišta za potrebe trgovačkih centara“ obranio je 2015.

Dvostruki je dobitnik nagrade „Ferdinand Grisogono“ za najboljeg studenta na Odjelu za geografiju. Na projektu GAL Marić je zadužen za prikupljanje podataka različitim metodama, izradu baze podataka, izradu modela, interpretaciju podataka te izradu raznovrsnih temat-

skih karata. Sudjelovat će u provedbi terenskih istraživanja usavršavanjem u korištenju 3D skenera i bespilotne letjelice. „Moja uloga u projektu vezana je uz doktorat 'Razlog višekriterijskog modela upravljanja na području sedrotvornih vodotoka na primjeru Skradinskog buka'. Mentor mi je prof. Ante Šiljeg, a komentorica prof. Nina Lončar. Glavni cilj tog istraživanja je nadogradnja znanstvenih spoznaja o uvjetima sedrenja na području Nacionalnog parka Krka te reaktivacija sedrenih vodotoka na odabranim plohamama unutar samog parka. Poveznica između doktorata i projekta je primjena geoprostorne tehnologije koja će biti nabavljena u sklopu projekta, uz tehnologiju koju će omogućiti naši suradnici na projektu“, kaže Ivan Marić.

Dr. sc. Luka Babić, Geodetski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Luka Babić rođen je 22. travnja 1982. godine u Zagrebu, gdje je završio osnovnu i srednju školu. Godine 2000. upisuje Geodetski fakultet na Sveučilištu u Zagrebu, a odmah nakon završetka studija zapošljava se na Geodetskom fakultetu kao stručni suradnik. 2010. postaje znanstveni novak te u sklopu doktorskog studija izrađuje i brani disertaciju „Geodetsko praćenje erozije obala rijeka korištenjem suvremenih beskontaktnih mobilnih senzora“ pod mentorstvom prof. dr. sc. Boška Pribičevića. Od 2016. radi kao poslijedoktorand na Geodetskom fakultetu. Održava vježbe iz nekoliko kolegija.

Njegovo glavno područje istraživanja je daljinsko istraživanje primjenom beskontaktnih stacionarnih i mobilnih uređaja, korištenjem aktivnih (LiDAR, Ultrazvučno sondiranje) i pasivnih senzora (fotogrametrija).

Babić se u svom dosadašnjem radu bavio primjenom laserskog skeniranja u geodeziji i geoinformatici. S obzirom na njegovu stručnost, koju dodatno potvrđuju njegovi radovi tematski vezani uz primjenu različitih mjernih uređaja za praćenje erozije i izradu 3D modela, njegove će kompetencije, među ostalim, biti nužne pri uspostavi laboratorija i nabavi potrebne opreme za analizu specifikacija uređaja i preporuku nabave.

LAURA BRACHOVA, STUDENTICA TALIJANSKOG I ENGLSKOG JEZIKA IZ SLOVAČKE

Studij u Zadru je zahtjevan, ali vrlo dobar i kvalitetan

Laura Brachova, studentica iz Slovačke, u Zadar je došla studirati talijanski i engleski jezik, treću godinu preddiplomskog studija. Osim fakultetskih obveza, aktivna je i u Akademskom zboru.

Tako je u povodu ovogodišnjeg Dana Sveučilišta na svečanom koncertu prekrasno otpjevala jednu slovačku folklornu pjesmu i jednu pjesmu hrvatskoga skladatelja Ivana Lukačića „Cantate domino“.

Laura Brachova rođena je u Trnavi, no živi u Hlohovecu. U Topoljčanima je završila srednju glazbenu školu, a zatim i konzervatorij. „Uvijek sam voljela kazalište i glazbu, a na konzervatoriju sam svirala klavir“, priča mlada Slovačkinja.

Nakon pet godina konzervatorija, odlučila se na studij talijanskog i engleskog jezika u Banskjoj Bystrici.

„Dvije godine sam studirala u Banskjoj Bystrici, a treću sam odlučila upisati u Zadru“, kaže Laura Brachova koja se dobro snašla u Dalmaciji jer poznaje hrvatski jezik koji je učila ljetujući u Hrvatskoj i uzimajući privatne sate u Slovačkoj.

„Kao mala s roditeljima sam ljetovala u Hrvatskoj, na otoku Hvaru, u Šibeniku, Splitu, Makarskoj, a posljednjih godina u Petrcanima pokraj Zadra. No, htjela sam još bolje upoznati vašu zemlju. Kad sam čula da ovdje u Zadru ima vrlo dobar studij talijanskog jezika, odlučila sam upravo ovdje upisati treću godinu“, objašnjava Laura koja je, ističe, veoma zadovoljna studijem u Zadru.

„Profesori na Talijanistici i Anglistici su iznimno dobri. Uvijek mi pomažu. Kad sam tek došla,

U Banskjoj Bystrici je dobar studij talijanistike, ali je ovdje bolji zbog povijesnih okolnosti. Hrvati su uvijek vrlo dobro govorili talijanski, a zbog turizma, i engleski

bilo mi je malo teže zato što ovdje svi studenti znaju dobro govoriti talijanski. Sada talijanski znam bolje nego prije. Studij je zahtjevan, ali vrlo kvalitetan. I u Banskjoj Bystrici je dobar studij talijanistike, ali je ovdje bolji zbog povijesnih okolnosti. Hrvati su uvijek vrlo dobro govorili talijanski, a zbog turizma, i engleski.“

Osim jezika koje studira i hrvatskoga, Laura Brachova dobro govori i turski koji je učila u školi za strane jezike u Slovačkoj. Budući da u Zadru ima i studenata iz Turske putem programa Erasmus, ima priliku s njima razgovarati na turskome.

A hoće li ostati studirati u Zadru, o tome će tek odlučiti.

„Mislim da bi bilo najbolje ovdje upisati diplomski studij, ali ako poslije preddiplomskog studija pronađem neki zanimljiv posao, možda se odlučim ostati i raditi.“

Odgovarajući na pitanje koje su joj, na prvi pogled, najvidljivije razlike između Slovačke i Hrvatske, kaže:

„Ljudi u Hrvatskoj su otvoreniji i pozitivniji. U Slovačkoj mladi ne vole nakon predavanja ići u kafić i razgovarati, a ja baš volim taj vaš običaj. U Slovačkoj uvijek negdje žurimo, ali ne znamo kamo. Ovdje je sve lagano, usporeno.“

Uz studij i pjevanje u Akademskom zboru, Laura Brachova

va vježba jogu, vozi bicikl, rola...

„Veoma se volim družiti s prijateljima koji sa mnom studiraju talijanski i engleski, a počela sam organizirati grupne vanjske aktivnosti za Erasmus studente, biciklističke ture u Petrcane, Bibinje, Nin, Vir...“, kaže, ali i dodaje da je život u Hrvatskoj skuplji nego u Slovačkoj. Međutim, napominje da joj je žao što se više mladih Slovačaka ne zanima za hrvatsku kulturu i povijest.

„Moji prijatelji u Slovačkoj misle da sam dobro odlučila što sam izabrala Zadar za 3. godinu studija. I oni bi, ali ne znaju hrvatski jezik ili, možda, ne osjećaju tako veliku ljubav prema Hrvatskoj kao ja.“

Dvije godine studirala je u Banskjoj Bystrici, a treću odlučila upisati u Zadru. U Dalmaciji se dobro snašla jer poznaje hrvatski jezik koji je učila ljetujući u Hrvatskoj i uzimajući privatne sate u Slovačkoj, a osim studiranja u Zadru, i pjeva u Akademskom zboru

PROF. DR. SC. JOSIP FARIČIĆ, PROREKTOR SVEUČILIŠTA U ZADRU

VRO Maslenica imala je prekretničko značenje

Prof. dr. sc. Josip Faričić, prorektor Sveučilišta u Zadru, komentira geostrateško značenje zadarske regije u kontekstu Vojno-redarstvene operacije (VRO) Maslenica.

Za prostor zadarskoga zaleđa na kojem je provedena akcija Maslenica, obično se kaže da je u ratnim (ne)prilikama strateški vrlo važan. Zašto je tome tako?

VRO *Maslenica* provedena je u sjevernodalmatinskom prostoru, neposrednom zaoblju Zadra, jednoga od najvećih hrvatskih obalnih gradova. Taj prostor ima veliko geostrateško značenje jer čini jednu od poveznica panonsko-peripanonskog s jadranskim dijelom Hrvatske, i to onu koja s kontinentalnim dijelom države spaja njezin južni primorski dio – Dalmaciju. Doline Zrmanje i Krke te prijevoji na južnom dijelu Velebita prometne su spone koje su tisućljećima imale funkciju spajanja susjednih regija te omogućavale suradnju i razmjenu ljudi i dobara, ideja i tehnologija. O tome svjedoče brojni arheološki i povijesni izvori, ali i mnogi drugi izvori podataka. Dragocjene su alegorije i narativi o tim vezama u starijoj hrvatskoj književnosti, posebno oni u *Planinama* Petra Zoranića.

I u povijesti je, sudeći prema sukobima ondašnjih velikih sila, prostor zadarske regije igrao važnu ulogu u geostrateškim odmjernostima?

Ne ulazeći detaljnije u historijsko-geografske analize, dovoljno je istaknuti činjenicu da je tijekom prošlosti bio indikativan proporcionalan odnos pripadanja sjevernodalmatinskog te susjednog ličkog i krbavskog prostora istoj državnoj zajednici s političkom stabilnošću i društveno-gospodarskim prosperitetom tih prostornih cjelina. Svaka neravnoteža ili prostorna fragmentacija negativno su utjecali na komunikacijske tijekove između kontinentalne unutrašnjosti i dalmatinskoga prostora, a time i na nemogućnost komplementarnog razvoja koji se zasnivao na sinergiji različitih društvenih i gospodarskih čimbenika. O tome možda najbolje svjedoči višestoljetna trojna konfrontacija Habsburške Monarhije, Mletačke Republike i Osmanlijskog Carstva koja je vojno-politički disecirala hrvatski prostor i rezultirala uspostavom nestabilnoga pograničja. Zanimljivo je da se velika poprišta sukoba između osmanlijskih i mletačkih postrojbi tijekom ratova u 16. i 17. st. dobrim dijelom podudaraju s ključnim lokacijama tijekom VRO-a *Maslenica* koja se zbila nekoliko stoljeća poslije. Primjerice, tijekom Kandijskoga rata (1645. - 1669.) vojni sukobi zbivali su se u neposrednom zadarskom zaoblju, a posebno u području Zemunika i Novigrada, važnih točaka i u vrijeme Domovinskoga rata.

Upućuju li te činjenice na svojevrstne geostrateške determinante?

Te geostrateške determinante u prostornim procesima imaju, uz mnoge varijabilne elemente, funkciju konstantne matrice. Važno je, međutim, istaknuti i to da su osmanlijska osvajanja i, posljedično, njihova penetracija sve do sjevernodalmatinskoga prostora utjecali na znatne demografske i kulturne promjene koje su se pokazale presudnima tijekom kasnijih političkih zbivanja, uključujući i srpsku agresiju na Hrvatsku.

Mislite na posljedice migracija u prošlosti?

Osmanlije su na pogranične prostore naseljavali srpsko i drugo pravoslavno stanovništvo s jugoistoka Europe. U vrijeme Kandijskoga i Morejskog rata to je stanovništvo dijelom prebjeglo na mletački teritorij, tražeći utočište u kršćanskoj državi i stavljajući se zauzvrat na raspolaganje toj državi. Mletačka Republika je poslije osvajanja dalmatinskoga zaoblja zadržala to stanovništvo, nastojeći uspostaviti stabilnu naseljenost i potaknuti razvoj poljoprivrede na onome što je nazivala novom i najnovijom stečevinom. U novovjekovnim procesima buđenja nacionalne svijesti i uspostavljanja kanonske jurisdikcije nad kršćanima istočnoga obreda sve novodoseljeno pravoslavno stanovništvo u sjevernoj Dalmaciji etnički je postalo dio srpskoga nacionalnog korpusa. To je dovelo do suživota dvije jezično bliske ali vjerski i kulturno razli-

čite nacionalne zajednice - drevne hrvatske i u vjerskom pogledu gotovo u potpunosti katoličke zajednice te nove srpske pravoslavne zajednice. Taj suživot u Ravnim kotarima i Bukovici na razini svakodnevice i zajedničkih egzistencijalnih problema ruralnoga stanovništva bio je obilježen dobrim susjedskim odnosima.

Kada se počinju narušavati dobri odnosi između Srba i Hrvata?

Od sredine 19. st. kada srpska državna politika, osamostalivši se od osmanlijskoga suvereniteta, počinje artikulirati svoje nacionalne interese, koje je postovjela s onima srpskoga pravoslavlja. Pri tome je prostorni obuhvat nekadašnje Pečke patrijaršije, koja se preklapala s najzapadnijim dijelovima Osmanlijskog Carstva i koja je bila jedini nositelj tradicija srednjovjekovnoga srpskog carstva, postao geografska podloga velikosrpske ideologije. Protagonisti projekta Velike Srbije poslužili su se srpskim stanovništvom u pojedinim hrvatskim regijama, pa tako i u sjevernoj Dalmaciji, da bi lakše zadobili prevlast, a zatim i potpunu vlast nad tim prostorom jer je on bio obuhvaćen kanonskom jurisdikcijom srpskoga pravoslavnog episkopata. Srpske političke elite u dvije jugoslavenske državne zajednice tijekom 20. st. nisu nimalo relaksirale međunarodne odnose s ciljem uspostave nekakvoga nadnacionalnog jugoslavenskog identiteta, već su, štoviše, postupno utirale put ve-

Hrvatski su branitelji uspješnom provedbom VRO-a Maslenica smanjili agresorski pritisak na Zadar, oslobođena su mnoga naselja u Ravnim kotarima i dragocjena infrastruktura te omogućeno povezivanje hrvatskoga sjevera i juga preko Novskog ždrila. Ostvareni su i preduvjeti za gradnju tunela Sv. Rok i novoga Masleničkog mosta, kojima je zapravo utvrđena konačna trasa autoceste koja je desetljeće poslije povezala srednji i južni dio hrvatskoga Jadrana s gorskim i nizinskim dijelom Hrvatske

likosrpskoj ideologiji. Srpski državni vrh pokrenuo je otvoreni rat u trenutku osamostaljenja Hrvatske u granicama dotadašnje socijalističke federalne članice. Vrlo brzo su, nakon predigre tzv. balvan revolucije, agresorske jedinice JNA, paravojne (samo-proklamirane) četničke i druge srpske vojne formacije, uz potporu dijela rezidencijalnoga srp-

skoga stanovništva u Ravnim kotarima i Bukovici, osvojile velik dio zadarskog zaobalja i stigle nadomak samom Zadru. Dodatnu opasnost činila je nazočnost JNA u brojnim zadarskim vojarinama.

Budući da je bila presječena kopnena veza između juga i sjevera, za Hrvatsku je od presudne važno-

VRO Maslenica

Vojno-redarstvena akcija Maslenica sastojala se od napadnog dijela koji je trajao četiri dana (22. siječnja - 25. siječnja 1993.) s ciljem oslobađanja dijela okupiranoga zadarskog zaobalja, a nakon toga je nastupila aktivna obrana iduća tri mjeseca tijekom kojih su srpske agresorske snage pokušale ponovno zauzeti oslobođene dijelove hrvatskoga državnog teritorija. S obzirom na tajnost pripreme i brzi prodor hrvatskih oslobodilačkih vojnih i redarstvenih snaga, postignuto je strateško iznenađenje, što je umnogome omogućilo uspjeh operacije. Tijekom oslobađanja zadarskoga zaleđa bile su angažirane sve tri grane Hrvatske vojske s presudnom ulogom gardijskih brigada. Isto tako, potrebno je istaknuti i učinkovito djelovanje specijalne policije.

sti bilo oslobođenje zadarskog zaleđa?

Zadar i slobodni dio Dalmacije ostali su bez izravne kopnene veze s ostatkom Hrvatske kada je zauzet, a zatim i srušen Maslenički most. Sva komunikacija zbivala se preko otoka Paga i drugim morskim putovima. Ta je veza bila krhka, stalno izložena srpskim napadima i često prekidana jakim udarima bure. Zadar je bio izložen divljačkim neselektivnim napadima iz različitoga teškog oružja s brojnim ljudskim žrtvama i velikom materijalnom štetom, prekinuta je vodoopskrba iz glavnoga regionalnog vodovodnog sustava, a često je prekidana i opskrba električnom energijom. Istodobno, mnoga su hrvatska sela u zaleđu opustošena, stanovništvo poubijano ili potjerano. Na razini simbolicke srpski su agresori pokušali izmijeniti kulturni krajolik, a time i posve izmijeniti identitet okupiranoga prostora. Porušili su gotovo sve katoličke sakralne objekte do temelja, a među njihovim ruševinama uređivali

su tržnice i bočališta. Toj apokaliptički trebao je doći kraj, ali za to je hrvatska država trebala pretihodno izboriti bolji međunarodni položaj, gospodarski ojačati i temeljito se vojno pripremiti za oslobođenje okupiranih dijelova svojega teritorija. To je bilo ne samo pravo, nego i obveza hrvatskih državnih vlasti. U tom je kontekstu pripremljena i provedena VRO Maslenica.

Zašto se za operaciju Maslenica obično kaže da je bila prekretnica u Domovinskom ratu?

Premda je tijekom Domovinskog rata i prije bilo operacija kojima su oslobođeni pojedini dijelovi okupiranoga hrvatskog teritorija (npr. Dubrovačkog primorja i Konavala), VRO *Maslenica* imala je prekretničko značenje.

Pobjednička hrvatska vojska pokazala je spremnost na energične operacije s ciljem uspostave državno-pravnog poretka na cijelom prostoru Republike Hrvatske unutar međunarodno priznatih granica, čime je počela nova faza u obrambenom i oslobodilačkom Domovinskom ratu. Hrvatski su branitelji uspješnom provedbom VRO-a *Maslenica* smanjili agresorski pritisak na Zadar (iako je Zadar bio povremeno izložen granatiranju sve do VRO-a *Oluja* 1995.), oslobođena su mnoga naselja u Ravnim kotarima i dragocjena infrastruktura (posebno zračna luka u Zemuniku) te, što je vrlo važno, omogućeno povezivanje hrvatskoga sjevera i juga preko Novskog ždrila. Također, ostvareni su preduvjeti za gradnju tunela Sv. Rok i novoga Masleničkog mosta, kojima je zapravo utvrđena konačna trasa autoceste koja je desetljeće poslije povezala srednji i južni dio hrvatskoga Jadrana s gorskim i nizinskim dijelom Hrvatske.

Znanstveni kolokvij u povodu 25. obljetnice

Vojno-redarstvene operacije Maslenica

Sveučilište u Zadru u suradnji sa Zadarskom županijom u povodu 25. obljetnice Vojno-redarstvene operacije Maslenica organiziralo je znanstveni kolokvij kojemu je cilj bio znanstveno razmotriti kontekst i značenje te vojno-redarstvene akcije koja je označila prekretnicu u obrambenom i oslobodilačkom Domovinskom ratu. Sudionici kolokvija istaknuli su da je važno na temelju različitih izvora relevantnih podataka upozoriti na geostrateško značenje zadarske regije, posebno s obzirom na povezivanje primorskoga i kontinentalnog dijela Hrvatske, vojnogeografske specifičnosti koje je trebalo uzeti u obzir prigodom planiranja i provedbe operacije, kao i političke okolnosti uoči i nakon operacije. Na znanstvenom kolokvijju održanom u Svečanoj dvorani Sveučilišta u Zadru 22. siječnja 2018. o VRO-u Maslenica u kontekstu geostrateškog značenja zadarske regije izlagao je prof. dr. sc. Josip Faričić, prorektor Sveučilišta u Zadru, o političkim prilikama prije i poslije VRO-a Maslenica govorio je dr. sc. Ante Nazor, ravnatelj Hrvatskoga memorijalno-dokumentacijskog centra Domovinskog rata, o ključnim izazovima planiranja i provedbe VRO-a Maslenica (kodnoga imena Operacija Gusar) govorio je general zbora dr. sc. Mirko Šundov, načelnik Glavnog stožera Oružanih snaga Republike Hrvatske, a o medijskim refleksijama te operacije doc. dr. sc. Zlatko Begonja s Odjela za povijest Sveučilišta u Zadru.

DR. SC. IVA GRGIĆ MAROEVIĆ, PROFESORICA NA ODJELU ZA TALIJANISTIKU, AUTORICA KNJIGE „POLITIKE PREVOĐENJA“

Misija prevodilaca je čuvati sve slojeve hrvatskoga jezika

Profesorica dr. sc. Iva Grgić Maroević već je trinaest godina zaposlena na Odjelu za talijanistiku Sveučilišta u Zadru, a prije toga radila je kao viša lektorica na Odsjeku za talijanistiku na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

„Prije trinaest godina pročelnik tadašnjeg Odjela za talijanski jezik i književnost, prof. dr. sc. Živko Nižić, pozvao me da organiziramo prevoditeljski smjer talijanistike na Sveučilištu u Zadru. Ideja je bila njegova, ali za provedbu je zamislio osobu mogega profila, znanstvenog, stručnog i nastavnog“, prisjeća se prof. dr. sc. Grgić Maroević.

Početak siječnja 2018. u Zadru je predstavljena njezina knjiga „Politike prevođenja. O hrvatskim prijevodima talijanske proze“ koju je prošle godine objavila Hrvatska sveučilišna naklada. Recenzentice knjige, prof. dr. sc. Sanja Roić s Odsjeka za talijanski jezik i književnost Filozofskog fakulteta u Zagrebu i prof. dr. sc. Valnea Delbianco s Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Puli, naglasile kako je knjiga Ive Grgić Maroević pionirsko djelo. Naime, kad se pišu knjige o književnom prevođenju, teoretičari se češće bave prijevodima poezije, a rjeđe prijevodima proze. Za razliku od teoretičara koji se bave prijevodima poezije, teoretičari prijevoda proze moraju iščitati na tisuće stranica i ispisati na tisuće primjera da bi uočili

Veliko je bogatstvo hrvatskoga jezika u fleksibilnosti, savitljivosti njegove sintakse, reda riječi. Možemo biti kreativni, možemo se na lijep način igrati svojim dragim jezikom

određene zakonitosti. No, mukotrpan rad urodio je plodom.

Otkud interes za prevoditeljstvo?

Interes za teorijsku prevodilačku problematiku iznjedren je iz moga prevodilačkog rada. U području znanosti o prevođenju postoje razne podjele, naravno, kao i u svim drugim područjima. Tako imate one koji se samo bave teorijom prevođenja a nikada ne prevode, a s druge strane, prevodioce koji konstantno prevode, ali ne razmišljaju o znanstvenom aspektu prevodilaštva. Trebali bi razmotriti prijevode drugih te razmisliti mogu li se iz tog prevodilačkog rada izvesti neka načela, zaključci na temelju kojih bi se radilo bolje, lakše i brže.

Hrvatska sveučilišna naklada dosad vam je objavila tri knjige.

U pravu ste, ovo je moja treća knjiga koja je objavljena kod Hrvatske sveučilišne naklade. Prva je „Osman i njegovi dvoj-

nici“ iz 2004., traduktološka studija o prijevodima Gundulićeva „Osmana“, nezaobilaznog epskog djela hrvatske književnosti koje je prevedeno na talijanski, ali i na nekoliko drugih jezika. Druga je iz 2009., to su „Poetike prevođenja“, knjiga blizanka „Politika prevođenja“ iz 2017. U „Poetici prevođenja“ bavila sam se hrvatskim prijevodima talijanske poezije u 20. stoljeću, a u „Politikama prevođenja“ hrvatskim prijevodima talijanske proze. Riječ je o tome da se, za razliku od onoga što misle laici, prijevodi književnih djela, poezije ili proze, ne događaju nasumično. Iza toga što će biti prevedeno, stoji više razloga, a iza toga kako će to biti prevedeno, stoje prevoditelji, ljudi koji imaju svoju poetiku i pristup, kao što i pisci imaju svoju poetiku i pristup.

Postoje li doslovni prijevodi?

Doslovni prijevodi doslovce ne postoje. I još jedna stvar ne postoji, a to je jednostavan prijevod. Dat ću vam jednostavan i meni simpatičan primjer koji dajem svojim studentima. Kolegica, Ta-

lijanka, piše meni SMS, 14 je sati, a ona me pozdravlja s Buona sera (Dobra večer). To ćemo prevesti s „Dobar dan“, bez obzira na to što se ona drukčije izrazila jer se na talijanskom jugu nekoć vrlo brzo nakon podneva počelo pozdravljati s - dobra večer. Dakle, čak ni „Buona sera“ nije uvijek lako prevesti. Na hrvatski ćemo barem do 5-6 sati poslijepodne taj pozdrav prevoditi kao „Dobar dan“. Eto primjera, u najjednostavnijem slučaju, za to koliko je kulturološka intervencija nužna.

Dakle, nije dovoljno dobro poznavati neki jezik pa prevoditi neko književno djelo?

Ponekad se nedovoljno kvalificirani ljudi hvataju prevode nja misleći da neki jezik dovoljno dobro znaju da bi mogli s tog jezika na hrvatski prevesti književno djelo. Vrlo se često varaju. Prilično dobro znam njemački, međutim, nikada se ne bih prihvatila prijevoda književnog djela iz njemačke književnosti na hrvatski. To djelo mogu kao obična čitateljica pročitati i razumjeti, ali ako dobro ne poznajem

Društvo hrvatskih književnih prevodilaca zove se tako od svog osnutka 50-ih godina 20. st. Sugerirano nam je da bi bilo dobro mijenjati „prevodilaca“ u „prevoditelja“, a mi smo odgovorili: Kad smo se usudili zvati hrvatskim, onda se to nitko drugi nije usudio. Mi smo ti koji imamo itekako pravo reći je li neka riječ dovoljno dobra da bude prisutna u našem hrvatskom jeziku

njemačku književnu tradiciju, da mogu ocijeniti gdje je određeni pisac inovator, a gdje je od svojih prethodnika nešto naslijedio, ne mogu ga kvalitetno prevesti. Stoga, književnog prijevoda nema bez poznavanja književnosti iz koje prevodimo i književnosti u koju prevodimo. Prevodioci su tu da bi stvarali paralelizme.

Primjerice, u prvom poglavlju „Politike prevodenja“ bavim se prijevodima remek-djela Alessandra Manzonia „I Promessi sposi“ na hrvatski. Većina će danas reći da su to Manzonijski „Zaručnici“, no, postojali su i prijevodi toga djela koji su imali naslov „Vjerenici“, za koji smatram da je bolji. Međutim, prijevod „Vjerenici“ nije se održao, prevladali su „Zaručnici“. U knjizi pokušavam detektirati razloge zašto je prevladao naslov „Zaručnici“, a ne „Vjerenici“, kako bih ja voljela jer smatram da bi to bilo adekvatnije. „Promessa“ je na talijanskom obećanje, a na

hrvatskome se nekoć govorilo „dati vjeru“. Mlađi danas možda i ne znaju taj izraz. Dati nekome vjeru znači obećati, a zaručivanje uključuje moliti ruku nečije kćeri, što je manje važno, gotovo nepostojeće u tom romanu. Zaručivanje je društveni čin, a vjeridba odnos dvoje ljudi koji su se jedno drugome obećali. U Manzonijskom se romanu, kroz više povijesno ovjerenih teških situacija, pred vjerenike postavljaju sve veće i veće prepreke ostvarenju ljubavi kroz brak, što je u to doba bio jedini način da se ljubav realizira u svom punom smislu. Njih drži to obećanje, ta vjera, a sve to ne osjetite u naslovu „Zaručnici“.

Uz poznavanje književne tradicije, važni su i stil i jezik?

Moramo poznavati i svoju književnost, hrvatski jezik, podrazumijeva se, tradiciju, jer smo uvijek, kao što rekoh, u traže-

nju paralelizama. Kojeg bismo mi našeg pisca tom Manzonijskom mogli prispodobiti? Je li to neki naš Senoa, netko kao Senoa? Bi li Senoin jezik možda bio neka varijanta hrvatskoga jezika kojom bi se to moglo prevesti ili je to, možda, Mato Vodopić, autor s dubrovačkog područja koji, premda mnogo skromniji, ima nekih sličnosti s Manzonijskim? Događa se proces u kojem prevodilac traži varijantu hrvatskoga jezika prikladnu za pojedino književno djelo.

Unatoč tome što hrvatski jezik ima more, ocean riječi u kajkavštini, čakavštini i, daka-ko, štokavštini, čini se da progovimo vlastite riječi?

Skloni smo možda u životnome tempu zaboravljati na jezično bogatstvo hrvatskoga jezika. To se vidi i u novinama. Rabi se sve manji fond riječi pa kad se jedne riječi dohvatimo, samo nju rabi-

mo, zaboravimo sinonime.

Danas, primjerice, kad želimo nekoga kritizirati, kažemo da je ta osoba „bahata“. Možda bismo mogli reći da je ta osoba umišljena, osorna, nagla, napasna ili pak da na sve ostale gleda svisoka.

Da, proganjamo riječi iz svoga jezika. U francuskom, talijanskom i njemačkom institutu u Zagrebu postoji radionica Translab gdje se susreću književni prevodioci. Previde i diskutiraju o svojim prijevodima pod mentorstvom nekog iskusnijeg kolege ili kolegice. Nedavno sam, na primjer, na talijanskoj radionici govorila svojim kolegicama neka, ako mogu, ne progone riječ „ljubiti“ iz hrvatskoga jezika. Postoji „voljeti“, sve je to lijepo, ali na talijanskom postoji glagol „voljeti“ (voler bene) i glagol „ljubiti“ (amare). Izrazi „ljubim te“, ali i „ljubim bližnjega svoga“ kao da su postali nešto zastarjelo. Štoviše, u prijevodu suvremenog romana mi se više

gotovo ne usuđujemo prevesti „ti amo“ s „ljubim te“. I ja bih se možda ustručavala. Možda bih u prijevodu suvremenog romana popustila i napisala - volim te.

Osim na razini vokabulara, „proganja“ se i hrvatska sintaksa?

Dogodio nam se, eto, progon aorista, prekrasnog hrvatskog glagolskog vremena na kojem nam, na primjer, Slovenci zavide. Vrlo ugledni slovenski književnik, profesor i prevodilac s više jezika, pa i hrvatskoga, Boris A. Novak, napisao je u jednom tekstu kako hrvatskome jeziku zavidi na toj sažetosti koju aorist kao glagolsko vrijeme pruža, koju ima kad kažete „dođoh, vidjeh, pobijedih“. To nije isto kao „došao sam, vidio sam, pobijedio sam“. Govorim svojim studentima: Nemojte proganjati aorist! Kad ga vidite u talijanskom, nemojte ga prevoditi običnim perfektom. Vratite taj aorist tamo gdje je moguće. Naravno, neki put to ne možemo, ako želimo prevesti, na primjer, na uvjerljiv način svakodnevnu, banalnu konverzaciju, nećemo ići na aorist, premda čujem da se u suvremenoj ubrzanoj prepisci zbog kratkoće opet vraća.

Dakle, iz hrvatskoga proganja mo i riječi i morfološko bogatstvo. Osim toga, hrvatski je jezik vrlo fleksibilan u sintaksi. Zahvaljujući tome što imamo padeže, možemo biti slobodni i u redu riječi, imamo bogatstvo mogućnosti, ne moramo uvijek napisati i reći „Marko voli Anu“, možemo i „Anu voli Marko“ itd. Meni su se svjetovi hrvatskoga jezika otvorili kad sam se prije mnogo godina kao studentica Filozofskog fakulteta u Zagrebu susrela s jednom od knjiga pokojnog akademika Mirka Tomasovića, profesora komparatistike i prevodioca. Pogledam na koricama biografiju Mirka Tomasovića i čitam – „Mirko je Tomasović rođen“. Kad sam to pročitala, zaista mi se otvorio novi jezični svijet. Danas kažem svojim studentima: „Pogledajte što može hrvatski jezik kad je riječ o redu riječi!“ To zajedno zovemo „Šifra

- Mirko je Tomasović rođen“. Veliko je bogatstvo hrvatskoga jezika u toj fleksibilnosti, savitljivosti njegove sintakse, reda riječi. Možemo biti kreativni, možemo se na lijep način igrati svojim dragim jezikom. Niti jedan jezik u koji sam iole upućena ne može to baš tako.

Koji su nedostaci u prijevodima s talijanskog na hrvatski?

Posezanje za onim prvim rješenjem u prijevodu, popuštanje pred trendovima banalizacije hrvatskoga jezika koji nisu potekli iz prevodilaštva, nego su prisutni u javnom diskursu, u komunikaciji u svim medijima, klasičnim i

elektronskim, i u svakodnevnoj komunikaciji, tu neki prevodioci popuštaju. Umjesto da zaronu u sve mogućnosti i suprotstave se, oni u strahu da će nešto biti čudno, da će netko reći „što je to sada?“, popuštaju. A prevodilačka je misija upravo čuvanje svih slojeva hrvatskoga jezika.

I da, ne znaju prepoznati kad je netko pametan ženskog roda, onda kad se to po strogo jezičnom aspektu u talijanskom ne vidi.

Pa im npr. Yourcenar i Morrison u hrvatskome ispadnu muški. A riječ je o Marguerite Yourcenar, autorici „Hadrijanovih memoara“, ili pak Toni Morrison, američkoj nobelovki.

Dakle, prevodioci često nisu dovoljno educirani da bi raspoznali stvaralačku igru autora od onoga što je uobičajeno u tom jeziku?

Tako je. Ključno je znati gdje je autor napisao nešto što je uobičajeno u tom jeziku, a gdje se kreativno tim jezikom poigrao. U takozvanom običnom čitanju možda će nam to i promaknuti, ali prevodilac bi morao osjetiti kad je autor kreativno unio vlastita poetička stilska obilježja. To se dogodi nedovoljno educiranim prevodiocima.

Ako je nešto obično u talijanskom, idemo mi to prevesti nečim uobičajenim u hrvatskome jeziku. A tamo gdje je autor kreativno intervenirao u jezik, taj bi postupak prevodilac u idealnom slučaju morao ponoviti.

Bavili ste se u knjizi i prijevodima Gundulićeva „Osmana“ na talijanski?

Postoje tri integralna i dva djelomična prijevoda „Osmana“, na koje sam dosad naišla. U knjizi se bavim četirima prijevodima, a peti je pronađen poslije pa sam u jednom kasnijem članku objavila osvrt na taj prijevod.

Različiti su načini prevođenja, ovisno o epohi. Svaka povijesna, kulturno-književna epoha, ima neke svoje uzuse, ne samo pisanja, nego i prevođenja. U 19. stoljeću dva su prijevoda „Osmana“ na talijanski jezik, a prevedeni su tako da se upravo prevodi u talijansku tradiciju. Kad čitate jedan od tih prijevoda, isto vam je kao da čitate Uga Foscola, kad čitate drugi, kao da čitate Torquata Tassa. U tim prijevodima ne vidite specifičnost „Osmana“ kao epskog djela pisanog na hrvatskom jeziku. Imajući drugi spomenuti prijevod u vidu, ispada da je naš Gundulić baš sve od Torquata Tassa kopirao. Tassov utjecaj u „Osmanu“ nepobitan je, o tome nitko ne spori, no riječ je tek o jednom od slojeva, a u prijevodu na talijanski svi se ostali slojevi izbrisali. Takvi i slični prijevodi pružili su mogućnost talijanskim slavistima da govore o starijoj hrvatskoj književnosti kao o epi-

Skloni smo zaboravljati na jezično bogatstvo hrvatskoga jezika. To se vidi i u novinama. Rabi se sve manji fond riječi pa kad se jedne riječi dohvatimo, samo nju rabimo, zaboravimo sinonime

Za razliku od onoga što misle laici, prijevodi književnih djela, poezije ili proze, ne događaju se nasumično. Iza toga što će biti prevedeno, stoji više razloga, a iza toga kako će to biti prevedeno, stoje prevoditelji, ljudi koji imaju svoju poetiku, kao što i pisci imaju svoju poetiku

gonskoj književnosti, dakle, koja nema u sebi ničeg originalnog, a to nije istina.

Pokušali ste prevesti „Osmana“ na talijanski?

Nikada neću prežaliti što početkom 21. stoljeća jedan veliki prijatelj hrvatske kulture, talijanski književnik koji je bio direktor Talijanskog instituta za kulturu u Zagrebu i ja nismo uspjeli, kako bijasmo naumili, prevesti barem izabrana pjevanja „Osmana“ na talijanski jezik. Doprili smo prvo pjevanje, objavili ga u časopisu „Dubrovnik“, međutim, Grytzko Mascioni razbolio se i preminuo. Ja sama taj pothvat ne mogu dovršiti. Namjera je bila da talijanska kultura konačno dobije prijevod koji će zrcaliti hrvatskoga „Osmana“, pogotovo u smislu formalnih karakteristika. Najkraće rečeno, nije lako naći rime koje neće biti posve banalne. Znam tko to može na hrvatskome - naravno, Tonko Marović - ali na talijanskome... to će ostati nedovršeno.

Je li hrvatska književnost utjecala na talijansku?

Jedino gdje bismo mogli govoriti o utjecaju, pod navodnicima, hrvatske književnosti na ta-

lijansku, je slučaj Šibenčanina Niccolò Tommasea, Manzoni-jeva suvremenika. Tommaseu je majka Hrvatica i on je hrvatski dobro znao, to mu je materinski jezik. Ako na njega gledamo kao na poluhrvata, a on je bio golemo pojava u talijanskoj književnosti 19. stoljeća, onda možemo reći da je utjecao na talijansku književnost. Ali, hrvatski je za njega pripadao usmenome mediju. Ne možemo baš reći da je hrvatska književnost utjecala na talijansku, ali možemo da je jedan Hrvat utjecao na talijansku književnost.

Postoji li ijedan hrvatski pisac, književnik, pjesnik koji je bio popularan u Italiji?

U prošlosti to je bio Tommaseo, a u novije vrijeme istaknula bih, također Hrvata i Talijana, Silvija Ferrarija, Zadranina. On se već kao dijete s majkom preselio u Genovu, međutim, dolazeći svake godine u Hrvatsku, usavršio je materinski hrvatski. Ima talijansko obrazovanje i poznaje talijansku književnost i jezik, prekrasno piše. Ali, on ipak ponavlja Tommaseovu sudbinu ili model, dakle, hrvatski mu je naravan u svakodnevnoj uporabi, a talijanski je jezik njegove kulture. Pomalo kolonijalni odnos.

I Ferrari je u svom životu mnogo radio na popularizaciji hrvatske književnosti u Italiji prevodeći mnoge autore.

On je prevodilac Krleže na talijanski, no Krleža nije imao odjeka u Italiji, iako ga je Ferrari marljivo i kvalitetno prevodio za male izdavačke kuće. A u svijetu talijanske kulture moć imaju velike izdavačke kuće. Andrić je prošao bolje od Krleže jer je dobio Nobela.

Osim toga, Andrić pogoduje talijanskoj želji da se ove prostore egzotizira. To Talijani vole kad je riječ o nama. A Krleža, eminentno Europljanin, njima kao da nije potreban, imaju oni i svojih Europljana.

A Matvejević?

Predrag Matvejević vrlo je poznat u Italiji, najpoznatije ime s ovih prostora. Svatko tko se bavi književnošću u Italiji zna tko je Predrag Matvejević. On je živio i u Parizu i u Rimu, gdje je i predavao. Bio je potpuno integriran u kulturni život Rima i Italije. Prevedeno je više njegovih djela, a „Mediterranski brevijar“ doista je bio međunarodni bestseller.

Je li Matvejević za svoj „Brevijar“ zapravo „posudio“ ideju Bogdana Radice iz njegova

djela „Sredozemni povratak“?

O tome bi se moglo razgovarati, no to Talijanima nije bitno. „Mediterranski brevijar“ polučio je uspjeh u Italiji i u drugim zemljama, ali tek kad je veća talijanska izdavačka kuća preuzela tu knjigu. Prvo izdanje publicirala je mala ali uporna izdavačka kuća Hefti, koja izdaje isključivo prijevode djela hrvatske, bosanske i srpske književnosti na talijanski jezik. Međutim, tu se, kako rekoh, upliće odnos moći malih i velikih izdavača, distribucijske mreže, reklame, pristupa knjižarama... Matvejević je veoma poznat u Italiji, djelomično i zato što smo imali rat pa je to Talijanima zanimljivo. Matvejević je napisao „Mediterranski brevijar“ i postigao uspjeh, ali njegova trajna prisutnost u talijanskoj kulturi ponajviše se može zahvaliti tome što su ga stalno konzultirali i tražili da piše o ratu. Najprije o uzrocima, a zatim i o posljedicama, na što je on odgovarao najprije u novinama, zatim i u ozbiljnim knjigama koje su zaslužile veću pozornost naše javnosti nego što su je dobile.

Prevodili ste Luigija Pirandella. I njime se bavite u knjizi „Politike prevođenja“.

U poglavlju o Pirandellu bavim se ponajviše činjenicom da

POGUBNOST ENGLESKOGA JEZIKA

Problem nisu anglizmi, nego prijenos načina mišljenja svojstvenog engleskom jeziku

Dobro je da jezici međusobno utječu jedni na druge, tako se i razvijala europska kultura i književnost, ali je loše kad je utjecaj nekog jezika jednosmjerni i sveobuhvatan. Danas je dominacija engleskoga u tom smislu loša.

I Talijani popuštaju, to je globalni trend, iako engleski tradicionalno nije bio strani jezik koji su Talijani učili; to je za njih bio francuski.

Glavni problem nisu anglizmi, nego način mišljenja koji je svojstven engleskom. Na latinskome se to kaže „forma mentis“, oblik

uma, oblik mišljenja - svaki jezik ima svoj oblik mišljenja. Engleski jezik gleda na svijet na jedan način, talijanski na drugi, švedski na treći, hrvatski na četvrti...

Veliki je problem mehaničko prenošenje engleskih izraza. Molim vas, leptirići u trbuhu! Danas mladi kad se zaljube kažu da imaju leptiriće u trbuhu. I nekoć su se mladi zaljublivali, ali nisu imali leptiriće u trbuhu (butterflies in my stomach). To je mnogo štetnije nego upotreba jedne engleske riječi za kojom iz nekog razloga mogu posegnuti, npr. kad kažem da je rock grupa nastupila

na „stageu“, dok je operni zbor i dalje pjevao na „pozornici“.

Ili, primjerice: Ugasite vaše mobitele. Također preneseno iz engleskoga. Tu su dvije pogreške u jednoj riječi. Najprije, valjalo bi reći „ugasite svoje mobitele“, a ne „vaše“ mobitele. Zatim, mi tu uopće ne upotrebljavamo ni „vaše“ ni „svoje“, nego kažemo - ugasite mobitele. Engleski ima određeni oblik mišljenja, a ostatak svijeta počeo je mehanički prenositi taj oblik mišljenja u svoje jezike. To je pogubno i protiv toga se također prevodioci svojim radom moraju boriti.

Predrag Matvejević napisao je „Mediterranski brevijar“ i postigao uspjeh, ali njegova trajna prisutnost u talijanskoj kulturi dodatno se može zahvaliti tome što su ga stalno konzultirali i tražili da piše o ratu. Najprije o uzrocima, a zatim i o posljedicama

je Pirandellov opus izrazito zao-kružen, odnosno da neke teme, motivi, formulacije kružno cirkuliraju cijelim Pirandellovim djelom, poput crvene niti. I to ne odvojeno dramskim i proznim opusom, nego između njegova proznog i dramskog opusa postoji poroznost motiva, tema i formulacija. Pirandellov opus ne može hrvatski čitatelj u punoći shvatiti jer se njega prevodilo nasumično, parcijalno. Razni prevodioci prevode jedan roman, a ne gledaju kako je netko drugi neki roman prije njih preveo, a posvuda se Pirandello referira na pojedine dijelove svoga opusa. Zamjeram prevodiocima što, prevodeći djelo jednog autora, ne vode računa o prijevodima nekih drugih svojih kolega koji su istog autora već prevodili. Tako se kida intertekstualnost, koja je u tom slučaju intratekstualnost.

Kakvi su prijevodi djela Umbertoa Eca na hrvatski?

Eco je napisao sedam romana. Prvi od njih, „Ime ruže“, kao što je poznato, prevela je Morana Čale. Međutim, kako je i drugi Ecov roman izašao u doba Jugoslavije, a odmah je bio preveden na srpski, kao „Fukoovo klatno“, tek godinama poslije Morana Čale objavila je „Foucaultovo njihalo“. Moram reći da je posljednji Ecov roman, „Nulti broj“, dobro preveden. Dogodilo se da je neprofesionalni prevodilac dobro preveo roman, a to je rijedak slučaj. Naime, profesor kroatistike i novinar Inoslav Bešker godinama živi u Italiji pa (i ne samo zbog toga) talijanski sjajno zna. Međutim, on je dobro preveo roman zato što se radnja događa u novinarskom miljeu. Bešker razumije što je redakcija i što je novinarski život. Bilo je također važno za taj Ecov roman poznavati političku situaciju u Italiji 90-ih godina, koju Bešker također poznaje. Nije, dakle, svaka knjiga za svakoga da je prevodi.

Uporno govorite prevodilac, a ne prevoditelj. Što je ispravno?

Najvažnija fotografija

Dr. sc. Iva Grgić Maroević tijekom Domovinskog rata radila je u Ministarstvu informiranja koje su vodili ministar Branko Salaj i doministar, pokojni Igor Mrduljaš. Iva Grgić Maroević vodila je prevodilačku službu.

„Mi smo bili prevodilačka služba, ali i više od toga jer smo svaki dan izdavali Bilten za strane novinare izravno na engleskom jeziku, iz dana u dan odlučivali što i kako reći“, kaže Iva Grgić Maroević koja je za svoj angažman u u Ministarstvu informiranja za vrijeme rata dobila spomenicu Domovinskog rata s Tuđmanovim potpisom.

„Kad je 1991. predsjednik Tuđman s tri najvažnija člana

Vlade nacionalnog jedinstva išao u Rim od pape Ivana Pavla II. moliti potporu za međunarodno priznanje Hrvatske, njegov kabinet obratio se Ministarstvu informiranja i tražio prevoditelja za talijanski. Pozvana sam na dogovor. U Rim smo letjeli nekim aviončićem, jadnim i bijednim, jedva je nas osmero (uključujući Tuđmanova privatnog liječnika) u njega stalo. Ali, u Rimu nas je primio osobno Papa, pa Angelo Sodano, ministar vanjskih poslova Vatikana, kao i utjecajni hrvatski svećenik u Vatikanu Nikola Eterović, kojemu vjerojatno imamo sve zahvaliti. Papa je tada, kao poglavar Katoličke crkve, ali i kao Poljak, pokazao razumijevanje za hrvatsku želju za samostalnošću.

Glede mogega prevođenja u tim delikatnim situacijama, ministri su mi poslije rekli: 'Kad predsjednik ne prigovara, to znači da je zadovoljan'. Nije bio tip čovjeka koji će nekoga mnogo hvaliti', prisjeća se dr. sc. Grgić Maroević.

„Nikada ni prije ni poslije nisam vidjela nekolicinu Hrvata da tako iskreno i spremno surađuju bez obzira na međusobne svjetonazorne razlike“, dodaje, pokazujući fotografiju susreta s Papom.

„Ovo je najvažnija fotografija u mojem javnom životu. Na njoj su Ivan Pavao II., vidi se Tuđmanov nos, nešto malo Franjo Gregurić i Mate Laušić, a u prvom planu Ankica Tuđman, pa supruga Hrvoja Šarinića, šefa predsjednikova kabineta, i ja. Tada mi nije bila važna, stvari su se odvijale jedna za drugom; sačuvao ju je moj tata.“

Prevodilac i prevoditelj dvije su ravnopravne riječi u hrvatskome jeziku. Već sam rekla, ne volim da se proganjaju riječi iz hrvatskoga jezika, zašto ne bismo imali više oblika. Oba su oblika imala svoj život i svoje trajanje i neka budu ravnopravni. No, u nekim riječima možete samo jedan od tih sufiksa upotrijebiti. Kolega germanist Sead Muhammedagić koji je na našem sveučilištu prošle godine gostovao vrlo uspješnim i posjećenim predavanjem o tome kako je biti prevodilac i biti slijep, dao je dobar primjer. Uz ostalo, rekao je da se može reći ravnatelj škole, ali ne i ravnalac. Ali, ne možeš reći ro-

nitelj, nego samo ronilac. Dakle, u nekim slučajevima samo jedan od sufiksa je dobar, a u slučaju prevoditelj i prevodilac oba su dobra. Prevoditelj je dobra riječ i zato što se može tvoriti ženski oblik, prevoditeljica, što kod riječi prevodilac ne možemo.

Bili ste u tri mandata predsjednica Društva hrvatskih književnih prevodilaca?

Društvo se tako zvalo od kada je osnovano, od 50-ih godina prošloga stoljeća. Osnovao ga je nekoliko važnih figura hrvatske kulture, uključujući „Conte Ivo“ Frangeša (poslije akademika),

Ivu Adum i Berislava Grgića i zvalo se „Društvo hrvatskih književnih prevodilaca“. Niti jedno drugo društvo nije se usuđivalo u svome nazivu upotrebljavati pridjev „hrvatski“. Udruženje književnika zvalo se, podsjetimo, Društvo književnika Hrvatske. Postojala je prešutna cenzura, odnosno autocenzura da Hrvatska bude geografski pojam, da u njoj ne budu hrvatski prevodioci i književnici, nego oni koji žive u Hrvatskoj. Mi smo na svoj naziv bili ponosni. 90-ih godina Društvo književnika Hrvatske mijenja svoje ime u Društvo hrvatskih književnika, a mi već imamo Društvo hrvatskih knji-

ževnih prevodilaca. Jedan je član rekao da bi bilo dobro mijenjati „prevodilaca“ u „prevoditelja“, a mi smo odgovorili: „Kad smo se usudili zvati hrvatskim, onda se to nitko drugi nije usudio. Mi smo ti koji imamo itekako pravo diktirati, prosuđivati, ili barem sugerirati je li neka riječ dovoljno dobra da bude prisutna u našem hrvatskom jeziku.“

Bili ste vrlo aktivni u borbi za ženska prava, sudjelujete u radu Centra za ženske studije. Je li riječ o impulsu feminističa s Filozofskog fakulteta u Zagrebu 80-ih? Kako ste postali feministička aktivistica?

Postojala je slavna sekcija „Žena i društvo“ koju su osnovali uglavnom sociologinje, ali ja tada nisam sudjelovala, bila sam premlada i zauzeta drugim bitkama. Onda je nastupila stanaka pa je prije 20 godina nekoliko uglednih hrvatskih znanstvenica i umjetnica, uključujući prof. dr. sc. Biljanu Kašić s našeg sveučilišta, osnovalo Centar za ženske studije koji je istraživački i nakladnički ustrojen, ali ima i svoju aktivističku stranu. Riječ je o tome da se specifikum ženskoga učini vidljivim u kulturi u kojoj je trajno prisutan, ali vrlo često, u mnogim područjima, još i danas zamagljen. Naime, dok problem ne identifikirate, dok ga ne imenujete, ne vidite ga. Na primjer, ženska je povijest povijest svakodnevice, to nije povijest ratova, iako su žene sudjelovale u ratovima, na svim stranama i na sve načine, ne samo utješne.

Meni je normalno da se deklaram kao feministica i ja to živim. Barem sam treća generacija ravnopravnih žena u obitelji, moja baka bila je liječnica, baš kao i djed. Baka je rođena 1902., pripadala je jednoj od prvih generacija žena koje su se smjele upisati na medicinu. I majka, kao i otac, bili su mi liječnici.

Ja sam izdala obiteljsku tradiciju u profesionalnom smislu, no feministica sam od pete godine života i takvom namjeravam ostati.

Ove je godine 50 godina od hrvatskog prijevoda Biblije?

Europske nacije i moderni jezici stvarali su se prijevodima Biblije. Smatra se da je moderni njemački jezik praktički stvoren kad je, na inicijativu Martina Luthera, prevedena Biblija.

Ove je godine 50. obljetnica jer je 1968. izašla integralna Biblija na suvremenom hrvatskome. Jedna od malobrojnih stvari koju svojim studentima ne opraštam je ako ne znaju upravo to da su 1968. godine Jure Kaštelan i Bonaventura Duda kao urednici kod izdavačkog poduzeća Stvarnost objavili prijevod Biblije. Zamislite tu situaciju. Kaštelan ulaze svoj autoritet člana KP-a da bi tadašnjim vlastima objasnio da Biblija nije samo vjerski tekst nego i književno djelo, jedno od temelja europske civilizacije; Bonaventura Duda nastupa pak kao poznati bibličar, do nedavnog kraja svojega života pravi intelektualac među našim svećentvom. Oni priređuju taj prijevod Biblije, angažiraju Josipa Tabaka, Olinka Delorka, tada mladog Zvonimira Mrkonjića, velike književne prevodioce. To je povijesni datum hrvatske kulture.

I istraživačice Ženskih studija bave se Biblijom?

U prijevodu Biblije zamagljuje se činjenica da su u prvim stoljećima kršćanstva žene imale veću ulogu u javnom vjerskom životu nego što se to poslije željelo priznati. Imate u Bibliji npr. Deboru koja je propovijedala pod stablom. Držala je propovijedi, što je javni čin. Međutim, u mnogim prijevodima Biblije na europske jezike ispada da je Debora samo živjela pod stablom. Živjela, pa što?!

STUDENTI U PARIZU

Recital hrvatske poezije u prijevodu na francuski

U četvrtak, 3. svibnja 2018., u 19 sati u prelijepoj svečanoj dvorani Veleposlanstva Republike Hrvatske u Parizu održan je recital hrvatske poezije XX. i XXI. stoljeća u prijevodu na francuski jezik. Recital je održan u organizaciji Odsjeka za francuski jezik i književnost Odjela za francuske i iberoromanske studije Sveučilišta u Zadru i AMCA-e, Udruge alumnija hrvatskih sveučilišta u Francuskoj, uz potporu Sveučilišta u Zadru, Grada Zadra, Zadarske županije i Ministarstva kulture Republike Hrvatske. Studente je za recital pripremila umjetnička voditeljica docentica dr. sc. Daniela Ćurko, nastavnica Odjela za francuske i iberoromanske studije, koja je ujedno pripremila uvodni dio u kojem su pariškoj publici predstavljeni pjesnici i odabrane pjesme, a koji je pročitala prof. Maja Štorga, lektorica Odsjeka.

Anette Klarić, Bruno Beara, Andrijana Kovačević i Marijana Morić, studenti Odsjeka za francuski jezik i književnost, izveli su s puno dara i velikim umjetničkim senzibilitetom trideset i tri pjesme hrvatskih pjesnika koje su predano pripremali na kolegiju Kazališne radionice. Uz najveće hrvatske pjesnike XX. stoljeća - Antuna Branka Šimića, Antuna Gustava Matoša, Tina Ujevića i Vesnu Parun, izvedene su pjesme drugih značajnih pjesnika prošlog stoljeća, poput Antuna Šoljana, Slavka Mihalića, Zvonimira Goloba te cijele plejade suvremenih pjesnika - Zvonimira Mrkonjića, Sibile Petlevski, Danijela Dragojevića, Branka Čegeca, Gordane Benić, Dorte Jagić, Miroslava Mićanovića, Zorke Jekić i Vande Mikšić. Odabrane su pjesme, pretežno ljubavne, pejzažne ili mistične tematike,

preveli ugledni književni prevoditelji: Jugoslav Gospodnetić, Borka Legras, Blaženka Bubanj, Martina Kramer, Brankica Radić te doc. dr. sc. Vanda Mikšić, nastavnica na diplomskom studiju Prevoditeljstva Odsjeka za francuski jezik i književnost Sveučilišta i ujedno više puta nagrađivana književna prevoditeljica. Prvi je put izvedeno nekoliko do sada neobjavljenih prijevoda docentice Ćurko, napisanih upravo za ovaj recital.

Pozdravne govore održali su domaćin recitala Njegova ekselencija gosp. Filip Vučko, veleposlanik Republike Hrvatske u Parizu, i gđa Lamia Ruzdić Barbier, organizatorica ispred AMCA-e, a recitalu su nazočili i brojni drugi uzvanici, među kojima profesori sveučilišta Sorbonne - Paris IV doc. dr. sc. Daniel Barić i doc. dr. sc. Philippe Gelez te Vlatko Marić, urednik zbirke Croatica francuske izdavačke kuće L'Harmattan. Publika je u prepunoj dvorani veleposlanstva pomno pratila recital te ga popratila velikim pljeskom, a Kazališna radionica Odjela i docentica Ćurko dobili su brojne pohvale, kako za sam izbor pjesama, tako i za visoku umjetničku razinu izvedbe.

U veleposlanstvu je nakon recitala održano i primanje za sve uzvanike, tijekom kojega su zadarski studenti i njihova nastavnica primili više ponuda za daljnju suradnju za realizaciju novih projekata u Parizu i šire u Francuskoj, a u svrhu promidžbe hrvatske književnosti, posebice poezije. Dana 4. svibnja studenti Odjela za francuske i iberoromanske studije nastavili su svoje desetodnevno stručno putovanje u Francuskoj i Belgiji i uputili se dalje prema Lilleu i Bruxellesu.

Između četvero studenata kazalištaraca, Anette Klarić, Bruno Beara, Andrijane Kovačević i Marianne Morić, nalazi se i Njegova ekselencija gosp. Filip Vučko, veleposlanik Republike Hrvatske u Francuskoj, domaćin recitala

Književnog prijevoda nema bez poznavanja književnosti iz koje prevodimo i književnosti u koju prevodimo. Doslovni prijevodi doslovce ne postoje, mi stvaramo paralelizme

ZNANSTVENI SKUP STARIGRAD PAKLENICA OD 23. DO 25. TRAVNJA

Cilj skupa u identificiranju potencijala i perspektive starigradskog područja najvećim je dijelom postignut

Sveučilište u Zadru i Općina Starigrad od 23. do 25. travnja 2018. organizirali su Znanstveni skup Starigrad Paklenica koji je održan u jedinstvenom Prezentacijskom centru „Podzemni grad Paklenice“ u kanjonu Velike Paklenice u Nacionalnom parku Paklenica.

Skup je temeljito obradio teme iz područja arheologije, povijesti, kulturne i jezične baštine, povijesti Crkve, geografskih i prirodnih značajki te gospodarstva. Širinom obuhvata tema te autoritetom izlagača koji su predstavili rezultate znanstvene i stručne analize prirodnih, kulturnih i gospodarskih značajki Općine Starigrad, kao i raspravama, ostvaren je cilj boljeg poznavanja povijesti i razvoja Općine Starigrad, predloženi određeni smjerovi te otvorene rasprave o modelima daljnjeg razvoja.

Misija Sveučilišta

Sveučilište u Zadru je svojom ulogom suorganizatora znan-

stvenog skupa te aktivnim sudjelovanjem svojih brojnih znanstvenika s različitim temama, dalo vrlo važan doprinos kvaliteti skupa, ali i ispunjenju misije Sveučilišta u poticanju kreativnog stvaranja i transfera novih znanja i tehnologija. Takvom ulogom pridonosi se i ispunjenju vizije Sveučilišta kao važnog dionika u stvaranju novih znanja i pokretača inovativnih procesa u okruženju.

U sklopu obilježavanja Dana općine Starigrad, Dijana Vican, rektorica Sveučilišta u Zadru, s nadbiskupom zadarskim i predsjednikom Hrvatske biskupske konferencije mons. Želimirom

Puljićem, otvorila je skup.

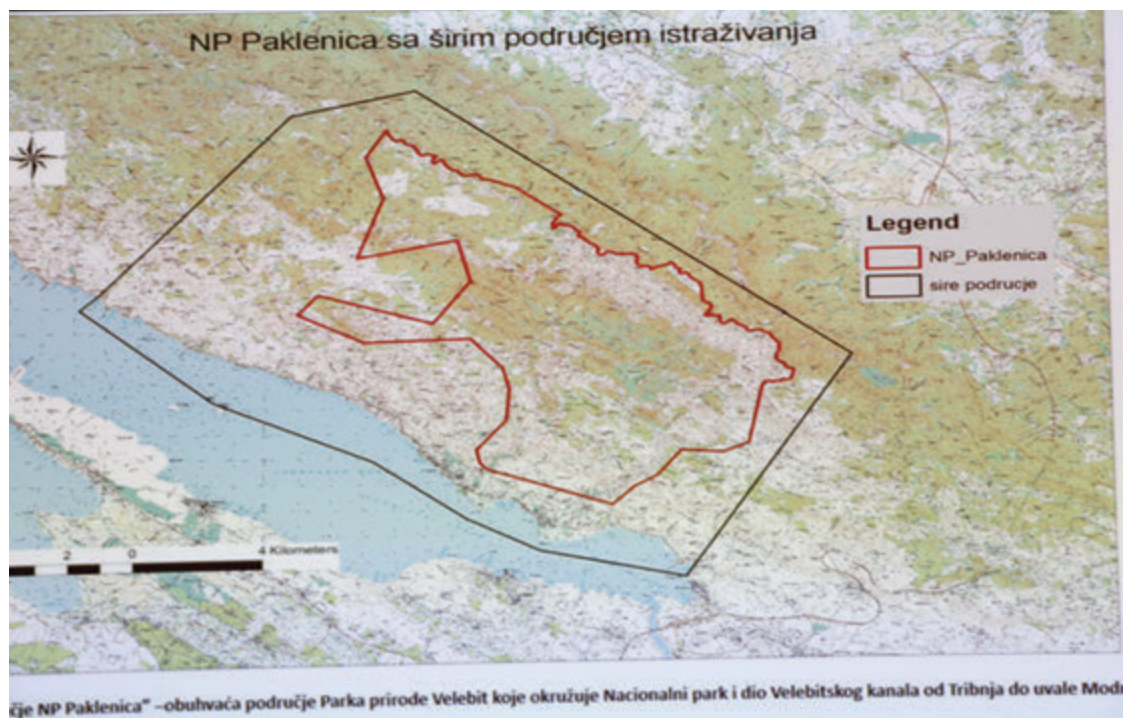
Program znanstvenog skupa definirali su Ante Uglešić, Branko Katalinić, Zoran Sikić i Marijana Tomić. U Organizacijskom odboru bili su Krste Ramić, načelnik Općine Starigrad, Marko Marasović, predsjednik Općinskog vijeća Općine Starigrad, Marjana Marasović, direktorica Turističke zajednice Općine Starigrad, Jadranka Marasović, ravnateljica Osnovne škole Starigrad, Gordan Lukač, predstavnik JU NP-a Paklenica, Ana Brkljačić, predstavnica JU PP-a Velebit, don Marinko Jelečević, župnik Župe sv. Jurja, i Marin Čavić, pročelnik Jedinstvenog

upravnog odjela Općine Starigrad.

Istraživanja i prezentacije

Vedrana Glavaš i Igor Borzić s Odjela za arheologiju, govorili su o rezultatima arheoloških istraživanja ispred župne crkve Svetog Jurja u Starigradu. Smiljan Gluščević predstavio je probna istraživanja u podmorju Starigrada Paklenice 2015. godine. Mato Ilkić, također s Odjela za arheologiju, i Jakov Vučić iz Arheološkog muzeja iz Zadra govorili su o numizmatičkim nalazima s područja Općine Starigrad. Ivan Radman-Livaja i Ozren Domiter iz Arheološkog muzeja iz Zagreba i Asja Tonc iz Instituta za arheologiju iz Zagreba izlagali su o arheološkoj zoni Sv. Trojica - istraživanje, valorizacija i prezentacija u službi baštinskog turizma. Željko Tomičić iz Instituta za arheologiju iz Zagreba govorio je o području Starigrada Paklenice i priobalja Velebita u epohi cara Justinijana I. (527. - 565.). Miroslav Glavičić s Odjela za arheologiju izlagao je o natpisima antičkog Argirunta. Radomir Jurić prezentirao je rezultate arheoloških istraživanja crkve Sv. Petra i njezina okoliša u Starigradu Paklenici provedenih od 1999. do 2008. Timka Alihodžić i Morana Vuković iz Arheološkog muzeja iz Zadra izlagali su na temu Arheološki muzej Zadar u općini Starigrad Paklenica.

Martina Dubolnić Glavan iz Zavoda za povijesne znanosti u Zadru, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, govorila je o arheološkoj topografiji krškog

Doc. dr. sc. Zoran Šikić, biografija

Doc. dr. sc. Zoran Šikić rođen je 1964. u Starigradu Paklenici. Na Šumarskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu diplomirao je 1987. Bio je državni tajnik za zaštitu prirode u Ministarstvu kulture, pomoćnik ministra na čelu Uprave za zaštitu prirode i ravnatelj Nacionalnog parka Paklenica.

U Zagrebu je na Šumarskom fakultetu 2012. obranio doktorsku disertaciju "Tlo i voda u održivom gospodarenju u zaštićenim područjima prirode na primjeru Parka prirode Vransko jezero".

Od 2012. radi na Odjelu za ekologiju, agromiju i akvakulturu Sveučilišta u Zadru.

Nositelj je preddiplomskog studija Primijenjene ekologije u poljoprivredi i izvodi nastavu iz više predmeta: Mediteranske šumske kulture i poljsko šumsko gospodarenje, Sustavi gospodarenja vodom, Vegetacija mediteranskog područja, Održivo gospodarenje prirodnim pašnjacima, Agroekologija, Osnove ekologije te Zaštita prirode. U fokusu njegova zanimanja su zaštita prirode i okoliša, upravljanje zaštićenim područjima te održivo gospodarenje vodnim i šumskim resursima.

krajolika Starigrada Paklenice. Don Pavao Kero govorio je na temu Župe Tribanj, Starigrad (Ortopola) i Seline. Grozdana Franov-Živković iz Zavoda za povijesne znanosti u Zadru, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, i Mate Bobanović iz Srednje škole kneza Branimira iz Benkovca izlagali su o povijesnoj demografiji Starigrada na temelju matičnih knjiga iz 19. stoljeća, glagoljskih i ostalih dokumenata nastalih u razdoblju od kraja 17. do sredine 19. stoljeća, zatim o stanovništvu Selina na temelju sačuvanih matičnih knjiga iz 18. i 19. stoljeća, glagoljskih i ostalih dokumenata od kraja 17. do sredine 19. stoljeća te, u konačnici, i o stanovništvu Tribnja na temelju sačuvanih matičnih knjiga iz 18. i 19. stoljeća, glagoljskih i ostalih dokumenata od kraja 17. do sredine 19. stoljeća.

Jezik, govor, sintaksa

Mirko Đinđić izlagao je o Starigradu u razdoblju od druge polovice 19. stoljeća do kraja Prvog svjetskog rata. Zlatko Begonja s

Općina Starigrad ima specifičan položaj i značaj u Zadarskoj županiji i Republici Hrvatskoj, spajajući dalmatinsku, primorsku i kontinentalnu Hrvatsku. Nacionalni park Paklenica pokriva 37,3 %, a Park prirode Velebit 62,7 % ukupne površine općine Starigrad, odnosno cjelokupnu površinu općine pokrivaju dva nacionalno zaštićena područja prirode

Odjela za povijest i Branko Katalinić s Tehničkog sveučilišta u Beču obradili su temu Obručun s „narodnim neprijateljima“ u podvelebitskom kraju nakon II. svjetskog rata. Ante Gverić iz Državnog arhiva u Zadru predstavio je temu Kad glagoljica uzrokuje sukobe: slučaj tribanjskog župnika don Lovre Dražića i nadbiskupa Grgura Rajčevića. Zoran Šikić s Odjela za ekologiju, agromiju i akvakulturu Sveučilišta u Zadru i Frane Marasović iz HSTEC d.d. iz Zadra govorili su o Domovinskom ratu na širem području Općine Starigrad. Ivica Vigato s Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja govorio je o jezičnim osobitostima

Matične knjige krštenih iz Selina (1766. - 1825.). Josip Lisac i Ivan Magaš s Odjela za kroatistiku i slavistiku predstavljali su govor Starigrada Paklenice. Mirjana Trošelj bavila se sintaktičkim osobitostima govora na području općine Starigrad Paklenica. Nataša Šprljan iz Centra za jadranska onomastička istraživanja Sveučilišta u Zadru predstavljala je toponimiju Nacionalnog parka Paklenica. Jasenka Lulić-Štović iz Narodnog muzeja Zadar predstavila je mušku i žensku nošnju velebitskog podgorja. Mario Katić s Odjela za etnologiju govorio je o utjecaju istraživanja mirila Starigrada Paklenice na istraživanja praksi obilježava-

nja mjesta odmaranja s pokojnikom u zaobalnom dijelu primorske Hrvatske. Marijana Tomić i Dajana Karlović s Odjela za informacijske znanosti predstavili su društveni online arhiv Topoteka kao model očuvanja i komuniciranja starigradske kulturne baštine. Mithad Kozličić i Sanda Uglešić s Odjela za povijest bavili su se temom Starigrad Paklenica na starim geografskim kartama. Nina Lončar i Luka Kalcina iz Centra za istraživanje krša i priobalja i Fran Domazetović s Odjela za geografiju pozabavili su se analizom prostorne distribucije i morfometrijskih obilježja speleoloških objekata na prostoru Nacionalnog parka Paklenica. Ana

Brkljačić iz Javne ustanove Park prirode Velebit izlagala je na temu Starigrad Paklenica, mozaik zaštićene prirodne baštine. Iva Mihoci i Martina Šašić Kljajo iz Hrvatskog prirodoslovnog muzeja iz Zagreba, Zoran Šikić s Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu te Rudi Verovnik s Biotehničkog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani predstavili su protokole za monitoring endemične svojte velebitskog planinskog okaša *Erebia gorge vagana* (Lepidoptera, Nymphalidae).

Geologija, endemske vrste...

Ivo Velić i Josipa Velić iz Hrvatske geološke ljetne škole iz Zagreba predstavili su geološke zanimljivosti na području NP-a Paklenica. Ivana Adžić i Gordan Lukač iz Javne ustanove Nacionalni park Paklenica te Dario Kremer s Farmaceutsko-biokemijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu predstavili su endemične, ugrožene i rijetke biljne vrste na širem području nacionalnog parka Paklenica. Gordan Lukač i Marijan Milovac iz Javne ustanove Nacionalni park Paklenica te Nikica Bušljeta iz Srednje škole Obrovac obradili su temu Ptice zimovalice Velebitskog kanala od Starigrada Paklenice do Modriča, a Marijan Milovac, Nikica Bušljeta i Gordan Lukač Ugrožene i rijetke ptice grabljivice (*Falconiformes*) šireg područja nacionalnog parka Paklenica. Damir Magaš s Odjela za geografiju prezentirao je zemljopisnu osnovu razvitka Općine Starigrad. Nakon toga su Šime Marčelić, Branka Maričić, Marina Pavlović, Zoran Šikić, Matea Bratanović i Tomislav Kos s Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu, s Mladenkom Sarolić s Sveučilišta „Marko Marulić“ iz Knina govorili o morfološkim karakteristikama sorte masline lokalnog naziva „Mašnjaka“ na području Općine Starigrad, a Janja Filipi s istog odjela i Maja Dražić iz Hrvatske poljoprivredne agencije obradile su temu Pčele na Velebitu. U nastavku gospodarskih tema, Ivan Župan i Tomislav Šarić, također s Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu, držali su izlaganje o uzgoju školjkaša na području Općine Starigrad.

Usljedio je set gospodarsko-turističkih tema, i to Vesne Krpina iz Hrvatskih šuma, Uprava šuma - podružnica Split, na temu Turistička valorizacija šume i

Podzemni grad Paklenice

Znanstveni skup Starigrad Paklenica održan je u Prezentacijskom centru „Podzemni grad Paklenice“ u Nacionalnom parku Paklenica koji je, uz Plitvička jezera, najstariji hrvatski nacionalni park, proglašen 1949. No, iste godine park zaposjeda JNA i počinje gradnju atomskog skloništa za partijski, državni i vojni vrh. Vojska je 1953. napustila „gradnju“ objekta koji je ostao nedovršen. U povodu obilježavanja 50.

godišnjice Parka prirode, 1999., predstavljen je idejni projekt pretvaranja tunela JNA u prezentacijski centar. Radove je vodilo više uprava nacionalnog parka u više faza, ali on još uvijek nije dovršen. Kako su odobrena europska sredstva, svih 1700 metara četvornih bit će uskoro u funkciji. Impozantni prezentacijski centar je višenamjenski i, nema sumnje, pridonijet će turističkoj ponudi ovog dijela Hrvatske.

Nacionalnog parka Paklenica u razvoju općine, Šime Knežević s Odjela za turizam i komunikacijske znanosti o dinamičnim promjenama na turističkom tržištu, njihovu značaju i utjecaju na mediteranske i hrvatske turističke destinacije, s posebnim osvrtom na podvelebitsko turističko područje. Taj je dio završio izlaganjem Jadranke Brkić-Vejmelke s Odjela za nastavničke studije iz Gospića, Ane Pejdo s Odjela za geografiju i Nensi Segarić s Odjela za sociologiju o razvoju turizma u Starigradu Paklenici - stanje i perspektive. Izlaganja su završili Zoran Šikić s Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakul-

turu te Marin Čavić i Krste Ramić temom Općina Starigrad u dokumentima prostornog uređenja.

Monografija u pripremi

Općina Starigrad ima specifičan položaj i značaj u Zadarskoj županiji i Republici Hrvatskoj, spajajući dalmatinsku, primorsku i kontinentalnu Hrvatsku. Nacionalni park Paklenica pokriva 37,3 %, a Park prirode Velebit 62,7 % ukupne površine općine Starigrad, odnosno cjelokupnu površinu općine Starigrad pokrivaju dva nacionalno zašti-

ćena područja prirode. Uz tu je činjenicu vezan i najveći broj dostupnih znanstvenih, stručnih i drugih radova, dok je integralno sagledavanje toga prostora do sada uglavnom izostalo te je time važnost ovoga znanstvenog skupa doista velika.

Uzimajući u obzir ukupnost povijesno-kulturnih datosti te gospodarske potrebe opstanaka i razvitka ovoga područja, uz puno razumijevanje prisutnoga suživota ljudi i ukupnoga kopnenog i morskog prostora sa svim svojim specifičnostima, cilj znanstvenoga skupa u identifikiranju ukupnih potencijala i perspektive starigradskoga područja najvećim je dijelom postignut. Nakon održanoga skupa, nastavljaju se daljnje aktivnosti na pripremi izdavanja znanstvene i znanstveno-popularne monografije o Starigradu Paklenici, za što je zaduženo Sveučilište u Zadru, a kao nastavak cijelog niza već objavljenih takvih visokokvalitetnih izdanja, od kojih je nekoliko i u pripremi. Očekujemo da će ta znanstvena monografija biti završena za godinu dana i s nestrpljenjem je očekujemo.

Doc. dr. sc. Zoran Šikić,
Odjel za ekologiju, agronomiju i akvakulturu

ZNANSTVENI SKUP ECCLESIA NONENSIS: PROŠLOST NINSKE BISKUPIJE, ODRŽAN 1. I 2. LIPNJA U NINU

Nin - 3.000 godina kontinuirane burne prošlosti

Dijana Vican, rektorica Sveučilišta u Zadru, u svom pozdravnom govoru najavila je, nakon znanstvenog skupa, izlazak monografije i CD-a u izdanju Sveučilišta u Zadru te istaknula kako je ovaj skup „jedan u nizu skupova kojima je Sveučilište, ako nije nositelj, onda siguran i snažan suorganizator“

U Ninu je 1. i 2. lipnja 2018. održan znanstveni skup „Ecclesia Nonensis: Prošlost Ninske biskupije“. Skup su organizirali Zadarska nadbiskupija, Društvo za povjesnicu Zadarske nadbiskupije - Zmajević, Teološko-katehetski odjel Sveučilišta u Zadru, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Zadru i Grad Nin.

„Nin je, naime, mjesto 3.000 godina duge kontinuirane burne prošlosti. Kada je postao sjedištem srednjovjekovne hrvatske države 879., nakon korespondencije Pape Ivana VIII. i hrvatskog kneza Branimira, kada je prvi i jedini put priznata hrvatska država, iste godine postao je sjedištem hrvatskog biskupa, mjesto prve katedrale hrvatskoga naroda, mjesto odakle potječe prvi spomenik koji govori o pokrštanju Hrvata, krsni zdenac Kneza Višeslava“, rekao je prigodom otvaranja skupa gradonačelnik Nina Emil Čurko.

Na otvaranju skupa pokraj barokne palače nazočnima se obratio i akademik Nenad Cambi, arheolog, koji je govorio u ime Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru i predsjednika HAZU-a Zvonka Kusića. Podsjetio je na činjenicu da se povijest Ninske biskupije ne može shvatiti bez pretkršćanskih poganskih kultova u Ninu.

Hodočašća i prije kršćanstva

Antička Aenona, liburnsko-rimski grad, rekao je, bio je na

neki način najvažniji municipij u cijeloj antičkoj Dalmaciji.

„Posljedica je to u prvome redu sjajnih solana koje su bile neiscrpno vrelo gospodarskoga napretka omogućivši tako razvitak i samome gradu... Aenona je imala najveći poganski hram na cijelom ovom području istočne obale Jadrana. Ni Salona ni Epidaurus nemaju takav hram divovskih razmjera, što znači da je taj poganski kult bio iznimno raširen, a povezuje se s carskim kultom koji je u to doba bio iznimno razvijen. Nadalje, to je bio i kult grada, kult municipija, liburnski kult, municipalni kult koji je po svome sjaju nadmašivao sve ostale“, rekao je Cambi i iznio hipotezu da se u Nin hodočastilo i prije kršćanstva. Kršćanstvo je, dakako, u Ninu stvorilo takve temelje da je u srednjem vijeku tamo mogla nastati biskupija.

Dijana Vican, rektorica Sveučilišta u Zadru, u svom pozdravnom govoru najavila je, nakon znanstvenog skupa, izlazak monografije i CD-a u izdanju Sveučilišta u Zadru. Rektorica Vican istaknula je da je skup „jedan u

nizu skupova kojima je Sveučilište, ako nije nositelj, onda siguran i snažan suorganizator“.

Tragovi Gospodnjeg prolaska

Osim što je Teološko-katehetski odjel suorganizator skupa, podsjetila je, na skupu se pojavljuju prvoklasni znanstvenici s Odjela za arheologiju, Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja, Odjela za geografiju, Odjela za arheologiju, Odjela za povijest itd.

Nadbiskup Martin Vidović, ninski biskup naslovnik, zbog znanstvenoga je skupa stigao izravno iz Rima.

„U crkvenom smislu ova biskupija zapravo ne postoji, ona je uklopljena u Zadarsku nadbiskupiju, ali uspomena na Nin i Ninsku biskupiju čuva se preko biskupa naslovnika, a sada ja imam čast biti i prvi među njima koji je postao nadbiskup. Ti naslovi čuvaju uspomenu na biskupska sjedišta koja su postojala tijekom povijesti, a danas nisu u uporabi zbog mnogih povijesnih okolnosti.“ Msg. Želimir Puljić, nadbiskup zadarski, rekao je:

„Š radošću se obraćam u povodu otvaranja ovoga simpozija. Kad se organizira neki takav znanstveni skup kao što je ovaj, onda se pretražuju arhivi, skeniraju dokumenti, iznose događaji iz prošlosti koji su obilježili te memorandume. Listaju se požutjele arhivske stranice i govori ono što je bilo i što se zbilo... Sačuvana dokumentacija u arhivima Katoličke crkve golema je i vrlo vrijedna, a govori o narodnim, vjerskim, kulturnim aktivnostima...“, rekao je nadbiskup Puljić, naglasivši vrijednost arhiva i arhivskoga gradiva koji su, kako je istaknuo, tragovi Gospodnjeg prolaska.

„Za uništenje neke zajednice dovoljno je razoriti njezinu prošlost jer, kad se izgubi povijesno pamćenje i sjećanje, preostaje obična banalna svakodnevnica“, zaključio je nadbiskup Puljić.

Skup su organizirali Zadarska nadbiskupija, Društvo za povjesnicu Zadarske nadbiskupije - Zmajević, Teološko-katehetski odjel Sveučilišta u Zadru, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Zadru i Grad Nin

ODJEL ZA TURIZAM I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI, STUDENTI VEĆ DEVET GODINA U PROJEKTU RITAM KULTURIZMA, OVOGODIŠNJI ODRŽAN OD 25. DO 27. TRAVNJA

Ovogodišnji Kulturizam u znaku kulturne baštine

Studenti Odjela za turizam i komunikacijske znanosti udružili su se devetu godinu zaredom u projektu Ritam kulturizma te u tri dana, od 25. do 27. travnja, priredili mnoštvo kulturno-zabavnih događaja.

S obzirom na to da je Europska komisija 2018. godinu proglasila godinom kulturne baštine, tema ovogodišnjeg izdanja bila je „Doživi kulturnu baštinu“. Glazbeno-scenski nastupi, sportske igre, kviz znanja, kino pod zvijezdama, gostujuća predavanja i edukativne radionice, bili su samo dio široke lepeze događanja u organizaciji zadarskih studenata podijeljenih u timove, a sve pod voditeljskim palicama Laure Mičić i Marte Duvnjak.

Humanitarna priča

„Ovo je za mene bilo novo iskustvo jer se dosad nisam imala prilike susresti s organizacijom nekog većeg događaja. Sudjelovanje u ovakvom projektu omogućuje studentima da sva znanja koja smo prikupili tijekom studija implementiramo u praksi. Samo vođenje projekta nije bilo toliko zahtjevno jer sam se izvrsno slagala s kolegicom Martom i sve smo zadatke ravnomjerno podijelili. Istina je da sama organizacija iziskuje mnogo vremena i odricanja, ali se stoga potrebno na vrijeme pripremiti i organizirati kako bi sve išlo svojim tijekom. Naravno, tu su i naši profesori, Božena Krce Miočić, Gabrijela Vidić i Tomislav Klarin, koji su nas cijelo vrijeme usmjevali i podržavali na našem putu

prema realizaciji projekta“, uvela nas je „iza scene“ Laura Mičić.

Sve je počelo već 16. travnja snimanjem zajedničke fotografije iz zraka. Na parkiralištu Novog kampusa Sveučilišta u Zadru okupilo se 400 građana koji su svojim tijelima formirali simbol vrpce. Jedinstven prizor koji je ovjekovječio fotograf Filip Bralio bio je uvod u humanitarnu priču projekta pod nazivom „Zrači dobrotu“. Naime, sav prihod koji su studenti ostvarili putem projekta bit će doniran Općoj bolnici Zadar za nabavu linearnog akceleratora, aparata za zračenje onkoloških bolesnika.

Svečano otvorenje projekta

održano je u srijedu, 25. travnja, u Hrvatskom narodnom kazalištu Zadar. Uz pjesmu i ples poznatih klapa i KUD-ova posjetitelji su se mogli vratiti u neka prošla vremena. Svečanost su uveličali klape Intrade, Kandelora, Idro, kulturno-umjetnička društva Kveštura, Vrana, Sv. Donat, Zadarski plesni ansambl te recitacije i pripovijetke u izvedbi zadarskih studentica Dore Kolege i Marite Perić. Program su vodile studentice Katarina Bešker i Josipa Sučić.

„S kreativnom klicom izniklom na Sveučilištu u Zadru pojavila se i grupa studenata koja je pokrenula Ritam kulturizma. Ta klica raste već devet godina i svake me godine iznenađuje razina profesionalnosti kojom organiziraju ovu manifestaciju. Moram istaknuti i profesore i nastavnike koji imaju bogat udio u stvaranju programa i mogu biti ponosni. Nadam se da će projekt Odjela za turizam i komunikacijske znanosti uskoro nadići granice grada Zadra i Zadarske županije i samim time Sveučilišta u Zadru te da će im se ubrzo priključiti studenti drugih sveučilišta. Ovakve studente trebamo posuđivati vani i vraćati ih jer oni su vrh vrhova svih sveučilišta“, poručila je u uvodnom govoru rektorica Sveučilišta u Zadru Dijana Vican.

Večer je nastavljena u predvorju HNK uz izložbu fotografija u suradnji s Arheološkim muzejom Zadar i Znanstvenom knjižnicom Zadar. Doživljaj su upotpunili i okusi tradicionalnih slastica te koktela baziranih na proizvodima Maraske, zadarske

Glazbeno-scenski nastupi, sportske igre, kviz znanja, kino pod zvijezdama, gostujuća predavanja i edukativne radionice, bili su samo dio široke lepeze događanja u organizaciji zadarskih studenata podijeljenih u timove, a sve pod voditeljskim palicama Laure Mičić i Marte Duvnjak

tvrtke s dugogodišnjom tradicijom. Dojmove s otvorenja prenijela nam je Dora Josipa Dežmalj koja je bila u timu zaduženom za to da otvorenje protekne u najboljem redu.

„Imali smo priliku doživjeti nematerijalnu baštinu, vidjeti stare fotografije Zadra, okusiti kolače i slastice te tradicionalna pića našega kraja. Hvala svim našim gostima, sudionicima i profesorima te sponzorima koji su omogućili da se program realizira i da na ovaj način pomognemo Ligi protiv raka Zadar u ostvarenju plemenitog cilja“, poručila je Dežmalj.

Drugi dan Ritma kulturizma, 26. travnja, počeo je izlaganjem studentskih radova na temu kulturne baštine. U velikoj konkurenciji pobjedu je svojim radom „Na Neretvi vodi 'ladnoj“ osvojila studentica Odzjeka za hrvatski jezik i književnost Nora Blažević.

Na Neretvi vodi 'ladnoj

„Od malih nogu volim taj kraj i kulturnu baštinu svog kraja pa sam je htjela i prezentirati na najbolji način. Provela sam istraži-

vanje u trajanju od dva-tri mjeseca, a nagrada me iznenadila jer je u konkurenciji bilo zaista kvalitetnih radova“, ispričala je Nora.

Usljedila su edukativna predavanja nekadašnjih studenata Sveučilišta u Zadru, Gorane Barišić-Bačelić iz Tvrđave sv. Mihovila te Borisa Filipovića Grčića iz Muzeja Sinjske alke, koji su se prisjetili dana provedenih u klupama s pogledom na zadarsku rivu.

„Zadar je iznimno ugodan grad za studiranje i uvijek se lijepo vratiti i sresti stare prijatelje“, naglasio je voditelj Muzeja Sinjske alke. Samu alku, njezina pravila i obilježja, studentima je predstavio alkarski vojvoda Boško Ramljak, a dolazak alkara u Zadar posebno je začinio nastup klape Preženca.

Nakon zanimljivih predavanja, gosti su se opustili uz šalicu kave u atriju Novog kampusa koji je postao „dnevni boravak“. Kako se na najbolji način priprema kava, studentima su pokazali Franckovi baristi Zoran Trkulja i Domagoj Perić na Latte art radionici. Uz brojna pitanja moderatorice susreta Katarine Čarapine i okupljenih kavaljubaca, vrsni baristi razbili su i neke mitove te objasnili najbolji način pripreme

kave. U poslijepodnevnom satima došao je red na sport na ŠRC-u Franka Lisice.

'Igrati se baštinom'

„Ovogodišnji program sporta, kao i program cijelog projekta Ritma kulturizma, bio je u znaku kulturne baštine. Upravo smo zbog toga odlučili cijeli program obogatiti tradicionalnim igrama, odnosno 'igrati se baštinom'. Izbor je bio raznolik, svatko je mogao naći nešto za sebe. Neki su tako okušali sreću u kartama, drugi su pak povlačili užu, dok su se ostali zabavljali uz boće, preskakanje lastika, graničara te neizostavnu košarku. Sve je bilo popraćeno vrijednim nagradama i humanitarnom tombolom“, rekla nam je Josipa Grujović, voditeljica Tim sporta.

Već tradicionalno, snage pod obručem odmjerili su profesori i studenti, a do uvjerljive pobjede u revijalnoj utakmici stigli su profesori pod vodstvom Tončija Jeraka i Tomislava Klarina.

Budućnost turizma leži u virtualnoj stvarnosti, barem ako se pita sudionike trećeg dana Ritma kulturizma. Mateo Brajek i Marko Flego iz turističke agen-

cije Krug travel, osmislili su aplikaciju Pula Virtual Reality Experience koja spaja tehnologiju i turizam kroz edukaciju i putovanje kroz povijest.

Riječ je o novom turističkom proizvodu koji su osmislili, odnosno pješačkoj turi po Puli u kojoj turist pomoću virtualnih naočala, VR aplikacije i digitalne karte istražuje grad. Cilj te ture je vizualno i auditivno uroniti korisnika u rimsku arhitekturu antičke Pule pomoću najmodernije VR tehnologije. Korisnik šeće kroz stari grad i na sedam specifičnih točaka staje i koristi VR naočale te promatra kako je taj dio grada izgledao prije 2000 godina, u doba Rimljana, pojašnjali su. Predrasude da je područje informacijsko-komunikacijske tehnologije rezervirano samo za muškarce, uspješno razbija Kata Barišić.

„Najvažnije je sanjati. Jednostavno moraš vjerovati u svoje snove“, poručila je Kata Barišić studentima. A snovi su tu poduzetnicu doveli do toga da postane sukreatorica digitalne turističke ture Zagreb Time Travel. Zahvaljujući toj turi i uz pomoć proširene i virtualne stvarnosti, povijesni događaji i likovi oživ-

ljavaju.

„Putem aplikacije Time Travel turistu se prezentira razgledavanje grada u obliku igre u kojoj se četrnaest urbanih atrakcija predstavlja kao putovanje kroz vrijeme u kojem su vodiči poznate žene iz povijesti Zagreba (Manda, gđa Šenoa, kumica Barica, vještica Barica Cindrek, književnica Marija Jurić Zagorka, književni lik Dora Krupićeva, Crna Kraljica itd.)“, objašnjava Kata Barišić.

Jedan od predavača bio je i Milan Gostimir. Kao mlada osoba, s tek završenim fakultetom, nije imao posla pa je odlučio pokrenuti vlastiti. Nastao je tako Le-game studio - prvi studio za virtualnu stvarnost u Republici Hrvatskoj i jedan od prvih takvih studija u svijetu. Osim toga, tvrtka se bavi i izradom virtualnog sadržaja - videa u 360°, 3D virtualnih simulacija te softverskih rješenja za njihovo prikazivanje. Brzo su došli i rezultati. Tvrtka je u suradnji s Arheološkim muzejom u Zagrebu prvi put u Hrvatskoj predstavila rezultate arheoloških istraživanja pomoću virtualne stvarnosti. A surađivali su i na mnogim projektima u različitim industrijama - od sporta do zabave.

Turizam i baština

Kako pak turizam utječe na kulturnu baštinu, moglo se čuti na panel-raspravi koja je uslijedila nakon virtualnog svijeta. O "Vulgarizaciji kulturne baštine" svoje su stavove iznijeli Igor Kulenović sa Sveučilišta u Zadru, umirovljeni profesor Pavao Pavuša Vežić, Vinko Bakija, predsjednik Udruge turističkih vodiča Donat, Mladen Masar iz Gradske knjižnice Zadar, Vanja Čvrlić, direktor Turističke zajednice Grada Benkovca, te Lovro Jurišić, pročelnik Upravnog odjela za gospodarstvo, turizam, infrastrukturu i EU fondove Zadarske županije.

“Ovakav turizam je tsuna-

mi za kulturnu baštinu! Gradovi gube domicilno stanovništvo! Moramo zasukat rukave i privući drukčiji tip turista!“, samo su neka od upozorenja koja su iznijeli zadarski stručnjaci na susretu koje je u ulozi moderatorice vodila Božena Krce Miočić sa Sveučilišta u Zadru.

Znanje o kulturnoj baštini pokazalo je sedam timova na kvizu koji se nakon diskusije odigrao u „dnevnom boravku“. Snage su odmjeravali u nekoliko krugova, a pred njima nisu bili nimalo jednostavno zadaci. Na početku su se morali snaći pod pritiskom te u samo pet sekundi ponuditi odgovore na zadana pitanja. Tko se tu najbolje snašao, suočio se s drugim izazovom prepoznavanjem arhaičnih riječi. Na kraju su ostali samo najbolji, a pobjedu su odnijela četvorica mušketa: Ivan Jurić, Adrian Knežević, Ivan Marić i Roko Sven Surać.

Šećer na kraju devetog izdanja Ritma kulturizma bilo je već tradicionalno kino pod zvijezdama na parkiralištu Novog kampusa. Uz kokice gledatelji su besplatno uživali u jednom od najpopularnijih filmova godine „Smrt Staljina“.

Interes za programom Ritma kulturizma 2018. potvrdile su i društvene mreže. Kako nam je otkrila studentica Josipa Čerina, broj pratitelja na službenom profilu na Facebooku je utrostručen u odnosu na prošlu godinu, a zabilježen je i veliki skok u dosegu

objava na Instagramu.

„Ti podaci govore da je javnost iz godine u godinu sve upoznata s našim projektom, ali i njegovom humanitarnom stranom. Hvala vjernim pratiteljima koji su bili uz nas na našima web stranicama te stranicama na Facebooku i Instagramu“, dodala je Čerina.

'Ritam' na društvenim mrežama

Kroz Ritam kulturizma 2018. zadarski su studenti ponovno pokazali da se uz volju i trud može stvoriti kvalitetan program koji će upotpuniti turističku ponudu grada Zadra u predsezoni.

„Sudjelovati u projektu kao što je Ritam kulturizma izvanredno je iskustvo koje je meni i mojim kolegama omogućilo realizaciju i oživljavanje ideja koje inače ostanu samo na teorijskoj osnovi tijekom obrazovanja. Prije svega, sretna sam što me uloga voditeljice projekta natjerala da pobijedim neke vlastite strahove i nedostatke za koje mislim da mi mogu biti prepreka u poslovnom svijetu. Svakodnevni rad u timu zahtijevao je mnogo napora i koordinaciju gotovo 30 ljudi koji su aktivno sudjelovali u ovogodišnjem izdanju. Također, u svakom trenutku na raspolaganju su nam bili naši profesori koji su svojim mentoriranjem otklanjali moguće teškoće na koje smo nailazili tijekom organizacije. Ritam kul-

turizma izvrstan je način da se studente pokrene iz svakodnevice studentskog života te da ih se potakne i ohrabri na poduzimanje akcija i kreativnost tijekom studentskih dana, ali i u budućnosti“, istaknula je Marta Duvnjak, suvoditeljica ovogodišnjeg izdanja.

Ponosni na ostvarene rezultate su i profesori koji su cijelo vrijeme bili uz studente i pružali im potporu.

„Ritam kulturizma svojim je bogatim i raznolikim programom ponovno pokazao što se sve može napraviti kada mladi i kreativni ljudi rade zajedno. Vrijednost projekta u tom se slučaju ne mjeri njegovom financijskom vrijednošću, nego predanošću, odricanjem, napornim radom, zajedništvom i, naravno, svim emocijama koje se u njega ulažu, a upravo to je odlika Ritma kulturizma.

Već devet godina, studenti Odjela za turizam i komunikacijske znanosti organizacijom ovog projekta pokazuju sve što su naučili na studiju, a to je zaista širok spektar znanja i vještina, uče kroz njega te naposljetku priređuju manifestaciju koje se niti jedna turistička zajednica ne bi posramila“, poručila je profesorica Gabrijela Vidić, jedna od začetnica studentskog projekta koji će sljedeće godine doživjeti svoje jubilarno, deseto, izdanje.

Valentina Tokić

Nadam se da će projekt uskoro nadići granice grada Zadra i Zadarske županije i samim time Sveučilišta u Zadru te da će im se ubrzo priključiti studenti drugih sveučilišta. Ovakve studente trebamo posuđivati vani i vraćati ih jer oni su vrh vrhova svih sveučilišta, istaknula je u uvodnom govoru rektorica Sveučilišta u Zadru Dijana Vican

Slijeva na desno:
Eleonora Lovraković (Zadar), studentica 2. godine diplomskog studija hrvatskog jezika i književnosti;
Katarina Delač (Bjelovar), studentica 2. godine diplomskog studija njemačkog jezika i književnosti i povijesti;
Eva Rusan (Zagreb), studentica 2. godine preddiplomskog studija ruskog i talijanskog jezika i književnosti;
Karla Burčul (Zadar), studentica 2. godine diplomskog studija francuskog i talijanskog jezika i književnosti

STUDENTICAMA IZ ZADRA NAGRADA ZA FAIR PLAY

Nismo htjele pobjedu bez igre

Ženskoj ekipi Stolnoteniskog kluba studenata Sveučilišta u Zadru 23. ožujka u Zagrebu je dodijeljena nagrada za fair play, i to za prošlu akademsku godinu.

Nagradu im je uručio Haris Pavelić, dopredsjednik Hrvat-

skog sportskog akademskog saveza. Na državnom natjecanju sveučilištaraca stolnoteniska ekipa Sveučilišta u Zadru na vlastitu je štetu izašla ususret protivničkoj ekipi studentica Sveučilišta iz Zagreba koje su kasnile na na-

tjecanje. Naime, ako suparnička ekipa kasni na natjecanje, pobjeda se automatski, prema pravilima, pripisuje onima koji ih čekaju. „Iako su kvalitetnija ekipa od nas, nismo htjele pobjedu bez igre. One su kasnile najmanje

petnaest minuta, pričekale smo ih, odigrale, izgubile i nismo se plasirale direktno u finale. Poslije smo igrale za treće mjesto. Previše smo fair play, ali nije nam žao zbog toga“, kaže studentica Eleonora Lovraković.

Košarkašice studentske viceprvakinje Hrvatske, šahistice i šahisti brončani

Od 27. do 30. svibnja u Rovinju je održano natjecanje UniSport Finals koje je okupilo 750 najboljih studenata sportaša Hrvatske, među kojima i sportaše Sveučilišta u Zadru.

Sudionici su se natjecali u 7 sportova (košarka, futsal, rukomet, odbojka, tenis, stolni tenis i šah), a zadarski studenti ostvarili su odlične rezultate osvojivši tri odličja. Košarkašice su postale studentske viceprvakinje Hrvatske pobijedivši u polufinalu ekipu Sveučilišta u Splitu rezultatom 66:63, da bi u finalu protiv ekipe Sveučilišta u Osijeku u utakmici punoj drame i preokreta nakon produžetka izgubile rezultatom 73:72. U utakmici za treće mjesto ekipa Sveučilišta u Splitu pobijedila je ekipu Sveučilišta u Zagrebu. Šahistice i šahisti Sveučilišta u Zadru svojim su šahovskim potezima svatko u svojoj konkurenciji došli do tre-

Sastav košarkaške ekipe: Ivana Dujić, Nina Dedić, Glorija Sikirić, Marija Šolić, Iva Cigić, Nicol Dražević, Petra Pavičić i Klaudia Tukić Trenerica: Gordana Ivković Pom. trenerica: Antonia Erslan

ćeg mjesta i brončanih medalja. Zlato u obje konkurencije osvojilo je Sveučilište u Zagrebu, a srebro Sveučilište u Osijeku.

Osim gore navedenih ekipa, u Rovinju su nastupile i žen-

ska stolnoteniska ekipa koja je osvojila četvrto mjesto, dok su muška stolnoteniska ekipa i ženska teniska ekipa osvojile peto mjesto.

U ukupnom poretku od 13 hr-

vatskih visokoškolskih institucija, nakon zbrojenih svih osvojenih medalja u svim sportovima, Sveučilište u Zadru osvojilo je peto mjesto, nakon Zagreba, Osijeka, Rijeke i TVZ-a.

MAG. HIST. ART. ANA ŠITINA, ODJEL ZA POVIJEST UMJETNOSTI, SURADNICA NA PROJEKTU „ET TIBI DABO“

Nove metodologije i novi načini istraživanja povijesti umjetnosti

Za potrebe projekta, čija je voditeljica prof. dr. sc. Nina Kudiš s Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Rijeci, mag. Šitina bavi se donacijama i umjetničkim ukusom na području nekadašnje Šibenske biskupije 16. i 17. stoljeća, a prva tema bile su donacije plemićke obitelji Tetta u Šibeniku

Ana Šitina, mag. hist. art. asistentica je na Odjelu za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru od 2014., gdje drži nastavu na kolegijima renesanse i baroka. Trenutačno je angažirana na projektu „ET TIBI DABO: naručitelji i donatori umjetnina u Istri, Hrvatskom primorju i sjevernoj Dalmaciji od 1300. do 1800. godine (donart.unri.hr)“ koji financira Hrvatska zaklada za znanost. Voditeljica tog projekta je prof. dr. sc. Nina Kudiš s Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Rijeci. Na projektu je angažirano više stručnjaka iz različitih dijelova Hrvatske i različitih institucija: izv. prof. dr. sc. Marijan Bradanović i doc. dr. sc. Damir Tulić s Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Rijeci, zatim dr. sc. Petar Puhmajer, dr. sc. Krasanka Majer-Jurišić, mr. sc. Josip Višnjić iz Hrvatskog restauratorskog zavoda u Zagrebu, dr. sc. Željko Bistrovic, Ivan Brut i Mateja Jermen iz Konzervatorskog odjela u Rijeci, Danijel Ciković iz Akademije primijenjenih umjetnosti u Rijeci te Iva Jazbec Tomaić u ime Grada Rijeke. Sa Sveučilišta u Zadru na projektu sudjeluju doc. dr. sc. Laris Borić i Ana Šitina s Odjela za povijest umjetnosti.

Ana Šitini na tom je projektu i na posljediplomskom studiju mentor Laris Borić, a prof. Nina Kudiš komentorica za slikarstvo ranog novog vijeka. Tema njezi-

ne doktorske disertacije je „Slikarstvo 16. i 17. stoljeća u Šibenskoj biskupiji“.

Više aspekata proučavanja

„Istraživanja na projektu su, i vremenski i geografski, dosta široko postavljena. Također, nije definiran ni medij, nego su gotovo ravnomjerno zastupljena djela arhitekture, skulpture, slikarstva i primijenjenih umjetnosti. Iako nije pravilo i ima iznimaka, stručnjaci se većinom bave područjem u kojem borave ili s kojeg potječu“, priča Ana Šitina.

„Ovaj projekt je“, nastavlja, „na neki način usmjeren prema novim metodologijama i novim načinima istraživanja povijesti umjetnosti, pri čemu se ide od poznavanja i nakana naručitelja kako bi se bolje razumjelo kontekst umjetničkih djela: zašto nastaju, kako nastaju, tko ih naručuje, zašto ih naručuje, na koji se način naručitelj želi prezentirati u to vrijeme u svojoj zajednici te što to njemu znači. Zatim, je li riječ o djelu nekog skupljeg umjetnika i slično. Koriste se različiti kontekstualni metodološki pristupi te se razmatra više aspekata

ta nastanka djela. Iako se koriste i metodološki pristupi stilske analize, atribucionizma i istraživanja pisanih izvora, projekt se oslanja i na strategije „socijalne povijesti umjetnosti.“

A naručitelja je, dakako, bilo raznih - od vlasti, biskupa, svjetovnih pojedinaca, bogatih plemića do skromnijih bratovština, udruženja itd.

Ana Šitina se pak za potrebe projekta „Et tibi dabo“ za prvi skup projekta posebno bavila donacijama šibenske plemićke obitelji Tetta u 17. stoljeću. O istraživanjima slikarstva na području nekadašnje Šibenske biskupije, o čemu piše disertaciju, nedavno je na stranici projekta objavila i blog u kojemu govori o važnosti terenskih istraživanja i mogućim teškoćama s kojima se susreće svaki povjesničar umjetnosti.

Obitelj Tetta bila je vrlo bogata šibenska trgovačka obitelj porijeklom iz Venecije koja je u određenom trenutku stekla plemstvo te se upravo u 17. stoljeću istaknula raznim financijskim poticajima i donacijama umjetničkih djela u Šibeniku.

Još je Federico Antonio Galvani, istraživač koji se bavio šiben-

skim obiteljskim grbovima, pisao o njima te spominje Alviza Tettu, oca Lovre, Frane Ante i Hijacinta. Zadnji potomak je Melkior Tetta, sin Frane Ante, ali u kontekstu narudžbi spominje ga se kao nastavljalca narudžbi strica Lovre koji mu je ostavio silno bogatstvo.

Prema grbu obitelji i natpisima koje su ostavili, u Šibeniku se prepoznaje više umjetnina čija su ostvarenja oni financirali. Obitelj Tetta na svome grbu ima gredu preko plave pozadine, crvenu gredu i srca...

Osim Galvanija, važan povijesni izvor o donacijama u Šibeniku je Krsto Stošić (1884. - 1944.), svećenik i povjesničar šibenske kulture, čiji su radovi iznimno važni i u povijesnom i u povijesno-umjetničkom smislu, bilo oni objavljeni i oni koji su sačuvani u rukopisnoj građi.

„Čitajući, proučavajući zapise Krste Stošića, naišla sam na podatke da se članovi obitelji Tetta češće spominju kao donatori. Detaljnijim istraživanjima pokazalo se da je velik broj njihovih narudžbi u gradu Šibeniku te da se ističu u tom pogledu. Od crkve Sv. Dominika, za koju glavni oltar naručuje stariji član obitelji Lovre Tette, a poslije i njegov brat Hijacint Tetta jedan od bočnih oltara. Nakon smrti Lovre Tette, dovršenje narudžbe preuzima njegov nećak Melkior. Ista je situacija i u crkvi Sv. Nikole. Lovre Tetta naručuje glavni kameni oltar, ali on nije završen za

Važan povijesni izvor o donacijama u Šibeniku je

Krsto Stošić, svećenik i povjesničar šibenske kulture.

Proučavajući njegove zapise naišla sam na podatke da se članovi obitelji Tetta češće spominju kao donatori

//

U konkretnom istraživanju donatorske aktivnosti šibenske plemićke obitelji Tetta značajni su bili stariji povijesni izvori, pa čak i rukopisna građa. Federico Antonio Galvani, istraživač koji se bavio šibenskim obiteljskim grbovima, spominje Alvi-za Tettu, oca tri sina: Lovre, Frane Ante i Hija-cinta. Zadnji potomak je Melkior Tetta, sin Frane Ante, ali u kontekstu narudžbi spominje ga se kao nastavljalatelja narudžbi strica Lovre koji mu je ostavio silno bogatstvo

njegova života. Stoga njegov nećak Melkior, kojemu je ostavio nasljedstvo, dovršava narudžbu, stavljajući palu na oltar u crkvi Sv. Nikole. Otac Melkiorov, Frane Ante Tetta, donirao je glavni oltar u crkvi Sv. Frane u Šibeniku te naručio za njega palu od tada vrlo poznatog slikara, Matea Ponzonija Pončuna, koji u 17. stoljeću djeluje i u Veneciji i na našim prostorima“, pojašnjava Ana Šitina.

Donatori i razlozi darivanja

„Ne zna se, naime, je li stric Lovre nećaku Melkioru oporukom uvjetovao dovršetak narudžbi u crkvama sv. Dominika i Nikole, ali na oltarnoj pali u crkvi sv. Nikole na kojoj je upisana i 1671. godina, među ostalim, piše: ...Nastavivši pobožno djelo strica Lovre, šibenskog plemića na oltar koji je on naložio podići od kamena, Melkior Tetta, doktor i vitez, ushtio je dodati sliku na vlastitom postolju 1671.“

Na glavnom oltaru u crkvi Sv. Dominika koji je podignut nakon Lovrine smrti napisao je Melkior: “Nasljednik Melkior Tetta svom najboljem stricu posvetio je ovaj spomenik.”

„I Frane Ante Tetta donira za crkvu Sv. Frane, zaštitnika njegova imena, i podiže oltar na kojemu je slika sv. Ante. Do sada se mislilo, prema literaturi, da je glavni kameni oltar nestao. Međutim, u samostanskom vrtu pronašla sam dijelove oltara koji su najvjerojatnije ostaci upravo onog koji je naručio Frane Ante, dakle, nije izgubljen. Slika s tog oltara premještena je na drugi oltar, bočni, a riječ je o djelu poznatog mletačkog slikara Matea Ponzonija Pončuna“, dodaje Ana Šitina.

Zanimljivo je, kaže, spomenuti kako je članove obitelji Tetta, u kontekstu narudžbi, na neki način pekla savjest, kao da su se opravdavali zbog silnoga bogatstva. Tako na glavnom oltaru u crkvi Sv. Dominika u Šibeniku Melkior Tetta tekst počinje: Lo-

Upoznala sam mnogo drugih povjesničara umjetnosti i uglednih osoba iz struke koji su uključeni u više projekata. Novi angažmani otvorili su mi i nove teme istraživanja, ali najveći uspjeh je pozitivno i poticajno ozračje u timu koje stalno usmjerava ka novim pogledima u struci

vre Tetta časno stečeno bogatstvo u obliku preoblina dobitka ponovno posvećujući Bogu, Presvjetloj Republici... itd. Melkior Tetta na njemu piše posmrtni natpis svom stricu Lovri od kojega je naslijedio bogatstvo te ga posvećuje svom 'najboljem stricu'. Drugom stricu, koji mu nije ništa ostavio, ne nalazimo posveta, pa čak ni vlastitom ocu.“

Tette su, zapravo, bili moćna i bogata venecijanska trgovačka obitelj. O njihovoj važnosti u tadašnjoj šibenskoj zajednici svjedoči i podatak da je Franjo Divnić u svojoj oporuci preporučio Melkiora Tettu da se zauzme oko tiskanja njegova rukopisa o pre-

gledu povijesti Kandijskog rata u Dalmaciji. Svi članovi obitelji nisu imali stalno sjedište u Šibeniku. Frane Ante, Melkiorov otac, najdulje je, pretpostavlja se prema istraživanjima, boravio u Šibeniku. „Pretpostavljam da on nije imao potrebu potpisivati se pod donacije s obzirom na to da se svojom pojavom ukorijenio u Šibeniku. Zanimljivo je da je on na pali koju je naručio od Pončuna dao prikazati vedutu Šibenika, a nije isticao svoje ime i titule poput drugih članova“, napominje Šitina.

Za razliku od Frane Ante, Hijacint Tetta nije često mogao boraviti u Šibeniku. Za njega se zna

da se kao vojnik istaknuo u Poljskoj. Posthumno ga je kralj Jan III. Sobieski imenovao markizom.

Lovre Tetta se pak orijentirao na trgovinu te je očito često boravio na relaciji Venecija – Šibenik. I oporuku je sastavio u Veneciji.

Njegov nećak Melkior pohađao je visoke studije u Padovi.

„Melkior Tetta bio je važna osoba, studirao je u Padovi gdje je neko vrijeme obnašao dužnost prorektora. U Padovi je na Sveučilištu i njegov spomenik s natpisom: Melkior Tetta, šibenski i dalmatinski plemić... Melkior Tetta poslije je dobio ulogu u

Primjenjuje se metoda pojedinačnih slučajeva (case study) kako bi se došlo do općenitijih zaključaka o naručiteljima na određenom području i vremenu. Ide se od poznavanja i nakana naručitelja kako bi se bolje razumjelo kontekst umjetničkih djela: zašto nastaju, kako nastaju, tko ih naručuje, zašto ih naručuje, na koji se način naručitelj želi prezentirati u to vrijeme u svojoj zajednici te što to njemu znači.

PRVI ZNANSTVENI SKUP U SKLOPU PROJEKTA:

Umjetnine, naručitelji i donatori

U studenome prošle godine u Rijeci je održan prvi znanstveni skup od ukupno četiri (od čega će biti dva međunarodna) koja će biti održana u sklopu projekta. Naziv prvog znanstvenog skupa bio je „Umjetnine, naručitelji i donatori“. Ubrzo će na stranici projekta biti objavljen i e-zbornik sa znanstvenim radovima izloženim na skupu.

„Profesorica Kudiš, voditeljica projekta, bila je iznimno zadovoljna dosad učinjenim te znanstvenom razinom koju su dosegla istraživanja prvog znanstvenog skupa.

Ona je na završnici tog skupa rekla da je ljestvica visoko postavljena te da je zapravo došlo do iznimnih znanstvenih postignuća“, rekla je Ana Šitina koja je na prvom znanstvenom skupu u sklopu projekta prezentirala svoj rad „Donacije i umjetnički ukus plemićke obitelji Tetta u Šibeniku“. Ove godine predstoji drugi znanstveni skup projekta koji će biti međunarodni te će tim izlagati s mnogim inozemnim povjesničarima umjetnosti, što će biti izuzetno korisno. U tom kontekstu pripremaju se i teme koje će biti usredotočene na povijesnoumjetnička djela i naručitelje značajne u Hrvatskoj, ali i u europskom kontekstu.

Vijeću dubrovačkom i preselio se u Dubrovnik gdje nastavlja svoje narudžbe, također obilježene posvetnim natpisima, donira novac za crkve itd.“, kaže Šitina.

Prilagođavanje trendovima

Kad je riječ o narudžbama i donacijama slika, Ana Šitina utvrdila je da članovi obitelji Tetta ne naručuju slike kod određenih slikara prema vlastitom ukusu, nego oni daju novac i diktiraju natpis te ono što će biti prikazano, a franjevci i dominikanci pronalaze slikara. „Oni se priklanjaju većini. Na primjer, u određenoj crkvi na više se primjera vidi da naručuju slike od slikara od kojeg naručuju i drugi. Primjerice, za Sv. Dominika oba brata Tetta naručuju od Giovannija Laudisa, dominikanskog slikara koji je slikao i za istaknute naručitelje u Veneciji.

Zanimljivo je da Frane Ante Tetta za crkvu Sv. Frane naručuje od slikara Matea Ponzonia. Iako Pončun u tom trenutku ima 70 godina, Frane Ante očito inzistira na njemu ili franjevci jer je Pončun među franjevcima bio popularan slikar, a za njihovu je crkvu slikao i trideset godina prije Tettine narudžbe. Giovanni Laudis je dominikanac i radio je za dominikance u Šibeniku. Izvjesnije je da su se Tette više koncentrirali na promidžbu sebe i svojega imena nego na slikara. Vidi se da paze na to što će biti prikazano. Često su to njihovi sveci zaštitnici i u crkvama njihovih svetaca zaštitnika, a dodatno se zatim afirmiraju i preko natpisa, pomno birajući ri-

ječ. Iz svega, ne bi se moglo reći da oni inzistiraju na nekom slikaru, odnosno da su imali specifičan ukus. Ono što je pak njihova praksa su obvezni natpisi preko kojih žele zabilježiti svoju dobrohotnost i darežljivost te grbovi kojima pečatiraju svoje prezime i pojavu u gradu. Određene nejasnoće rasvijetljenje su ovim istraživanjem, međutim, još su mnoga pitanja koja daljnjim studijama slučaja tek treba rasvijetliti. Primjerice, tko je slikar pale na glavnom oltaru u crkvi Sv. Nikole još se ne zna te tek trebaju uslijediti ozbiljnija istraživanja.“

Osim Pončuna i Laudisa, za crkve i samostane u Dalmaciji dosta je slikao venecijanski slikar Palma Mlađi (1548. - 1628.) pa će se u budućim istraživanjima nastojati rasvijetliti i poznata imena koja naručuju njegove slike u Šibeniku.

Osim obitelji Tetta, u Šibeniku su bile važne i druge obitelji kao što su Šižgorići, Vrančići itd.

Radeći na projektu „Et tibi dabo“ mladoj Ani Šitini otvorile su se mogućnosti i za istraživanja na drugim projektima, što je veoma važno za mlade istraživače.

„Upoznala sam se s drugim istraživačima koji su uključeni i u druge projekte. Osim brojnih zanimljivih tema koje su izložene već na prvom skupu projekta održanog u studenome 2017., smatram da će suradnja s izvršnim timom uroditi još mnogim važnim znanstvenim spoznajama. Najpoticajniji element u suradnji upravo je sjajna atmosfera i izvrstan tim koji i mlade istraživače potiče na aktivan rad“, zaključila je Ana Šitina.

MARTINA ŽARKOVIĆ, ZLATNA JUDAŠICA, DOBITNICA REKTOROVE NAGRADE ZA USPJEH U SPORTU

Sljedeće godine branim boje Sveučilišta u Napulju

Kaštelanka Martina Žarković, studentica prve godine podvodnih znanosti i tehnologija na Odjelu za ekologiju, agronomiju i akvakulturu, dobitnica je rektorske nagrade za uspjeh na sportskom području. Na pojedinačnom studentskom prvenstvu u judu, održanom prije pola godine u Sutinskim vrelima u Podsedu pokraj Zagreba, izborila se za zlatnu medalju, i to u kategoriji do 52 kg.

„Počela sam se baviti judom u šestom razredu osnovne škole, prije šest-sedam godina, na mamin nagovor. Imala sam višak energije pa je mama govorila da pokušam trenirati judo. U početku sam odbijala, ali kad sam počela, zaljubila sam se u taj sport“, kaže Martina koja je bila članica Judo kluba Kaštela. Međutim, dolaskom u Zadar zbog studija, počela je trenirati u Judo klubu Zadar.

„Treniram pet puta tjedno, sat i pol do dva. Ovdje je sve drukčije nego u Kaštelima. Mi smo tamo imali ponekad i dva treninga dnevno, bilo je zahtjevnije, međutim, ovdje u klubu ima mnogo više djece nego u klubu u Kaštelima. A i trener u Judo klubu Zadar je izvrstan, što me

veseli, imam s kim raditi“, kaže Martina Žarković koja će sljedeće godine za Sveučilište u Zadru nastupati na igrama za mlade u Napulju.

Studijem i društvenim životom u Zadru je, ističe, prezadovoljna: „Svi nam izlaze u susret, nisam očekivala da će biti tako. Sve je zaista izvrsno!“

Ovdje u klubu ima mnogo više djece nego u klubu u Kaštelima, a i trener u Judo klubu Zadar je izvrstan, što me veseli, imam s kim raditi. Svi nam izlaze u susret, nisam očekivala da će biti tako. Sve je zaista izvrsno

IZV. PROF. DR. SC. DAMLA ISIK, SVEUČILIŠTE REGIS, COLORADO,
NA STUDIJSKOM BORAVKU NA ODJELU ZA SOCIOLOGIJU SVEUČILIŠTA U ZADRU

Koliko god sam ja naučila zadarske studente ženskim pitanjima na Bliskom istoku, toliko su i oni naučili mene

Damla Isik je izvanredna profesorica na Sveučilištu Regis u Coloradu. Doktorat znanosti u području antropologije stekla je na Sveučilištu u Arizoni, gdje je i diplomirala na Ženskim studijima, nakon što je završila preddiplomski studij Engleskog jezika i književnosti. Različita područja prethodnog formalnog obrazovanja svjedoče o njezinu trajnom interesu za interdisciplinarni rad, unatoč mogućim teškoćama i preprekama koje sa sobom donosi.

Dva razloga za Zadar

San dr. sc. Isik o boravku u Hrvatskoj i znanstveno-istraživačkim aktivnostima počeo je 2015. sudjelovanjem na međunarodnoj interdisciplinarnoj konferenciji društvenih znanosti održanoj na Sveučilištu u Splitu. Do kraja konferencije profesorica Isik susrela se s nekoliko kolegica i kolega s različitih sveučilišta i već je razmišljala o prijavi na Fulbright program za dulji studijski boravak u Hrvatskoj. Zanimanje dr. sc. Isik za područje balkanske regije dijelom je i povijesne prirode, s obzirom na to da su i Otomansko Carstvo i današnja Turska, zemlja iz koje dolazi, imale snažne povijesno-kulturne veze s ovim područjem.

Ovaj semestar, zahvaljujući potpori Odjela za sociologiju Sveučilišta u Zadru tijekom i nakon procesa prijave, san profesorice Isik se ostvario: dobila je stipendiju Fulbright za studijski boravak i održavanje nastave u Hrvatskoj. Na Odjelu za sociologiju Sveučilišta u Zadru predaje svoj omiljeni kolegij: Žene i rodna pitanja na Bliskom istoku. Interes za tu tematiku rezultat je njezina prethodnog profesionalnog i osobnog iskustva.

Dva su razloga bila presudna da dr. sc. Isik izabere upravo Sveučilište u Zadru. Jedan je sretan slučajnost: pisala je nekolicini

Zahvaljujući potpori Odjela za sociologiju Sveučilišta u Zadru, san profesorice Isik se ostvario: dobila je stipendiju Fulbright za studijski boravak i održavanje nastave u Hrvatskoj. Na Odjelu za sociologiju predaje svoj omiljeni kolegij: Žene i rodna pitanja na Bliskom istoku

ustanova i odjela u Hrvatskoj, a prof. dr. sc. Saša Božić sa zadarskog Odjela za sociologiju odgovorio joj je s najviše entuzijazma. Poručio je profesorici Isik da će se dobro uklopiti u rad Odjela, s obzirom na njezine znanstveno-istraživačke i nastavne interese. Osim toga, dr. sc. Isik smatrala je da je njezin interes za rodne studije komplementaran interesima i radu nekih kolegica s Odjela, kao što su doc. dr. sc. Valerija Barada i prof. dr. sc. Biljana Kašić. Ustvari, osjećala se zaista počašćenom što je upoznala prof. Kašić, koja je poticajna i vrlo važna aktivistica, nastavnica i znanstvenica. Izv. prof. dr. sc. Damla Isik također je smatrala i da se područje za koje je stručnjakinja ne poklapa u potpunosti s područjima kolegica i kolega na Odjelu, nego se međusobno izvrsno nadopunjuju, te da će joj to omogućiti da studentima i stu-

denticama pruži drukčije iskustvo u nastavi. Njezin je cilj bio upoznati studente i studentice s temama vezanim uz rodne studije u bliskoistočnoj regiji, s kojom najvjerojatnije nisu bili upoznati.

Područja zanimanja

Damla Isik rođena je i odrasla u Turskoj i redovito se, prije i nakon doktoriranja, vraćala u domovinu provoditi znanstvena istraživanja. Tijekom školovanja uvijek je pokazivala zanimanje za rad žena, unutar i izvan kuće, s dubokom sviješću o rodnoj politici. S vremenom se fokus njezina znanstvenog rada proširio s područja ženskih poslova i rada u Turskoj na karitativne udruge, pružanje potpore i pomoći siromašnima u Turskoj i na Bliskom istoku. Tijekom ljetnog semestra akademske godine 2016./2017. počela je novo znanstveno istra-

živanje o utjecaju proizvodnje hrane na različita shvaćanja urbanizacije, upravljanja lokalnom zajednicom i razvoj turizma u Turskoj, u rodnom kontekstu.

Uz nastavu iz kolegija o Ženama i rodnim pitanjima na Bliskom istoku, dr. Isik održala je i radionicu akademskog pisanja u području društvenih znanosti za studente doktorskog studija. Također je imala priliku studentima i nastavnicima Odjela za etnologiju i antropologiju održati predavanje o etnografskim istraživanjima te vlastitom znanstvenom djelovanju. Održala je predavanja i na drugim hrvatskim sveučilištima, Sveučilištu u Rijeci i Sveučilištu u Zagrebu. Posjetila je i održala predavanje u sklopu Divided Societies, međunarodnog interdisciplinarnog poslijediplomskog tečaja, koji se, uz podršku Odjela za sociologiju, održava već 21 godinu u Interuniverzitetkom centru Dubrovnik, kombinirajući predstavljanje znanstvenog istraživanja s intenzivnim i zahtjevnim akademskim programom za napredne studente diplomskih i poslijediplomskih studija.

Jedinstveno iskustvo

Svoj boravak na Odjelu za sociologiju na Sveučilištu u Zadru profesorica Isik zaokružila je javnim predavanjem o temi „Dileme o ženskim pokretima i pravima u Turskoj: neoliberalni patrijarhat, obitelj i nacija“ (Dilemmas of Women's Movements

Područje za koje sam stručnjakinja ne poklapa se u potpunosti s područjima kolegica i kolega na Odjelu, nego se međusobno izvrsno nadopunjujemo, a to će mi omogućiti da studentima i studenticama pružim drukčije iskustvo u nastavi

Uz nastavu iz kolegija o Ženama i rodnim pitanjima na Bliskom istoku, dr. Isik održala je i radionicu akademskog pisanja u području društvenih znanosti za studente doktorskog studija

and Rights in Turkey: Neoliberal Patriarchy, Family, and the Nation). Izv. prof. dr. sc. Isik osjeća se vrlo privilegiranom i sretnom što je doživjela ovo jedinstveno nastavno iskustvo. Iako pun izazova, njezin kolegij pružio je studentima i studenticama mogućnost usavršavanja vještina komunikacije na engleskom jezi-

ku, bilo u pisanoj ili usmenoj formi, a studenti su vrlo aktivno sudjelovali u nastavi. Koliko god je ona poučavala studente o političkom i društvenom kontekstu Bliskog istoka kako bi bolje razumjeli ženska pitanja i probleme u regiji, toliko je i ona sama mnogo naučila od njih. Konstruktivnim raspravama tijekom i izvan

nastave, profesorica Isik počela je učiti o ženskim pitanjima u Hrvatskoj.

Sve u svemu, ovo je za nju bilo nevjerojatno poučno iskustvo. Jedva čeka dalje razvijati poznanstva uspostavljena tijekom semestra koji je vrlo brzo prošao, te se vratiti u Hrvatsku, po mogućnosti sa svojim studentima sa

Sveučilišta Regis. Sretna je što je doživjela ovo jedinstveno, ponekad izazovno, ali iznimno vrijedno iskustvo.

Zahvalna je što postoje programi razmjene koji povezuju sveučilišta u Sjedinjenim Američkim Državama sa sveučilištima u Hrvatskoj te što je imala priliku sudjelovati u jednom od njih.

ZNANSTVENI SKUP O BIBINJAMA 27. I 28. TRAVNJA

Bibinje je mjesto brojnih izazova i izrazite gospodarske preobrazbe

Ideja je bila da se znanstvenim pristupom rasvijetli, istraži i prikaže Bibinje, i to kao ime, pojam i značenje kroz geografiju, povijest, gospodarstvo, demografiju, jezik, školstvo, kulturu, ljude i običaje. U novije vrijeme Bibinje bilježi ubrzan gospodarski i demografski rast s prepoznatljivim običajima i tradicijom, rekao je, među ostalim, Bruno Bugarija, načelnik Općine Bibinje, na otvaranju Znanstvenog skupa o Bibinjama, održanog 27. i 28. travnja 2018. u predvorju Osnovne škole Stjepana Radića u Bibinjama, a koji su organizirali Sveučilište u Zadru, ogranak Matice hrvatske u Zadru i Općina Bibinje.

Znanstveni će radovi, nakon održanog skupa, dobiti i svoje tiskano izdanje, a to će, istaknuo je načelnik, imati veliku važnost za turizam, kulturu, školstvo i gospodarstvo.

Prof. dr. sc. Josip Faričić, prorektor za strategiju razvoja i izdavaštvo Sveučilišta u Zadru, u pozdravnom govoru istaknuo je da se Sveučilište u Zadru rado pridružuje inicijativama čiji je cilj znanstveno istraživanje pojedinih prostornih cjelina naše domovine.

Šest tematskih cjelina

„S obzirom na geografski položaj našeg sveučilišta, to su najčešće cjeline u zadarskoj regiji, županiji i biskupiji. Sveučilište u Zadru nasljednik je doista višestoljetne akademske tradicije još od kraja 14. stoljeća, s tim da pokušava pratiti suvremene potrebe i trendove s obzirom na važnu ulogu sveučilišta u društvenoj i gospodarskoj zajednici u kojoj djeluje“, rekao je, uz

ostalo, prorektor Faričić te podstakao da Sveučilište sustavno interdisciplinarno proučava pojedine primorske i zaobalne dijelove zadarske regije, što rezultira objavom monografija pojedinih mjesta.

„Bibinje su ovome gradu, Zadru, tijekom cijele prošlosti, a osobito u posljednjem stoljeću, dale mnogo na području gospodarstva, kulture, znanosti te

organizacije vjerskoga života“, istaknuo je prorektor Faričić, napomenuvši kako je Bibinje praktički postalo predgrađe jednog od najvažnijih hrvatskih obalnih gradova koje je u prošlosti dalo mnoge svećenike i znanstvenike.

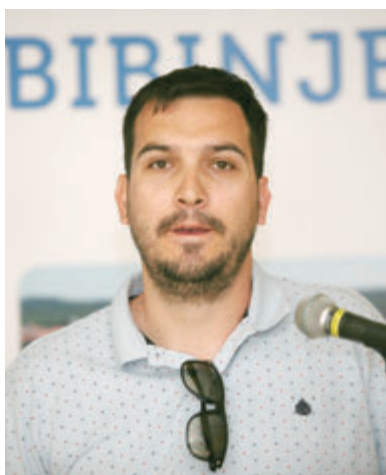
„Ovo mjesto je mjesto brojnih izazova, izrazite gospodarske preobrazbe u odnosu na nekadašnju poljoprivrednu orijentaciju te kulturu života. Sada

se događaju neki drugi procesi. Kako je Bibinje smješteno između lučkog i industrijskog kompleksa Gaženica i marine Dalmacija, participira prostorno, ali i funkcionalno u oba ta sustava, a ona su paradigmatička za sve što se događa na našoj obali - razvoj lučkih, industrijskih i posebno turističkih funkcija. Nadamo se da će te funkcije unaprijediti razvoj ovoga mjesta, ali, jednako tako, da neće poremetiti ekološku ravnotežu“, dodao je Faričić.

Skup je u znanstvenom smislu bio podijeljen u šest tematskih cjelina: zemljopis, povijest, gospodarstvo, život, kultura i krajolik te jezik i školstvo.

Denis Radoš s Odjela za geografiju Sveučilišta u Zadru govorio je o geomorfološkim i klimatskim značajkama Bibinja. Josip Terzić s Hrvatskoga geološkog instituta bavio se hidrogeološkim odnosima na području općine, a Stjepan Husnjak s Agronomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu izlagao je na temu „Značajke i pogodnost tla u poljoprivredi općine Bibinje“. Josip Faričić, Odjel za geografiju Sveučilišta u Zadru, i Lovrenka Surić, Odvjetnički ured Karlo Surić, izlagali su pak na temu oblikovanja i korištenja bibinjske toponimije, a Snježana Mrđen i Silvija Šiljeg, obje s Odjela za geografiju Sveučilišta u Zadru, o suvremenim demografskim procesima u Bibinjama. U Bibinje je pristigla jaka „reprezentacija“ povjesničara, znanstvenika sa Sveučilišta u Zadru, iz Hrvatskog memorijalno-dokumentacijskog centra Domovinskog rata, Državnog arhiva u Zadru, Hrvatskog instituta za povijest, Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru itd. Među njima su bili ugledni po-

Skup je održan u predvorju Osnovne škole Stjepana Radića u Bibinjama, a organizirali su ga Sveučilište u Zadru, ogranak Matice hrvatske u Zadru i Općina Bibinje. Znanstveni radovi izloženi tijekom manifestacije dobit će, naravno, i svoje tiskano izdanje

vjesničari poput Ante Nazora, Ante Gverića, Radomira Jurića, Zlatka Begonje, Kristijana Juri-
na i drugih.

Sveučilište - nosiva institucija

O crkvenoj povijesti Bibinja govorili su Pavao Kero, Ante Gverić, Antonio Sekula i Zdenko Milić.

Izlaganja na temu gospodarstva Bibinja održali su Križan

Kero (Povijest gospodarstva Bibinja), Ana Pejdo i Ante Blaće s Odjela za geografiju govorili su o razvoju turizma, a Ivica Zdrilić i Dominik Sikrić s Odjela za ekonomiju o smjernicama za strateški razvoj Bibinja. Predstavnici Zavoda za prostorno uređenje Zadarske županije govorili su o razvoju prostornog uređenja Bibinja.

O svakodnevnom životu, kulturi i kraljiku bilo je riječi drugi dan skupa. Tako je Ante Blaće,

Odjel za geografiju Sveučilišta u Zadru, izlagao na temu promjena korištenja zemljišta u Bibinju od 19. stoljeća do danas; Gordana Franov Živković, Zavod za povijesne znanosti HAZU-a Zadar, govorila je o svakodnevnom životu Bibinja 17., 18. i početka 19. stoljeća na temelju glagoljskih rukopisa, a Mile Gverić o zdravstvenom stanju pučanstva u Bibinjama u 20. i početkom 21. stoljeća. Jasenka Lulić Štorić, Konzervatorski odjel u Zadru,

Uprava za zaštitu kulturne baštine, govorila je o bibinjskoj nošnji, a Zdenko Dundović s Teološko-katehetskog odjela Sveučilišta u Zadru otkrio je prošlost vizitacije zadarskih nadbiskupa u župi Bibinje od 17. do 19. stoljeća.

O jeziku i školstvu svoj su doprinos na znanstvenom skupu dali i Sanda Uglešić s Odjela za povijest Sveučilišta u Zadru, koja je govorila o školstvu tijekom austrijske uprave, zatim Ivica Vignato s Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja, koji je održao izlaganje o jezičnim i stilskim osobitostima bibinjske matrikule Bratovštine Blažene Gospe od Začeca.

Želimir Puljić, nadbiskup zadarski, istaknuo je kako ga osobito veseli što je na znanstvenim skupovima Sveučilište na neki način nosiva institucija i jamstvo znanstvenosti i doprinosa o našem vremenu i iz naše prošlosti i povijesti.

„Iako se često može čuti flo-skula da se ne treba vraćati u prošlost i razmišljati o onome što je davno bilo važno, već živjeti sada i misliti o budućnosti, znanstveni skup o tim temama to ne prihvaća jer zna da je povijest svjedok vremena, ali i učiteljica života pa je pamćenje i bilježenje onoga što se zbilo sastavni dio identiteta, zajednice, a spomen na povijesne događaje govori o našem ishodištu i ukorijenjenosti“, zaključio je uzoriti nadbiskup zadarski Želimir Puljić.

Mario Katić, docent na Odjelu za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru, završio je studij etnologije i kulturne antropologije i povijesti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Na Sveučilištu u Zadru zaposlen je od 2009. godine kao asistent, a paralelno je pohađao doktorski studij na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Doktorirao je 2015. godine na temu „Obilježavanje mjesta odmaranja s pokojnikom u zaobalnom dijelu primorske Hrvatske“. Njegova istraživanja tematski su fokusirana na antropologiju hodočašća i smrti, urbanu antropologiju, metodologiju istraživanja i folkloristiku.

Terenska istraživanja provodio je na području Dalmacije, Bosne, Hercegovine i Irske. Do sada je bio voditelj nekoliko programa Ministarstva kulture RH koja su fokusirana na nematerijalnu kulturnu baštinu. Katić je bio i organizator ili suorganizator više međunarodnih znanstvenih skupova i urednik i/ili suurednik nekoliko monografija poput *Pilgrimage, Politics and Place-making in Eastern Europe*, *Pilgrimage and Sacred Places in Southeast Europe*, *Military Pilgrimage and Battlefield Tourism* itd. Naklada Ljevak nedavno mu je objavila autorsku knjigu „Smrt u dalmatinskom zaleđu: Mirila od rituala do teatra“.

Što su mirila?

Govorimo li najopćenitije, mirila su praksa obilježavanja mjesta odmaranja s pokojnikom na mjestu koje zajednica određuje i za to prije koristi, na putu od pokojnikove kuće do groblja. Sve ostalo što se “zna” o mirilima ili se misli da se “zna” zapravo je podložno reinterpetaciji. Naime, od prvih istraživanja mirila i prvog objavljenog članka autora Ivana Krajača iz 1934. godine postoje određena (sa)znanja o mirilima koja se konstantno perpetuiraju. Mirila se smatraju mjestima na kojima se ljudi koji nose pokojnika na groblje odmaraju, mjestima gdje se duša odvaja od tijela, gdje se uzima „mira“ pokojniku. Zna se da svaki pokojnik ima svoje mirilo, da se mirila grade tako što se iznad pokojnikove glave i ispod njegovih nogu postavi kamen koji se ornamentira, a donedavno se znalo da se mirila grade samo na Velebitu.

DOC. DR. SC. MARIO KATIĆ, ODJEL ZA ETNOLOGIJU I ANTROPOLOGIJU

Mirila za žive i mrtve -

OLOGIJU, AUTOR KNJIGE „SMRT U DALMATINSKOM ZALEĐU“

– od rituala do teatra

Gdje su se, osim na obroncima Velebita, još gradila iliti „podizala“ mirila?

U recentnije vrijeme počela se prihvaćati činjenica da mirila ima i u drugim dijelovima dalmatinskog zaobalja, ali svakako praksa je lokalizirana u Hrvatskoj. Vrlo brzo nakon što sam se počeo ozbiljno baviti tom praksom uvidio sam da većinu tog „znanja“ treba revidirati, da je akumulirano na lokalitetima južnoga Velebita pa ne može tako uniformirano vrijediti za cjelokupnu praksu obilježavanja mjesta odmaranja s pokojnikom, kako sam je ja nazvao.

Pojasnite, molim vas?

Naime, od samoga naziva „mirila“ počinje problem. Taj naziv ušao je u upotrebu putem literature, a poslije upisivanjem mirila na listu nematerijalne kulturne baštine RH i u javni diskurs. Taj naziv potječe s južnog Velebita. Ako pođete sjeverno ili južno od južnoga Velebita, vrlo brzo uvidjet ćete da i naziv, kao i sve drugo vezano za tu praksu, varira. Tako ćete susresti nazive kao što su počivala, počivaljke, biljezi, bilješke, mjerila itd.

Samim time upućuje se na činjenicu da su interpretacije mirila kao mjerila čovjeka i izvlačenje značenja prakse iz imena bile pogrešne. Mirilo ne označava samo miru jer i tamo gdje se naziva mirilo ne odražava stvarnu visinu i dužinu čovjeka, a druga nazivlja, koja su i raširenija, jasno upućuju na to da je važnije odmoriti se s pokojnikom te obilježiti taj odmor i to mjesto. Na osnovu dosadašnjih istraživanja čini mi se da je zapravo bilig, bi-

Priča o mirilima priča je o jednoj praksi koja zbog promjene životne svakodnevice prolazi put od religijsko-simboličkog značenja, turističke atrakcije, nematerijalne kulturne baštine, mjesta sjećanja do umjetničke izvedbe; različiti konteksti utječu na značenje praksi i nužno je promatrati takve prakse i dijakronijski i sinkronijski

ljeg ili bilješka mnogo adekvatniji naziv za tu praksu nego mirilo. Naime, riječ je o obilježju i za duše pokojnika, ali i za žive ljude koji će proći tim mjestom. Na to nas upućuje i arhivska građa koju sam pronašao u arhivu Instituta za folkloristiku u Zagrebu, ali i pojedini lokaliteti. Tako, primjerice, u okolici Unešića ljudi razlikuju bilješku na počivalu. Dakle, riječ je o odmoru i obilježavanju mjesta odmora.

Zašto su se takva mjesta uopće obilježavala?

To postaje jasno kada pročita-mo zapis Nikole Bonifačića Rožina iz 1956. godine s lokaliteta Gornja Klada. To je jedini zapis, koliko je meni poznato, koji jasno odgovara na pitanje zašto ljudi obilježavaju to mjesto: *Vele, da je to običaj, da onaj mrtvi, kada se vraća iz groblja, da mora svaki kamen privrnuti kako je i bija i u tom poslu, da ga uiti dan. Onda mora ić nazad, tako da ne dospije do svoje kuće. To se kamene prevrće, da ga se zabavi, da ne dođe do svojih.* Iz toga je jasno vidljivo da je ta praksa, kao uostalom i sve druge posmrtnne prakse, više fokusirana na živu zajednicu, ljude koji ostaju i koji moraju na pravilan način zbrinuti pokojnika.

Dakle, potrebno je zaštititi zajednicu od opasne, liminalne i lutajuće duše, ako ćemo je tako nazvati.

Je li slična praksa zabilježena u nekim drugim europskim zemljama?

Sve se to lijepo referira na zapise iz drugih europskih zemalja. Primjerice, u Irskoj je postojao običaj podizanja *cairna*, hrpe s kamenjem, na mjestu na kojem se povorka odmarala s pokojnikom na putu od kuće do groblja. Na tim mjestima, na osnovu zapisa koji su nastali krajem 30-ih godina prošloga stoljeća, saznajemo da se mora bacati kamene kako se osoba koja je umrla i

bila spuštena na tom mjestu više ne bi vratila na ovaj svijet. Nadalje, govori se da će mrtva osoba izazvati bolest ili nesreću onome tko ne bi dodao kamen na njegov ili njezin *cairn*. A u konačnici, zapisi nam donose objašnjenje prema kojemu postoji mogućnost da se „zaluta“ na svakome mjestu na kojem se odmarao sanduk te da osoba koja je stala na to mjesto neće doći „sebi“ i naći pravi smjer. Očito je riječ o praksi koja je imala za svrhu obilježiti opasna liminalna mjesta „onečišćenja“ mrtvim tijelom. U prilog tome ide činjenica da sam sličnu praksu pronašao u Estoniji, Finskoj, Švedskoj, Srbiji, Makedoniji, Crnoj Gori itd. Naravno, u tim zemljama obilježavanje je provedeno na drukčiji način, urezujući križ u stablo. Te različite manifestacije idejno iste prakse možemo povezati temeljeći se na rezultatima istraživanja koji pokazuju da je oblik obilježavanja zapravo nestabilan i ovisan o geomorfološkim osobinama lokaliteta.

I u Hrvatskoj postoje primjeri „nestabilnog“, drukčijeg obilježavanja, ovisnog o lokalitetu?

Na sjevernom dijelu Velebita, primjerice, imate lokalitete na kojima se pokojniku podiže kamena hrpa na koju kamen dodaju svi sudionici pogreba, ali i svaki put kad prođu pored te hrpe moraju dodati kamen. Izgledom i oblikom prakse gotovo identično praksi koju sam spomenuo za Irsku. U Ravnim Kotarima postoje lokaliteti kao što je u selu Korlat kod Benkovca gdje imaju samo jedno mirilo za cijelo selo. Postojala su dva, ali je gradnjom asfaltirane pristupne ceste groblju drugo napušteno. Na tom jednom mirilu odmaraju se sa svim pokojnicima i jednostavno okrenu kamenje kada se odmaraju idući pokojnik. Ovdje je važno napomenuti da je mirilo vrlo blizu samoga groblja, što znači da nije samo riječ o potrebi od-

maranja, nego o potrebi spušta-nja pokojnika prije ulaska u groblje. Slične primjere imamo u Kaštelu Žegarskom gdje su i selo i groblje vrlo blizu samog počivala. Ako se pak vratimo kratko na primjer Unešića, vidimo da obilježje može imati još jedan oblik. Tamo je riječ o četiri kamena raspoređena tako da se pokojnik, odnosno kapsa, spušta između ta četiri kamena.

Znači li to da mirila zapravo ne moraju uopće biti povezana s odmorštem pokojnika?

Gotovo sva obilježja mirila koja su nam bila samorazumljiva i jasno definirana dolaze u pitanje kada pogledamo samo malo širi geografski kontekst. Ako uključimo i dijakronijsku perspektivu u promatranju mirila, brzo saznajemo da mirila zaista ne moraju biti povezana s odmorštem pokojnika.

U zapisu koji sam pronašao u arhivskoj građi Odjela za etnologiju HAZU-a u Zagrebu, datiranom 19. kolovoza 1900., naziv mirila povezuje se s različitim praksom. U tom zapisu Grgo Petković iz Budaka kod Benkovca piše:

U zapad ruševina starohrvatske gradine „Vukšić“, više gore u ima jedno dvi škrlje zemlje (škrlja se zove koliko može jedan put čovik ramenom zemlje prihvatit), opažaju se idući niz kozinjsku stazu sdesne strane nasuta gromilom greda jedna rošeljka - O tomu puk pripovida da su to mirila nikoga Grge Bljana koji je tute poginija evo kako: Glas bija da u Bljajica ima dobra puška. Za to dočuli ajduci. Ajdučki arambaša više puta mu poručivao da mu pušku pokloni. Bljajčić zato ni janci čuti, voli glavu s vrata nego li pušku sramena. Jednom pogne vole on u krš kiša je rominjala jako mu se zadrilmje te legne pod onu rošoljku i zaspe kao zaklan. Trevili tuda ajduci opazio ga zapne arambaša unj iz puške i ubi ga za dobiti oruž-

Istraživanja Hrvata u BiH i antropologija hodočašća

Uz dalmatinsko zaobalje i antropologiju smrti, Mario Katić istraživački je usmjeren i na Hrvate u BiH. Već desetak godina provodi terenska istraživanja različitih područja BiH u kojima žive Hrvati. Ta istraživanja imaju dvostruku namjenu. S jedne strane, pokušava, radeći lokalne etnografije i uzimajući u obzir one segmente lokalnih praksi koje zajednica prepoznaje kao vrijedne, vratiti nešto zajednicama kojima se bavi. S druge pak strane, radeći na lokalnim etnografijama provodi detaljna istraživanja hodočasničkih mjesta Hrvata u BiH te proizvodi antropološke radove koji su relevantni i u međunarodnom kontekstu. Tako je od 2011. do 2016. godine uredio i objavio tri monografije: „Usora: prošlost, običaji, životna svakodnevnica“, „Ravne Brčko: prošlost, običaji, životna svakodnevnica“ te „Novi Travnik: između utopije i nostalgije“. U isto vrijeme bio je suurednik monografija i autor poglavlja u monografijama koje su objavile međunarodno ugledne izdavačke kuće: *Pilgrimage, Politics and Place-making in Eastern Europe* (Routledge); *Pilgrimage and Sacred Places in Southeast Europe* (Lit Verlag); *Military Pilgrimage and Battlefield Tourism* (Routledge).

Kroz etnografske monografije o pojedinim dijelovima BiH problematiziraju se dva procesa koja su iz temelja promijenila životnu svakodnevicu Hrvata u BiH: radne migracije iz bivše Jugoslavije u zemlje zapadne Europe te posljednji rat u BiH. Uzimajući to kao analitički okvir, promatraju se promjene u običajima, kulturi, religiji, identitetu i životnoj svakodnevici stanovništva. Kroz monografije o hodočašćima promatraju se i problematiziraju međudnosi hodočasničkih mjesta i praksi te politike, ekonomije, turizma, migracija, identiteta, komemoracija, i to u znatno širem kontekstu, počevši od jugoistočne i istočne Europe do globalnog konteksta u posljednjoj monografiji o vojnim hodočašćima i komemoracijama vojnih sukoba.

Mario Katić trenutačno završava četverogodišnja istraživanja Vareša u kojima je u fokusu odnos ruralnog i urbanog te redefiniranje industrijskoga grada u postsocijalističkom, postratnom i postindustrijskom kontekstu. Monografija bi trebala biti objavljena 2020. godine.

je. Stoga zovu Vukšićani pirenjsku stazu „Grgin Put“.

Na zapadnjom kraju stankovačkog krša donjeg, cik uz Budučki nalazi se jedan brezdan koji zovu „Čorina jama“, stoga je se unj uvalila jedna čorava kobila Vidakova. U toj brezdan nazad trijestak godina ubaci Mijat Orlović krvnik, mrtvo tilo Damjana Kulovića iz Budaka. Zato ga je smaknuo, jer da mu je srebro pokrao. Krvnik je propao u tamnici, u Istri.

S desne strane občinskog puta, idjuć iz Banijevaca k' Dobroj Vodi, jedna škrlja zemlje nalazi se mirilo Blaža Orlovića iz Budaka, čije mrtvo tilo nadjoše seljani tute nakon tri dana traženja – ko ga ubi ne zna se.

Zanimljivo je kako je do sada najstariji zapis o mirilima nastao

na području na kojem se do sada u znanstvenom kontekstu smatralo da ne postoje mirila. Međutim, taj je zapis još zanimljiviji i važniji jer nas upućuje na činjenicu kako mirila nisu građena samo u kontekstu obilježavanja mjesta odmaranja s pokojnikom, nego i na mjestima pogibije i ubojstva. To nam je dodatno potvrđeno u Upitnicama Etnološkog atlasa Jugoslavije koje su ispunjavane od 1960-ih godina. Ukratko, na osnovu etnografskih istraživanja i arhivske građe možemo bez sumnje ustanoviti da je neki oblik prakse obilježavanja mjesta odmaranja s pokojnikom, mjesta pogibije i ubojstva postojao od Vodnjana u Istri sve to Imotske krajine, i to samo ako ne uzimamo širi kontekst u kojem onda u priču ulaze obilježja

u stablo i primjeri iz drugih europskih zemalja.

Prostor rasprostranjenosti uistinu je neočekivano velik, a oblik prakse neopisivo raznolik.

Iako je ovaj segment razmatranja mirila iznimno važan za njihovu cjelokupnu interpretaciju, važno je naglasiti kako tu priča o mirilima ne staje.

Je li se fenomen mirila u bilo kojem obliku sačuvao do danas?

Promatrao sam mirila i u suvremenosti. Primjerice, u Bukovici i okolici Unešića ljudi se još uvijek zaustavljaju s pokojnikom. Naravno da pokojnika više ne spuštaju na zemlju jer se pokojnici voze motornim vozilom u zatvorenom lijesu. Međutim, postoji, kako oni to nazivaju, običaj ili navika da se na tim mjestima zaustavi i izvrši praksa obilježavanja mjesta. Ta praksa više nema religijsko-simboličko značenje, danas je možemo promatrati kao mjesto sjećanja određene zajednice u kojem se utjelovljuju značenja koja je ta praksa imala za tu zajednicu. Do sada su svi istraživači koji su se bavili fenomenom mirila ostaja-

Na osnovu etnografskih istraživanja i arhivske građe možemo bez sumnje ustanoviti da je neki oblik prakse obilježavanja mjesta odmaranja s pokojnikom, mjesta pogibije i ubojstva postojao od Vodnjana u Istri sve to Imotske krajine

li na simboličko-religijskom kontekstu, međutim, ja smatram da su i drugi konteksti jednako važni za kvalitetno sagledavanje tog fenomena.

Mirila su na južnom Velebitu postala turistička atrakcija, a od 2007. godine zaštićena su kao nematerijalna kulturna baština RH.

To je nadogradnja priče na području gdje je ona i počela, na južnom Velebitu. Promjenom životne svakodnevice mirila južnoga Velebita gotovo su u potpunosti napuštena, zarasla, a neka i uništena. Glavni razlog te promjene životne svakodnevice je prolazak Jadranske magistrale i razvoj turizma. Isti taj turizam koji ih je gotovo došao postojanja, na neki paradoksalan način

spasio je mirila. Naime, upravo djelovanjem Turističke zajednice Starigrada Paklenice i potrebe prezentacije mirila turistima, mirila se počelo raščišćavati, rekonstruirati, prezentirati i na kraju zaštititi. Još je jedan paradoks zanimljiv, naime, mirila su zaštićena kao nematerijalna kulturna baština iako je njihova materijalnost zapravo brendirana i prezentirana, i to u prostoru gdje se više ne grade, dok je u prostoru gdje se još uvijek grade i na osnovu kojeg su zaštićena, njihova materijalnost estetski neugledna i nije dugotrajna. Dakako, riječ je o, s jedne strane, južnom Velebitu, a s druge, Bukovici.

Umjetnici Bojan Gagić i Josip Zanki, predsjednik Hrvatskog društva likovnih umjetnika, više su puta od 2001. do

2008. u inozemstvu i tuzemstvu izveli performanse na temu mirila, što je uvršteno i u jednu od monografija o mirilima?

U isto vrijeme kada mirila bivaju proglašena nematerijalnom kulturnom baštinom RH, ona umjetnicima služe kao inspiracija za performans. Oni po uzoru na praksu gradnje mirila počinju izvoditi umjetnički performans u kojem grade mirila za žive ljude koji zatim izloženi takvom ambijentu kontempliraju o svojoj smrtnosti ili smrti njima bliskih osoba. Relevantnost tog umjetničkog aspekta mirila važna je jer nam nameće zanimljiva pitanja. Naime, iako je riječ o umjetničkom teatru, prema svim obilježjima ovaj performans mogli bismo definirati kao ritualan.

Štoviše, uspoređujući dva stara antropološka koncepta, mogli bismo se pitati što je ritual, a što teatar. Jesu li mirila u religijsko-simboličkom kontekstu više teatralna praksa, a umjetnička izvedba ritualnog karaktera ili obratno. Upravo iz toga dolazi i podnaslov knjige „od rituala do teatra“, koji može imati i nastavak, ili od teatra do rituala.

Knjigom „Smrt u dalmatinskom zaleđu“ pokušali ste donijeti zaokruženu priču novom interpretacijom u širem kontekstu?

To je priča o jednoj praksi koja zbog promjene životne svakodnevice prolazi put od religijsko-simboličkog značenja, turističke atrakcije, nematerijalne kulturne baštine, mjesta sjećanja do umjetničke izvedbe. Namjera mi je bila pokazati kako različiti konteksti utječu na značenje praksi i kako je nužno promatrati takve prakse i dijakronijski i sinkronijski. Smatram da ova nova interpretacija i pristup mirilima mogu pridonijeti i daljnjem razmatranju jedne druge srodne, suvremene i aktualne prakse - podizanja spomen-obilježja uz cestu. Upravo u tom smjeru namjeravam nastaviti svoja istraživanja na ovu tematiku.

Nove interpretacije i pristup mirilima mogu pridonijeti i daljnjem razmatranju jedne druge srodne, suvremene i aktualne prakse - podizanja spomen-obilježja uz cestu. Upravo u tom smjeru namjeravam nastaviti svoja istraživanja na ovu tematiku

DR. SC. PATRICK LEVAČIĆ, ODJEL ZA FRANCUSKE I IBEROROMANSKE STUDIJE, MEĐUNARODNI ŠAHOVSKI MAJSTOR, VODITELJ ŠAHOVSKE REPREZENTACIJE SVEUČILIŠTA U ZADRU

Činilo se neostvarivim, ali naši studenti pokazali su golem talent

Od 27. do 30. svibnja 2018. u Rovinju je održano natjecanje UniSport Finals, kruna studentskih godišnjih natjecanja, na kojem su šahistice i šahisti Sveučilišta u Zadru osvojili treće mjesto, iza sveučilišta Zagreba i Osijek.

Dr. sc. Patrick Levačić, međunarodni šahovski majstor, voditelj je šahovske ekipe Sveučilišta. Još početkom godine počeo je stvarati šahovsku reprezentaciju Sveučilišta, nakon što su mu kolege iz Centra za studentski sport, dr. sc. Tonći Jerak i docentica Gordana Ivković, predložili da oformi ekipu Sveučilišta. Cilj je bio plasman na UniSport Finals.

„U početku se to činilo neostvarivim jer je kvalifikacijsko natjecanje već bilo raspisano za travanj, tako da sam na raspolaganju imao tek tri-četiri mjeseca. Najprije sam u veljači odlučio organizirati prvenstvo Sveučilišta kako bih dobio uvid u šahovsko znanje naših studenata i informaciju postoji li uopće interes za šah“, kaže Patrick Levačić.

Prvi cilj

Kako se za prvenstvo prijavilo tridesetak studenata, od toga pet studentica, otvorila se perspektiva stvaranja muške i ženske ekipe. Prvenstvo je sa sedam bodova od sedam mogućih osvojio Ivan Kolić, student geografije. „Pokazalo se da kod studenata postoji relativno velik interes za šah i mogu sa sigurnošću reći da svi prijavljeni studenti imaju smisao za šah pa me to dodatno motiviralo da im približim šahovsku vještinu. Najbolji s prvenstva dobili su čast zastupati naše Sveučilište“, dodaje prof. Levačić.

Kako objasniti činjenicu da od 30-40 poteza naši šahisti otprilike odigraju 3-5 majstorskih!? Mislim da to nije slučajnost i da je riječ o prirodnom talentu koji treba razvijati

Na kvalifikacijama za UniSport Finals održanim u Varaždinu ženska reprezentacija Sveučilišta u Zadru u prva je tri kola nanizala tri pobjede s maksimalnim učinkom od 3:0. Anđa Stipić, Katarina Delač i Renata Marstjepović pobijedile su Tehničko veleučilište Zagreb, Veleučilište Vukovar i Sveučilište Sjever. Imale su šanse i protiv afirmiranih šahistica iz Osijeka, ali nisu uspjele. Šahistice su u konačnom poretku bile druge, a šahisti su, uz veliku želju i borbenost, osvojili četvrto mjesto i plasman na Unisport finals. Ivan

Kolić, Marko Antolčić i Damir Mustać bili su u muškoj ekipi u kvalifikacijama. Tako je ostvaren prvi cilj, i to u obje konkurencije.

Prije UniSports Finalsa u Rovinju Levačić je odlučio pojačati pripreme u Studentskom klubu „Božo Lerotić“. Žensku ekipu Sveučilišta u Zadru na natjecanju u Rovinju činile su Anđa Stipić, Katarina Delač, Tanja Tadić i Renata Marstjepović. Katarina Delač vodila je brigu o organizaciji i tajničkim poslovima, a ekipi se priključila Tanja Tadić koja je u Varaždinu igrala odbojku jer Renata Marstjepović nije mogla

nastupiti.

„Uočio sam da Tanja Tadić ima smisla za šah pa sam je ubacio u ekipu za Rovinj, iako nije nastupila na prvenstvu Sveučilišta i nije igrala na kvalifikacijama u Varaždinu. Tanja se pokazala kao prava zamjena i pobijedila je u ključnom zadnjem kolu protiv Tehničkog zagrebačkog veleučilišta. Kad bi se tu pobjedu detaljno analiziralo, pokazalo bi se da je za uspjeh potrebna koncentracija, želja za pobjedom i timski duh. Anđa Stipić očekivano je pobijedila na prvoj tabli, tako da je konačan rezultat protiv Tehničkog veleučilišta iz Zagreba bio 2:1 za Sveučilište Zadar.“

Ključna pobjeda

Muška je ekipa najvažniju pobjedu za broncu u Rovinju ostvarila protiv Sveučilišta iz Rijeke. Ključnu pobjedu donio je Damir Mustać. „Nevjerojatna je činjenica da je Damir pobijedio Bruna Pavčevića, afirmiranog šahista iz Rijeke, tako da je Rijeka pala na četvrto mjesto. Zadnje kolo Damir je bio vrlo sabran, a isto se može reći i za Ivana Kovačevića koji je u zadnjem kolu nanizao 4-5 majstorskih poteza. U poziciji gdje crni ima majoritet na daminu krilu, a bijeli ima pješake na b2 i a3, on je redom odigrao školske poteze De8, c5, Sc5, Lf6, Sd3 i h6. Iskreno rečeno, nisam uopće očekivao da bi se tako nešto moglo dogoditi. Kako objasniti činjenicu da od 30-40 poteza naši šahisti otprilike odigraju 3-5 majstorskih!? Mislim da to nije slučajnost i da je riječ o prirodnom talentu koji treba razvijati“, ushićeno govori Levačić.

„Zahvaljujem svim studentima koji su u Varaždinu i Rovinju napravili izvanrednu sportsku atmosferu koju ću pamtit cijeli život. Ne znam imena svih, ali pamtim da su velemajstorske poteze odigrali Toni Ercegović, Toni Galov, Antonio Goja i voditelj teniske momčadi Ante Šabalić zvani Šaba“, zaključio je Patrick Levačić.

Zahvaljujem svim studentima koji su u Varaždinu i Rovinju napravili izvanrednu sportsku atmosferu koju ću pamtit cijeli život, a osobito onima koji su odigrali velemajstorske poteze - Toniju Ercegoviću, Toniju Galovu, Antoniju Goji i voditelju teniske momčadi Anti Šabaliću

PROFESSOR EMERITUS DR. SC. BRUNISLAV MARIJANOVIĆ,
REDOVITI PROFESOR U MIRU, ODJEL ZA ARHEOLOGIJU

Ulaganje u arheološka istraživanja investicija je koja se itekako isplati

Redovitom profesoru u miru Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru dr. sc. Brunislavu Marijanoviću (69) dodijeljeno je zvanje profesora emeritusa. Na sjednici održanoj u veljači 2018. Senat je prihvatio izvješće i donio odluku o dodjeli počasnog zvanja profesor emeritus zbog posebnih zasluga za razvoj i djelovanje Sveučilišta u Zadru. Marijanović je, kako se navodi, sveukupnom stručnom, nastavnom i znanstvenom djelatnošću bio izvrstan kandidat za dodjelu počasnoga zvanja.

„Najdraže su one nagrade i priznanja koja dolaze iz sredine u kojoj radite“, rekao je prof. Marijanović.

Brunislav Marijanović rođen je 1949. u Prozoru (Rama), a osnovnu školu i gimnaziju završio je u Jajcu. Studij arheologije završio je 1973. na Filozofskom fakultetu u Beogradu, gdje je 1980. i magistrirao te 1990. doktorirao na temu „Eneolitik u BiH“.

Prvo razdoblje njegova djelovanja vezano je za Zemaljski mu-

zej u Sarajevu gdje je stekao terenska i istraživačka iskustva. Obnašao je dužnost voditelja Odsjeka za prapovijest Odjela za arheologiju te dužnost načelnika Odjela za arheologiju. Bio je član uredništva Glasnika Muzeja, vodio je i tri znanstvena projekta, a od 1985. do 1990. koordinirao je sva arheološka istraživanja u BiH.

„Imao sam sreću da sam kao student 2. godine otišao na jedno arheološko iskapanje koje je vodio Zemaljski muzej. Nakon toga su počeli računati na mene kao svoga budućeg kustosa. Rekli su, kad diplomirate, odite u vojsku, a kad se vratite, javite se na natječaj. Raspisan je natječaj za mjesto čuvenog prof. Alojza Benca koje je deset godina bilo prazno“, prisjeća se dr. sc. Marijanović trenutka kada je 1975. dobio posao u Zemaljskom muzeju u Sarajevu, gdje je napredovao do mjesta načelnika Odjela za arheologiju. „Jedno vrijeme, od 1985. do 1988., koordinirao sam sva arheološka istraživanja u BiH. Bio je to veliki strateški pomak u projekciji istraživanja koje je vodio Zemalj-

ski muzej sa srodnim institucijama. To je kompleksan muzej koji je svojedobno bio europskog formata, ne samo prema procjenama u BiH, nego prema svjetskim mjerilima: dobro ustrojen, organiziran na austrougarskim osnovama, imao je izvrsnu strukturu zaposlenih, a istodobno je funkcionirao i kao institut. U bivšoj državi bio je jedini muzej o kojem je postojao zakon, prije svega, akt o utemeljenju koji je potpisao Benjamin Kallay.

Muzej je imao je sjajnu zbirku, vrlo poznatu u svijetu, pogotovo prapovijesnu, pa antičku... Doktorat znanosti bio je uvjet da tamo radite“, prisjeća se profesor Marijanović.

Zbog obiteljskih razloga seli se u Split gdje je 1991. počeo raditi kao kustos Arheološkog muzeja. Godine 1993. dobio je mjesto docenta na tadašnjem Odsjeku za arheologiju Filozofskog fakulteta u Zadru. Bogato iskustvo omogućilo mu je vodeće mjesto u oblikovanju studijskih programa i nastave prapovijesti na Odsjeku za arheologiju. Prošao je sva zva-

nja do izbora u trajno zvanje redovitog profesora, modernizirao nastavu prapovijesne arheologije te pokrenuo doktorski studij Arheologija istočnog Jadrana.

Bio je voditelj znanstvenih projekata prapovijesti našeg primorja, u sklopu kojih je istražio mnoga nalazišta na području sjeverne Dalmacije - Crno vrilo, Barice, Smilčić, Ljubačka kosa... Predavao je i na sveučilištima u Mostaru i Ljubljani.

Na kojem ste lokalitetu radili kao student?

Kao student druge godine stjecajem okolnosti otišao sam u Bugojno, bio sam na iskapanju koje je vodio dr. Borivoj Čović, koji je tada bio i ravnatelj Zemaljskog muzeja. Proveo sam 1970. mjesec dana na lokalitetu Pod pa su me pozvali da dođem raditi u muzej tijekom studentskih praznika. Pod je naselje brončanoga i željeznoga doba, a ja sam u Muzeju poslije bio zadužen za neolitik, mlađe kameno doba, i eneolitik, bakreno doba.

Većina vaših istraživanja zapravo je bila u Hercegovini?

Kada govorimo o tim povijesnim razdobljima, Hercegovina je bila prilično nepoznata, slabo istražena. Moje prvo veliko iskapanje je Ravlića pećina kod Drinovaca, iznad vrela Tihaljine, gdje sam proveo šest godina. O tim istraživanjima objavio sam veliki članak 1981. Zatim sam nastavio iskapati još neke špilje u Hercegovini, Lazarušu, Hateljsku pećinu... Neko vrijeme vodio sam i istraživanja u Ošanićima kod Stoca. Važan lokalitet na kojem sam istraživao je u Pruscu kod Donjeg Vakufa. Ta iskapanja traju po nekoliko godina.

Hateljska špilja?

Hateljska pećina smještena je na nadmorskoj visini od 1000 metara, a ja sam svaki dan išao s 500 metara niže nadmorske visine. Gore nema ništa, nema polja, vrela, ničega. Ispod je polje koje nije obradivo, dolje ima vrela, ali tadašnji stanovnici uopće nisu silazili, bili su posve orijentirani na prostor iznad pećine. To su bili stočari i lovci i sve što im je trebalo imali su sa sobom, pa i vodu. U svakoj špilji imate malo prokapavanja onih površinskih voda, upravo onoliko koliko im je bilo potrebno, a bilo je i mlijeka, ipak su to bili ovcari i kozari. U kasnijim periodima naselja na uzvisinama - gradinama - podizana su iz strateških razloga: bilo je važno imati pregled terena kako bi se mogla lako organizirati obrana.

Po čemu je važna gradina u Pruscu?

Riječ je o prapovijesnoj gradini u kojoj je život počeo upravo u vrijeme tranzicije, prijelaza iz jednog razdoblja u drugo, iz mlađeg kamenog u bakreno

doba. To se vremenski poklapa s jednim drugim vrlo važnim povijesnim procesom indoeuropeizacije, odnosno kretanjima Indoeuropljana iz južnoruskih stepa, koji su se u nekoliko valova proširili diljem Europe i potpuno promijenili njezinu demografsku sliku. Oni su se i fizički razlikovali od Predindoeuropljana koji su u prosjeku bili niži, malo zdepastiji, korpulentniji, dok su Indoeuropljani u prosjeku višeg rasta, gracilniji, a imali su europske crte lica kakve i mi danas imamo.

I sve je to vidljivo u arheološkim iskapanjima?

Naravno, vidljivo je po antropološkoj građi, na temelju antropometrijskih mjerenja pojedinih kostiju, oblika lica i glave itd. To je vrijeme Vučedolske kulture koja vremenski pripada početku zadnjeg vala indoeuropeizacije. Stanovnici Vučedola već pripadaju indoeuropskim zajednicama. Vučedol pripada kasnom bakrenom dobu. Vučedolskoj kulturi prethode dva vremenska odsjeka sa svojim slojevima u kojima su se još vukle predindoeuropske zajednice. Dolazak Indoeuropljana nije značio biološko istrjebljenje, taj predindoeuropski svijet u određenom je genetičkom materijalu preživio.

Može li se već u to vrijeme govoriti o narodima?

Ne, ne možemo govoriti čak ni o plemenima. Govorimo o zajednicama, a za njihovo označavanje u arheologiji koristimo termin kultura. Kultura označava veću ili manju skupinu zajednica koje žive na određenom prostoru, a povezane su sličnim običajima, istovrsnom privredom, načinom života i predmetima koje koriste u svakodnevne svrhe kao što su keramičke posude, nakit, sličnim vjerovanjima... i, ono što

je nama arheolozima najbitnije, načinom ukrašavanja keramike. Po ukrasima na keramici odmah znamo o kojoj je kulturi riječ.

Po čemu se njihova vjerovanja razlikuju od vjerovanja koja sa sobom donose Indoeuropljani?

U neolitiku prevladavaju različite forme kulta plodnosti, široko shvaćenog i interpretiranog. Taj kult povezan je uz sve oblike plodnosti, zemlje, životinja i ljudi. Kult rađanja i života. I žito rađa, i životinje i ljudi, svi su životno zainteresirani za plodnost, a ona ima različite manifestacije. Počeci tog kulta su na Bliskom istoku, na područjima, primjerice, regije Urfa u današnjoj istočnoj Turskoj prema Kurdistanu te u Jordanu, Siriji, Međurječju. Na tom prostoru počinje neolitička revolucija, što je drugi krupan korak u razvoju civilizacije i kulture općenito, a označava prijelaz iz neproizvodne u proizvodnu privredu. Dotad traju paleolitik/mezolitik u kojem žive sakupljačke i lovačke zajednice. Tek se od neolitika proizvodi, uzgaja domaće životinje, kultivirana je pšenica, razvija se zemljoradnja. To se događalo oko 10 tisuća godina prije Krista, a u jugoistočnu Europu, kod nas, ta je „revolucija“ došlo oko 4 tisuće godina poslije, dakle, oko 6000. prije Krista.

Naravno, kad se šire znanje i dobra, širi se i ono što se podrazumijeva u duhovnoj sferi, vjerovanja i kultovi pa i kult plodnosti. Sve je to povezano s uvjerenjem o nadnaravnosti prirodnih fenomena o kojima ovisi i plodnost i život općenito. To je jedan od oblika vjerovanja, a drugi je vjerovanje u zagrobni život uz kojeg dolazi i kult predaka.

To se, naravno, širi, prihvaća i prilagođava mentalitetu zajednica na drugim područjima, jedan dio usvajaju, drugi modificiraju prema vlastitim shvaćanjima.

O svemu tome svjedoči nam ponajprije antropomorfnu plastiku, male figure žena koje se obično interpretiraju kao predodžba Magne Mater, velike majke.

Indoeuropljani donose nešto drugo?

Eneolitik, bakreno doba, donosi prije svega napuštanje te antropomorfne plastike, predodžba fenomena se mijenja. Ako se i radi takva antropomorfnu plastika, ona je krajnje stilizirana, pojednostavljena, svedena na bezlični idol. Indoeuropljani donose korijene kultova iz kojih će se poslije razviti i europske religije velikih civilizacija kao što su grčka, rimska...

Proveli ste tri godine na istraživanju pokraj Bosanske Gradiške na Savi, u Donjoj dolini, o čemu je tu riječ?

Donja dolina je vrlo poznato naselje iz brončanoga i željeznoga doba koje je počeo istraživati Ćiro Truhelka.

Riječ je o sojeničarskom naselju koje ima 10 metara debele naslage. Na tom se mjestu život nije gasio jer je na vrlo prikladnoj poziciji, na Savi, koja jedne strane razdvaja, a s druge spaja. Stoga je bilo povoljno mjesto za život velike, moćne zajednice, koja je tamo obitavala više stoljeća. Živjeli su od trgovine, poljodjelstva i stočarstva, a bavili su se i preradom željeza.

Dolaskom u Dalmaciju, najprije u Arheološki muzej u Splitu, a zatim i na Filozofski fakultet, poslije Sveučilište u Zadru, intenzivno ste nastavili s istraživanjima.

Prvo veliko istraživanje koje sam vodio je Crno vrilo ovdje u Zekićima, zaseoku ninskog Dračevca. Trajalo je pet godina, od 2001. do 2005. Crno vrilo pokazalo se kao važan lokalitet u sklo-

Najdraže su one nagrade i priznanja koja dolaze iz sredine u kojoj radite, kaže prof. Marijanović kojemu je na sjednici održanoj u veljači 2018. Senat dodijelio počasno zvanje profesor emeritus zbog posebnih zasluga za razvoj i djelovanje Sveučilišta u Zadru. Marijanović je, kako se navodi, sveukupnom stručnom, nastavnom i znanstvenom djelatnošću bio izvrstan kandidat za dodjelu počasnoga zvanja

pu projekta Prapovijest našeg Jadrana. Poslije toga radio sam na istraživanju jednog tumula u Viru, velikoj grobnoj humki, zatim na iskapanjima liburnskih humaka na Ljubaču, tumulima u Krnezi i Podvršju, neolitičkim nalazištima Pokrovniku, Baricama u Benkovcu, Smilčiću... Sva ta istraživanja trajala su po nekoliko godina, a vodio sam i iskapanja u sklopu terenske nastave studenata arheologije.

Što vas je oduševilo na lokalitetu Pokrovnik?

Pokrovnik je kao vrijedno arheološko nalazište poznat više od 30 godina, a prvi je tamo radio pokojni kolega Zdenko Brusić. Zatim ga je istraživao britanski arheolog Andrew Moore, profesor na Rochester Institute of Technology u SAD-u, ali na malim površinama. Nakon toga sam ja napravio znatno veće istraživanje, iskapanje velike površine. Moore je imao svoju interpretaciju koja nije „držala vodu“, ostatke debelih zidova vidio je kao podzide. Međutim, podzidavate nešto što je na strmini, a ne na ravnicima... Ja sam utvrdio da je cijelo naselje bilo opasano s nekoliko

masivnih kamenih zidova, sukcesivno ograđivano kako se naselje širilo. Naselje je bilo ograđeno jer je podignuto na samom vrelu, jedinom na cijelom tom prostoru. To je prvi primjer takvog ograđivanja na jadranskom području i njegovu širem okruženju, s tako moćnim zidovima, promjera dva metra.

Koji su arheološki nalazi i istraživanja u pozitivnom smislu šokirali i oduševili?

Ima podosta tih pojedinačnih nalaza. Istražujući jedan od dva lokaliteta koja sam iskapao u Benkovcu, na lokalitetu Lastvina, koji je i prije istraživao, pronašli smo dva idola kakvih uopće nema u Dalmaciji. Ti idoli svoje podrijetlo vuku iz panonskog prostora, sjeverne Hrvatske, Mađarske, na kojemu se razvija badenska kultura. Dvije figurice pokazuju neku posebnu komunikaciju između svijeta koji živi na ovom prostoru i svijeta koji živi prilično daleko od njih. Međusobno sasvim sigurno nisu dolazili u česte i bliske kontakte, ali ih je bilo. Ta dva mala idola vrlo su važna za uspostavljanje veza između jadranskog i

kontinentalnog dijela, a pripada ju početku eneolitika koji je na jadranskom prostoru dugo bio prilično interpretativno problematičan i oko kojega se nismo mogli usuglasiti.

A lokalitet Gudnja na Pelješcu?

To je vrlo važan lokalitet koji je istraživala pokojna kolegica Spomenka Petrak, a svoja istraživanja nije objavila iz razloga koji možemo samo nagađati. Uz taj lokalitet bila su vezana vrlo kontroverzna mišljenja i interpretacije. Iz Dubrovačkog muzeja ponudili su mi da objavim njezine materijale. Građivo sam pregledao, vidio da tu ima dosta problema pa poduzeo revizijsko kontrolno iskapanje i nakon toga napisao knjigu... Taj lokalitet bio je eponim za interpretiranje jedne kulture srednjeg neolitika. Pokazao se ključnim za razumijevanje ne samo jedne kulture, nego kulturološkog fenomena koji je usamljen, bilježimo ga na Pelješcu, Korčuli i Sušcu i nigdje više na istočnom Jadranu. E, to je bilo iznenađenje.

Ipak, najviše su vas iznenadile urne, žare iz tumula Duševića glavića u Krnezi?

Kad počnete iskapanje određenog humka, ne znate što vas očekuje, tumul može biti i prazan, tzv. kenotaf, mjesto simboličkog pokopa. Simbolički pokopi su iz kasnijih, mladih civilizacija i njihovih vjerovanja u to da „duša“ neće naći smirenje dok se tijelo ne pokopa. Kako često tijelo pokojnika jednostavno nije bilo dostupno, mogao je negdje poginuti, nestati i slično, obavljao se simbolički pokop...

U jednom od tih tumula pronašao sam četiri žare, s ostacima cijele jedne obitelji. Sve četiri žare pokopane su u istom trenutku, na dnu su svi zajedno, u jednoj jamici ispunjenoj žalom, a iznad toga ništa. U gornjem dijelu tumula bilo je srednjovjekovnih ukapanja, naših pretkršćanskih i kršćanskih, poganih i krštenih Hrvata, ali drugih prapovijesnih grobova nije bilo. Kosti su spaljene, no ono što je sačuvano bilo je dovoljno za atribuciju, određenje starosti dvoje djece te muškarca i žene. Djeca su mala, a muškarac i žena zreli ljudi, imali su 30-ak godina. Bili su društvena elita i vrlo imućni, što se vidi po nalazima, po jednoj unikatnoj fibuli očigledno rađenoj po narudžbi, kakva nije pronađena nigdje drugdje, i dvije masivne ukrasne igle, ukosnice kakve također nisu pronađene drugdje. Nisu umrli prirodnom smrću, a po svojoj prilici, riječ je o unutarliburnskom razračunavanju s potpunim uništenjem obitelji.

A na području BiH?

Moje prvo veliko istraživanje bilo je u BiH, Ravlića pećina koja je ključ za interpretiranje tranzicije neolitika u eneolitik i brončano doba. Tamo sam istraživao dva puta, najprije pet godina u početku svoga rada, od 1977. do 1980. a zatim sa studentima arheologije iz Mostara još četiri godine.

Koji je od vaših radova imao najviše odjeka i utjecaja na znanstvenike?

Ravlića pećina i Crno vrilo. Ravlića pećina od početka je mnogo citirana, ali i Crno vrilo koje je izašlo u dva sveska, prvi arheološki, a drugi arheološka kompletna područja. I Gudnja je nešto što se često citira

(Napomena uredništva: prof. Marjanović ovaj je intervju dao prije goleme tragedije koja je pogodila njegovu obitelj)

Život u Dalmaciji i Hercegovini u kameno doba

Svakodnevnica jednog čovjeka u Dalmaciji i u Hercegovini u kameno doba može se u nekom smislu usporediti s donedavnom ruralnijom sredinom, zaseokom, primjerice, u Hercegovini ili dalmatinskom zaleđu gdje se obrađuje zemlja i uzgaja sitna stoka. Uzgajali su ovce i koze, nekoliko vrsta pšenice, raž, ječam, proso, bob i grašak, graha nema, ali ne i smokvu. Ona je tek u kasnijem neolitu unesena na ovaj prostor. Na lokalitetu Crno vrilo otkrili smo da su lovili ptice iz Ninskog blata, ribarili su, jeli školjke, puževe, i morske i kopnene, čak i kornjače. Na Crnom vrilu pronašao sam i koštanu udicu. U prehrani su koristili i samoniklo bilje, ljekovite trave za liječenje... Nisu se opijali, nisu ni imali čime. U kameno doba nisu poznavali lozu, ali su znali za masline. Nisu znali ni za pivo, makar su imali ječam. Međutim, neki od njihovih predvodnika kulta možda su koristili neko bilje za postizanje posebnih stanja svijesti u svrhu vršenju obreda. Neke od tih trava mogu izazivati takve efekte. To je teško ustvrditi, ali nije isključeno.

Poznavali su pređenje i tkanje i nisu hodali odjeveni u kožu, kako ih prikazuju u stripovima. Odijevali su se u tanku odjeću, samo su zimi koristili ovcju i janječju kožu. Nosili su vrlo jednostavnu kožnu obuću, koju se može usporediti s indijanskim mokasinama. Nešto takve obuće pronađeno je u Armeniji i Ukrajini pa prema analogijama možemo pretpostaviti da je bila riječ o sličnoj obući.

Vjerovanja su bila neizostavan dio njihove svakodnevice. Tome nam, dakako, svjedoče nalazi koji su služili toj svrsi. Primjerice, u Dalmaciji pronađeno je mnogo ritona na četiri noge, danilskog tipa. Riječ je o vrlo specifičnoj vrsti posuda posebnog oblika, a kako ih je mnogo, to znači da su najvjerojatnije malo koju ozbiljnu stvar obavljali a da ne prinesu neku žrtvu.

Keramika im je bila vrlo bogato ukrašena, sve do finoga slikanja, razdijevali su oružje i oruđe, prikupljali sirovine, rožnjak, kremenje, kojeg u Dalmaciji nema mnogo.

Uspjeli smo rekonstruirati i njihove nastambe i to zahvaljujući otkrićima na lokalitetima u Pokrovniku i Crnom vrilu i Baricama. Bile su dugačke od šest do osam metara, a prepoznajemo ih po razlikama u materijalu u kući i izvan nje, po njihovim označenim prostorima s kojih se diže okomiti dio konstrukcije. Kuće nisu bile kamene, kamen će se kao građivni materijal koristiti tek u željeznom dobu, bile su od drvenih stupova nosača povezanih isprepletenim granjem, šibama i premazom od blata, takozvanim kućnim lijepom. Kućni lijep je zapečena glina, ista kakva se koristila za izradu keramike.

Gornja konstrukcija kuće imala je šatorast oblik. Krov je bio drvena konstrukcija na koju su poslani snopovi slame, čvrsto povezani, a dim je izlazio gore s otvorenog ognjišta ili iz peći. Zbog toga su bili česti požari, pronašli smo neka naselja koja su potpuno izgorjela.

MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SIMPOZIJ 19. I 20. TRAVNJA 2018.

Radost naviještanja Krista Evangelizacija u postkršćanskoj eri

Radost naviještanja Krista. Evangelizacija u postkršćanskoj eri, naziv je dvodnevno međunarodnog znanstvenog simpozija koji su organizirali Teološko-katehetski odjel Sveučilišta u Zadru i Zadarska nadbiskupija. Simpozij je održan 19. i 20. travnja 2018., a tematski se naslanja na prošlogodišnji jer tematizira mogućnost evangelizacijskog i misijskog poslanja Crkve, s tim da je ovogodišnja tema smještena u europski društveni kontekst koji je po svim svojim karakteristikama postkršćanski.

Simpozij je otvorila doc. dr. sc. Klara Čavar, zamjenica pročelnika Teološko-katehetskog odjela, pojašnjavajući cilj i smisao simpozija koji je organiziran kao trodijelni ciklus, sa željom uvođenja studenata u problematiku evangelizacije u suvremenom društvu te diskutiranja o aktualnoj problematici s kolegama profesorima o pitanjima mogućnosti misijskog i evangelizacijskog poslanja Crkve u suvremenom društvu.

Nakon uvodnih riječi, skupu su se obratili mons. dr. Želimir Puljić, zadarski nadbiskup, izv. prof. dr. sc. Nedjeljka Balić Nižić, prorektorica za studije i studente Sveučilišta u Zadru, te doc. dr. sc. Elvis Ražov, pročelnik Teološko-katehetskog odjela.

Novi izazovi

Simpozij je počeo plenarnim izlaganjem koje je održao prof. dr. sc. Carmelo Dotolo, dekan na fakultetu Misiologije papinskog sveučilišta Urbaniana, s temom „Postkršćanska era. Zna-

čenje i sadržaj“. Prof. Dotolo istaknuo je najaktualnija pitanja s kojima se danas Crkva suočava na polju evangelizacije. Današnje vrijeme nosi nove izazove s kojima se moramo suočiti u evangelizacijskim procesima te istražiti kako biti aktualni i donijeti posebnost evanđelja današnjim ljudima otuđenim od bilo kakva interesa za religiozno koje traži zahtjevnost. Među ostalim, naglasio je kako „raste potreba za vjerovanjem, ali se smanjuje potreba za crkvenom pripadnošću. Raste interes za istočnjačku duhovnost i religije. S druge strane, naša liturgija živi se na pasivan način. Kršćanstvo može biti relevantna ponuda u razvoju općeg dobra. Ima dobre šanse jer može pokazati sliku zrelog čovjeka koji ne živi u strahu. Kršćanstvo ne želi negirati suvremenost, nego na kritičan način pridonijeti razvoju suvremenosti“.

Drugo izlaganje „Diktatura relativizma i evangelizacija“ održao je doc. dr. Elvis Ražov. Aktualizirao je misao pape Benedikta XVI. koji je u svojim govorima

isticao problematiku relativizma. Dr. Ražov naglasio je kako se postojanje jasne vjere utemeljene na vjerovanju Crkve često etiketira kao fundamentalizam. Relativizam kao prepuštanje raznim vjetrovima nauka čini se kao jedini pristup sukladan modernim vremenima. Istaknuo je da je mjera odrasle vjere duboko ukorijenjena u prijateljstvo s Kristom koje otvara za dobro i postaje mjerilo razlikovanja pravoga od krivoga, prijekare od istine, dodavši da je prijateljstvo s Kristom dano da bi se dijelilo drugima, a primljena vjera da se posvjedoči drugima služeći spasenju duša. Upozorio je na redukciju religijskog vjerovanja koja vodi do odvajanja vjere od života, življenja kao da Boga nema, do individualističkog pristupa vjeri suprotnog katoličkom osjećati s Crkvom, koje samo zadržava izvanjske crkvene veze bez cjelovitog unutarnjeg obraćenja Kristovu zakonu. Prof. Ražov, citirajući papu Benedikta XVI., naglasio je da se prohtjevi i mišljenja koji nisu utemeljeni na zdravom razumu nameću drugima u ime tolerancije i slobode te postaju najgora diktatura.

Crkva - mjesto besplatnog milosrđa

O „Novim izazovima evangelizacije: dijalog, milosrđe i poslanje“ govorio je doc. dr. Tadej Stegu, prodekan na Teološkom fakultetu u Ljubljani. Prof. Stegu prije svega se osvrnuo na novu papinu pobudnicu *Gaudete et exsultate* (Radujte se i kličite), ističući kako današnji kršćanin može biti privlačan samo

slijedeći Evanđelje koje je radost, a ta radost mora se očitovati na licima kršćana. Autor je naglasio kako je temeljna misao pape Franje Crkva kao mjesto besplatnog milosrđa gdje se svi mogu osjećati prihvaćenim i voljenim, da im je oprošteno i da su potaknuti živjeti prema evanđelju. „Crkva nije sama sebi svrhom. Od svih kršćana traži se da prihvate poziv izači iz vlastite udobnosti i imaju hrabrosti poći na periferije koje trebaju svjetlo evanđelja. Crkva koja izlazi zajednica je misionara koji preuzimaju inicijativu, koji se uključuju, daju ploda i raduju se. Takva zajednica osjeća neiscrpnu želju da pruži milosrđe. To je plod vlastitog iskustva beskrajnog Očeva milosrđa.“ Evangelizacijsko poslanje za papu Franju je prosljeđivanje iskustva, osobnog susreta uskrslom Gospodinu. Tako se prevladava teoretska paradigma i ostvaruje prostor susreta, dijalog, podjela osobnog iskustva Božje ljubavi koja mora imati zajedničku dimenziju. To je prijelaz od informativnog prema odnosnom modelu.

Zaključno predavanje prvoga dana simpozija bilo je „Svijet kao sakrament. Posvećenost kršćana za očuvanje stvorenog“ koje je održao doc. dr. Andrej Segula s Teološkog fakulteta u Ljubljani. Autor je predavanje podijelio u dva dijela: u prvom se osvrnuo na Ekološku povelju, a u drugom povlačio paralelu s učiteljstvom Crkve o zaštiti svega stvorenoga te na kraju zaključio izlaganje stava sv. Franje Asiškog o svemu stvorenom: „Crkva je dio ovoga svijeta i ispunjava svoje poslanje u njemu. Crkvi nije svejedno u kakvom okolišu i svijetu žive

Simpozij su organizirali Teološko-katehetski odjel Sveučilišta u Zadru i Zadarska nadbiskupija, a tematski se naslanja na prošlogodišnji jer tematizira mogućnost evangelizacijskog i misijskog poslanja Crkve, s tim da je ovogodišnja tema smještena u europski društveni kontekst koji je po svim svojim karakteristikama postkršćanski

Crkva koja izlazi zajednica je misionara koji preuzimaju inicijativu, koji se uključuju, daju ploda i raduju se. Takva zajednica osjeća neiscrpnu želju da pruži milosrđe. To je plod vlastitog iskustva beskrajnog Očeva milosrđa, rekao je doc. dr. Tadej Stegu, prodekan na Teološkom fakultetu u Ljubljani

vjernici.“ Podsjetio je na encikliku pape Ivana XXIII. Mir na zemlji upućenu svim ljudima dobre volje. I papa Pavao VI. upozorio je na dramatičnost nekontroliranog čovjekova djelovanja. Nepromišljenim iskorištavanjem prirodnih dobara, rekao je, riskira da ih uništi i sam postane žrtvom tog razaranja. Također je u organizaciji FAO za prehranu i poljoprivredu UN-a govorio o mogućoj istinskoj ekološkoj katastrofi pod utjecajem industrijske civilizacije. Sv. Ivan Pavao II. u svojoj prvoj enciklici Otkupitelj čovjeka upozorava na čovjeka koji u prirodi i okolišu ne vidi ništa doli priliku za iskorištavanje, upotrebu i potrošnju. Više puta pozivao je na ekološko obraćenje. Istaknuo je kako je uništenje okoliša ozbiljan vjerski problem jer je Bog zemlju povjerio čovjeku i treba je zaštititi od uništenja. „Sv. Franjo Asiški

u svom nas Hvalospjevu stvoriva podsjeća da je naš zajednički dom poput sestre s kojom dijelimo dom i poput dobre majke koja nas prima u svoje naručje. Neka naš odnos prema stvorenome bude uvijek više Božji, više bratski, više sestrinski.“

Dijalog i prihvaćanje

Drugi dan Simpozija počeo je plenarnim izlaganjem naslovljenim „Dijalog i prihvaćanje: narodi, religije i Crkva u susretu. Izazov univerzalnog bratstva“ koje je održao prof. dr. sc. Edoardo Scognamiglio, profesor dogmatske teologije na papinskom učilištu južne Italije u Napulju. Središnja tema izlaganja prof. Scognamiglija temeljila se na pitanju dijaloga. Naglasio je kako sve religije u svome temelju teže miru te da aktualne terorističke čine ne trebamo povezivati s

religijom. Naime, naglasio je da teroristi nisu vjernici, odnosno nemaju ništa zajedničko s temeljnim postavkama abrahamovskih religija. Istaknuo je kako pitanje prihvaćanja drugoga i drukčijega treba u svome temelju imati abrahamovski stav jer i Abraham ugošćuje strance. Tim pristupom autor je aktualizirao problematiku izbjeglica i emigranata u Europi te širenja straha prema njima jer njihov dolazak sa sobom nosi susret s drugom religijom i kulturom koje su zapadnom čovjeku nepoznate.

Predavanje „S onu stranu optimizma: o nadi u post-optimističkom vremenu prema Evangelii Gaudium“ održao je dr. sc. Josip Jozić, profesor na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu. Prof. Jozić svoje je predavanje temeljio na dijelu enciklike Evangelii Gaudium koji govori o izazovima i iskušenjima u krizi zajed-

ničke zauzetosti u Crkvi današnjega vremena. U analizi teksta enciklike pokušao je okarakterizirati pojam kršćanske nade u „vremenu znanja i informacije“. Analizu je temeljio na tri razlikovanja koja je iščitavao iz enciklike, a to su „očekivanje“, „optimizam“ i „nada“. Kršćansku se nadu ne može izjednačiti s očekivanjem bez angažmana, koje se u današnjem svijetu očituje u iskušenjima naglašenog individualizma i privatne slobode bez zauzimanja za druge, antropocentričkog imanentizma bez interesa za druge, u iskušenjima izolacije i bijega od odgovornosti, duhovnog aktivizma utemeljenog na častohleplju i bez plodova za druge, velikih planova bez obveze, kao i globalizirane ravnodušnosti prema potlačeni- ma, izrabljivanima i siromašni- ma. Nadu se ne može izjednačiti ni s optimizmom modernoga napretka. Moderni uspjesi u komunikaciji, privredi i bogatstvu izvor su optimističnog oslanjanja na ljudska dostignuća, ali optimizam odustaje pred nekim iskušenjima kao što su anonimna moć komunikacije, konkurencija koja dovodi do rata, novac koji postaje božanstvo. Nada pak ostaje i u vrijeme poslije optimizma, a očituje se u angažmanu bez egoizma, u komunikaciji koja dovodi do susreta, u zajednicama koje njeguju zajedništvo a ne konkurentnost, u prihvaćanju proročkih glasova bez diskvalifikacija, u aktivnostima koje simbolično uključuju težinu križa. Izazovi i iskušenja postoptimističkog vremena mogu otkriti novo lice nade za Crkvu kao hodočasnicu na putu kojim više kroči nego što ga planira.

Doc. dr. sc. Richard Pavlič s KBF-a u Zagrebu, područni studij u Rijeci, održao je predavanje s temom „Evangelizatori 'u Duhu' Evangelii Gaudium“. Temeljeći svoje predavanje na petom poglavlju apostolske pobudnice Evangelii Gaudium, autor je naglasio temeljne odrednice evangelizacije i misijskog poslanja u nauku pape Franje koje se očituje u poosobljenom pastoralu. Od duhovnih pretpostavki evangelizacije istaknuo je radost, Duha Svetog i Mariju, naglasivši da, iako koristi izraz nova evangelizacija, papa Franjo tom pojmu ne daje prednost jer je za njega svaka autentična evangelizacija uvijek nova. Papa kaže: „Svaki put kad se trudimo vratiti izvoru i ponovno otkriti izvor-

nu svježinu evanđelja, javljaju se novi putovi, kreativne metode s različitim oblicima izraza, riječi bremenite novim značenjem za današnji svijet.“ Papa Franjo evangelizaciju stavlja u kontekst redovitog pastoralala koji je pastoral u preobrazbi. Zahtijeva pomak od „pastoralala očuvanja“ prema obliku otvorenog personalnog misijskog djelovanja od osobe do osobe. Interpersonalne odnose papa Franjo smatra glavnim nositeljima evangelizacije. Prema Franjinu poimanju evangelizatora u Duhu, to nisu stručnjaci, nego svaki krštenik, neovisno o položaju u Crkvi i stupnju vjerske izobrazbe. Evangelizacija nije moguća bez djelovanja Duha Svetoga čijem se djelovanju evangelizatori trebaju otvoriti bez straha.

Evangelizatorska uloga obitelji

„Kršćanska obitelj u službi evangelizacije“ naslov je predavanja doc. dr. Klare Čavar i lic. theol. Vikice Vujica, s Teološko-katehetskog odjela Sveučilišta u Zadru. Kroz tu temu autorice su željele pokazati primijenjeni tip evangelizacije koji je najočitiiji u obitelji jer svaki je kršćanin po krštenju dužan evangelizirati, a obitelj je prva koja evangelizira. Autorice su naglasile i zanemarivanje evangelizatorske uloge obitelji kroz povijest ističući da tek s Drugim vatikanskim koncilom i papinskim programom Pavla VI., obitelj dobiva središnju ulogu, iako i dalje, pa i kod pape Franje, rijetko nalazimo izričito isticanje obitelji kao subjekta u evangelizacijskim procesima. Naime, djeluje kao da se evangelizacijska uloga obitelji podrazumijeva, ali joj se ne prepoznaje njezina središnja uloga.

Temu „Rani odgoj i evangelizacija“ predstavile su doc. dr. sc. Diana Nenadić-Bilan s Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja, i lic. catech. Marijana Mohorić s Teološko-katehetskog odjela

Sveučilišta u Zadru. Interdisciplinarnim pristupom autorice su naglasile mogućnost i potrebu evangeliziranja djece jer je dijete od svoje najranije dobi otvoreno transcendentnom te sposobno razumjeti i prihvatiti poziv. Prof. Mohorić tumačila je sintagmu „dječja teologija“ koja je razvijena na njemačkom govornom području. U suvremenoj teologiji počelo se govoriti o teologiji djetinjstva s procesom kanonizacije sv. Male Terezije. „Tu je crkveno učiteljstvo nanovo otkrilo duhovnost malenosti ili teologiju djetinjstva. Osim papa, tom su se temom bavili istaknuti teolozi kao npr. Guardini, Balthasar, Rahner. Prof. Mohorić na kraju je istaknula kako „suvremena teologija potvrđuje da je rana dob potrebna za evangelizaciju u procesu integralnog razvoja osobnosti prema evanđeoskoj viziji i u suglasju s mogućnostima razvoja dječje duhovnosti“, ali, nažalost, da evangelizacija djece koincidira sa školskom dobi.

Zaključno predavanje „Vjera kao povjerenje: doprinos evangelizacije humanizaciji naših od-

nosa“ održao je dr. sc. Hrvoje Kalem, profesor na KBF-u Đakovo i KBF-u Sarajevo. Nit vođilja predavanje je evangelizacije svega što je ljudsko, što služi čovjeku. Cilj evangelizacije je predložiti vjeru preko obnove ljudske egzistencije, dati joj kvalitetu i dubinu, ponuditi modele odnosa s Bogom, s drugima i s ambijentom u kojemu se živi. „Takva evangelizacija otkriva čovjeka kao relacionalno biće i čini ga sposobnim za bratstvo i solidarnost, ne samo unutar vlastite nacionalne, etničke, kulturne ili religiozne skupine, nego na univerzalnoj razini. Stoga je među prvim doprinosima kršćanstva humanizaciji ljudskih odnosa kultura suživota i međukulturalni dijalog.“

Agape logika snaga kršćanstva

Prof. Kalem naglasio je da kršćanstvo može ponuditi i ono evanđeosko: bezuvjetnu ljubav koju Isus naviješta i pokazuje prema svima, oprost, postupanje prema svakom s jednakim dostojanstvom i poštovanjem, pra-

vednost koja nadilazi samu sebe, ljubav prema onima koji nas ne podnose, dijeljenje dobara sa siromašnima. „Kršćanski gledano, nije dovoljna samo kultura suživota i dijaloga, treba i nešto više. Nužne su solidarnost i suosjećajnost vidljive u Isusovu načinu života, osobito u primjeru milosrdnog Samarijanca. Isusov mesijanski pogled u susretu s drugima ne vidi najprije njihov grijeh i pad, nego njihovu patnju, bol i muku. Taj stil ruši društveno-kulturalne logike i površne običaje. To je agape logika koja je snaga kršćanstva.“ Autor je dalje u izlaganju istaknuo pitanje kulture gostoljubivosti koja očituje dubinu naše ljudskosti i pokazuje se kao implicitna vjera. To je darivanje samoga sebe drugome. Otvara čovjeka susretu s drugim i poziva na odgovornost za druge, što je i kriterij vjernosti Bogu. „Model i paradigma u procesu evangelizacije je Isus koji je otvoren prema svim ljudima, sposoban preobraziti život i usmjeriti ga prema dubini i oslobađajućem odnosu između Boga i čovjeka. Bog Isusa Krista ne prezire ono što je stvorio.

U Isusu je poruka koja nadilazi otuđenje i egoizam čineći nas bližnjima drugim ljudima te tako pokazuje put prema humanizaciji naših odnosa.“

Nakon izlaganja uslijedila je rasprava tijekom koje su izlagачi sučelili različite teze te odgovarali na pitanja studenata i gostiju. Simpozij je zatvorio dr. sc. Elvis Ražov, podsjećajući kako simpozij ustvari završava sljedeće godine.

Doc. dr. Elvis Ražov naglasio je kako se postojanje jasne vjere utemeljene na vjerovanju Crkve često etiketira kao fundamentalizam. Relativizam kao prepuštanje raznim vjetrovima nauka čini se kao jedini pristup sukladan modernim vremenima

VELIKI MEĐUNARODNI SIMPOZIJ 25. I 26. SVIBNJA 2017.

Misijsko i evangelizacijsko poslanje Crkve u suvremenom multikulturalnom i multikonfesionalnom društvu

Misijsko i evangelizacijsko poslanje Crkve u suvremenom multikulturalnom i multikonfesionalnom društvu, naziv je dvodnevnog međunarodnog simpozija održanog 25. i 26. svibnja 2017. u Svečanoj dvorani Sveučilišta u Zadru. Simpozij je organiziran u povodu 25. obljetnice teološko-katehetskog studija u Zadru, a na njemu su sudjelovala 24 predavača. Organizatori simpozija bili su Teološko-katehetski odjel Sveučilišta u Zadru, Fakultet misiologije Papinskog sveučilišta Urbaniana i Zadarska nadbiskupija.

Na početku je u svom pozdravnom govoru doc. dr. sc. **Elvis Ražov**, pročelnik Teološko-katehetskog odjela Sveučilišta u Zadru, opisao povijest tog studija i pozdravio sve sudionike Simpozija. Istaknuo je da je „svrha simpozija istražiti aktualnost i mogućnosti autentičnog misijskog i evangelizacijskog poslanja Crkve u svijetu koji je sve više povezan procesom globalizacije, poštujući različitost vjera i kultura, ali bez žrtvovanja istinskog navještaja kršćanskog spasenja“.

Misijsko 'obraćenje' kateheze

U prvom izlaganju **prof. dr. sc. Giuseppe Biancardi**, SDB, s Papinskog sveučilišta Salesiana, izlagao je o temi „**Misijsko 'obraćenje' kateheze, između prošlosti i sadašnjosti, u Europi**“. Biancardi je govorio o katehezi zauzetoj oko kerigmatskog navještaja u susretu s dekristijanizacijom Europe. Korijeni misijske kateheze u Europi su Njemačka, Austrija i Francuska. To «obraćenje» kateheze doga-

da se 1930. u Austriji i Njemačkoj. Razvija se teologija kerigme koja postaje kerigmatska kateheza. Javlja se u suočavanju s nedostatnošću tradicionalne kateheze koja je zauzeta samo oko prenošenja doktrine. U izlaganju „Razumijevanje misijskog djelovanja Crkve od apostolskog i otadžkog vremena“, izv. prof. dr. sc. Ivan Bodrožić podsjetio je da riječ misija dolazi od latinskog glagola mittere (uputiti, poslati, slati). Kod nas se prevodi s misija ili poslanje. Misija je evangelizatorsko djelo Crkve među narodima koji još nisu upoznali evanđelje. U inicijalnom poslanju usmjerenja je „izgubljenim ovcama doma Izraelova“, a nakon Duhova, poslanje postaje univerzalno. Osobiti primjer itineranta je sv. Pavao koji je hodio, naviještao evanđelje i osnivao zajednice. Pravi navjesticatelj se razlikuje po nauku i osobnim djelima od lažnog. Četvrto i peto stoljeće je zadnje razdoblje misijskog prodora dok Cr-

kva nije ušla u sve pore društva i institucije, a takav tip misionarstva završava obraćenjem anglosaksonskih i germanskih naroda. Crkva je misijskim djelovanjem promovirala i rimsku kulturu, civilizaciju, latinski jezik i tako obnovila lice zemlje.

Temelji poslanja

Izlaganje „Misionarske i evangelizacijske aktivnosti Crkve u Africi“ održao je mons. dr. sc. Matthew Kwasi Gyamfi, biskup u Sunyani u Gani. Temeljna misijska i evangelizatorska djelovanja prvih i današnjih misionara u Africi je otvaranje škola, poučavanje kršćanskog nauka i briga za zdravstvenu skrb. Međutim, takva praksa ne vodi nužno ljude obraćenju i duhovnom iskustvu, rekao je mons. Gyamfi. Zbog te situacije Crkva u Africi treba novi misionarski pristup i novu evangelizaciju koja vodi dubljem vjerničkom iskustvu

koje se treba očitovati u crkvenom i društvenom životu. Stoga je govorio o dvije afričke Sinode, Ecclesia in Africa i Africae Munus koje nude smjernice za novi misionarski pristup i evangelizaciju Crkve u Africi.

Izlaganje „Papa Franjo i socijalna dimenzija evangelizacije“ priredili su izv. prof. dr. sc. Ana s. Thea Filipović, DSNB i lic. catech. Antonia Miočić. U izlaganju je istaknuto da je socijalna dimenzija konstitutivna dimenzija kršćanske vjere vidljiva kroz povijest Crkve, a u novije vrijeme tu dimenziju osobito otkriva Crkva u Latinskoj Americi koja je dala doprinos novom osvješćivanju socijalne i preobrazbene snage vjere u društvenom kontekstu. Iz tog konteksta dolazi papa Franjo koji od početka svog pontifikata stavlja naglasak na preobrazbenu snagu evanđelja koja mijenja čovjeka, ne samo kao pojedinca, nego i njegovu socijalnu stvarnost.

Temu „Izazov islama za misijsko i evangelizacijsko djelovanje Crkve“ priredili su dr. sc. Tomo Mlakić i mr. sc. Vikica Vujica. Govorili su o teškoćama kršćanskih zajednica koje žive u islamskom okruženju. Ističući evangelizaciju kao obraćenje pojedinca preko kojeg se događa preobrazba kulture, u islamu gledaju izazov za današnju evangelizaciju u smislu revnosti i poziva na svjedočko življenje svoje vjere. Najljepši i najizazovniji vid evangelizacije nalaze u međureligijskom dijalogu, ne u smislu prozelitizma, nego svjedočenja vjere.

U svom izlaganju „Inkulturacija i interkulturaciona kao preduvjet valjanog misijskog djelovanja Cr-

Organizatori simpozija bili su Teološko-katehetski odjel Sveučilišta u Zadru, Fakultet misiologije Papinskog sveučilišta Urbaniana i Zadarska nadbiskupija

kve", doc. dr. sc. Elvis Ražov izložio je Ratzingerovo shvaćanje inkulturacije kroz interkulturalnu u smislu susreta, međusobnog čišćenja i obogaćivanja različitih kultura prema mjeri humaniteta Isusa Krista nasuprot shvaćanju inkulturacije kao presađivanja jezgre vjere u okružje nove kulture.

Nova evangelizacija

Izlaganje "Sveta braća Ćiril i Metod (apostoli Slavena) i misijsko djelovanje Crkve među Hrvatima" održao je lic. theol. don Zdenko Dundović. Ćirilometodsku baštinu u Hrvata sagledao je kroz dva važna elementa: doprinos Svete braće pokrštaivanju Hrvata i doprinos pismenoj kulturi, razvoju glagoljice, slavenskog bogoslužja i pismenosti izražene na glagoljici i narodnim jezicima.

U izlaganju "Mistagoška dimenzija nove evangelizacije" izv. prof. dr. sc. Ivica Pažin govorio je o odnosu nove evangelizacije i mistagogije. O novoj evangelizaciji govorio je kao o djelovanju Crkve u "predvorju naroda" (atrium gentium) a mistagoška inicijacija je iskustvo Boga. Istaknuo je da je od početka naviještanja Crkve mistagogija imala važno mjesto u evangelizacijskom i ka-

tehetskom djelovanju Crkve.

U izlaganju "Misijska dimenzija kateheze u Hrvatskoj", lic. catech. s. Marijana Mohorić, SCJ, opisala je odgojnu, mistagošku, katekumenalnu i evangelizacijsku dimenziju kateheze, istaknuvši da se upravo zbog krštenih koji se ne prepoznaju kao članovi Crkve te provode život daleko od Krista i evanđelja, govori o potrebi nove evangelizacije. Ta se kategorija gotovo izjednačuje s onom za koju su predviđene misije ad gentes, s time da se zahtijeva drukčiji pristup, rekla je Mohorić. Zajednicu Molitva i Riječ i seminare koje je vodio pokojni prof. Tomislav Ivančić istaknula je kao autentičan hrvatski model duhovne obnove i evangelizacije Crkve i društva.

O temi "Vjernici laici i nova evangelizacija" na simpoziju o misijskom i evangelizacijskom poslanju Crkve izlagala je doc. dr. sc. Klara Čavar. Govorila je o važećem Zakoniku kanonskog prava koji u svojoj Drugoj knjizi "Božji narod" donosi Obveze i prava vjernika laika u kanonima 224-231. Te su odredbe plod novog duha i ekleziologije Drugog vatikanskog sabora koji se zauzima za aktivnu, autentičnu i učinkovitu ulogu laika u misijskom i evangelizacijskom poslanju Cr-

kve. Izlaganje "Postsekularno društvo i religijski pluralizam" priredili su prof. dr. sc. Stipan Tadić i izv. prof. dr. sc. Vine Mihaljević. Predstavili su rezultate socioreligijskih istraživanja u Hrvatskoj, pojave religijskog pluralizma i religijske promjene u Hrvatskoj.

Religijski pluralizam

Tadić je istaknuo da nakon demokratskih promjena u Hrvatskoj dolazi do povećanog značajnog društvenog utjecaja i revitalizacije religije „koja je važan okvir društvenih procesa i individualnih vrijednosnih usmjerenja“. Javlja se pluralizam novih religijskih oblika. Govoreći o poimanju religije u postmodernizmu, Tadić je pojasnio da pojedinac napušta tradicionalne društveno-kulturne institucije, želi osobno izabrati kulturu, društvo i način na koji će živjeti. Istaknuo je vrijednost katoličkih pokreta vjerskog buđenja koji pridonose istinskoj obnovi i modernizaciji Katoličke crkve.

Sekularnost i sekularizam

Izlaganje "Sekularizam: Prepreka evangelizaciji?" održao je dr. sc. Stjepo Bartulica. Istaknuo je potrebu razlučivanja pojmo-

va sekularnosti i sekularizma kao filozofske škole i svjetonazora. Predstavio je dva filozofa (Machiavellija i Hobbesa) koji su odgovorni za kasniji razvoj sekularnog pojma poimanja politike i društva. Upozorio je na ideologiju sekularizma kao unutarnju opasnost za kulturni i javni život, a proučavanje katoličke kulture kroz interdisciplinarnost vidi kao moguću početak rješavanja.

Prof. dr. Josip Faričić u svom izlaganju "Geografski aspekti kršćanskoga misionarskog djelovanja" razmatrao je globalnu perspektivu Crkve, ne zanemarujući lokalnu i obiteljsku koje treba promatrati simultano. Upozorio je da prostorni raspored religija ima svoje osobitosti promatrano kroz kulturno-geografski aspekt. Prostor obuhvaćeni misionarskim djelovanjem su raznovrsni: stvarni geografski, prostorne imaginacije (stari i novi svijet, zapad i istok...) i virtualni prostor, a važnu polazišnu komponentu misijskog djelovanja čin biblijska geografija. Govorio je o geografskoj tipologiji religija koja se u mnogo-me zasniva na sposobnosti aktivnog privlačenja novih članova, a dva posebna oblika širenja religije su disperzija i relokacija koje se međusobno ne isključuju. Iznio je podatke o udjelu pripadnika pojedinih religija u stanovništvu svijeta i pojasnio trendove. Predstavio je i demografiju Katoličke crkve u odnosu na druge kršćanske denominacije i islam te naglasio potrebu međureligijskog dijaloga koji nema alternativu.

Simpozij je završio okruglim stolom na kojemu su sudjelovali svi izlagači odgovarajući na pitanja sudionika.

Svrha simpozija je istražiti aktualnost i mogućnosti autentičnog misijskog i evangelizacijskog poslanja Crkve u svijetu koji je sve više povezan procesom globalizacije, poštujući različitost vjerâ i kulturâ, ali bez žrtvovanja istinskog navještanja kršćanskog spasenja, istaknuo je u svom pozdravnom govoru doc. dr. sc. Elvis Ražov, pročelnik Teološko-katehetskog odjela Sveučilišta u Zadru

MARITA KATUNARIĆ, STUDENTICA SOCIOLOGIJE I LATINSKOG JEZIKA, STUDENTSKA PRAVOBRANITELJICA I ČLANICA SVEUČILIŠNOG SAVJETA

Uloga pravobraniteljice omogućila mi je određenu vrstu akademskog aktivizma

Uz pomoć različitih pravnih akata i podršku Studentskog zbora, pravobranitelju je omogućeno dati podršku studentima i boriti se za studentska prava, a i društvene mreže imaju veliku ulogu jer omogućuju povećanje vidljivosti djelovanja pravobranitelja

Splićanka Marita Katunarić, studentica druge godine sociologije i latinskoga jezika, studentska je pravobraniteljica na Sveučilištu u Zadru i članica Sveučilišnog savjeta.

Koja je uloga studentskog pravobranitelja?

Studentski pravobranitelj je student koji prima pritužbe drugih studenata koje se odnose na kršenje njihovih prava te raspravlja o njima s nadležnim tijelima visokog učilišta, savjetuje studente kako će ostvariti svoja prava, a može sudjelovati i u stegovnim postupcima protiv studenata radi zaštite njihovih prava. Isto tako, ako ne postoji mogućnost da sam pravobranitelj riješi problem s kojim se student susreće, može mu savjetovati daljnje korake i uputiti ga kome da se dalje obrati.

Na što se studenti najviše žale?

U ovih nekoliko mjeseci mogega mandata studenti su se najviše

raspitivali o mogućnostima mirovanja godine te su se dosta žalili na svoje poslodavce, kašnjenje isplate plaće i loše satnice.

Koji su instrumenti zaštite studentskih prava?

Uz pomoć različitih pravnih akata i podršku Studentskog zbora, pravobranitelju je omogućeno dati podršku studentima i boriti se za studentska prava. Također, društvene mreže imaju veliku ulogu jer omogućuju povećanje vidljivosti djelovanja pravobranitelja. Sami mediji važan su instrument jer su izvor mnogih informacija koje mogu pomoći studentima. Sve što sam dosad navela je bitno i pomaže u savjetovanju i informiranju studenata.

Koji su bili vaši motivi da se kandidirate za pravobraniteljicu?

Iskreno, kada sam prvi put vidjela natječaj, odlučila sam se prijaviti iz čiste znatiželje. Vrlo ubrzo, kad mi se prvi put javila studentica zbog problema s poslodavcem i s neisplatom plaće,

shvatila sam da mi je važno što moji kolege i kolegice imaju problema koje ne znaju ili ne mogu sami riješiti. Oduvijek mi je smetala nepravda, pogotovo kad je riječ o odnosu između "malog čovjeka" i sustava. Uloga pravobraniteljice omogućila mi je određenu vrstu akademskog aktivizma i pružanje pomoći kolegama i kolegicama.

Kako ste izabrani na tu dužnost?

Početkom ljetnog semestra Studentski zbor raspisao je javni natječaj na koji sam se prijavila. Trebalo je napisati životopis i plan programa rada, dakle, navesti neke ideje i ciljeve koje bih tijekom svojega mandata ostvarila. Uobičajeno je da Studentski zbor, nakon što zaprimi sve prijave, glasa za jednog kandidata, međutim, u ovom slučaju jedina sam se prijavila, što zapravo dosta govori o problemu neaktivnosti i nezainteresiranosti studenata.

Što ste sve dosad učinili kao pravobraniteljica?

U ovih nekoliko mjeseci mogega mandata studenti su se najviše raspitivali o mogućnostima mirovanja godine te su se dosta žalili na svoje poslodavce, kašnjenje isplate plaće i loše satnice

Studentski pravobranitelj je student koji prima pritužbe drugih studenata koje se odnose na kršenje njihovih prava te raspravlja o njima s nadležnim tijelima visokog učilišta, savjetuje studente kako će ostvariti svoja prava, a može sudjelovati i u stegovnim postupcima protiv studenata radi zaštite njihovih prava

Savjetovala sam studentima kako da riješe svoje probleme. Trenutačno najveći problem koji nastojim riješiti zajedno s predsjednikom Studentskog zbora je iznenadno smanjenje razine prava na prehranu studentima u đlačkom domu. Već smo održali sastanak s ravnateljem doma i prorektoricom Nedjeljkom Bačić- Nižić te nam je u planu kontaktirati MZO.

Sastali ste se i sa studentima s invaliditetom?

U suradnji s kolegicom Marić održala sam razgovor sa studentima s invaliditetom kako bismo otkrili koji su točno problemi s kojima se susreću pa su iz tog razgovora proizašle mnoge ideje koje će omogućiti poboljšanje akademskog života studenata s invaliditetom, njihove bolje integracije i općenito senzibilizacije odjela na kojima studiraju. Osim suradnje sa studentima, sudjelovala sam na prvoj sjednici svih studentskih pravobranitelja održanoj u travnju u Splitu. Zahvaljujući toj sjednici, uspostavila sam kontakt s Barbarom Šimić, koordinatoricom svih pravobranitelja, kojoj sam iznimno zahvalna na pomoći i savjetima. S Barbarom i ostalim pravobraniteljima, pratim stanje i probleme s kojima se naši studenti susreću tijekom studiranja te zajedno nastojimo doći do nekih rješenja i općenito poboljšanja funkcije samog pravobranitelja.

Članica ste Sveučilišnog savjeta, koja je vaša uloga u Savjetu?

Sveučilišni savjet u načelu raspravlja o odlukama koje su donesene na sjednicama Senata.

Zašto ste se odlučiti studirati u Zadru?

U Zadar sam došla studirati jer sam se htjela maknuti malo od roditelja, ne zbog njih, nego da se malo osamostalim. Kako je Zagreb prevelik, odlučila sam se studirati u Zadru, a i veoma je važna činjenica da je ovdje odličan studij sociologije i latinskoga.

PROJEKT STUDENT MENTOR

Neopisivo je koliko korisni mogu biti savjeti koji se nama starijima čine trivijalnim

Ideja o pokretanju projekta Student mentor rođena je među studentima Odjela za psihologiju, a potaknuta je opažanjem velike količine novih informacija i izazova s kojima se moraju suočiti "brucoši"

Izvor stresa, koji studenti viših akademskih godina često zaboravljaju, je sam dolazak na fakultet, ali i u novi grad.

Upravo je zbog toga Student-ski zbor tijekom ove godine raspravljao o tome i predlagao kako sve možemo pomoći novim studentima. Među studentima Odjela za psihologiju rođena je ideja o pokretanju projekta Student mentor koji je potaknut opažanjem velike količine novih informacija i izazova s kojima se "brucoši" moraju suočiti.

Riječ je o akademskim, socijalnim i emocionalnim izazovima pri prilagodbi na studij. Dobar primjer akademskog izazova je, primjerice, skriven u pitanjima tipa „što je to kolokvij i koja mu je svrha“, „kako treba izgledati seminar“ i slično. Socijalni izazovi najčešće se vežu za komunikaciju s kolegama, pristup komunikaciji s profesorima te opću uklopljenost u socijalni život Sveučilišta. Emocionalni izazovi, koje često zanemarujemo, najčešće se odnose na suočavanje sa stresom uoči kolokvija i ispita, kao i na prihvaćanje vlastitog (ne)uspjeha na pojedinom od njih. Članovi Udruge studenata psihologije „Kasper“ prije malo manje od deset godina uvidjeli su potrebu za pomoć novim studentima pri dolasku i prilagodbi na novo okruženje, novi grad. Tijekom godina program je napredovao i malo se mijenjao kako bismo osigurali što bolju potporu novim studentima. Udruga „Kasper“ za projekt okuplja volontere s viših godina studija psihologije koji ispunjavaju neke osnovne kriterije za izradu portfolia s osnovnim podacima te prolaze kratku obuku o tome što se od njih očekuje. Pri dolasku novih studenata kratkom im se prezentacijom predstavljaju program i njegovi ciljevi te voditelji projekta i volonteri. Samo sudjelovanje u projektu je dobrovoljno, studenti prve godine biraju hoće li sudjelovati u programu te mogu birati mentora ako to iz nekog razloga žele, bilo da je riječ o prijašnjem poznanstvu, sličnoj dobnoj skupini, istim ili sličnim interesima itd.

Nakon „uparivanja“ mentora i brucoša, ostvaruje se kontakt i mentorstvo može početi. Od samih studenata mentora očekuje se da stupe u kontakt sa studentom prve godine, organiziraju prvi susret, kontinuirano prate njihovu prilagodbu kroz on-line i/ili lice-u-lice komunikacijom te im daju povratne informacije o njihovu napretku, ponude odgovore na pitanja o ustrojstvu Odjela i Sveučilišta, akademskim zahtjevima pojedinih kolegija, specifičnim zahtjevima pojedinih profesora. Također, mentor je dužan prosljediti informacije o sveučilišnim uslugama za studente, studentskom životu, standardu, kao i praktične informacije za prilagodbu na novi studij i/ili grad te se potiče razmjena osobnih materijala za praćenje nastave i pripreme za ispit. Važno je naglasiti što student mentor ne može raditi za svog studenta, odnosno ne može biti njegov osobni instruktor, ne smije obavljati studentove zadatke (npr. pisati zadaće/seminare), poticati bilo kakav oblik ponašanja koji narušava akademsku čestitost te ne može donositi akademske odluke umjesto studenta (npr. treba li nastaviti diplomski studij u drugom gradu). Potrebno je naglasiti da se od početka projekta Kasper javilo nekoliko sličnih projekata s istim ciljem i na drugim odjelima. Inačica postoji na Odjelu za izobrazbu učitelja i odgojitelja te na Odjelu za sociologiju, dok na nekim odjelima takvu inicijativu preuzima sam odjel (npr. Odjel za povijest umjetnosti).

Projekt u ovom obliku godinama izaziva pozitivne reakcije mladih studenata, Studentskog savjetovišta i samog Sveučilišta. Upravo sam zbog toga kao student, koji je već godinama do

Student mentor priče i koji je i sam zahvalan na tome što sam imao mentora, kroz Studentski zbor nastojao proširiti ovu praksu, a što mi je pozicija predsjednika Studentskog zbora svakako olakšala.

Nakon predstavljanja projekta i njegova proširenja projekt je dobio nagradu za „Najbolji projekt mladog psihologa“ na konferenciji „PerspektivA“ održanoj u Zagrebu 2017. Skupština Studentskog zbora projekt je izvrsno primila te smo počeli raditi na pravilniku o provedbi projekta na razini Sveučilišta koji je trenutno u procesu odobravanja ispred Senata Sveučilišta u Zadru.

U ime Studentskog zbora pozivam sve studente da se u rujnu (kada će biti poziv za volontere svih odjela) prijave kao mentori. Osim upoznavanja novih kolega, stječe se i iskustvo koje će ostaviti i pisani trag u diploma supplementu. Neopisivo je koliko korisni mogu biti savjeti koji se nama starijima čine trivijalnim, makar to bio i odgovor na pitanje „što je kolokvij“ ili nekoliko riječi utjehe na pitanje „što ću ako ne prođem ispit“. Nadam se da ćemo ovim putem pokazati solidarnost i spremnost na pomoć zadarskih studenata.

U ime Studentskog zbora pozivam sve studente da se u rujnu (kada će biti poziv za volontere svih odjela) prijave kao mentori. Osim upoznavanja novih kolega, stječe se i iskustvo koje će ostaviti i pisani trag u diploma supplementu. Neopisivo je koliko korisni mogu biti savjeti koji se nama starijima čine trivijalnim, makar to bio i odgovor na pitanje „što je kolokvij“ ili nekoliko riječi utjehe na pitanje „što ću ako ne prođem ispit“. Nadam se da ćemo ovim putem pokazati solidarnost i spremnost na pomoć zadarskih studenata.

U ime Studentskog zbora pozivam sve studente da se u rujnu (kada će biti poziv za volontere svih odjela) prijave kao mentori. Osim upoznavanja novih kolega, stječe se i iskustvo koje će ostaviti i pisani trag u diploma supplementu. Neopisivo je koliko korisni mogu biti savjeti koji se nama starijima čine trivijalnim, makar to bio i odgovor na pitanje „što je kolokvij“ ili nekoliko riječi utjehe na pitanje „što ću ako ne prođem ispit“. Nadam se da ćemo ovim putem pokazati solidarnost i spremnost na pomoć zadarskih studenata.

Mario Zulić

Pri dolasku novih studenata kratkom im se prezentacijom predstavljaju program i njegovi ciljevi te voditelji projekta i volonteri. Samo sudjelovanje u projektu je dobrovoljno, studenti prve godine biraju hoće li sudjelovati u programu te mogu birati mentora

STUDENSKI PROJEKTI

Sve više projekata i sve izraženija inovativnost

Kao i svake godine, Studentski zbor Sveučilišta u Zadru pokrenuo je redovni natječaj za studentske projekte. Ove godine zaprimili smo 27 zahtjeva za financiranje studentskih projekata te jedan zahtjev za financiranje udruge. Natječaj je bio otvoren početkom ožujka te je trajao mjesec dana. Nakon toga se sastalo Povjerenstvo za provedbu natječaja. Povjerenstvo su činili: prof. Marijana Rošić, prof. Zlatko Bukač, Mario Zulić, Monika Marić, Paula Andabak, Josip Mikinac i Marija Banjedvrec. Odobreno je 25 studentskih projekata od prijavljenih 27, a financirani su u iznosu malo većem od 80 tisuća kuna.

Pohvale i priznanja

Studentski zbor želi pohvaliti sve aktivne studente i studentske

udruge, zbog velikog broja prijave, nego i zbog inovativnosti novih projekata te nastavljanja tradicije postojećih projekata.

Iznimno nam je drago što imamo priliku potaknuti znanstvenu djelatnost pa su se tu našle i mnoge studentske konferencije koje naši studenti organiziraju, ali i izlaganja koje Studentski zbor iz godine u godinu potiče i financira, unutar i izvan granica Republike Hrvatske. Drago nam je priopćiti kako je izlaganje, financirano u sklopu ovog natječaja, na stručnom skupu "Psihoziji" u Zagrebu dobilo nagradu za najbolji studentski istraživački rad i izlaganje te čestitamo kolegici Anastaziji Galac i kolegama koji su izlagali s njom.

Financijsku potporu dobila su tri studentska časopisa: ROSTRA, (časopis studenata povijesti), KONTRAST (časopis studenata povijesti umjetnosti) koji

Odobreno je 25 studentskih projekata od prijavljenih 27, a financirani su u iznosu malo većem od 80 tisuća kuna

već imaju svoju tradiciju, te novi časopis PSIHOTEKA (časopis studenata psihologije).

Želimo istaknuti i pohvaliti neke studentske projekte koji su iz godine u godinu sve bolji, ali i neke nove i potpuno drukčije studentske projekte koji su već provedeni. Među prvima, tu je, već tradicionalni projekt Ritam kulturizma „Doživi kulturnu baštinu“ studenata Odjela za turizam i komunikacijske znanosti. Taj studentski projekt vrlo je popularan i dobro organiziran te svake godine ima sve više posjetitelja.

U tri dana, koliko je trajao, bile su tu razne aktivnosti i događanja, kao što su nastupi brojnih klapa i kulturno-umjetničkih društva, prezentacije studentskih radova, gostujuća predavanja na temu kulturne baštine, edukativne radionice, sportski dio, kino na otvorenom te, kao i svake godine, humanitarna akcija.

Nakon njih održani su, već osmi po redu, Dani seksualnosti, projekt studenata psihologije koji su članovi Udruge "Kasper". Taj znanstveno-stručni skup svake godine biva sve poznatiji i zanimljiviji. Studentima iskreno čestitamo jer su pripremili stručna predavanja o raznim područjima seksualnosti gdje valja istaknuti izlaganje mr. spec. kliničke psihologije Ive Žegure s temom procesa i posljedica *outanja* ili "izlaska iz ormara" gdje su studenti mogli naučiti bitne stvari te nešto o procesu s kojim se možda i sami suočavaju. Psiholozi su, kao i uvijek, priredili i izvrstan zabavni program: seksualne karaoke, speed dating i nastup benda „Teška improvizacija“.

Održan je projekt "Spas ili Gas" studenta i studentice Odjela za kroatistiku i slavistiku koji je činio dio programa Brešanovih dana. Studenti su nam, inspirirani djelima Ive Brešana, priredili izvrsnu predstavu koja nas je nasmijala te potaknula na razmišljanje. Katehetski dani, projekt je studenata Teološko-katehetskog odjela.

Ove godine bavili su se aktualnom temom braka te organizirali razna predavanja na temu iz različitih perspektiva.

Projekti odbora Zbora

Jedan od zanimljivijih projekata ove godine su i Ruski dani. Program Ruskih dana sastojao se od predavanja o ruskoj kuhinji, zanimljivostima o ruskim vladarima, smrti ruskih književnika te ruskim vladarima, radionicama, bojanju torbi s motivima iz ruske književnosti te prikazivanju filma koji je nastao na kolegiju Kazališna radionica u nastavi ruskog jezika. Dani su zaključeni kvizom znanja i zabavom "Kommunalka" u Studentskom klubu „Božo Lerotić“. Jedan od studentskih projekata je i Studentski etnografski filmski festival koji ima veliku posjećenost i dobru organizaciju. I projekt Biennale privlači sve više publike i stvara svoju tradiciju.

Uvijek nam je drago potaknuti umjetnički izražaj naših (i drugih) studenata. Također očekujemo i Dane geografije te projekt pod nazivom "Društvena isključenost" koji nam donose studenti sociologije, a čiji program iščekujemo jer znamo da će biti riječi o aktualnim društvenim temama. Studentski zbor također je financirao i neke izvanredne projekte.

Ono što ne ulazi u redovne projekte su projekti raznih odbora Studentskog zbora. Tako je Odbor za sport održao turnir u šahu, dok su u realizaciji već poznata malonogometna liga i sve popularnija stolnoteniska liga.

Odbor za kulturna i društvena događanja organizirao je humanitarnu akciju, a održana je i vrhunska izložba studentskih fotografija u Kneževoj palači. Izložene su fotografije izazvale divljenje, bez obzira na to što su radovi nekih studenata prvi put izloženi u javnosti. Odbor je omogućio studentima da pokažu svoju umjetničku stranu te se odvažne izložiti svoje fotografije.

Studenti trebaju slijediti svoje ideje i pokušati ih realizirati onako kako su ih zamislili. Studentski zbor uvijek je tu da pomogne na način na koji može.

Mario Zulić, predsjednik Studentskog zbora

Marija Banjedvrec, zamjenica predsjednika Studentskog zbora

LUCIJA OSTROGOVIĆ studentica je treće godine preddiplomskog studija etnologije i antropologije te njemačkog jezika i književnosti. „Na prvoj godini studija priključila sam se SEF timu kao volonterka, i od tada sudjelujem u organizacijskom timu festivala. Zadužena sam za vođenje stranice na Facebooku te kreiranje vizuala, a s ostatkom tima sudjelujem u osmišljavanju programa samog festivala. Riječ je o zaista timskom radu.“

STUDENSKI ETNOGRAFSKI FILMSKI (SEF) FESTIVAL

Postajemo sve veća platforma za razmjenu znanja iz područja vizualne antropologije

Cilj SEF festivala otkrivanje je i populariziranje novih metoda etnografskog istraživanja, s naglaskom na vizualne medije

Piše Lucija Ostrogović
Medusobno smo si upućivali nervozne poglede, vrteći u glavi popis svega što smo prije festivala trebali odrediti te ponavljali iznova pitanje – Jesmo li nešto zaboravili? Još jednom smo po tisućiti put prelistali knjižicu s programom, iako smo njezin sadržaj do ove faze festivala znali napamet, i čekali kada će se pojaviti prvi posjetitelji. Premda smo ovo radili već četiri puta, sve nas je lovila ona pozitivna trema, no kada su Nina i Petra festival proglasile otvorenim i počela prva predavanja i diskusije, nervoza se nekako stopila s odličnom atmosferom i mi smo zamijenili uloge organizato-

ra onima znatizeljnih studenata etnologije i antropologije i u glavi već smišljali pitanja za naše predavače.

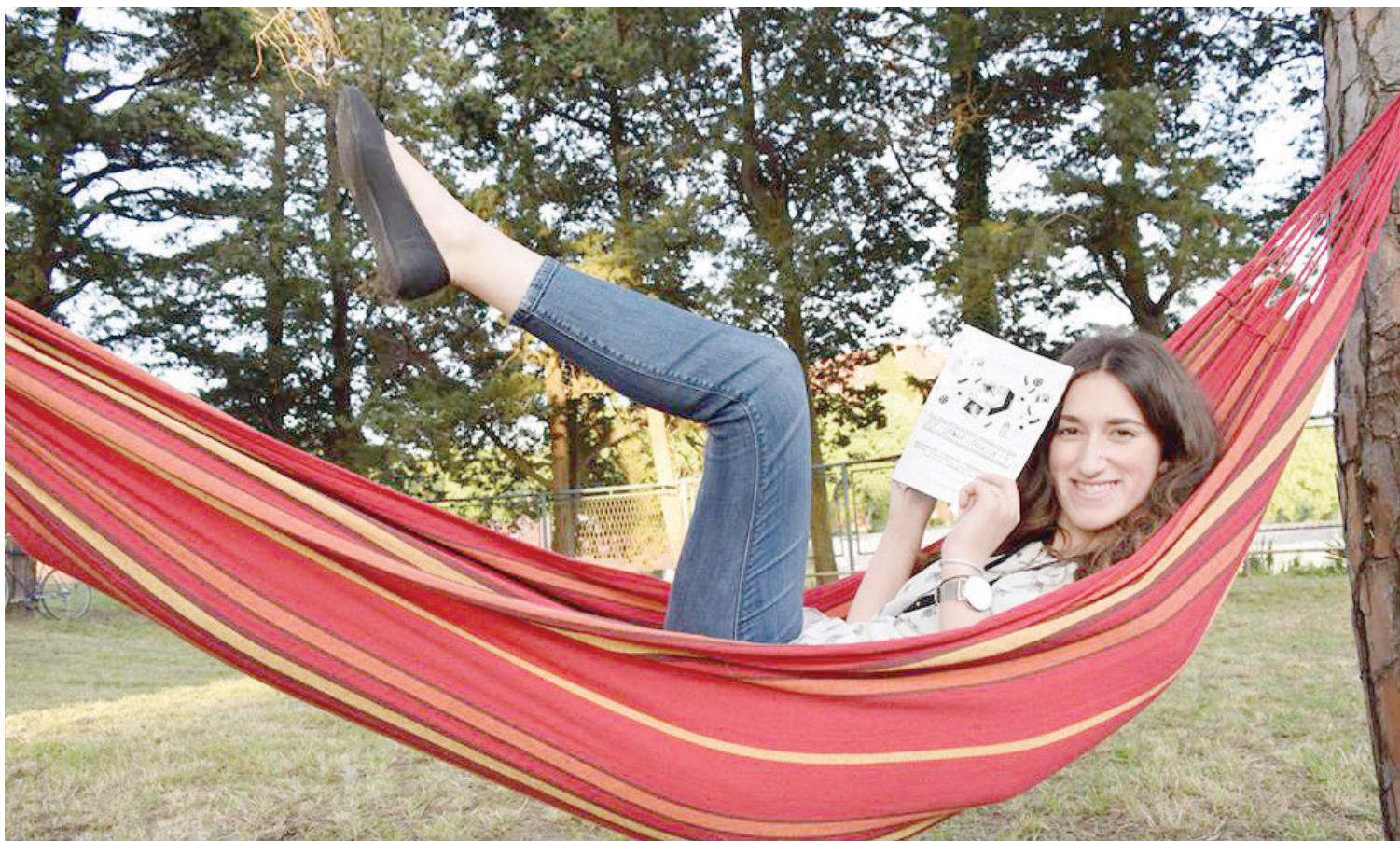
Cilj SEF festivala otkrivanje je i populariziranje novih metoda etnografskog istraživanja, s naglaskom na vizualne medije. Želja nam je stvoriti opuštenu atmosferu u kojoj će predavači, studenti, ali i svi zainteresirani dobiti priliku za iznošenje vlastitih ideja, diskusije, timski rad te pokretanje novih projekata u području vizualne antropologije. Studentima etnologije i antropologije također želimo omogućiti da poslušaju predavanja profesora s drugih sveučilišta te ih potaknuti da se aktivno uključe u sam festival, bilo sudjelujući u njegovoj organizaci-

ji, diskusijama tijekom predavanja ili natječući se nekim od svojih etnografskih filmova. Prošle godine program su svojim predavanjima upotpunili Matija Dronjić, voditelj Audiovizualnih fondova Etnografskog muzeja u Zagrebu, Nevena Škrbić Alempijević, izvanredna profesorica na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, te Josip Zanki, akademski umjetnik te etnolog i kulturni antropolog, koji su održali predavanja vezana uz etnografski film kao muzejski predmet, politiku i kulturu prostora te predstavili razne projekte, poput Voice of the Silence: Blavatsky Mantra. Na festivalu nam se pridružio i kolega Relja Pekić sa Sveučilišta u Beogradu, kako

bi nam predstavio časopis Vizantrop, časopis za interdisciplinarna audiovizualna istraživanja, etnografski film i vizualnu antropologiju. Ideja za časopis rodila se upravo tijekom trećeg izdanja SEF festivala, zbog čega nam je čast pratiti razvoj tog projekta.

Rastemo i razvijamo se

Program je bio obogaćen i izložbom dvaju fotoamatera, Ivane Cunjac i Sanjina Patalinića, koji su nam rekli nešto više o samom kreativnom procesu, dok je u večernjem dijelu festivala u parku Kapetanski prikazano 14 filmova iz raznih krajeva svijeta. Stručni žiri koji su činile Eva

Kraljević, Sandra Urem te Sonja Leboš, kao pobjednika je proglasio film autorice Almut Dieden Facing Fears, u kojem nam Dieden otkriva kompleksnu priču žene koja je veći dio svojeg života bila okružena nasiljem, smrću, siromaštvom, ovisnošću i prostitucijom.

Bilo nam je drago vidjeti kolege i profesore koji su nam se pridružili na festivalu, a još veće zadovoljstvo pokazati im kako je naš mali festival i ove godine nastavio rasti. Svake godine pristiže nam sve više filmova najrazličitijih tema, što nam otežava selekcijski proces, ali nas i neizmjereno veseli jer naš festival iz godine u godinu polako raste i prerasta u sve veću platformu za razmjenu znanja iz područja vizualne antropologije. Veliko nam je zadovoljstvo promatrati razvoj fe-

stivala, koji je prvi put održan u svibnju 2014. godine, a zaživio je u sklopu udruge za promicanje etnologije i antropologije AN-TROPOP, kao ideja triju studentica – Nine Vigan, Petre Valovičić te Melite Vuković.

Postajemo jubilarni

One su iz godine u godinu nadograđivale i razvijale svoje ideje, nesebično dijelile znanje i dosadašnje iskustvo sa svim zainteresiranim studentima koji su se priključivali festivalu te nam pružile priliku za kreativan rad na području vizualne antropologije. Festival je tako do danas u Zadar doveo brojne cijenjene predavače iz područja vizualne antropologije poput dr. sc. Arjanga Omranija (Sveučilište u Berlinu), dr. sc. Thomasa Joh-

na (Sveučilište u Berlinu), dr. sc. Senke Božić Vrbančić (Sveučilište u Zadru), dr. sc. Etamija Borjana (Sveučilište u Zagrebu), dr. sc. Sanje Puljar D'Alessio (Sveučilište u Rijeci), dr. sc. Rajka Muršiča (Sveučilište u Ljubljani), dr. sc. Tanje Bukovčan (Sveučilište u Zagrebu), dr. sc. Tomislava Pletenca (Sveučilište u Zagrebu) i dr., organizirao razne radionice vezane uz film, fotografiju i fotoesaj, služio kao platforma za predstavljanje projekata i časopisa te inspirirao brojne studente da se odvažaju na upotrebu i eksperimentiranje vizualnim medijima u svojem etnografskom istraživanju.

Ove godine veliko nam je zadovoljstvo najaviti jubilarno, peto izdanje SEF festivala, čiji program također nudi brojna predavanja, predstavljanje studentskih projekata, radionicu mapiranja te, naravno, projekcije pod zvijezdama. Tijekom dnevnog programa petog izdanja SEF festivala pridružiti će nam se dr. sc. Valentina Gulin Zrnić, dr. sc. Senka Božić Vrbančić, Bojan Mucko, Relja Pekić, Viviana Brkarić i Valter Stojišić, a ovogodišnjeg pobjednika festivala proglasit će žiri koji čine Erik Lončar, dr. sc. Mario Županović te dr. sc. Anja Iveković Martinis.

Festival je prvi put održan u svibnju 2014. godine, a zaživio je u sklopu udruge za promicanje etnologije i antropologije AN-TROPOP, kao ideja triju studentica – Nine Vigan, Petre Valovičić te Melite Vuković, a ove godine je jubilarno, peto izdanje

ANA BAJOK, STUDENTICA PRVE GODINE TALIJANSKOG JEZIKA I FILOZOFIJE, NOSITELJICA ZLATNE I DVIJU BRONČANIH MEDALJA IZ PLIVANJA

Najbolja plivačica među studentima

Ana Bajok, studentica prve godine talijanskog jezika i filozofije na Sveučilištu u Zadru, prošle je godine na Studentskom prvenstvu Hrvatske u plivanju u Vukovaru osvojila zlatnu medalju, 1. mjesto u disciplini 100 metara leđno, te dvije brončane medalje u disciplinama 50 i 100 metara delfin.

„Na Studentskom prvenstvu natjecala sam se 2017. kao brucšica, a nadam se da ću imati prilike i sljedećih godina“, kaže Ana.

„Kolega Mate Pavić također je sudjelovao u nekoliko disciplina, ali zbog prejake muške konkurencije sa Sveučilišta u Zagrebu i Sveučilišta u Splitu nije uspio doći do medalje. Svejedno, potrudio se, svaka mu čast, no medalje smo donijeli, ipak smo mi tim.“

Ana Bajok, Riječanka, plivanjem se bavi od svoje pete godine, a počela je u Plivačkom klubu Rijeka. Istodobno, skijala je za Ski klub „Silver“ iz Rijeke, međutim, odlučila se za plivanje. Trenirala je dva puta dnevno i plivala po desetak kilometara svaki dan.

Profesionalno trenira do svoje 14. godine i redovito ide na državna natjecanja. Na žalost, ozlijedila se pa je neko vrijeme prestala plivati dok nije sanirala ozljede.

„Zbog bolesti mi je bilo zabranjeno plivanje na neko vrijeme, ali su mi onda liječnici preporučili da se polako vraćam, ali da priprezim, ne forsiram. Zato sada treniram samo tri puta tjedno po dva sata.“

Ana sada nastupa za Sveučilište u Zadru i uči djecu plivati u Plivačkom klubu Zadar, ali i, kad

Zadar je oduvijek bio moj grad, tako da je odluka gdje ću studirati bila vrlo laka. Studiram ono što sam željela, na studiju sam veoma zadovoljna, kako organizacijom, tako i profesorima, a veselim se i obvezama u Plivačkom klubu Zadar

je kod kuće, Plivačkom klubu Rijeka.

Najbolja plivačica među studentima uživa studirajući i plivajući u Zadru.

„Zadar je oduvijek bio moj grad. Veselila sam se izletima u Zadar, tako da je odluka gdje ću studirati bila vrlo laka. Usto, studiram ono što sam željela - talijanski jezik i filozofiju. Na studiju sam veoma zadovoljna, kako organizacijom, tako i profesorima, a veselim se i obvezama u Plivačkom klubu Zadar“, zaključuje Ana Bajok.

Njezini planovi i želje su, uz studij i rad, ići na studentska natjecanja i pobjeđivati za Sveučilište, ne samo u Hrvatskoj, nego i na međunarodnim natjecanjima.

Uz studij i rad, želim ići na studentska natjecanja i pobjeđivati za Sveučilište, ne samo u Hrvatskoj, nego i na međunarodnim natjecanjima